

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KORE'DE MİSYONERLİK (1875-1910)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif ULUSOY

EKİM - 2023

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KORE'DE MİSYONERLİK (1875-1910)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif ULUSOY

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet KARAÇAVUŞ

EKİM - 2023

TRABZON

ONAY

Elif ULUSOY tarafından hazırlanan “Kore’de Misyonerlik (1875-1910)” adlı bu Çalışma 24.11.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı’nda **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı - Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Sezai BALCI	Başkan	☐	☐	
Doç. Dr. Ahmet KARAÇAVUŞ	Üye	☐	☐	
Doç. Dr. Ahmet KÖKSAL	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Tülay İLHAN NAS
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Elif ULUSOY

04.10.2023

ÖNSÖZ

Hristiyanlığı, Yahudiliğin bir mezhebi olmaktan çıkararak evrensel bir dine dönüştüren Pavlus'tan itibaren Gentile misyonuyla büyük kitlelere ulaşmak isteyen Hristiyan misyonerler, çeşitli dönemlerde Asya kıtasına doğru ilerlemiş; Ancak 15. yüzyılda sömürgecilik başlayana kadar burada ciddi faaliyetlerde bulunamamıştır.

17. yüzyılda Batılıların ilk kez Kore yarımadası hakkında bilgi edinmesi ve Afyon Savaşları sonrası Çin'deki Batı etkisi, Joseon'a hem Batı teknolojisini hem de Batı dinini taşımıştır. Çin gibi kendi kendine yeterliğini uzun yıllar korumuş bir ülkeye kolaylıkla sızamadıkları için aynı kültürü paylaşan Kore ve Japon halklarını aracı yapmak isteyen Batılı devletlerin bu coğrafyada gösterdiği misyon faaliyetleri, Asya kıtasında bir inanç sorununu meydana getirmiştir. Ancak din kalıplarının yerleşik olmaması ve sayılan üç ülkenin de teolojiden çok modernleşmeyi esas almaları sebebiyle Batı öğretisine yönelik çeşitli tepkiler ortaya çıkmıştır. Nitekim Çin'in düşüşünü Japon yükselişi takip ederken Çin'e bağlı Koreliler, Batı ilmiyle yükselen Japonya'ya karşı duydukları ilgiyi gizleyememiştir. Dolayısıyla misyonerler, buldukları açıktan ülkeye sızarken bölgede çeşitli ticari haklar elde etmiş ve bölgeyi yavaş yavaş egemenliği altına almıştır.

Çin, Japonya ve Rusya gibi büyük devletlerle çevrili küçük bir ülke olan Kore'nin Batı'dan gelen yabancılara ve yeni bir dine karşı tutumunun işlendiği bu tez çalışmasında beni yönlendiren ve tezimin ana çerçevesini oluşturmamda büyük yardımı dokunan danışman hocam Doç. Dr. Ahmet KARAÇAVUŞ'a ve onun aracılığıyla tanıştığım, misyon-misyonerlik faaliyetlerini anlamam konusunda benden yardımını esirgemeyen Doç. Dr. Bayram SEVİNÇ'e teşekkür ederim.

Ekim, 2023

Elif ULUSOY

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	X

GİRİŞ	1-3
-------------	-----

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DİN VE KÜLTÜR EKSENİNDE JOSEON ÖNCESİ KORE TARİHİ.....	4-19
1.1. Kore Milletinin Kökenleri.....	4
1.2. Kore Tarihinin Başlangıcı: Antik Joseon (M.Ö. 2333 - 1100).....	5
1.2.1. Tangun Sonrası Antik Joseon (M.Ö. 1100 - 108).....	7
1.3. Üç Krallık Dönemi ve Birleşik Silla Krallığı (M.Ö. 57 - M.S. 935).....	8
1.3.1. Üç Krallık Dönemi Kültürel Etkileşimler.....	9
1.3.2. Silla Kemik Sistemi	11
1.3.3. Birleşik Silla'nın Yıkılışı	12
1.4. Balhae Krallığı (M.S. 698 – 926).....	12
1.5. Koryo Krallığı (MS. 918 – 1392).....	13
1.5.1. Moğol Hakimiyeti Dönemi (1270–1356)	14
1.6. Joseon Krallığı (1392 – 1910).....	16

İKİNCİ BÖLÜM

2. JOSEON DÖNEMİ VE ÜLKEYİ BATI'YA AÇAN FAKTÖRLER	20-48
2.1. Asya Geneline Dışa Kapalı Siyasetin Sonu ve Joseon'u Dışa Açan Faktörler	20
2.2. Daewongun ile Kraliçe Min Arasındaki Savaşın İç ve Dış Siyasete Tesiri Üzerinden Joseon'da Giderek Artan Dış Güç Nüfuzu.....	32
2.3. Donghak Ayaklanması ve I. Çin-Japon Savaşı	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KORE YARIMADASINDA DİN KAVRAMI VE HRİSTİYAN MİSYONERLİĞİ.... 49-125

3.1. Din Kavramı.....	49
3.1.1. Hristiyanlık Öncesi İnanışlar	50
3.2. Joseon Kast Sistemi	57
3.2.1. Din ve Kast Sistemi İlişkisi.....	59
3.2.2. Yangban Temelli Ekonominin Batı Temasıyla Değişimi	62
3.2.3. Koreli Erkeklerin Toplumsal Statüleri	67
3.2.3.1. Yangban Sınıfı.....	67
3.2.4. Koreli Kadınların Toplumsal Statüleri.....	69
3.3. Misyon ve Misyonerlik	74
3.3.1. Hristiyan Misyonerliği	74
3.3.1.1. Pavlus.....	76
3.3.1.2. Misyonerler.....	78
3.3.1.3. Misyonerlerin Yaşam Koşulları.....	80
3.3.2. Nevius Metodu ve Hristiyanlığa Kabul Sınavları	82
3.3.3. Konfüçyüsçü Bilginlerin Hristiyanlık Analizi	85
3.3.4. Tek Tanrı'ya Dönüş ve Tangunizm	89
3.4. Kore Yarımadasında Hristiyan Misyonerliği	91
3.4.1. İlk Temas ve Vaftizler	91
3.4.2. Hristiyan Mezhepleri	106
3.4.3. Sağlıkla İlgili Çalışmalar	113
3.4.4. Eğitimle İlgili Çalışmalar.....	118
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	126
KAYNAKÇA	128
ÖZGEÇMİŞ.....	143

ÖZET

Joseon Devleti, Çin'i dünyanın merkezi kabul ederek yarımada'daki varlığını korumaya çalışan zayıf bir krallıktır. Giderek artan kültürel hegemonyada Çin'e uzun yıllar sarsılmaz bir inançla bağlı kalmıştır. Ancak 15. yüzyıl sonrası Asya'daki sömürgecilik faaliyetlerinin ana hedefinin Hindistan ve Çin olması Kore'deki dengeleri değiştirmiştir. Bu süreçte Joseon, dışa kapalı bir krallık olarak kalmayı amaçlamaktadır. Fakat Japonya'nın güçlenişi ilk darbeleri Kore'ye vurmuştur. Çin'in Afyon Savaşları ile zayıflaması Kore'ye gelebilecek desteğin önünü kesmiştir. Üstelik ticareti ele geçirmek isteyen Batılı devletlerin Çin'e karşı kullanmak için buldukları Asya'nın zayıf noktası Kore'dir. Çin'e sızmanın öncüsü olarak Kore'yi dışa açmayı planlayan Batılı devletler, Fransızlar öncülüğünde Katolik inancını Kore'ye yerleştirebilmek için kanlı mücadeleler vermiştir. Kanghai Anlaşmasından I. Çin-Japon Savaşına uzanan süreçte ülkede Çin etkisi adım adım ortadan kaldırılmıştır. Kore'de toplum düzeni değişmeye başlarken Batı etkisinin modernleşme ile kabul görmesi, Hristiyanlık inancının Koreliler arasında yayılımını arttırmıştır. Hükümet monarşik gücünü korumak için Papalık Kurumuna bağlılık gibi ögelere karşı çıkmıştır. Ancak Protestanların ülkeye gelişi Hristiyanlık için çok önemli adımların atılmasına aracı olmuştur. Misyoner faaliyetleri planlı ve gizli bir şekilde seyir alırken tezin ilk başlığında Kore'nin tarihsel arka planı ve Çin-Japonya ile bağları verilmiştir. İkinci bölümde bu bağlara Batılı devletlerin etkisi ve ülkedeki değişim işlenmiştir. Donghak Hareketi ile Kore'de Hristiyan inancına yönelik bir analiz sunulmuştur. Üçüncü bölümde misyon ve misyonerlik, din ve bunun Kore toplumunda karşılığı gibi durumlara değinilmiştir. Böylece Hristiyanlığın Kore'ye nereden giriş yaptığı, hangi metotların kullandığı ve sonucunda yeni bir dinin nasıl yayıldığına genel hatları çizilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çin, Japonya, I. Çin-Japon Savaşı, Katolik, Protestan, Modernleşme, Nevius Metodu

ABSTRACT

The Joseon State was a weak kingdom trying to maintain its presence on the peninsula, seeing China as the centre of the world. In ever-increasing cultural hegemony, for many years, she remained an unshakable believer to China. However, after the 15th century, the fact that India and China became the main targets of colonial activities in Asia changed the balance in Korea. Within this period, Joseon aimed to remain as a kingdom closed to outside. Yet first blows strake to Korea, with Japan's rise to power. The weakening of China due to the opium wars has prevented the support that could come to Korea. Moreover, Korea was the weak point of Asia, which the Western States, who wanted to seize commerce, found to use against China. Western states, planning to open Korea as a pioneer to infiltration into China, fought bloody battles, led by the French, to establish the Catholic faith in Korea. During the period, from the Kanghwa Agreement to the First Sino-Japanese War, Chinese influence in the country was eliminated step by step. While the social order began to change in Korea, the acceptance of Western influence through modernization increased the spread of Christianity among Koreans. In order to secure her monarchical power, the government opposed such elements as loyalty to the Papacy. However, the arrival of Protestants to the country was mediated in the taking very important steps for Christianity. While missionary activities proceeded to an extent planned and classified, the historical background of Korea and her ties with China-Japan were given in the first section of this thesis. In the second part, the influence of Western states on these ties and the changes in the country were discussed. An analysis of the Donghak Movement and the Christian faith in Korea was presented. In the third part, mission and missionary work, religion and its equivalents for the Korean society were discussed. Thus, an outline of where Christianity entered Korea, what methods were used, and how a new religion spread as a result were sketch out.

Keywords: China, Japan, Sino-Japanese War, Catholic, Protestant, Modernization, Nevius Method

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	Neo-Konfüçyüsçü Düşünce Sistemine Göre Gruplaşmalar (16. Yüzyıl Sonrası)	68
2	Yerel Üyelik ve Finansal Bağış (1900-1910)	85
3	1884-1910 Yılları Arasında Kore’de Bulunan Protestan Misyonerlerin Toplam Sayısı	112

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
s.	: Sayfa
sy.	: Sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Vb.	: Ve benzeri

GİRİŞ

Tarihin en eski uygarlıklarından biri olarak kadim komşuları Çin ve Japon medeniyetleri arasında günümüze dek varlığını korumayı başarmış bir ülke olan Kore, milli benliğini koruma konusundaki azmiyle takdire şayan bir topluma sahiptir. Kore Yarımadasını anavatan belleyerek burada güçlü komşularla çevrili küçük bir krallık olarak yaşam mücadelesi süren Koreliler, tarih boyunca Çin-Japon çekişmesi arasında ezilmiş ve genelde Çin egemenliği altında tampon bölge vazifesi görmüştür.

Sadae-Kyorin bağlamı sistem içerisinde Japonya'yaya Çin kültürü Kore üzerinden taşınmıştır. Ancak Korelilerin Mançu hakimiyetiyle Çin'i sorgulamaya başlayacağı ve I. Çin-Japon savaşıyla Çin'den umudu keseceği bu çetrefilli süreçte Japonya'nın Oda Nobunaga önderliğinde birleşmesini takiben yükselmeye başlaması değişime yol açmıştır. Özellikle Japonların Meiji Aydınlanmasını yaşayarak Asya'nın en güçlü devleti haline gelmesi, 17. yüzyıldan beri varlığını hissettirerek 19. yüzyılda zirve yapan gelişmelerin tetikleyicisi olmuştur.

Çin'in Afyon Savaşlarında aldığı darbe, Batı ile peşi sıra yaptığı ticaret anlaşmalarıyla kritik bir hale gelirken Batı'nın denkleme Japonya'nın ardından Kore'yi de dahil etmesi bölgedeki çatışmaları alevlendirmiştir. Bu süreçte kendi içindeki dengeleri bile güçlkle sağlayabilen Kore Hükümetinin de kendini ilhak etmeye fırsat kollayan Çin ve Japon komşularına ve ticaret anlaşması teklifi etme amacıyla gelip Kore'yi işgal edeceğinden emin olunan Batı'ya karşı harekete geçtiği görülmüştür.

17. yüzyıldan itibaren Kore Hükümeti, Çin'e gönderdikleri elçilik heyetleri vasıtasıyla Hristiyan misyonerlerle temasa geçerek modern teknoloji hakkında bilgi edinmeye çalışmaktadır. Yarımadayı Hristiyanlaştırma amacı güden misyonerlerle aradaki iletişim, Asya kıtası üzerinde etkin olan Şamanizm, Budizm ve Konfüçyüsçülük'ün yanı sıra Katolik mezhebinin öncülüğündeki Hristiyanlık inancının da bölgede etkin hale gelmesini sağlamıştır. Özellikle Japonların deneyimlediği kalkınmayı kendi ülkelerine uyarlamak için çaba gösteren Kore Hükümeti, Çin'in tavsiyeleri aracılığıyla işe koyulmuştur. Ancak Katoliklerin Papa Kurumuna bağlılık ilkesi ve ataya saygı gibi Asya'nın vazgeçilmez ritüellerine karşı gösterdikleri tutum, modernleşme ile teolojik yaklaşım arasında ciddi problemlere neden olmuştur.

Bu tez çalışmasının ilk bölümünde kısa bir Kore Tarihi üzerinden Şamanizm, Budizm, Taoizm ve Konfüçyüsçülük gibi dinlerin yarımadadaki varlığı ve bölgeye girdikleri andan itibaren

karşılaştıkları tutum işlenmiştir. Çalışmanın bu kısmında Kore'nin temel kültürünün oluşum safhaları ön plana çıkmaktadır. Kore'nin kurucu atası Tangun'a dair bilgiler verdiğinden ve ilk yerli kaynak kabul edildiğinden burada; Tae-Hung Ha'nın İngilizceye çevirerek Yonsei Üniversitesinin bastığı *Samguk Yusa*'dan faydalanılmıştır.

Joseon Krallığı'nın son dönemi, misyoner faaliyetleri ve Hristiyanlığın bu topraklarda kalıcılığı açısından kritik yıllara şahitlik etmektedir. Tezin ana hatlarının anlaşılması için siyasi unsurlar önemli olduğundan ikinci kısımda; Joseon'da iç siyasetin etkisi üzerinden dış siyaset verilmiştir. Neticesinde Joseon Krallığı, önce dışa kapalı siyasetinden arındırılmış, daha sonra da ticaret anlaşmalarıyla yeni unsurlara açık hale gelmiştir. Bununla birlikte Katolikler, hükümetin monarşisini zedeleyecek girişimleri yüzünden kanlı baskılara uğrarken Protestanların gelişi teolojidense modernleşmeye ulaşmayı hedefleyen Korelileri kendine çekmiştir. Protestanların Korelilerin modernleşme arzusunu sağlık ve eğitim hizmetleri ile cevaplandırırken dini geri planda işlemesi Kore'de elde ettikleri zaferin başlıca sebebi olmuştur.

Üçüncü bölümde Korelilerin tarihsel olarak dini anlayış ve yaşayış biçimleri verilirken, halkın toplumsal durumu ve Hristiyanlığın bundan nasıl faydalandığı anlatılmıştır. Böylece Korelilerin kafasında oluşan Hristiyanlık fikri daha net bir şekilde ortaya çıkarken misyonerlerin nereden Korelilerin zihnine sızdığı aşikar olmuştur. Üstelik ilk temaslar, kronolojik bir biçimde verilirken, ikinci bölümde anlatılan siyasi olayların Kore'deki karşılıkları netleştirilmiştir.

Çalışmada öne çıkan başlıca ana kaynaklar; Underwood ailesi olarak bilinen Presbiteryen Misyonerler, Horace Grant Underwood ve eşi Lillias Stirling Horton Underwood'un kitaplarıdır. Ayrıca Protestan misyonerlerini başarıya ulaştıran Nevius Metodunun mucidi olan John Livingston Nevius'un kitapları ile Trumbull White'ın Çin-Japon-Kore arasındaki etkileşimi esas alan kitabı *The War in the East: Japan, China, and Corea*'dan da yararlanılmıştır.

Tez içerisinde modern zamanda Hristiyan misyonerliğini ele alan çalışmalarıyla öne çıkan tarihçilerden; Sung-Deok Oak, Donald Leslie Baker ve Motokazu Matsutani'nin de çalışmaları önem arz etmektedir.

Türkçe kaynaklara gelindiğinde; Müge Kübra Oğuz'un doktora tezi olan *Choson Krallığı'ndan Dehan İmparatorluğuna: Kore'nin Dış Politikaları (1876-1910)*, Eun-Kyung Jeong'un doktora tezi ve bu tezden yola çıkarak basılan *Kore Milliyetçiliği* kitabı ve Charles Holcombe'un *Doğu Asya Tarihi: Çin Japonya Kore Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla Kadar* adlı eseri başlıca kullandığımız kaynaklar arasındadır.

Bunlar dışında da belli başka ana kaynaklar incelenmiş ancak bu kitaplar içerisinde konumuzu kapsayan çok az sayıda bilgi olduğu için çalışmanın ana hatlarına etki etmemiştir. Bu nedenle genel olarak Underwood ailesinin kitaplarına ek olarak kullanıldıkları söylenebilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DİN VE KÜLTÜR EKSENİNDE JOSEON ÖNCESİ KORE TARİHİ

1.1. Kore Milletinin Kökenleri

1945'te Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye bölünmüş bir devletin halkı olan Koreliler, 5000 yıllık tarihleriyle dünyanın en eski uygarlıklarından biridir. Doğu Sibiry ve Doğu Asya kaynaklı Atasal genlere sahip oldukları tespit edilen ve Mongoloid sarı ırka mensup olan bu kavim; M.Ö. 3000'lerde Tunguz kabilelerinin Kore yarımadasında görünmesiyle tarih sahnesine çıkmıştır. Silla Krallığıyla (668-935) birlikte bu kavim “Korece” adı verilen milli bir dili benimsemiş ve Ural-Altay Dil Ailesinin bir parçası olan Kore dilini¹ günümüze kadar yaşatmayı başarmıştır.²

Günümüzde Kore'nin kurucusu ve ortak atası efsanevi bir Tanrı-Kral olan Tangun kabul edilmektedir. Ancak bu durumun tarihsel açıdan doğruluğu tartışmalıdır. Tangun, Korelilerin atası değil, ilk kralıdır ve Tangun'un yerine geçen kişi Shang Hanedanından Gija'dır. Antik Joseon'u takiben Koreli yöneticiler Konfüçyüsçülük'ün doğrultusunda, kandansa iyi bir yöneticiye itaat edilmesi gerektiğini benimsemiştir. Bunu gerçekleştirirken de Koreli olma bilincine sadık kalmaya dikkat etmiştir. Bu sebeple Koreleşen yada Korelilerin “medenileştirdiği” ırklar zamanla etnik Korelilerle kaynaşmış ve “Koreli olmak” kan bağlarının ötesine geçmiştir. Fakat bu durum ne Koryo ne de Joseon'da tartışılan bir olgudur.³

Kore'de bugünkü anlamda ulusun inşası 20. yüzyılda gerçekleşmiş ve halkı simgeleyen “minjok” kelimesi bu yüzyılda Kore'ye yerleşmiştir. Bu dönemden önce kullanılan “kukka”, “baeksung” ve “kukmin” gibi terimler Kore halkını tanımlama konusunda yetersiz kalmış ve dönemin koşulları sebebiyle halktan çok “devletin bağımsızlığını” simgelemenin bir yolu olmuştur. Bu nedenle özellikle Japon istilasından sonra hem Paleolitik dönemden beri süregelen homojenik grubu içine alan hem de Tangun'un soyundan gelenleri kapsayan bir kelime arayışına gidilmiştir.⁴

¹ Silla dönemine kadar Kore kabileleri arasında bir dil birliği yoktur. Kabileler arasındaki diller benzer olabileceği gibi tamamen benzersiz olduklarına da rastlanılmaktadır.

² Eun-Kyung Jeong, *Türkiye ve Kore'de Milliyetçilik Anlayışlarının Gelişme Süreçlerinin Mukayesesi (1910–1945)*, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 4-5.

³ Kyung-Koo Han, *Multiculturalism in Korea?*, Institute of Ars Vivendi at Ritsumeikan University, 2008, s. 20-21.

⁴ Hyeong-Woo Lee, *North Korean Nationalism: Reading the Paleolithic Text*, Institute for Security- Development Policy, 2021, s. 2,4; Kue-Jin Song, *The Introduction of the Concept of 'Nation' into the Korean Society and the Adaptation of Its Usage*, International Journal of Korean History, c. 13, 2009, s. 126-141.

“Minjok” kelimesini arayışta yatan en büyük neden, Korelileri Koreli yapan unsurun ne olduğu sorusudur. İlk Korelilerin Japonya, Mançurya veya Çin ile bağlantısı olmadığı tespitinde bulunan Kim Jeong Hak; Kore Yarımadasının, kuzey ve güneyden gelen iki halk tarafından işgal edildiğini ve kuzeyden gelenlerin kökeninin “Güney Sibirya Neolitik kültürel unsurları taşıyan Paleo-Asyalılar” olduğunu; Güneyden gelen insanların ise kökeninin bilinmediğini aktarmıştır.⁵

Arkeolojik çalışmalar, M.Ö. 500.000’den sonra Kore yarımadasında, Paleolitik dönemde yaşayan insanların varlığını kanıtlamaktadır. Bu insanlar ile birlikte Kore halkının kökeni sayılan Neolitik dönem göçmenlerinin ne zaman etkileşime girdiği bilinmemektedir. Ancak iki halkın kaynaşmasının Kore milletine çok az bir etki bıraktığı tespit edilmiştir.⁶

Çin tarafından Tunguz olarak sınıflandırılan İlk Koreliler, kendi kabilelerini; Hanlar, Puyolar, Koguryolular, Koryolular, Chinler (Curçenler) ve Mançular olarak adlandırmaktadır.⁷ Taş devrinde Kuzey Sibirya’daki avcı ve balıkçı kültürleriyle birebir ilişkili olan ve Neolitik ile Tunç çağı boyunca Ural-Altay dinlerine ait bir kültürün taşıyıcılığını yapan bu halklar, birbirinden farklı değildir. Koreliler, M.Ö. 5000-4000’ler arasında yerleşik hayata geçmeye başlamış ve bu dönemde en az Çin kadar Türk ve Moğol kültüründen de etkilenmiştir. Korece’ye en yakın dilin Türkçe olması yada eski Kore bronz sanatının İskitlerdeki hayvan üslubuyla birebir ilişkili olması bu duruma örnektir.⁸

Etnik varoluş ve tarihi süreçteki değişimle gelen kaynaşma, günümüzdeki Kore halkını oluşturmuştur. Böylece “minjok” kelimesi altında Tangun’un halkı olan Gojoseon insanları ve Tangun’un soyundan gelen Koreliler hem etnik hem de ırksal yönden birleşmiştir.

1.2. Kore Tarihinin Başlangıcı: Antik Joseon (M.Ö. 2333 - 1100)

Kore tarihi hakkında en eski bilgileri veren ilk yerli kaynak “Üç Krallığın Hatırası” yani *Samguk Yusa*’dır. Fakat bu kaynak 1280’lerde Moğol istilasının etkisini kırmak ve ulusal bilinci uyandırmak için Budist bir rahip olan Iryun tarafından yazılmıştır. Yazıldığı devre bakıldığında; Budizm, Taoizm ve Konfüçyüsçülük’ün uzun zamandır ülkeye yerleşmiş olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu durumun etkisi yazılan kaynaklara işlemiş ve Eski Kore halkının saf biçimi yerine dış unsurlarla harmanlanmış kültürü öne çıkmıştır. Ancak ileride görüleceği üzere her toplumda olduğu gibi Koreliler de dış unsuru kendi içlerine alırken saf halini tercih etmemiştir. Alınan ne olursa olursun bir şekilde millileştirmenin yolu aranmıştır. Bu duruma rağmen değişmeyen ögeler ve

⁵ Kürşad Yıldırım, **İlk Çin Kaynaklarına Göre Kore Tarihine ve Kültürüne Genel Bir Bakış**, Türk Dünyası Araştırmaları, c. 120, sy. 237, 2018, s. 121.

⁶ **Kore Gerçeği**, Korean Overseas Information Service, 1991, s.10-11; Eun-Kyung Jeong, **Kore Milliyetçiliği**, Likya Yayınları, İstanbul, 2016, s.21.

⁷ Kenneth B. Lee, **Korea and East Asia: The Story of a Phoenix**, Praeger Publishers, 1997, s. 7.

⁸ Lee, a.g.e. s. 7; Yıldırım, **Bakış**, s. 120.

kavramlar, bizim halkın zihinsel kodlarını keşfetmede kullandığımız kaynaklar haline gelmiştir. Dolayısıyla inceleyeceğimiz *Samguk Yusa*'da aranan halkın değişmeyen zihinsel kodları olacaktır.

Samguk Yusa'ya göre Korelilerin atası kabul edilen Tangun'un efsanesi şöyledir; “Gök Tanrısı Hwanin'in (Chesok yada Sakrodevendra) oğlu olarak dünyaya gelen Hwanung, cennetten inerek insan dünyasında yaşamak istiyordu. Babası da oğlunun bu arzusunu yerine getirebilmek için üç büyük dağı inceledi. Daha sonra insanlara mutluluk götürebilmesi için oğlunun gideceği yer olarak Taebaek (Baekdu) dağı seçti. Oğluna üç kutsal hazine vererek onu insanlarına hükmetmesi için gönderdi. Emrindeki 3000 kişilik halkıyla bir sandal ağacının altında dünyaya inen Hwanung, insanlara tarım ve tıp hakkında bilgiler vermek ve onlara ahlak ve din kurallarını öğretmek üzere bakanları olan Rüzgar, Yağmur ve Bulutları görevlendirdi.⁹

O sırada aynı mağarada yaşayan bir ayı ve kaplan Hwanung'u izliyor ve insan şeklinde reenkarne olmak için Tanrı'ya yalvarıyorlardı. Tanrı, yakarışlarını duydu ve isteklerini yerine getirmek üzere iki hayvanı bir teste tabi tuttu. Eğer ayı ve kaplan 100 gün boyunca günışığı görmeden mağarada kalıp bir demet pelin otu ve yirmi adet sarımsaktan oluşan kutsal yiyecekleri yerse bu 100 günün sonunda insan olarak doğabileceklerdi. Kaplan bu testi geçemedi ancak ayı bir kadına dönüşmeyi başardı.

İnsan olduktan sonra Ayı-kadın kendisine bir eş bulamadığı için yalnızdı ve bu nedenle sandal ağacının altında bir çocukla kutsanmak için dualar etmeye başladı. Onun dualarını duyan Hwanung kadınla evlenmeye karar verdi. Bu birlikteliğin sonunda doğan kişi ise Sandal Ağacı Kralı olan Tangun Wanggom'du.”¹⁰

Tangun, Efsanevi Çin imparatoru Yao'nun saltanatının 50. yılına denk düşen M.Ö. 2333 yılında Pyongyang civarına geldi ve burada Asadal kentini inşa ederek “Sakin Sabahlar Ülkesi” veya “Sabah Dinginliği Ülkesi” anlamına gelen Joseon'u kurdu.¹¹ Günümüzde Eski yada Antik Joseon olarak adlandırılan “Gojoseon”u 1500 yıl kadar yönetti ve 1908 yaşında iken Dağ Tanrısı oldu.¹²

Samguk Yusa'nın aktardığı bu hikayeye göre Tangun Wanggom, göksel bir varlık olan Hwanung ve insan olarak reenkarne olmuş bir Ayı-kadının oğludur. Ruhlar dünyası ile yaşanan

⁹ Gök Tanrısının oğlu olan Hwaung, Taebaek dağına inmiş ve burada Tanrı'nın Şehrini kurmuştur. Daha sonra ise marangozluk, dokumacılık, balıkçılık gibi 360 çeşit işi halkına öğretmiş ve onlara bir kanunname ile düzen vermiştir. Detaylı bilgi için bkz: Kore Gerçeği, 1991, s. 16.

¹⁰ **Samguk Yusa**, Haz. Tae-Hung Ha, Yonsei University Press, Korea, 1972, s. 32-33.

¹¹ İngilizce kaynaklarda karşımıza “The Land of the Morning Calm” şeklinde çıkan terim Korece 조(Jo)+선(Seon) kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur. İlk kelime olan Jo “sabah” anlamına gelirken Seon “aydınlık” demektir. Detaylı bilgi için bkz: **Kore Gerçeği**, Çev. Hüseyin İçen, Kore Enformasyon Ajansı, Ankara, 2002.

¹² Yıldırım, **Bakış**, s. 117.

dünya arasındaki bağ ve ayıdan türeme bize toplumun köküne yerleşmiş olan Şamanizm inancını vermektedir.

İnsanın temel alındığı ve insanlar üzerinden ilerleyen hikaye de halkın atası olup onları eğitmek üzere gönderilen kişi karşımıza iki şekilde çıkmıştır. Bunlardan ilkinin ortaya koyan “Tangun” adıdır. Tangun, kelime anlamı olarak yüce rahip demektir. Bu kralın aynı zamanda bir şaman olduğunu ve dini lider olarak insanlara yön verişini simgeler. Böylelikle kurucu atanın her şeyden önce ilahi yönünün kabul edildiği açıktır ve buna ek olarak aldığı ikinci isim olan “Wanggom” kral anlamına gelen Wang kelimesinden türetilmiştir. Bu da teokratik yapıda olan toplumu politik bir lider etrafında birleştirmiştir.¹³ Politik liderin birleşerek taraf aldığı oluşum ise Çin olmuştur.

Çin’e karşı kendi kutsal devletini kuran Koreliler, Çin karşısında kendilerini meşrulaştırarak milli benlik geliştirmeye başlamıştır. Böylece Tangun Efsanesini, Jumong ve Hyeokkose gibi göksel temelli, reenkarnasyon ve bir Tanrıça ile etkileşimi içeren mitsel kuruluş hikayeleri takip etmiştir.¹⁴

1.2.1. Tangun Sonrası Antik Joseon (M.Ö. 1100 - 108)

Tangun’dan sonra Antik Joseon’un başına Gija geçmiştir. Gija, son Shang kralının amcası olan Çinli bir soyludur.

M.Ö. 1046’da Kral Wu, Shang Hanedanını devirerek Zhou Hanedanını egemen kılınca Gija, Kral Wu’dan kaçmış ve yanındaki doktor, öğretmen, mühendis, halıcı, falcı ve büyücünden oluşan 5000 kolonist Çinli ile birlikte Kore yarımadasına göç etmiştir. Yanına aldıkları ipek böceği, pirinç ve arpayla bölgeye ulaşarak bu bölgedeki Korelilerle kaynaşmaları Gija ve yanındakilerin Korelileşmesinin öncüsü olmuştur.¹⁵

Efsanelere göre Tangun, M.Ö. 1100’de ülkeyi Gija’ya devretmiş ve M.Ö. 1122’de cennete geri dönmüştür. Ancak bu bilgiler kesin olmamakla birlikte Gija’nın Kore yarımadasına ulaştığı hakkındaki ilk bilgiler, Han Hanedanlığı (M.Ö. 206-M.S. 220) tarafından aktarılmıştır. Bu dönem öncesi Çin’i terk eden Gija’nın bulunduğu konum belli değildir. Dolayısıyla Tangun’un gidişinin ardından Gija’nın bölgeyi fethederek koloni kurup kurmadığı da bilinmemektedir. Buna rağmen geç dönemde yazılan kaynaklara göre; Kral Wu, Gija’nın başında olduğu krallığı tanımış ve Gija, Çin’in üstünlüğünü kabul ederek krala haraç ödemeye başlamıştır. Sadae ilişkilerinin başlangıcı kabul edilen tarih budur. Nitekim Hanshu’nun aktardığına göre; Gija, Li (Ritüel) ve Yue (Müzik)’den

¹³ Jin-Wung Kim, **A History of Korea: From "Land of the Morning Calm" to States in Conflict**, Indiana University Press, 2012, s. 11.

¹⁴ Sangtai Shim, The Korean Understanding of God, **Catholic Theology and Thought**, c. 77, 2016, s. 138.

¹⁵ Walter C. Clemens, **Getting To Yes In Korea**, Paradigm Publishers, Boulder, Londra, 2010, s. 26.

oluşan Çin kültürünü Kore'ye getirmiş, Kore'yi ipekçilik ve tarımla medenileştiren kişi olarak anılmış ve medenileştirme kavramı ilk kez 1450'de Goryeosa'da resmen geçmiştir.¹⁶

Hakimiyetin Gija'nın eline geçmesiyle Gija Dönemi başlarken Antik Kore M.Ö. 194'e kadar Gija'nın soyundan gelenlerce yönetilmiştir. Bu tarihten sonra ise Gija Hanedanından Kral Jun, tahtını Yan Krallığından olan Çinli General Wiman'a kaptırmıştır. Ülke'de Wiman Hakimiyeti M.Ö. 108'e kadar sürmüştür ancak İmparator Han Wu Di'nin Kore yarımadasının işgalini tamamlamasıyla Antik Joseon sona ermiştir.

İmparator Wu Di, yarımadaı işgal ettikten sonra burada Dört Han Komutanlığı kurmuş ve Kore, Lelang (M.Ö. 108-313), Lintun (M.Ö. 107-82), Xuantu (M.Ö. 107- 302) ve Zhenfan (M.Ö. 107-82) olmak üzere Çin kolonilerince yönetilmiştir. Bu kolonilerin egemenliği altında yaşayan Üç Koreli Han halkı (Samhan) vardır. Bu halk, gelecekte Kore'nin devamını teşkil edecek Üç Krallığın öncüleridir.¹⁷

1.3. Üç Krallık Dönemi¹⁸ ve Birleşik Silla Krallığı (M.Ö. 57 - M.S. 935)

Antik Joseon yıkıldıktan sonra Koreliler, farklı kabileler altında Kore yarımadasına dağılmış ve Çin egemenliği altındaki Mahan, Jinhan ve Byeonhan adındaki Üç Han Komutanlığı içinde varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Japonların, Jinhan ve Byeonhan'ı işgal etmesiyle yarımada Çin-Japon çekişmesi baş göstermiş ve yarımada birlik sağlanamazken Koreli kabileler bağımsızlıkları için kalkınmaya başlamıştır. Böylece Yemaek, Okjeo, Buyeo halklarını zapt eden Koguryo, Mahan bölgesine tamamen hakim olmuş ve Baekje de aynı bölgede ortaya çıkmıştır. Jinhan bölgesinde ise Silla, altı şeflik etrafında birleşmiştir. Bu krallıkların kuruluşu, Kore tarihinde Üç Krallık dönemini başlatmıştır.¹⁹

Birbiriyle savaş halinde olan Üç Krallık'tan Baekje, daha barışsever bir tutumla güneye kayarak deniz ticaretine başlamış ve Çin'in yanı sıra Japonya ile de kültürel etkileşime girerek iki ülkenin gücünden faydalanmıştır.

¹⁶ Kyong-Ran Chong, **Revitalization of Ancient Institutions: The 1394 Governance Code for the Joseon Dynasty of Korea by Jeong Do-jeon**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Victoria Üniversitesi (Wellington)- School of Languages and Cultures, 2018, s. 28-29.

¹⁷ Charles Holcombe, **Doğu Asya Tarihi: Çin Japonya Kore Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla Kadar**, Çev. Muhammed Murtaza Özeren, Dergah Yayınları, İstanbul, 2021, s. 108.

¹⁸ Koreli Han Krallıkları ve Çinli Han Komutanlıkları kaynaklarda "Üç Krallık Dönemi" içine alınmıştır. Fakat Mahan, Jinhan ve Byeonhan ile Koguryo, Baekje ve Silla aynı oluşumları simgelemez. Çinli olan Han ile Koreli olan Han'ın telaffuzları aynı olmasına rağmen yazılış karakterleri farklıdır.

¹⁹ Bu Üç Krallık arasında başlangıçta Kaya (Gaya) Krallığı da vardır. Fakat bu krallık Baekje ve Silla arasındaki bölgede sıkışmış ve bu iki ülkenin ittifakı neticesiyle ortadan kalkmıştır. Detaylı bilgi için bkz: Ho-jung Song, Chang-hyun Chung, **A History of Korea**, Çev. Daniel Kane, The Academy of Korean Studies, 2019, Republic of Korea, s. 38-39; Yıldırım, **Bakış**, s. 124.

Bu süreçte Koguryo ve Baekje'nin saldırıları, en zayıf ve gelişmemiş krallık olarak Silla'yı Tang Hanedanıyla ilişki kurmaya itmiştir. Böylece Kore Yarımadasında Çin, Japon ve Kore hakimiyet mücadelesini sürdürmüş ve bu durum, Silla güçlenip dağınık klanları tek bir krallık altında birleştirene kadar sürmüştür.²⁰

1.3.1. Üç Krallık Dönemi Kültürel Etkileşimler

Antik Joseon döneminde Çin karakterlerini benimsemiş Koreliler, Üç Han Krallığı denilen dönemde (M.Ö. 57- M.S. 668) kültürel anlamda Çin ile yakınlaşmaya başlamıştır.²¹ Kore'nin öz kültürü olarak kabul ettiği Taoizm ve onun alt kolu kabul edilen Budizm bu dönemde ülkeye giriş yapmıştır.²² Daha sonra Koreliler uygarlıklarının gelişmesi amacıyla Çin ve Hindistan'a seyahat ederek kendi rahip zümresini oluşturmuştur.

Üç Krallık arasından öncelikle; Tangun'un oğlu olduğuna inanılan Jumong tarafından kurulan Koguryo, M.S. 37'de ilk defa Kore'nin Ulusal Konfüçyüs Akademisini kurmuş ve ertesi yıl Çin kanunlarını kabul etmiştir. Daha sonra ülkeye Konfüçyüsçülük ve Budizm yayılmıştır.²³

Baekje, Koguryo'yu takip ederken soylu ailelerin verdiği destekle Şamanizm'den başka bir dine geçilmesi iki ülkede de tepki çekmemiştir. Böylece ülkede Budist Kanunların uygulanışı ve krallın Buda kabul edilişi kolaylaşmıştır.²⁴ Nitekim Konfüçyüsçülük gibi bu dini de Çin üzerinden alan Koreliler, Budizm'in manevi yönünü benimsemiş ve Konfüçyüsçülük ile hanedana sadık devlet görevlilerini yetiştirmiştir.²⁵ Bu nedenle siyasi ve keskin arenada Konfüçyüsçülük katı baba gibi benimsenirken; Budizm, merhametiyle herkese kucak açan ve ahlaki normları aşıl原因an anne rolünü üstlenmiştir. Budizm'in halka hitap etmesinin ve genellikle kadınlar ile çocukların dini sayılmasının ardındaki neden de bu yönü olmuştur.²⁶

²⁰ Huriye Şen, Moğol Hâkimiyetinde Koryo (Kore), **ATDD**, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, c. 7, sy. 3, 2020, s.1522.

²¹ Koloni döneminde Korelilerin tamamen Çinlileşmemiş olmasının nedeni Dört Han Krallığının temel ilkesinin heteronomi üzerine kurulmasıdır. Gelişmiş bir ülkenin kolonisi olan Kore diğer ülkelere örnek teşkil etmelidir. Detaylı bilgi için bkz: Chang-Ki Paek, Descriptions of the History of Gojoseon Shown in Foreign Textbooks, **The Review of Korean Studies**, c. 10, sy. 4, 2007, s. 224.

²² Young-Woo Han, A Review of Korean History, **KOCW** (Kore OpenCourseWare), (<http://contents.kocw.or.kr/document/lec/2012/YeounSei/LeeSunHo3/1.pdf>, (24.07.2022, 17:48), sy. 1-2, s. 4,9.

²³ Young Ick Lew, **Brief History of Korea: A Birds Eye View**, The Korea Society, 2000, s. 7-9.

²⁴ Song, Chung, a.g.e. s. 58-59.

²⁵ Murat Kaçer, Liyakat Temelli Bürokrasi: Kore Kamu Sınavları (GWAGEO) (958-1894), **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, c. 10 sy. 26, 2018, s. 756.

²⁶ Ayça Magargle, Kore'de Milliyetçilik, Din ve Ekonomik Büyüme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Teknik Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s. 22; Horace Grant Underwood, **The Call of Korea: Political, Social, Religious**, Fleming H. Revell Company, 1908, s. 84.

Taoizm, tabiatla iç içe yaşamı desteklerken Kore’de inanç kavramı çok yönlü olmaya başlamıştır. Ölümsüzlük doktrini Kore’ye iyice nüfuz ederken hem kadercilik anlayışı hem de liyakate dayalı sistemin temelleri atılmıştır.²⁷

Silla Krallığına gelindiğinde, günümüz Kore’sinin ana çekirdeğini bu krallık oluşturmaktadır. Bu nedenle bu dönemde meydana gelen değişimler, Kore kültürünün temelidir.

Coğrafi konumu nedeniyle Silla, diğer uluslarla daha az etkileşime girmiştir. Ancak Silla’da da Çin kültürü ve Budizm yaygınlaşmıştır. Soylu ailelerle birlikte Kraliyet ailesi her yerde Budist tapınaklar açmıştır. Bu dönemde yapılan Seokguram Grottosu ve Bulguksa Tapınağı şuan Kore kültürünü yansıtan en önemli yerler arasındadır ve bu iki yer, UNESCO’nun Dünya Miras Listesine dahildir.

Silla’yı simgeleyen bir başka oluşum ise Çiçek Çocuklar anlamına gelen Hwarang’tır.²⁸ Bu birlik genelde askeri yönüyle öne çıkmıştır. Ancak dini ve eğitimi de içine alan bir yönü vardır. Silla’nın sonuna doğru, Kral Jinheung döneminde kurulan bu birlik Kore tarihinde önemli bir yere sahiptir.

Ortaya çıktığı dönemde devletin resmi dini Şamanizm olmasına rağmen Hwarang birliğinin çekirdeğini başta Budizm olmak üzere Konfüçyüsçülük, Taoizm ve Taoizm ile karışmış yerli Şamanizm oluşturmuştur. Hwarang üzerinde en etkili isim olan Won Gwang, bir Hwarang’ın uyması gereken beş ilkeyi şöyle vermiştir;

1. Efendine sadakatle hizmet et.
2. Ailene saygıyla hürmet et.
3. Yoldaşlarına iyi niyetle yaklaş.
4. Savaşman gerektiğinde geri çekilme.
5. Birinin canını alacağın zaman seçici ol.²⁹

Bu beş ilke temelde Konfüçyüsçülük ve Budizm’in bu ideali tamamlayıcılığı üzerine kurulmuştur. İlk iki madde de Konfüçyüsçülük’ün izleri çok açık bir şekilde kendini belli etmektedir. Ancak Konfüçyüsçülük tek başına bırakılmamış; Budizm ile Şamanizm’in kapsamına giren yaşayan tüm varlıklara merhamet gösterilmesi gerektiği ve Taoizm’deki ölüme karşı iyimser olma tutumu Hwaranglara işlenmiştir. Nitekim Hwarang okulunda temel amaç, Geleceğin Buda’sını yetiştirmek

²⁷ Song, Chung, a.g.e. s. 58-59.

²⁸ Çiçek Çocuklar kalıbı yaygın olmakla birlikte Hwaranglar; Gençliğin Çiçeği, Çiçek Adam ve Çiçek Şövalyeleri şeklinde de anılmaktadır.

²⁹ Richard D. McBride, Silla Buddhism and the Hwarang, **Korean Studies, University of Hawaii Press**, c. 34, 2010, s.67.

ve bunu yaparken siyasi arenada kralın elini güçlendirmektir. Bu sebeple eğitimi veren Budist rahipler iken bu rahiplerin öğretileri Konfüçyüsçülük üzerine yoğunlaştırmıştır.³⁰

Böylece Hwaranglar bazen ritüeller yaparak dans eden, feminen tarzda giyinen, halkın maneviyatını korumak üzere ayinler düzenleyen, bazen de Silla'nın savaşçı özelliklerini öne çıkaran bir grup olarak karşımıza çıkmıştır. Hwarang, tüm dinleri içine alıp Kore'ye özgü haline getirmesiyle ve bütün bu dinlerin birbirini önlemeden, birbiriyle çatışmadan, uyum içinde var olabileceklerini göstermesi açısından önemlidir. Çünkü Hwaranglar bir süre sonra tarih sahnesinden çekilmiştir ancak bu çok dinli yapı günümüze dek süregelmeyi başarmıştır.³¹

1.3.2. Silla Kemik Sistemi

Silla, Üç Krallık Döneminde Baekje'yi takiben Çin'den unvan almaya başlamış ve 503'te yerel bir unvan olan "Maripkan"ı (Büyük Şef'i) bırakarak "wang" (kral) unvanını benimsemiştir. Çin'den farklı bir uygarlık olduğunu kanıtlayan savaşçı kimliğini bu dönemde kaybetmemiş olsa da Budizm'in ülkeye girişi, Silla'nın düşünce biçimini Çin kültürüne yaklaştırmıştır.³² Böylece önce kıyafetler üzerinde başlayan değişim yavaş yavaş diğer alanlara da nüfuz etmiş ve Kore, giderek Çin'e bağımlı hale gelmiştir.³³ Bu hassas dengeyi bozan Silla'da meşruluğu sağlayan Kemik sisteminin çöküşü olmuştur.

Kemik sistemi orijinal adıyla "Kolp'um" veya "Golpum" şeklinde zikredilmektedir. Kelime anlamı olarak "Kol" kemik demekken "Tup'um" sıralamayı, kişinin rütbesini belirtir. Silla'da "Songgol" Kutsal kemik ve "Chingol" Gerçek kemik olmak üzere 2 ana kemik çeşidi vardır. Ülkenin yönetici kadrosunu da bu ana kemikler oluşturmaktadır.

Birinin Kutsal kemik sayılabilmesi için hem annesinin hem de babasının Kutsal kemik olması gerekmektedir ki sadece Kutsal kemik olan Pak ve Kim aileleri, kral olma hakkına sahiptir. Yine bu sınıfın içine kralla birlikte; Kralın erkek kardeşi ve onun oğlu, kralın kız kardeşi ve kralın annesi dahildir. Anne ya da babasından herhangi biri Gerçek kemik olan kişi, Kutsal kemik rütbesine yükselmez. Gerçek kemikler ülkede bakan, vali ve kral danışmanlığı gibi pozisyonları doldurabilir ve bu kişiler Kim Kraliyet ailesi mensuplarıdır. Kim ailesi, soylular arasında soylu olmalarıyla bilinir. Onlardan sonra gelen Yuktup'um (Rütbe Altı), Odup'um (Rütbe Beş) ve Sadup'um (Rütbe Dört) Gerçek kemiğin altındaki askeri aristokratlardır. Bu rütbelerden sonra sıradan halk gelir.

³⁰ Detaylı bilgi için bkz: Courtney Lazore, The Hwarang Warriors - Silla's Flower Boys, **Dartmouth Quarterly of East Asian Studies**, 2014.

³¹ Kore Kültüründeki "uyum" ve bunun "din" kavramı ile ilişkisine ileride tekrar değinilecektir.

³² Holcombe, a.g.e. s. 110.

³³ Pál Koudela ve Jinil Yoo, The Role of Korea in Cultural Transmission Between China and Japan During The Three Kingdoms Period, **Prague Papers on the History of International Relations**, sy. 2, 2014, s.8.

Silla’da kadın-erkek ayrımı yoktur, soy anneden de babadan da yürür ve tüm ülkeye şekil veren tek etken bu kana dayalı kemik sistemidir. Herkesin pozisyonu bellidir ve bu giyim-kuşamlarına da yansımıştır. Fakat 632’de Silla kralı ardında erkek varis bırakmadan ölmüştür. Ondan sonra Kutsal kemiğin iki kadın varisi tahta çıkmıştır. Kraliçe Seondeok ve Kraliçe Jindeok’tan sonra Kutsal kemik kalmadığı için tahta Kutsal kemikten birinin çıkmasına dair yasa kaldırılmıştır. Sisteminin çöküşüyle Koreliler doğrudan Tangun’un nesli olmaktan çıkmıştır.³⁴ Bununla birlikte ülkede düzen başlı başına değişmiş ve Kore “ilahlık” yetisini kaybetmiştir. Böylece meşruluğunu sağlamak için Çin’den daha fazla unvan almaya başlamıştır. Bu noktada Kore, Japonya ve Çin’den geriye düşmüş ve kendi imparatorluğunu ilan edememiştir.³⁵

1.3.3. Birleşik Silla’nın Yıkılışı

632’de Silla’da kemik sisteminin çökmesini takiben iki kadın kral tahta çıkmış ve kutsal kemik soyu onlarla son bulunca 654’te taht, kraliyet kanına sahip olan gerçek kemiğe, Kral Muyeol’a geçmiştir.

Kral Muyeol’dan sonra tahta geçen oğlu Kral Munmu adada istikrarı sağlamayı başarmış ve Birleşik Silla Dönemini başlatmıştır. Bu dönemde Çinlilerin adadan uzaklaştırılmasıyla ilk bölgesel birliğin tesisi önemli bir dönüm noktası olmuştur.³⁶ Fakat 681’de hükümranlılığı son bulduktan sonra yarımada’nın yeniden kaosa sürüklenmesi bir asır sürmemiştir. Kraliyet ailesi durumu toparlayamamış ve 889’da çıkan ilk ciddi isyan sonrası ülkenin parçalanışı başlamıştır. 892 yılına gelindiğinde Lee ailesinden Gyeonhwon, Hubaekje’yi kurmuştur. Bunu takiben Wang Kon liderliğinde Koryo kurulmuştur. Yarımada’da istikrar 936’da üç krallık birleşene kadar sağlanamamıştır.³⁷

1.4. Balhea Krallığı (M.S. 698 – 926)

668’de Koguryo Tang hanedanı tarafından yıkıldıktan sonra yönetici sınıfın bazıları Çin’e yerleşmiş, bazıları da Yingzou’ya göç etmeyi tercih etmiştir.

698 yılında; Koguryo sığınmacılarından olan ve Kral Go adıyla bilinen Dae Joyeong, Doğu Mançurya’da Balhea’yı kurmuştur. Balhea, birden çok etnik unsuru içinde yaşatan bir ülke olup hem

³⁴ Richard Pearson ve Jong-wook Lee ve Wonyoung Koh ve Anne Underhill, Social Ranking in The Kingdom of Old Silla, Korea: Analysis of Burials, **Journal of Anthropological Archaeology**, c. 8, sy. 1, 1989, s.7; Kallie Szczepanski, What Was Korea’s Bone-rank System?, **ThoughtCo**, 2020, thoughtco.com/what-was-koreas-bone-rank-system-195711, (21.07.2022, 15:37); Yıldırım, **Bakış**, s. 120.

³⁵ Holcombe, a.g.e. s.142-143.

³⁶ Kore Gerçeği, 1991, s. 19.

³⁷ Han, a.g.m. s. 7.

Koguryo kültürünü devam ettirmiş hem de Tang geleneklerini kendi kültürüne entegre etmiştir.³⁸ Aynı zamanda Mohe kültüründen de etkilenmiştir.

Balhea Krallığı, Kore yarımadasının dışına doğru büyümüştür. Türkler, Moğollar ve Çinlilerle komşu olmuş, 926'da Hitaylar tarafınlar yıkılmıştır.

1.5. Koryo Krallığı (MS. 918 – 1392)

Birleşik Silla'da istikrarsızlık sürerken Silla'nın üçüncü ve son kadın kralı Jinseong tahta geçmiştir. Bu sırada denizcilikle uğraşan ve Çin'le ticaret yaparak zenginleşmiş bir aileden gelen Koguryolu Wang Kon bu siyasi istikrarsızlıktan yararlanmıştır.

Daha sonra Kral Taejo olarak bilinecek³⁹ Wang Kon'un çıkardığı isyan sonucunda, 918 yılında günümüz Kore'sine adını veren Koryo Krallığı kurulmuştur. Koguryo'nun kuzeydoğu'da Çin'e karşı kaybettiği toprakları geri alma niyetinde olduğunu açıklayan kral, ülkenin meşruluğunu sağlamak için Gök buyruğu teorisine atıfta bulunmuş ve kendini Liang hanedanının kurucusu olan İmparator Wu (502-549) ile özdeşirmiştir. Böylece ülkeyi kuruluşunu M.Ö. 11. yüzyılda gerçekleşen saygın bir Çin fethine benzeterek hüküm sürmeye başlamıştır.⁴⁰

Etnik yönden çeşitli bir ülke olan Koryo'da birliği sağlamak istediği için yirmi dokuz kadınla evlenerek kurduğu akrabalık ilişkisiyle yerel beyleri kendine bağlamıştır.

Koyu bir Budist olmasıyla bilinen Wang Kon başkenti Kaeseong başta olmak üzere ülkesinde Budist tapınaklar açmış ve Budizm ilkelerini devlet felsefesi haline getirmeye çalışmıştır. Bunun en önemli nedeni, yeni kurulan krallığın devamını sağlayabilmektir. Wang Kon'un amacı, insanların kalplerini kazanarak ülkeyi bir bütün haline getirmektir. Budizm, kralın bu durumu gerçekleştirmesi için bir araçtır.⁴¹ Buda, ülkeyi savaş ve hastalık gibi her türlü tehlikeden koruyacak manevi bir güç olup kraliyetin egemenliğini güçlendirmek için kullanılmıştır. Bu gaye, devletin resmi dininin Budizm olmasını sağlamıştır. Böylece Buda'ya yapılan ibadetler ve dualar artarken Koryo'nun kültürel mirası olan Tripitaka Koreana ahşap baskıları ortaya çıkmıştır.

³⁸ Han, a.g.m. s. 5.

³⁹ Kore'de Krallar öldükten sonra yaşamındaki başarılarla göre tapınak adı almaktadır. Bu durum Koryo ve Joseon'da sıklıkla karşımıza çıkacaktır. Önemli kişi, hayatında ailesinin soyadı ve ona konulan ismi taşır. Ancak öldüğünde Ritüeller Kitabına göre büyük işler yapan kişiler “-Jo” ekini, erdemli işler yapanlar “-Jong” ekini alır. Bu durumun istisnaları Koryo'da Moğol'a tabilikle birlikte bu tabiiyeti bildirmek için kullanılan “-Wang” ekini alan krallar; Joseon'da ise yaptıkları faaliyetler sonucu tapınak adı verilmeye layık görülme Yenisan-gun ve Kwanghae-gun'dur.

⁴⁰ Holcombe, a.g.e. s.175.

⁴¹ Devletin resmi dini haline gelen Budizm, Hindistan'daki yada Çin'deki gibi olmamıştır. Hatta kralın hem bürokrasi hem de din üzerinde tek egemen olması Silla'daki anlayışla da uyuşmamaktadır. Detaylı bilgi için bkz: Jong-Myung Kim, King Taejo's Buddhist View and Statecraft in Tenth-Century Korea, *The Review of Korean Studies, Academy of Korean Studies*, c. 13, sy. 4, 2010, s. 200-201, 206.

Dönemin yükselişe geçen dini Budizm olmasına rağmen politik anlamda devlet, tamamen Konfüçyüsçü kalmıştır. Bunun yanı sıra ülkede yılda 20 kez gibi bir sıklıkla yağmur ritüelleri yapılmış ve Şamanizm, astroloji ve geomancy⁴² uygulamaları sürdürülmüştür. Nitekim ülkenin ulusal bayramları üç dinin karışımını temsil etmektedir. Şamanik içeriğin öne çıktığı bu bayramlarda Konfüçyüs formülü ve Budist terminolojisi baskındır.⁴³ Wang Kon bu durumu Tang tarzının Kore’de uzun süreli etkisi olarak açıklamış ve henüz dış unsurlardan etkilenmemiş halklara kendileriyle aynı hataya düşmemelerini öğütlemiştir. Kralın bu öğüdü, Konfüçyüsçülük savunucusu olmasına rağmen Çin sisteminin Kore’nin yerel geleneklerinin hepsine uyum sağlamadığını belirten Choe Seungno tarafından da tekrarlanmıştır. Choe’ye göre; “Her şeyde Çin gibi olmaya gerek yoktur.”⁴⁴

Kore tarihinin neredeyse başlangıcından beri takip edilen Koreleştirerek alma ideali sonraki devirlerde de sürdürülmüştür. Gerek ülkeye giren sanat gerekse de din tamamen alınmamış Kore’ye özgü hale getirilmiştir. Bu nedenle Koryo’da Budizm hat safhada yaşanmasına rağmen gelenekselliğini kaybetmemiş, zamanla yerli inanışlar tarafından asimile edilmiştir.⁴⁵

1.5.1. Moğol Hakimiyeti Dönemi (1270–1356)

Kore’ye askeri darbenin egemen olduğu bu yıllarda Moğollar, Cengiz Han önderliğinde bir yükselişe geçmiş ve bu dönemde başlayan Moğol-Kin mücadelesi, Koryo Krallığının Moğollarla birlik olmasının önünü açmıştır.

Balhae Krallığını yıkan Kitanlarla barışmaya hiçbir zaman niyeti olmayan Koryo Krallığı, Moğol-Kin mücadelesi sonucu Kitanların Koryo’ya girmesiyle de Kitanlara olan bakışını değiştirememiştir. Bu tutum, ortak düşmanlarına karşı Koryolularla Moğolları birleştirmiştir. Böylece Koryolular Moğol üstünlüğünü kabul etmiş ve Moğollara vergi vermeye başlamıştır.⁴⁶

1224’te vergi tahsisi için Kore’ye giden heyetin geri dönüş yolunda öldürülmesi Moğolların Kore’yi tamamen ele geçirmesi için bir fırsat olmuştur. 1231’de başlayan savaşta başkent Kaesong’a kadar ilerleyen Moğollara karşı koyamayan Kral Gojong, Darugaçi denilen 72 Moğol yöneticinin bölgeye hakim olmasına izin vermek zorunda kalmıştır. Fakat bir sene içinde bu yöneticileri katleden Kral, 1259’da Moğol hakimiyetini kabul edene dek Moğollara karşı mücadelesinden

⁴² Geomancy, kum, toprak, taş benzeri şeyleri yere atarak oluşan şekilleri yorumlamak ve bunu temel alarak kehanette bulunmaktır. Tam Türkçesi yoktur. Benzerleri remil atmak ve toprak falı bakmaktır.

⁴³ Kyung-Sun Hong, *Korean Shamanism From Tradition To Change in the U.S. Diasporic Context*, Drew University Library University Archives Theses and Dissertations, 2015, s. 70.

⁴⁴ Holcombe, a.g.e. s. 145, 176.

⁴⁵ Kim, *King*, s. 194.

⁴⁶ Şen, a.g.m. s. 1523-1524.

vazgeçmemiştir. Ancak özellikle onun ölümünden sonra Kubilay Han'ın desteği ile tahta çıkan oğlu Wonjong ile Moğollaşma süreci başlamıştır.⁴⁷

Bu devirde Moğollara karşı olan Koryolu yöneticiler, Wonjong'u tahttan indirip kardeşini getirmek isteseler de Kubilay Han'ın desteğine sahip Wonjong tahtından edilememiştir. 1273'te isyancılar yok edilirken Wonjong'un veliahdı Wang Ko bir Moğol presesi ile evlendirilmiştir. Bu durum 1368 yılına kadar sürdürülecek olan Moğol damadı olma uygulamasını⁴⁸ başlatmıştır. Nitekim daha sonra tahta çıkan Wang Ko, “Koryo adını, atalarının tapınaklarının ve devletin koruyucu tanrıalarının korunması ile hanedanın sürekliliğini garanti” altına almak için Yuan'a bağlılığın bu şekilde bildirilmesini kabul etmiş ve kral unvanının önüne sadakat anlamında “Chung” eklenmeye başlanmıştır.⁴⁹ Koryo'nun Yuan'ın “üvey evladı” şeklinde bir devlet olarak görünüşü Kral Gongmin dönemine (1351-1374) kadar sürmüştür.⁵⁰

Kral Gongmin, hiçbir ülkenin daha önce başaramamış olduğu kadar ülkeyi ele geçiren Moğollara karşı Ming yanlısı politikaları desteklemiş ve böylece Koryo Krallığını yeniden bağımsız hale getirmiştir.⁵¹ Ancak -evlilik bağının dışında- Moğolların “Altı Talebi” doğrultusunda Koryo'nun Yuan'a yüksek rütbeli kişileri rehine olarak gönderiyor olması ve Koryo'nun Darugaçiler tarafından sürekli gözetime tabi tutulması Kore kültüründe Moğol etkisini daha hissedilebilir kılmıştır.

Yarı Moğol olan Koreli Kralların Hanbalık'ta Moğol asilzadeleriyle yetiştirilmesi ve dil engeli olmadığı için Koryo'ya döndüklerinde buradaki yerel yöneticilerle kaynaşması, bunun dışında Koryo'da tahta çıktıklarında evlenecekleri kişiden saray ağalarına kadar çevrelerindeki insanların Moğol oluşu Kore'nin öz kültürünün baskılanmasına yol açmıştır. Chungnyeol-wang'dan Gongmin'e kadar olan tüm krallar Batur, Temür ve Bukha gibi Moğolca isimler almıştır. 1274 sonrası Koryo Kraliyetinde ve yönetici sınıfında Moğol tarzı saç ve kıyafet tipi yaygınlaşmış; 1278'de tüm memurların Yuan tarzı giyilmesi zorunlu hale gelmiştir. Devlet, mali ve yerel yönetimlerde, ayrıca askeri ve eğitim sistemi gibi konularda yapılan değişimlerde Kore halkına uyarlama yaptıysa da Moğolca'dan Korece'ye bir çok kelimenin girdiği gözlemlenmiştir. Hatta

⁴⁷ Müge Kübra Oğuz, **Choson Krallığı'ndan Dehan İmparatorluğu'na: Kore'nin Dış Politikaları (1876-1910)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019, s. 25.

⁴⁸ Moğollar, hakimiyet sahasını genişletmenin bir aracı olarak siyasi evlilikleri bir strateji haline getirmiştir. Böylece Cengiz Han'ın soyu ile kendi soylarını birleştirerek meşruluk kazanmak isteyen çeşitli uluslardan yüksek rütbeli soylular, Cengiz Han soyundan gelme kadınlarla evlenerek Moğol damadı yani “küregen” unvanını almıştır. Bu unvanı taşıyan kişilere Timurlu İmparatorluğunun kurucusu olan Timur örnek verilebilir. Chungnyeol-wang olarak anılan Wang Ko'dan sonra Kral Gongmin'e kadar olan yaklaşık sekiz nesil, bu uygulama sonucu yarı Koreli yarı Moğol olmuştur. Nitekim Kore bağımsızlığını geri kazanana kadar krallar, Yuan Prensesleriyle evlendirilmiştir ve böylelikle mevcut hakimiyet pekiştirilmiştir.

⁴⁹ Şen, a.g.m. s. 1530-1531.

⁵⁰ Holcombe, a.g.e. s. 178.

⁵¹ Şen, a.g.m. s. 1531; Holcombe, a.g.e. s. 179.

Konfüçyüsçülük'e aykırı olmasına rağmen levirat uygulamaları da Kraliyet ailesi tarafından benimsenmiştir.⁵²

Kore'de Moğol etkisi bağımsızlık kazanıldıktan sonra dahi devam etmiş ve 1392'de Koryo'nun yıkılıp Yuan karşıtı Joseon'un kurulmasıyla azaltılmışsa da günümüzde hala kullanılan bazı kelimelerin kökeninin Moğolca olması Moğol kültürünün Kore kültürüne sirayet ettiğini göstermektedir.⁵³

Kore'de Moğol etkisi kimi zaman yıkıcı ve asimile edici görülmesine rağmen bu dönemin Kore'de milli ve kültürel bilinci geliştirici bir yanı olduğu da kabul edilmektedir.⁵⁴

1.6. Joseon Krallığı (1392 – 1910)

Koryo Krallığı Kral Gongmin döneminde bağımsızlığını ilan ettikten sonra Koreli aristokratlar, Çin'de Yuan Hakimiyetini sonlandırmak için çıkan Kızıl Türban isyanına destek veren Ming yanlıları ve Yuan yanlıları olarak ikiye bölünmüş; bu süreçte Kore'nin Japon akınlarına uğraması ülkede siyasetin askeri kadro tarafından belirlenmesine neden olmuştur. Yuan yanlısı Cheo Yeong ve Ming Yanlısı Yi Seong-Gye arasındaki tartışmalar sürerken 1374'te Kral Gongmin bir suikast sonucu öldürülmüştür. Bu da Koryo'nun sonunu getirmiştir.

Kral öldükten sonra tek oğlu olan Kral U tahta geçmiştir. Fakat Kral U'nun annesi köle kökenlidir ve babası Gongmin isim bile vermeyerek onu yok saymıştır. Yeni kralın kimsenin onayını alamaması otorite boşluğu yaratmıştır. Gongmin'le birlikte asil kraliyet kanının sonlandığına inanılırken, rakibi Cheo Yeong'u öldüren Seong-Gye, Kral U'ya karşı isyan etmiş ve bu isyan sonucunda U'nun 9 yaşındaki oğlu Chang, kukla kral olarak tahta çıkmıştır. Bu süreçte Seong-Gye'nin egemenliğine teşkil eden tek unsur, Kral Huijong'un kardeşinin soyundan gelen Gongyang'ın tahta çıkması olmuştur. Fakat Konfüçyüsçü Jeong Do-Jeon ile ittifak kuran Seong-Gye, Gongyang'ı tahtan indirmeyi başarmıştır.

Seong-Gye'nin başarısına en büyük desteği veren kişi ilk eşinden olma, beşinci oğlu Yi Bang-Won'dur. Bang-Won'un babasını askeri anlamda desteklemesi ve Çin İmparatoru Hung Wu'nun Seong-Gye'yi desteklemek üzere 9.600 atlı göndermesini sağlaması üzerine, imparatorun onayını

⁵² Şen, a.g.m. s. 1534-1535; Peter I. Yun, Popularization of Mongol Language and Culture in the Late Koryŏ Period, *International Journal of Korean History*, c. 10, 2006, s. 27-28, 31, 33.

⁵³ Yun, a.g.m. s.31-32, 35.

⁵⁴ *Asya'nın Büyük İmparatorlukları*, Ed. Jim Masselos, Çev. Ed. Erkan Göksu, Kronik Kitap, İstanbul, 2021, s. 42.

kazanan Seong-Gye egemenliğini ilan edebilmiş ve yine imparatorun tavsiyesi üzerine Gojoseon döneminin izlerini taşıdıklarına atıfta bulunarak Büyük Joseon'u kurabilmiştir.⁵⁵

Joseon'un kurulmasıyla birlikte devletin temel amacı, ülkeyi Budizm ve Yuan etkilerinden arındırmaktır. Ancak Kral Taejo olarak anılacak olan Seong-Gye, devleti kurduktan sonra Budizm'i komple yasaklayıp yok etme yoluna gitmemiştir. Sapkınlık olarak kabul görülmesine rağmen yokluğunda manevi anlamda etkisi olan ritüelleri yapmak mümkün olmadığı için Budizm konumunu korumuştur. Hatta Kral, Budizm inançlarını terk eden bir Konfüçyüsçüyü azarlayarak Jeong Do-Jeon'un öğretmeni ve Koryo'da önde gelen bir Konfüçyüs Bilgini olan Yi Saek'in de Budizm'e inandığını öne sürmüştür.⁵⁶

Joseon'un kuruluşundaki ve Budizm'in baskı altına alınmasındaki ana neden tamamen ekonomiktir. Asiller ve rahiplerin ülke topraklarını ele geçirmesi ve halk sefalet içindeyken yöneticilerin buna sessiz kalışı, Do-Jeon ve takipçilerini harekete geçiren temel etkidir. Nitekim Joseon kurulunca Budizm'e yönelik baskı da sadece mali anlamda olmuştur. Bu dönemde Koryo döneminde tapınaklara ve rahiplere harcanan bütçe iptal edilmiştir. Buraya harcanan paranın ise yeni devlet için mali taban oluşturması ve devletin askeri anlamda kendini kalkındırması için harcanması hedeflenmiştir. Böylece ülke kurulur kurulmaz Koryo asillerinin gücü kırılmış, tüm toprakların devlet malı olması sağlanmış, vergi toplama yetkisi sadece devlete has kılınmış ve Kızıl Türban ile Japon istilaları sonucu toprağını terk etmek zorunda kalan köylülerin yeniden yaşadıkları bölgeye dönmesi sağlanmıştır.⁵⁷

Çin İmparatorundan gelen desteği takiben Joseon için Gija ile Wiman dönemlerinde olduğu gibi Çin model olarak seçilmiştir. Bununla birlikte Sojunghwa (Küçük Çin)⁵⁸ ideolojisi benimsenmiştir. Bu ideoloji kapsamında hedef, iki devlet arasında sosyo-politik bağ korumaktır. Buna rağmen ülke, Konfüçyüsçülük'ü olduğu gibi kabul etmek yerine devleti Neo-Konfüçyüsçülük ekseninde şekillendirilmeyi seçmiştir. Amaç, Taoizm'deki evren ve Budizm'deki metafizik unsurların Konfüçyüsçülük'e dahil edilip baş unsur otoritenin sağlanarak ulusun ve toplumun birleştirilmesi olmuştur.⁵⁹ Böylece Üç öğreti şeklinde adlandırılan Konfüçyüsçülük, Budizm, Taoizm tek çatı altında toplanarak; Budizm "gök", Taoizm "yeryüzü", Konfüçyüsçülük "insan" kabul

⁵⁵ Bruce Cummings, **Korea's Place in the Sun: A Modern History**, W.W. Norton Company, New York, Londra, 2005, s. 44.

⁵⁶ Nam-Chul Pu, Joseon Kings' Personal Belief in Buddhism and its Political Significance, **The Review of Korean Studies**, c. 14. sy. 1, 2011, s. 39

⁵⁷ Cummings, a.g.e. s.46; **Everyday Life in Joseon-Era Korea: Economy and Society**, Çev. Ed. Michael D. Shin, Y. Çev. Edward Park, Global Oriental, Leiden&Boston, 2014, s. 37.

⁵⁸ Bu ideoloji önceki dönemlerde de benimsenmiştir. Örneğin; Koryo Kralı Munjong döneminde Kore'deki asiller ve Song Hanedanlığına giden elçiler kendilerini Küçük Çin olarak takdim etmiştir. Detaylı bilgi için bkz: Chong, Revitalization, s. 33.

⁵⁹ Magargle, a.g.m. s. 21.

edilmiştir.⁶⁰ Üçü arasında tek bir öğreti çıkarılması politikası, 18. yüzyıla gelindiğinde halkın “Konfüçyüsçü fikirleri, Çin’in kaçınılmaz etkisi değil; Her yerde geçerli hakikatler olarak” benimsemesine yol açmıştır.⁶¹ Konfüçyüsçülük’ün etkisi aileyi, toplumu ve sosyo-politik ilişkileri değiştirmiştir.

Joseon’un gelişim yolu olarak eğitimi seçmesi ve liyakat usulünü temel alması, bilim ile kültür faaliyetlerini öne çıkarmıştır. Yi Bang-Won’un otoriteye tamamen hakim olması ve yeni kurulmuş ülkeyi ilk andan itibaren güçlendirmesi Joseon’un devamlılığını sağlamıştır. 1400’de ülkeyi babasından devralarak Taejong olarak taç giyen bu isim, ülkeyi 18 yıl yönettikten sonra üçüncü oğlu olan Yi Do’nun parlak geleceğini fark ederek oğlu 22 yaşına bastığında taht hakkından feragat etmiş ve ülkeyi ileride Muhteşem Sejong olarak anılacak oğlu Do’ya bırakmıştır.⁶²

Muhteşem Sejong babasını haksız çıkartmayarak Joseon tarihinin en başarılı üç kralından biri (diğerleri Yeongjo ve onun torunu Jeongjo’dur) olmayı başarmış; Hatta bu krallar arasında dahi en üst konuma çıkmıştır. Onun döneminde (1418-1450) tarımdan tıbbı, ekonomiden meteorolojiye, tarih ve bilim konularında yapılan her türlü araştırma bizzat Sejong tarafından desteklemiş ve kendisi “halka öğretilecek düzgün sesler” anlamındaki Hunmin Jeongeum denilen Milli Kore alfabesini icat etmiştir.⁶³

Sejong döneminin askeri bir başarısı ise Japon korsanlarının ana karargahı olan Tsushima adasının fethidir. 1419’da yapılan bu seferle Japonlar Kore’nin belirlediği ticari düzene boyun eğmek zorunda kalmış ve bu durum Kore-Japon çekişmesini giderek şiddetlendirmiştir.⁶⁴ Ancak Oda Nobunaga önderliğinde başlayan feodal yapıyı sonlandırma çalışmaları sonucunda Japonya’nın kendi içinde birleşmesi, Kore’nin Japonlara sağladığı üstünlüğün sonunu getirmiştir.

Nobunaga’nın ölümünden sonra onun ideallerini Toyotomi Hideyoshi devam ettirmiş ve en büyük arzusu olan Çin’i fethetmek üzere bağımsızlığını ilan etmiştir. 1500’lerde Kore’nin Çin yerine Japonya’ya tabi olması resmi şekilde Kore Kralına teklif edilmiştir. Bunun reddi Japonların Kore’ye saldırmasına neden olmuştur. 1592-1598 yılları arasında meydana gelen bu olay, İmjin Savaşı olarak adlandırılmıştır.

⁶⁰ Detaylı bilgi için bkz: Ertuğrul Ceylan, Çinli Müslüman Bilgin Wang Daiyu’nün Çin İslam Tarihindeki Yeri ve Önemi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

⁶¹ Holcombe, a.g.e. s. 181.

⁶² Cummings, a.g.e. s.64.

⁶³ Bu alfabe, 15. yüzyıla gelindiğinde halk arasında öyle yaygınlaşmıştır ki Kral Yeonsangun halkın isyanları bu yolla organize etmemesi için yasak getirmek zorunda kalmıştır. Nitekim Japonların 1938’de dili yasaklaması da aynı nedendendir. Detaylı bilgi için bkz: Oğuz, Choson, s. 28-29; Kubilay Atık, Kore Aydınlanması Joseon Dönemi, **Doğu Batı**, sy. 61, 2012, s. 221-222.

⁶⁴ Seok-Hee Yoon, **Relations Between Japan and Korea**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Canterbury Üniversitesi-Edebiyat Fakültesi, 2015, s. 4.

İmjin Savaşında Japonlar, Seul'e (Hanyang) kadar gelmiş ve kral saraydan kaçmak zorunda kalmıştır. Ne Çin'in ne de Kore'nin beklediği bir durum olmasına rağmen Japonların bu başarısına, Kore halkı boyun eğmemiştir. Gebukson (Kaplumbağa gemileri) adı verilen dünyanın ilk zırhlı savaş gemileriyle Amiral Yi-Sun önderliğinde denizde bir direniş başlatılmış ve bu direniş, karada gönüllü köylüler ve Budacı rahip birlikleri ile sürdürülmüştür.⁶⁵

Kral Seonjo'nun Çin'den yardım talebine cevaben Kore'ye sevk edilen 100.000 kişilik ordu, Japonları durdurmada Korelilere büyük destek çıkmıştır. Böylece Japonlar geri püskürtülmüştür. Fakat Hideyoshi'nin bizzat tespit ettiği üzere Japonların başarısızlığı, kara ve deniz kuvvetlerinin koordinasyonun yetersiz olmasıyla gerçekleşmiştir.⁶⁶

Hem Kore hem de Çin üzerinde yıkıcı etkiler bırakan bu olay sonrası normalleşme süreci Hideyoshi'nin ölümünden sonra Tokugawa Ieyasu döneminde başlamıştır. Kore-Japon ilişkilerini düzeltmeye çalışan Ieyasu, 1300 Koreli mahkumun 1605'te Kore'ye dönmesine izin verince Kral Seonjo'da bir adım atmış ve 1607'de Kore kralını temsilen bir delegasyonun gönderilmesi Japonlara Kore'nin kendilerine tabi olduğunu düşündürmüştür. Bu şekilde düzelen ilişkiler, 20. yüzyıla kadar bozulmamıştır.⁶⁷

Kore'de kültürel kalkınma, 1644 yılında Çin'de hakimiyetin el değiştirmesi sonucu tetiklenmiştir. Bu yıl, Çin'e hakim olan Ming hanedanı düşerken Mançulara mensup Qing hanedanı yönetimi ele geçirmiş ve Çin, Mançular tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Mançuların, medeni bir uygarlık olarak tanımlanmaması ve Japonların Korelilerden daha fazla Konfüçyüsçü olamaması sebebiyle, Konfüçyüsçü kültürün taşıyıcısı Kore haline gelmiştir. Böylece Silla döneminden beri ilk kez Kore, kendi milli vizyonunu oluşturmaya başlamıştır. Sejong ve Yi Sun-Sin gibi kültürel anlamda geleceğe ışık tutacak tarihi şahsiyetler özellikle 1500 sonrası artmış ve Kore'nin milli bir benlik kazanması, bu milletin Silla Döneminde kaybettiği imparatorluk iddiasını yeniden elde edecek konuma yükselmesinde önemli bir etken olmuştur. Nitekim 1897'de Kore, Çin'e karşı bağımsızlığını elde ederek bir imparatorluk haline gelmiştir.

⁶⁵ Kore Gerçeği, Kore Enformasyon, s. 14.

⁶⁶ Atık, a.g.m. s. 224; Hasan Kösebalaban, Japon Grand Stratejisi: Yirminci Yüzyıl Japon Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim, **Divan**, c. 3, sy. 5, 1998, s. 67.

⁶⁷ Emine Sicim Kaplan, Japonya'nın Güney Asya İle İlk Temasları (1582 – 1639), **TAD**, Tarih Araştırmaları Dergisi, c. 39, sy. 67, 2020, s. 246; Marc Ferro, Sömürgecilik Tarihi, 2002, s. 96.

İKİNCİ BÖLÜM

2. JOSEON DÖNEMİ VE ÜLKEYİ BATI'YA AÇAN FAKTÖRLER

2.1. Asya Genelinde Dışa Kapalı Siyasetin Sonu ve Joseon'u Dışa Açan Faktörler

Asya'nın kültür taşıyıcısı olan Çin, uzun yıllardır Kore ve Japonya'yı hem doğrudan hem de dolaylı yoldan etkilemekteydi. Kore, Silla döneminde Tanrısallık iddiasını kaybettiği düşüncesiyle Çin'e ihtiyaç duyuyor ve Konfüçyüsçülük eksenli görüşün getirisi olarak Çin'i dünyanın merkezi olarak kabul ediyordu. Bu görüşe göre tek bir gök vardı ve onun yerdeki oğlu dünyaya hükmedecekti. Göğün oğlu anlamına gelen Tianzi unvanıyla yerin hakimi, dünyanın merkezinde bulunan Çin İmparatoruydu.

Kore halkı, Mencius'un "küçük ulus, büyük ulusa hizmet eder" olarak adlandırdığı ve Sadae olarak da bilinen büyüğe hizmet-saygı bakışını benimsemişti. Küçük Çin olarak kabul edilen Kore için Çin, onu koruyup kollayan büyük ağabeyiydi ve Kore'de meşru bir hükümlan olabilmenin yolu, Çin'den geçiyordu. Çin'in üstünlüğünün kabul görmesi ve Kore'nin Çin'e olan muhtaçlığı köklü bir geçmişe sahip olan Zongfan⁶⁸ ilişkilerini beraberinde getirdi.

Bu süreçte Japonya ve Kore, Kyorin adı verilen komşuluk ilişkisi içinde birbirine denk olan iki kardeşti ve Japonya'ya Çin kültürü Kore üzerinden akmaktaydı.⁶⁹ Joseon'un Altı Bakanlığı (Personel, Vergilendirme, Ayin, Askeri, Adalet, Kamu) Yukjo'ya göre; Ulus/Devlet Kodu manasında Gyeongjuk Daejeon olarak adlandırılan bu Sadae-Kyorin bağlamı sistem, 500 yılı aşkın bir süre Joseon'un siyasetine yön verdi.⁷⁰

⁶⁸ Çin ile yürütülen haraç ilişkilerine verilen isimdir. Gija, Kral Wu'ya haraç ödediği için ilişkilerin başlangıcı bu tarihe indirgenebilir. Zongfan ilişkilerinin kurulabilmesi için üç temel şart vardır. Bunlar; Vasal devletlerin krallarının üst otorite olarak Çin hükümdarını tanıması ve bağlılığını bildirmesi, Çin İmparatorunun bu krallara unvanlar bahşetmesi ve unvan sahibi kralların yönettiği devletlerin Çin takvimini kullanmasıdır. Qing Hanedanıyla Zongfan ilişkisi kuran devletler Kore, Ryukyu, Vietnam, Siam, Sulu, Laos ve Myanmar'dır. Detaylı bilgi için bkz: Weizhan Meng, **Explaining the Formation of Zongfan Relations: Structure of Power, Domestic Influences and Ancient Sino-Korea Relations**, Semantic Scholar, 2015, <https://www.semanticscholar.org/paper/Explaining-the-Formation-of-Zongfan-Relations%3A-of-Meng/6cabfea980ce7aef355095b7fb1636429e7b927f>, (20.01.2023, 15:59).

⁶⁹ Oğuz, Choson, s. 64.

⁷⁰ Hyun-Mo Park, How and when the Gyeongjuk daejeon System Dismantled?: A Study on Political Meaning of the Daehan Empire's Birth, **The Review of Korean Studies**, c. 12, sy. 3, 2009, s. 197.

Sadae-Kyorin sistemini bitiren Japonya'nın Oda Nobunaga önderliğinde birleşmesi ve milli bir bilinçlenme yaşaması oldu. Japonya, Çin gibi yalnızcılık politikası* gütmek ve Batılılarla ticaret anlaşmalarından sakınmak istiyordu. Ancak bu yolda rakibi olan Çin'den farklı bir yol çizmeye karar vermişti. Batı'nın teknolojisiyle birlikte Hristiyan misyonerlerin ülkesine sızdığını görüyordu ve Hideyoshi döneminden beri Japon yerli inançlarına savaş açan Hristiyanları baskılamaya çalışıyordu. Bu amaçla 1624'te İspanyollar, 1639'da Portekizliler ülkeden kovulmuştu. Ülkede yaşam iznine sahip tek yabancı millet olan Hollandalılardı fakat onların 1637'de Japon Hristiyanların Şimobara'da başlattığı isyan sonrası, 1641'de, ülkedeki varlığının sınırlandırılmasına karar verilmişti.⁷¹

Japonya'nın kararı, Hollanda Doğu Hindistan Şirketi'nin (VOC) bölgeye misyoner gönderilmesine yönelik faaliyetlerini durdurulmasıyla sonuçlandı. Böylece Japonya rahatlıkla Hristiyan yaşağını uyguladı ve Batı ile ilişkilerini, 1634 yılında Portekizlilerle ticaret yapabilmek için karaya demir köprü ile bağı olarak inşa ettiği Tsukishima adasında sürdürdü. Japonya daha sonra "çıkış adası" anlamında Dejima olarak anılacak bu bölge ile kendini sınırlarken bir yandan da Busan bölgesinde anti-Hristiyan propagandası yapıyor ve Kore Hükümetinin Japon politikasını takip etmesi için Batılıların birer barbar olduğunu Kore'ye empoze ediyordu. Roux'a göre; Japon etkisi Korelilerin Hristiyanlara karşı olan olumsuz tavrının temellerini oluşturmuştu.⁷²

1854'teki Kanagawa Anlaşmasına kadar Batıların Uzak Doğu'ya çıkışı Dejima üzerinden gerçekleşti. Çin'de Kanton (Guangzhou) ne ise Japonya'da Dejima oydu ve Hollandalıların adaya girişine kadar durum değişmedi. Hollandalıların girişi, Japonya'nın tutumuna da etki etmişti. Nitekim kısıtlamalara rağmen binlerce Japon Hristiyan anavatanlarında bulunmaktaydı. Üstelik 18. yüzyılın sonuna doğru ülkenin her köşesinde Batılı öğrenciler görülmeye başlanmış ve Japonya, Asya'nın en gelişmiş uygarlığı kabul edilmişti.⁷³

*Genellikle izolasyonizm ve infirat politikası ile eş anlamlı bir biçimde karşımıza çıkan Yalnızcılık politikası bir ülkenin dış dünya ile iletişimini keserek kendi içinde bir dünya yaratması ve bu dünyaya dışarıda bıraktıklarını almaması anlamına gelmemektedir. Nitekim TDK Yalnızcılık terimini "Uluslararası konulara ve anlaşmazlıklara katılmama siyaseti; infiratçılık yada bir ülkenin dış ekonomik ilişkilerini keserek kendi sınırları içinde tek başına bir ekonomi siyaseti izlemesi" olarak tanımlamıştır. Hermit yada Münzevi bir krallık olarak karşımıza çıkan Joseon Krallığı da dış dünya ile iletişimini sınırlandırdığı için bu politika ile eşleştirilmektedir. Ancak çalışmamız boyunca yalnızcılık ifadesini kullansak dahi Joseon'un kendini tamamen yalnızlaştırmadığı, zaman zaman ülkesini onlara kapıyor olsa dahi daima Çin ve Japonya gibi ülkelerle bağlantıda kaldığı fakat Batı'yı içeri hiçbir zaman kabul etme arzusunda olmadığı ve aslında bu politikanın sadece Batı'ya yönelik olduğu dikkatlerden kaçmamalıdır.

⁷¹ Holcombe, a.g.e. s. 219.

⁷² Pierre-Emmanuel Roux, *The Prohibited Sect of Yaso: Catholicism in Diplomatic and Cultural Encounters between Edo Japan and Chosŏn Korea (17th to 19th Century)*, **Korea and Beyond (1400-1800)**, Ed. Marion Eggert, 2014, s. 123.

⁷³ Giulia Valentini, *China and Japan's Responses to the West in the 19th Century*, **E-International Relations**, 2013, <https://www.e-ir.info/2013/11/04/chinese-and-japanese-responses-to-the-west-during-the-19th-century/> (19. 12. 22, 17:54), s. 12; Roux, a.g.m. s. 123.

1860'lı yıllar bütün Doğu Asya için bir restorasyon dönemi olarak zuhur etmişti ve Japonya, 1854'te ABD ile anlaşma imzalayarak konsolosluklara izin vermişti. Edo döneminin bitişi, yalnızcılık politikasının sonu oldu. Ancak bu dayatmadan çok Japonya'nın kendi isteğiyle. Eşit olmayan anlaşmalar onun yargı gücünü kısıtlıyor olsa da Meiji ile Batı dışında başarılı bir şekilde sanayileşmeyi başaran ilk ülke olmak için azmetti. 1872-1873'te milli dilin İngilizce olmasının tartışılabilceği kadar Batılı ve "medeni" haldeydi. 1885'te Yukichi Fukuzawa, "Datsu-A Ron" adı verilen "Asya'yı Geride Bırakma Görüşü Hakkında Bir Fikir" denemesiyle Japonya'nın Asya ile kültürel bağlarının kesmesini dahi gündeme getirdi.⁷⁴

Kendini Asya'nın en uygar ve üstün ırkı olarak gören Japonlar, Çinli ve Rus rakiplerini ortadan kaldırıp Asya'nın hakimi olma yolunda ilerliyordu. Çin'e karşı bağımsızlığını ilan etmesinin ardından Çin'i hedef alarak emperyalist bir güdüyle kendi imparatorluğunu kurmaya karar verdi. Nitekim Mançuların yönetimi ele geçirmesinin ardından karşılarında "medeni" sayılacak kadar güçlü bir Çin yoktu. 1800'ler özellikle Çin'in güçten düştüğü yıllar oldu. Dengeler değişmeye başlıyordu ve Japonya, bu dengeleri Batı'dan aldığı eğitimle kendi lehine değiştirme fırsatı yakalamıştı.

Kore, Japonya'nın Asya kapısı ve savaşın merkez üssüydü. Japonya'nın Mançurya ve Çin'e uzanan yol da stratejik ve ekonomik anlamda önemli olan Kore yarımadasına ihtiyacı vardı. Mineral zengini bir ülke olan Kore, Çin'e bağlı olan en önemli vasal devletti ve bu devlet, Japonya'ya Çin'den ve diğer uluslardan daha yakındı. Tsushima Adası ve Busan arasında otuz mil vardı ve Japonya, haraçgüzarı Baekje'nin yerine Çin'e bağlı Silla'nın yükselişinin ardından adım adım kaybettiği yerleri geri alma arzusundaydı. Nitekim resmi ilişkilerin aksine Kore halkı, ticaret vasıtasıyla Japonlarla yakınlaşmıştı.⁷⁵ Trumbull White bu konuda; O günlerin modern ticari ekonomisini Kore'de kuranların Japon tüccarları olduğuna dikkat çekiyor ve 1892-1893 yılı için Kore dış ticaretinin net hacmini iki ülke ile karşılaştırmalı vererek (Çin ile \$4,240,498; Japonya ile \$8,306,571) Japonya'nın Kore'de Çin'den iki kat daha fazla çıkarı olduğunu belirtiyordu.⁷⁶ Dolayısıyla bu durum doğrudan Japon ekonomisini etkilerken ilhak için Japonya'ya dayanak sağlıyordu.

Japonya, komşu ülkelerinin Batı'yla birlikte medenileşerek güçlenmesini veya Batı'nın komşu ülkelere özel bir muamele yapmasını bekleme taraftarı değildi. Kore ve çevre ülkeleri kendi toprakları arasına katma ve bununla birlikte önce Asya'nın sonra dünyanın süper gücü olarak ülkeleri

⁷⁴ Holcombe, a.g.e. s. 258; Oğuz, Choson, s. 67; David Scott, **China and the International System 1840–1949: Power, Presence, and Perceptions in a Century of Humiliation**, State University of New York Press, 2008, Amerika, s. 69.

⁷⁵ İki taraf arasında yüzyıllar süren bir iletişim olması sonucu Japonya'da Ajikgi ve Wangin gibi Baekje kökenli aileler türemişti. Günümüz genetik araştırmaları Japon erkeklerin %54'ünün, Japon kadınların %66'sının Çin-Kore geni taşıdığını ortaya çıkardı. Yoon, Relations, s. 3, 42.

⁷⁶ Trumbull White, **The War in the East: Japan, China, and Korea**, The Moffett Korea Collection: Princeton Theological Seminary Library, 1895, s. 29.

kalkındırmayı arzuluyordu.⁷⁷ Bu yolda Çin ile arasında kalan Kore Yarımadası, Japon bağımsızlığına ve planlarına doğrudan tehditti. 1880'lerin ikinci yarısında Japon İmparatorluk Ordusu Genelkurmay Başkanlığında danışmanlık yapan Jacob Meckel, “Çin’in kafasına vurulmaya hazır çekiç” olan Kore’yi “Japonya’nın kalbine doğrultulmuş hançer” olarak tasvir ediyordu.⁷⁸ Japonya’nın hedefi bu bölgeyle sınırlı olmasa da şüphesiz Kore ilerlemenin başlangıç noktasıydı.

Sato Nobuhiro (1769-1850), İmparator Jingu’nun (M.S. 169-269) yarımadaının fethine dair fikirlerini haklı temellere oturtarak “Büyük Doğu Asya” projesini Çin, Moğolistan ve Mançurya olarak ilan edince Kore’nin fethindeki önem bir kez daha vurgulandı.⁷⁹ İleride Japonya bu plana uygun olarak I. Çin-Japon Savaşıyla Çinlileri, 1904-1905’te Rus-Japon Savaşıyla Rusları bölgeden gönderdiğinde bağımsızlık çizgisini Doğu Rusya’nın bölgeleri üzerinden genişleterek Moğolistan ve Kuzey Çin’e kadar uzatacaktı.⁸⁰

Bölgeyi ilhak etmeye kararlı olan Japonya, Kore’yi potansiyel bir pazar yapmak istedi. 1881’den 1901’e kadar görev yapan Ekonomi Bakanı Matsukata Masayoshi, yapılan anlaşmalarda liman, madencilik, telgraf hattı ve demiryoluna ilişkin gerçek hakları elde etmenin Japon çıkarlarını güvenceye alacağını söylüyor ve bunun ihtiyaç olduğunu belirtiyordu.⁸¹ Nitekim Çin ve Rusya da aynı emelleri Kore yarımadası üzerinden sağlıyordu.

Kore, 1600’lerde Batı’nın teknolojik üstünlüğünü kabul etmişti. Çin’e gönderilen elçiler, kilisenin içine kadar Batılıları takip ediyor ve görüştükleri misyonerlerin verdikleri çeşitli hediyeleri kabul ederek Kore Yarımadasına taşıyorlardı. Silhak Bilginlerinin babası olarak bilinen Yi Su-Kwang, 1590, 1597 ve 1611’de Pekin’e (Beijing) giden elçilik heyetinin içinde olup 348 yazılı materyali seçmişti. 1631’de gönderilen Jeong Du-Won ise Katolik mezhebi hakkında bilgi alması karşılığı alarmlı saat, teleskop, dünya haritaları ve tüfek gibi çeşitli silahlarla ödüllendirilmişti.⁸² Korelilerin astroloji-kozmolojiyle birlikte din hakkında fikir edinmesiyle Batı’nın “Cennetlik Yol”u (Heavenly Way) Kore’de yer edinmeye başladı.⁸³ Nitekim Jeong’un Çin’den getirdiği antolojinin

⁷⁷ Scott, a.g.e. s. 69.

⁷⁸ Jan Kočvar, The Struggle for Korea, 1876–1882, *West Bohemian Historical Review*, sy. 2, 2011, s. 55.

⁷⁹ Yoon, Relations, s. 95.

⁸⁰ Ayşen Aysun Kızıl, **21. Yüzyılda Asya Pasifik’te güç dengesi: Çin-Japonya ilişkileri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022, s. 100.

⁸¹ Andrew Q. Greve ve Jack S. Levy, Power Transitions, Status Dissatisfaction, and War: The Sino-Japanese War of 1894–1895, *Security Studies*, c. 27, sy. 1, 2018, s.159, 168.

⁸² Jai-Keun Choi, Chae-geon Choe, The Origin of the Roman Catholic Church in Korea: An Examination of Popular and Governmental Responses to Catholic Missions in the Late Choson Dynasty, **CA: The Hermit Kingdom Press**, 2006, s. 19-21.

⁸³ Donald L. Baker, **Confucians Confront Catholicism in Eighteenth-Century Korea**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Washington Üniversitesi- Tarih Bölümü, 1983, s. 45.

içinde geçen “felsefe” kavramı Neo-Konfüçyüsçü terminolojideki “olayların ilkelerini anlama ve gerçeğin peşinde koşma” olarak ülkede etkisini gösterecekti.⁸⁴

1797’de Katolik olduğu için sorgulanan Jeong Yak-Yong gençliğinde Katolik kitapları okuduğunu söyledikten sonra bu durumun o günlerde herkesin saygısını kazanan kozmoloji, batılı takvim, tarım, sulama tesisleri, ölçme teknikleri ve deneysel yöntemleri içeren bir çeşit entelektüel trendi olduğuna değiniyordu. Misyoner Malcolm Fenwick’in de söylediği gibi Kore misyonunun sınırları Batı kültürünün propagandasıyla çizilmekteydi.⁸⁵

Joseon, 1627’de gemi kazası sonucu yolu Kore’ye düşen bir Hollandalı’yı, Jan Jansz Weltevree’yi toplar hakkında bilgi sahibi olduğu için askeriyesinde çalıştırmaya başlamıştı. Dışa kapalı bir krallık olarak kabul görülüyordu ama dış dünyadan kopmuş değildi. Çin ve Japonya’nın yalnızcılık politikasını geride bıraktığı gibi o da aynı süreci geçirmek üzere kendi iç dinamiklerini dışa uygun hale getirmeye çalışıyordu. Dolayısıyla I. Çin-Japon Savaşından sonra içinde bulunduğu durumu yeniden değerlendirecek, Japonya’nın Meiji ile gerçekleştirdiklerine özenecek ve aynı süreçten geçebilmek için mücadeleye girecekti.

Ancak o dönemler Joseon, iç işlerde hakimiyet mücadelesi sonucu yıpranan bir krallıktı. Kral ve asiller arasındaki egemenlik kavgaları ülkenin istikrarlı bir yapıya sahip olmasını engelliyordu. Kral Yeongjo, Büyük Uyum anlamındaki Tangpyeong politikasıyla istikrarı sağlamayı başarmıştı - kimine göre bu uyumsuzluğa giden adım oldu ve politik bölünmelerle birlikte Katolik katliamlarına yol açtı⁸⁶- ve Gyunyeokbeop adı verilen dengeli vergi politikasıyla ciddi bir ilerleme kaydetmişti. Fakat Yeonjo’nun oğlu olan Veliaht Prens Sado’nun akli dengesinin yerinde olmaması ve onun zorunlu intiharına giden süreç kralın saltanatında problemlere neden oldu. Ülke tekrardan siyasal gruplara bölündü ve 1863’e kadar ailelerin iktidar savaşlarıyla sürecekriz dönemi Sedo Politikası anlamına gelen Sedo Chongchi olarak adlandırıldı.

1800 yılında parçalanmış ülkenin başına 10 yaşındaki Sunjo geçirilmişti ve krala naip atanması ülke yönetimini Kraliyet ailelerinin egemenlik sahasına çeviriyordu. Naip atanan Kraliçenin ailesi iktidarı ele geçirdi ve Andong Kim ailesi, Kral Heonjong’la iktidarı Pungyang Cho ailesi elde edene

⁸⁴ Eunsu Cho, Creating a Korean Philosophical Tradition: Pak Chong-hong and the Discomfiting Indispensability of European Thought, *The Review of Korean Studies*, c. 5, sy. 2, 2002, s. 165.

⁸⁵ Park, King Jeonjo, s. 218; Sang-Jin Ahn, *The Religious Synthesis of Choe Je-U as a Nineteenth Century Theological Paradigm for Korean Minjung Theology*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Toronto Üniverites- Teoloji Fakültesi, 1997, s. 3.

⁸⁶ Hyun-Mo Park, King Jeongjo’s Political Role in the Conflicts Between Confucianism and Catholicism in Eighteenth-Century Korea, *The Review of Korean Studies* c. 7, sy. 4, 2004, s. 207.

kadar devleti yönetmeyi başardı. Fakat Cho'lar da Kim egemenliğini tamamen kıramadı. Andong Kim'ler Heonjong'un ardından tahta çıkan Kral Cheoljong devrinde de etkinliğini korudu.⁸⁷

Sedo Döneminde ilk kez bir Koreli Hristiyanlığı resmen kabul etmiş ve hayatını Katolik mezhebine göre yaşamaya karar vermişti. Ülkesine döndüğünde dini beraberinde götürmesi ve akrabaları başta olmak üzere Kore Halkını Hristiyanlaştırmaya çalışması çalkantılı döneme damgasını vurdu. Kore Yönetimi, devletin hassas olduğu bu dönem aralığında yeni bir dini kabul etmeye hazır değildi. Üstelik bunu yapmaları demek Kore'nin bütün inanç sisteminin ve bununla birlikte gelen sosyopolitik yapının değişimi anlamına geliyordu. Bu süreç, iç siyasetteki dalgalanmaları çözemeyen Kore'nin tamamen yıkımına neden olurdu. Bu yüzden Kore Hükümeti, dışa kapalı tutumunu sürdürmeye karar verdi. Nitekim bu yıllarda Alexius Hwang Sa-Yeong'un başındaki bir grup Koreli Katolik, Kore'yi Hristiyan ülkesi haline getirmek ve Yi Hanedanını devirmek için Papa'dan bir ordu talep edecek kadar ileri gidecekti.⁸⁸

1863'e gelindiğinde Cheoljong'un ölümü üzerine Cho ailesi, iktidarı Kim ailesinden almak için harekete geçti ve 12 yaşındaki Yi Myeong-Bok'un tahta çıkmasını destekledi. Daha sonra Gojong olarak anılacak Yi, bu devirde çocuk olduğu için devleti yönetemezdi. Bu sebeple babası Yi Ha-Eung yani Heungseon Daewongun, kral naibi olarak atanmıştı. 10 sene boyunca devleti yönetecek olan Daewongun, kendini merkezi otoriteyi güçlendirmeye adanmış biriydi.

Kraliçelerin ailelerinin etkisini kırmak için önce Andong Kim ailesinin üstüne gitmiş ve daha sonra işi ehline vermeye çalışarak devleti rüşvet ve iltimastan korumak için çabalamıştı. Fakat Andong Kimlere karşı düşmanca bir tavır sergilemiyor aksine onları yararlı buluyordu. Asillerin üzerine giderek vergi politikasına el atması, 1864 ile 1866 arasında tahıl kredisi sisteminin yeniden sermayelendirmesi, ordunun reforme edilmesi gibi çalışmaları Andong Kim ailesinin daha önce yapmaya gayret ettiği faaliyetlerdendi ve bu yüzden bu ailenin desteğine de sahipti.⁸⁹

Daewongun'a yönelik tepkilerden en kritiği ekonomik anlamda olanlardı. Jeonji Yi ailesinin onurunu yükseltmek ve kraliyete çeki düzen vermek için yaptığı çalışmalar soruna yol açmıştı. Özellikle 1865'te Kore'nin milli direniş mesajı verebilmesi için Kral Taejo'nun ikametgahı olan ve Imjin Savaşında Japonların yıktığı Gyeongbok Sarayını restore etmesi ciddi ekonomik problemlere yol açtı. 1864'te vergi geliri 4,500,000 yang iken aynı yıl harcanan para miktarı yaklaşık 17.393.287 yang'ı buluyordu ve bunun sadece 15.000.000'u Gyeongbok Sarayı'na gitmişti.⁹⁰

⁸⁷ Oğuz, Choson, s. 61.

⁸⁸ Gary D. Walter, The Korean Special Mission to The United States of America in 1883, *Journal of Korean Studies* (1969-1971), *Duke University Press*, c. 1, sy. 1, 1969, s. 93.

⁸⁹ Palais, a.g.e. s. 44.

⁹⁰ Michael J. Seth, Korea: From Hermit Kingdom to Colony, *Education About Asia*, c. 13, sy. 2, 2008, s. 29; Oğuz, Choson, s. 62-63; Holly Stephens, *Agriculture And Development In An Age Of Empire: Institutions, Associations,*

Daewongun, devletin tek başına bu maliyeti üstlenmesinin imkânsız olduğunun farkındaydı ve bu nedenle devleti bir bütün haline getirerek herkesin duruma el atmasını sağladı. Gönüllü çalışanlara sınıf veya statü fark etmeksizin rütbelere dağıtıldı. Yangbanlar devlete vergi ödemediği için aile başkanları toplatılarak mal varlıklarını devlete hibe etmeleri konusunda tehdit edildi. Bu arada kendisi de örnek olarak 100.000 yang'ı kraliyet hazinesinden hibe etmişti. Ancak aile başkanlarının çoğu bunu yapmak yerine intihar etmeyi seçti.⁹¹

1866'da yeniden kraliyet adına tahıl ambarına 300,000 yang, askeriye 80,000 yang olmak üzere bağış yapıldı ve 1874'te Çin parasının kullanılmasını yasaklayıp ekonomik reformlar yapıldı. Ancak devletin toplu reform çalışmalarına sermaye yetersiz kaldı ve devlet sonunda bütçe açığını dış borçlanmayla kapatmaya çalıştı. 1888-1893 arası Çin başta olmak üzere Yokohama Specie Bankası, Daiichi Bankası, H.C.E. Meyer ve Co., Tong Shuntai adlı bir tüccar ve HSBC gibi yerlerden çeşitli sebeplerle borç alındı.⁹²

Ekonomik krize rağmen Daewongun'un sonunu hazırlayan asıl etken, 1864'te mecliste birliği sağlayabilmek adına Özel akademilerin, yani Seowon'ların sayısını 600'lerden 47'e düşürmesi oldu. Daewongun, "İnsanlara zarar verecekse Konfüçyüs'ün dirilişini bile kabul etmeyeceğim" sözlerini sarf ederek "Özel akademiler nasıl hırsızların yuvası olabilir?" diye soruyordu. Noron başta olmak üzere, Soron, Namin gibi Kore'yi sadece kendinden üstün bir devletin vasalı olarak gören tüm politik yapılanmalara karşıydı.⁹³ Bu tutumu, birbirine karşı savaşırken ülkeyi yok eden Yangban sınıfını ona karşı birleştirdi ve Daewongun'un düşmanları giderek arttı. 1866 sonrası naipliği illegal hale geldi ve zamanla onun elinde tuttuğu güç, daha sonra İmparatoriçe Myeongseong olarak bilinecek olan Kraliçe Min'e, Gojong'un eşine geçmeye başladı.

Daewongun, Sedo Politikasının izlerini silmeye başlasa da Min ailesinin gücü eline geçirmesi ülkeyi yeniden istikrarsızlığa sürüklüyordu. Ayrıca aynı yıl Kanghwa adası Fransızlar tarafından ele geçirilmişti. Kanghwa, düşman eline geçmesi halinde Han nehri üzerinden Seul'e doğru yol alınabileceği için önemli bir stratejik konumdu.⁹⁴ Bu ada 1871'de Amerikanların saldırılarına maruz kaldı. Hakimiyet sahasından taviz vermek istemeyen Kore, adaya yaklaşan kim olursa olsun

And Market Networks In Korea, 1876-1945, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pennsylvania Üniversitesi- Tarih Bölümü, 2017, s. 53-54.

⁹¹ James B. Palais, **Politics and Policy in Traditional Korea**, Harvard University Press, Cambridge, Londra, 1991, s. 39.

⁹² Stephens, Agriculture, s. 60; Holly Stephens, Three Reforming Regimes? Modernity and the Fiscal State in Modern Korean History, **Seoul Journal of Korean Studies**, c.32, sy. 1, 2019, s. 20, 23.

⁹³ Jae-Eun Kang, **The Land of Scholars: Two Thousand Years of Korean Confucianism**, Çev. Suzanne Lee, Hangilsa Publishing, 2003, s. 429.

⁹⁴ Joo-Hyun Kim, **An Idealist's Journey: George Clayton Foulk and U.S.-Korea Relations, 1883-1887**, Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Claremont McKenna College- Student Scholarship, 2015, s.3-4

ateş açıyor ve egemenliğini korumayı deniyordu. Daewongun'un politikası "ticaretin, ticaret anlaşmalarının, Katoliklerin, Batılıların ve Japonların Kore'den uzak olması" üzerine kuruluydu.⁹⁵

1868'den sonra Meiji hükümeti emperyal uluslarının temellerini sağlamlaştırma hedefi kapsamında Kore ile diplomasiye girişmişti. Kore'nin ticareti Tsushima Adasıyla sınırlandırmasından rahatsız olan Japonlar, yarımada uzun zamandır hakim olan yalnızlık siyasetine son vermeyi arzuluyordu. Ülkeye karşı iki politikaları vardı. "İlhak et" yada "Boyun eğdir".⁹⁶

1869'da Busan'daki memur An Tong-Jun, Tsushima'dan gelen elçiye Kore'nin yeni Japon hükümdarının "imparator" unvanını tanımayacağını duyurarak tek bir imparator (Çin) olduğunu vurguladı.⁹⁷ Böylece Kore, Japonya'nın diplomasi girişimini reddetmişti. Bu durum Japonya'nın "Seikanron" adı verilen ve Kore'yi askeri güçle bastırmayı hedefleyen görüşünü şiddetlendirdi. Özellikle 1872 sonrası Japonya bu fikre olumlu yaklaşmaya başladı.

Daewongun ve Kraliçe arasındaki güç savaşı Japonlara aranan fırsatı veriyordu. Japonlar, Daewongun'un zayıflığından yararlandı ve Kore'nin izolasyonuna son vermek için bir fırsat doğdu. Kral Gojong'un 4 Kasım 1873'te Daewongun'un naiplik pozisyonuna son vermesi ve yönetimi eline almasından yalnızca iki ay sonra, Japonya Kore'ye karşı Gambot Diplomasisi uygulamaya başladı. 1874'te Japonya'nın Tayvan'ı işgalinin ardından Kore ile ticaret anlaşması için açık arayan Japon denizciler, Koreli denizcilerle çatışmaya yol açtı ve tarihe "Unyo Vakası" yada "Kanghwa Adası Hadisesi" olarak geçen olay, Kanghwa Anlaşmasının öncüsü oldu. Kralı anlaşmaya ikna eden Batı ve Japonya ile ilişkiye açık olmayı savunan Bak Gyusu adlı politikacıydı.

1876'da iki haftalık bir görüşme başlarken General Sin Hon ve Yun Cha-Song isimli bir bilgin anlaşma şartlarını tartışmak üzere gönderildi. Görüşmelerde Japon tarafını temsil eden diplomat Hanabusa Yoshimoto'ydu. Bu diplomat, 1868'deki E. F. B. Jenkins adındaki bir Amerikalının, Kanghwa adasına giderek bu bölgeye gömülen Kore krallarının mezarlarını hedef almasını gündeme getirdi. Japonya, Kore'nin Kanghwa anlaşmasını imzalaması karşılığında Jenkins'in mezarlarda bulanacağı kutsal hazineleri Kore ile Amerika arasında imzalanacak ticaret anlaşması için koz olarak kullanmayı planlaması yada Daewongun'un babası olan Prens Namyeon'un kalıntılarını hedef alması gibi bir olayın bir daha gerçekleşmeyeceğinin garantisini veriyordu.⁹⁸

⁹⁵ Cummings, a.g.e. s. 102.

⁹⁶ Kočvar, a.g.m. s. 55.

⁹⁷ Cummings, a.g.e. s.102.

⁹⁸ Kočvar, a.g.m. s. 58.

Japon dayatması ve gücü açıktı. Kral Gojong, Japonların Kore'nin iç işlerine karışmasına ve ülkeyi pazara çevirmesine karşı koyabilecek kadar yeterli olmadığını farkındaydı. Fakat Kore'nin Daewongun'un yalnızcılık politikasından vazgeçtiğini kanıtlamak için daha esnek bir tavır sergilememesi halinde Japonların, Kore'ye saldıracağından çekiniliyordu.⁹⁹

Çin, bu süreçte Japonya ile savaşa hazır değildi. Zhili Eyaleti Genel Valisi ve Kuzey Limanları Komiseri Li Hongzhang, Rus ve Japon kışkacında Kore'ye yardım etmenin bedelini Çin'in kendi doğu şehirlerini tehlikeye atarak ödemek istemedi. Bu nedenle Kore'ye doğrudan yardım yapmak yerine "Rusları dışarıda tutmak için diğer uluslara kapıyı açmalısınız" tavsiyesinde bulundu ve Kore'nin deniz gümrük sistemini geliştirmesinin ulusal harcamalara katkı sağlayacağı fikrini hükümete aşıladı. Böylece Kore, tek bir ülkenin egemenliğine girmeyecek ve anlaşma yaptığı devletler tarafından bu durumun gerçekleşmemesi sağlanacaktı.¹⁰⁰ Aynı politikayı Çin kendi toprakları üzerinde de uyguluyordu.

1650'de Rusya'nın Doğu Sibirya'nın fethini tamamlaması ile Çin sınırları tehlikeye düşmüştü. Okyanuslara giden yolda Rusya, Mançurya'ya yönelmişti ve buradan geçtikten sonra Kore Yarımadasını ele geçirme planları yapıyordu. 1689'da Amur'da iki taraf karşı karşıya gelmiş ve Çin, Cizvit misyonerleri tercümanlığınca Latince yazılan Nerchink Anlaşmasını yapmak zorunda kalmıştı. Bu anlaşma hem iki tarafın sınırlarını Stanovoy Sıradağları ve Ergun Nehri olarak belirleyerek sınır sorununu çözüyor hem de ticari bir önem arz ediyordu. Çin'in Rus ilerlemesini durdurmak için ilk kez Batılı anlamda yaptığı bu anlaşma, eşitsiz imzalayacağı anlaşmaların da ilkiydi.¹⁰¹

İngiltere'nin Hindistan'a gelişini takiben Çin, hem Rus yayılcılığı hem de Batı sömürüsü arasında sıkışıp kalmıştı. Kendi kendine yeter bir ülke olduğu için bir süre Batı'ya karşı koyabildi. Ancak 1700'lerden sonra dışa bağımlılık sorunu baş gösterdi. Japonya, Çin'e karşı bağımsızlığını ilan edip 1715'te Nagasaki'de Çin tüccarlarına Japon usulü ticareti dayatmaya başlamıştı. Bu Çin için kabul edilemezdi. Çin'in para basmak için Japon bakırına ihtiyacı vardı.¹⁰²

1833'ten sonra İngiltere, Çin ile doğrudan ve daha geniş kapsamlı ticaret yapabilmek için Doğu Hindistan Şirketi'ni aracı olarak kullanmaya son vermişti. Afyon Savaşlarından sonra Çin'in dışa açılmaktan başka şansı kalmamıştı. 1858'de yapılan Aigun Antlaşmasıyla birlikte Rus yayılcılığı

⁹⁹ Rausch, Ambiguity, s. 131.

¹⁰⁰ Andrea-Yun Kwon, **Providence and Politics: Horace N. Allen and the Early US-Korea Encounter, 1884-1894**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Berkeley Üniversitesi- Tarih Bölümü, 2012, s.27; Fred Arthur McKenzie, **Korea's Fight for Freedom**, Fleming H. Revell Company, New York, Chicago, Londra, Edinburgh, 1920, s. 22; Stephens, a.g.m. s. 71.

¹⁰¹ Merve Suna Özel Özcan, XIX. Yüzyılda Rus-Çin İlişkilerine İngiliz Etkisi ve Gulca (Kuldja) Anlaşması, **TRAD Türkiye Rusya Araştırmaları Dergisi**, sy. 4, 2020, s. 154.

¹⁰² Kızıl, a.g.m. s. 83.

yeniden başlamış ve Ruslar, Amur Nehrinin kuzeyindeki 600.000 kilometrekarelik Çin toprağını ele geçirince 1860'da Rusya ve Kore sınır komşusu olmuştu. Rus saldırısından çekinen Joseon Hükümeti, Rusya'ya karşı Çin'de destek bulamayınca Daewongun, Fransızlara yaklaşmaya başladı ve Hristiyan misyonerlere hoşgörülü bir tavır takındı.¹⁰³ Ancak 1866'da Rus-Kore ilişkisinin savaşa dönüşmeyeceği anlaşıncı Katoliklere yönelik katliamlar başladı ve Rusya, dost ülke statüsüne yerleştirildi. Nitekim Rusya, Kore'de Hristiyan propagandası yapmıyor ve ekonomik imtiyazdan fazlasını elde edebilecek güçte olmasına rağmen Tümen nehrinden öteye geçmeyerek Korelileri, onların topraklarına -diğer Batılıların aksine- doğrudan göz dikmediğine inandırıyor.¹⁰⁴

Rusya'nın giderek artan nüfuzu, Çin'in 1861-1894 arasında zayıflığını yok etmek üzere kendini güçlendirme politikasına girmesine ve sanayileşmeyi başlatarak kara ve denizde güçlü bir ordu kurmak istemesine neden olacaktı.¹⁰⁵ Ancak Çin'in savaşa hazır hale gelene kadar şimdilik geri adım atmaktan başka çaresi yoktu ve dışarıya karşı oyalama politikası uyguluyordu. Bu nedenle İngiliz, Amerikan ve Fransızlara ticari haklar vermişti. Bu devletlerin birbiri ile çatışmasını umuyordu. Kore'ye birçok devletle anlaşmasını önermesinin altında yatan neden buydu.¹⁰⁶

1879'da Kore'ye "Japon yayılcılığını durduracak hiçbir aracı yoktur. Hükümetiniz ticaret antlaşması yaparak yeni bir devir açmaya zorlanmadı mı? Bu durumdan ötürü, en iyi yolumuz bir zehri diğeriyle etkisiz hale getirmek, bir güce diğeriyle karşı koymak değil mi? Japonya'yı kontrol altında tutmak amacıyla kullanacağınız anlaşmaları yapmak üzere Batılı Devletlerle ilişki kurmak için her fırsatı değerlendirmelisiniz" mesajını gönderdi ve doğru zaman gelene kadar Kore'yi yalnız bıraktı.¹⁰⁷ 1880'de Huang Tsun-Hsien, yazdığı "Kore Stratejisi" adlı eserinde Kore'yi diğeri ülkelerin ağından kurtarmak için Kore'nin kendini güçlendirmesinin zamanının geldiğini savunmakta ve zaman kazanmak için diğeri devletlerle anlaşmalar yapılması gerektiğini açıklamaktaydı.¹⁰⁸

Çin'in Kore'ye destek olmadaki yetersizliği üzerine Kral Gojong, Choi Ik-Hyun, Kim Byung-Guk ve Hong Sun-Mok gibi politikacıların karşıtlığına rağmen Japonlarla anlaşmıştı.¹⁰⁹ Choi Ik-Hyun, Batılı kıyafetleri kuşanıp onların gemi ve toplarıyla Kore'ye ayak basan Japonların Batı'dan

¹⁰³ Jan Kočvar, The Opening of Korea until 1876, **Prague Papers on the History of International Relations**, https://www.mrbuddhistory.com/uploads/1/4/9/6/14967012/the_opening_of_korea_until_1876.pdf, (14.12.22, 14:57), s. 197.

¹⁰⁴ Jimmyn Parc, Has the Ghost that Ruined the Country Been Resurrected? The Puzzle of South Korea's Domestic and Foreign Policies, UNISCI Journal, sy. 52, 2020, s. 14.

¹⁰⁵ Kızıl, a.g.m. s. 89.

¹⁰⁶ Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, TTK Basımevi, Ankara, 1997, s. 743-746, 764.

¹⁰⁷ Sarah C. Paine, **The Sino-Japanese War of 1894-1895: Perceptions, Power and Primacy**, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, s. 52.

¹⁰⁸ Cummings, a.g.e. s. 106.

¹⁰⁹ Yoon, Relations, s. 98.

bir farkı olmadığını vurguluyordu.¹¹⁰ Aslında Kral Gojong da farklı düşünmüyordu. Fakat Japon dayatmasına karşı öne sürebileceği bir kozu yoktu. Bu yüzden Çin'den bağımsızlığını ilan edecek şekilde “Büyük” Kore Kralı olarak İngilizce ve Çince nüshalara sahip Kanghwa Anlaşmasını 26 Şubat 1876'da imzalamıştı. Ona göre anlaşma bir seçenek değil zorunluluktur.

Anlaşmanın ilk maddesiyle Kore'nin “Japonya ile aynı egemenlik haklarına sahip bağımsız bir devlet” olduğu kesinleştirilmişti. Japonya, Fransa'nın Vietnam'la 1874'te imzaladığı Saigon Anlaşmasını Kore'ye uyarlayarak ülkedeki Çin etkisini kırıyordu ve Kore, Çin ile Hükümdar-Vasal bağına kırarak Çin'in himayesinden çıkmış oluyordu.¹¹¹ Hükümdar-Vasal ilişkisinin bitmesi, Kore'nin Ulus/Devlet Kodu Gyeongguk Daejeon sistemini de sona erdirmişti. Artık Kore Çin ile ancak geleneksel açıdan bir olabilirdi. Bu şekilde Kore'nin yalnız kalışı, ülkenin kendini güçlendirmek istemesine neden oldu ve 1881'de Tianjin'e askeri teknolojiyi öğrenmek üzere 38 kişi gönderildi. Bunu 1884'te Japonya'ya, Fukuzawa Yukichi'nin gözetimine gönderilen öğrenciler takip etti.¹¹²

Kanghwa'ya dek Koreliler, Japonya'nın gümüş, baharat ve bir takım ilaç gibi sattığı ürünleri Busan'daki Dongnae kentinde temin ediyor ve bunun karşılığında Kore pamuklu kumaşını, pirincini ve ginseng gibi ticari ürünleri pazarlıyordu. 19. yüzyılın sonuna doğru Japonya zayıf bir ekonomik altyapıya sahip olduğu için sorun yaşamaya başladı. Ekonomik buhran ülke içinde huzursuzluğa neden olurken bu problem deniz aşırı keşifler ve yabancı marketlerle çözmek istedi. Kore öncelikli hedefti.¹¹³

Kanghwa Anlaşmasıyla Kore, Japonya'ya Kore'nin bölgesel kıyı ticaret yolunun merkezi olan Busan'ın yanı sıra Japonya'nın belirleyeceği iki yere daha ticaret iznini verdi. Japonlar, Rusya'ya karşı önemli bir konum olan Wonsan Körfezini ele geçirdi ve ticaret hacmini genişletti. Bu limanın ardından Chemulpo¹¹⁴ limanını açmaya karar verdi. Böylece Japon ticari ürünleri Kore'nin

¹¹⁰ Cummings, a.g.e. s. 102.

¹¹¹ Jan Kočvar, The Opening of Korea until 1876, **Prague Papers on the History of International Relations**, https://www.mrbuddhisthistory.com/uploads/1/4/9/6/14967012/the_opening_of_korea_until_1876.pdf (14.12.22, 14:57), s. 209; Veronika Křištofová, Japan and Korea at the Turn of the 19th and 20th Century, **Prague Papers on the History of International Relations**, sy. 2, 2015, s. 48; Sang-Pil Jin, Telegraph Lines and Postal System: How Communication Systems Served as a Conduit for Korea-Major Power Relations from the Late Nineteenth to the Early Twentieth Century, **Acta Koreana**, c. 20, sy. 1, 2017, s. 115.

¹¹² Patricia A. Helfenbein, **A Reexamination of Kim Ok-kyun: A Study of a Korean Intellectual and the Possibilities for a Regional History of Modernity**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Colorado Boulder Üniversitesi-Tarih Fakültesi, 2016, s. 26.

¹¹³ Yoon, Relations, s. 99.

¹¹⁴ Bölge daha sonraki dönemde Incheon olarak anılacağı için Incheon Limanı olarak da bilinir.

başkentine kadar yayıldı.¹¹⁵ Yirmi yıl içinde tren sistemi inşa edildi ve raylarla başkent ticaret yollarına bağlandı.¹¹⁶

Kanghwa sonrası Japon tüccarlar, Koreli tüccarları baskı altına almaya başlamıştı.¹¹⁷ Anlaşmadan sonra Kore pazarı, kısa sürede ucuz pamuklu ürünlerle Japon tekeli haline geldi. Batının ticari ürünleri de Japonya üzerinden Kore'ye sızmaya başlarken Kore'nin Japonya'ya oldukça düşük fiyata pirinç satmaktan başka çaresi yoktu.¹¹⁸ 1897'de Mokpo, 1899'da Kunsan ve Masan limanlarının açılması, Japonya ile direk ticarete hız kazandırdı.¹¹⁹ Böylece Kunsan pirinç ihracatının merkezi haline geldi ve 1896 sonrası ülkede pirinç ihracatı yükselirken 1890-1895 arası kabaca 1.200.000 yen olan değeri, 1896-1900'da ortalama 3.000.000 yen değere ulaştı. 1905 ve 1909 arası yıllık gelir ortalama 4.400.000 yen'di.¹²⁰

Eşit görünmesine rağmen Kore'ye yarar sağlamayan Kanghwa sonrası Kore'nin Çin ile arası bozulmuştu. 1882'de Çin, hükümlerlik haklarını savunmak için harekete geçmek zorunda kaldı ve Kore'de Japon baskısı artış gösterdi. Bu baskının etkisiyle Kore giderek Çin'den koptu ve 1894'te her dört senede bir Çin'e elçilik gönderilmesine dair uygulama sonlandı. Bu uygulamanın bitişi "Zongfan" adı verilen ve neredeyse Gija Joseon'dan beri takip edilen Çin'e bağlılık politikalarının sonuydu. Bağlılığın kopuşu, 1895'teki Kraliçe Min hadisesine giden süreci oluşturdu ve bu hadiseyi takiben Kral Gojong "imparator" unvanını kabul etmeye hazır hale geldi. Nitekim 1897'de Ruslarla ülkesine döndükten sonra Deahan İmparatorluğunu ilan etti.

Deahan İmparatorluğunun kurulmasının ardından ulusal kodlar değişerek "Daehan İmparatorluğu Kanunları" anlamında Daehanguk Gukje adı verilen sistem uygulanmaya başlandı ve Kore hükümeti "Sadae" usulüne son vererek Çin'den tamamen bağımsız bir ülke oldu. Bu usuldeki amaç, Kore'deki parçalanmış siyaseti İmparator'un otoritesini arttırarak birleştirmek ve devleti dışa karşı bir tutmaktı. Fakat politika ters teperken dış güçlerin işine yaradı ve ülke sömürgeye açık hale geldi.¹²¹

¹¹⁵ Charles K. Armstrong ve Gilbert Rozman ve Samuel S. Kim ve Stephen Kotkin, *Korea at the Center: Dynamics of Regionalism in Northeast Asia*, Google Books, 2005, <https://books.google.com.tr/books?id=z5MYDQAAQBAJ&lpg=PP1&pg=PP1#v=onepage&q&f=false>, (07.01.2023, 18:01).

¹¹⁶ Angus Hamilton, *Korea*, William Heinemann, Londra, 1904, s. 16.

¹¹⁷ Anna Cooper, *Korea's Explosive Declaration of Independence: Complex Influences Leading Up to the March First Movement of 1919*, *Honors Projects, History*, sy. 56, 2022, s. 7;

¹¹⁸ Chung-Hee Park, *Our Nation's Path: Ideology of Social Reconstruction*, Hollym Corporation, Korea, 1970, s. 103.

¹¹⁹ Charles K. Armstrong ve Gilbert Rozman ve Samuel S. Kim ve Stephen Kotkin, *Korea at the Center: Dynamics of Regionalism in Northeast Asia*, Google Books, <https://books.google.com.tr/books?id=z5MYDQAAQBAJ&lpg=PP1&pg=PP1#v=onepage&q&f=false>, (07.01.2023, 18:01).

¹²⁰ Stephens, a.g.m. s. 115.

¹²¹ Park, How, s. 209.

2.2. Daewongun ile Kraliçe Min Arasındaki Savaşın İç ve Dış Siyasete Tesiri Üzerinden Joseon'da Giderek Artan Dış Güç Nüfuzu

Kral Sunjo'nun oğlu olan Veliaht Prens Hyomyeong, Punyang Jo klanından bir kadınla evlenmişti. Dul Kraliçe Hyoyu yada Kraliçe Sinjeong şeklinde anılan Leydi Jo, Veliaht Prens yirmi yaşında öldüğünde tek bir erkek evlada sahipti. Leydi Jo'nun oğlu Sunjo'nun vefatının ardından tahta geçti ve Heonjong devri başladı. Bununla birlikte Kraliçe ve onun ailesinin politik etkinliği artmıştı. Kral Cheoljong'la Andong Kim etkisi artmasına rağmen Jo ailesi konumunu koruyordu.

Cheoljong'un ölümü politik dengeleri bir kez daha değiştirdi. Kim ailesine karşı, Prens Yi Ha-Eung'a yanaşan Dul Kraliçe, Jo klanı adına bir ittifak kurdu ve Cheoljong'un eşi olan Kim ailesinden Kraliçe Cheorin'e karşı bir zafer elde ederek Ha-Eung'un oğlunu evlat edindi. Böylece kendisi Ana Kraliçe ve Naip unvanlarıyla sarayda nüfuzunu korudu.

Jeonji Yi ailesinden olan Ha-Eung, Kral Cheoljong ile aynı nesilden olduğu ve Konfüçyüsçülük yeni kralın eskisinden genç bir nesil olmasını uygun gördüğü için kendisi kral olamazdı.¹²² Ayrıca kral konumu resmi biçimde tarafsız olmalıydı. Prens Ha-Eung çoktan bir taraf seçmişti. Dul Kraliçe ile Kim ailesine karşı birleşmesi, Kralın babası ve vekili olarak elini güçlendirdi. Çocuk yaştaki oğlu Gojong ve onun üvey annesi kabul edilen Dul Kraliçe ile birlikte üçlü bir yönetim kuruldu. Bu yönetimde "Prens-Naip" anlamına gelen Daewongun unvanını aldı. Böylece ülke yönetimini elde etmeyi başarmıştı.

Başa geldiğinde önce Andong Kim ailesinin daha sonrada ülkeyi bölen diğer ailelerin nüfuzunu kırmış ve merkezi otoriteyi güçlendirecek faaliyet yapmıştı. Oğlu Gojong'un evlilik yaşı geldiğinde Daewongun ülkenin tekrardan belirli bir ailenin etkisi altına düşmesini istemiyordu. Politik bölünmelerin kaynağı Kraliçelerin Kim, Hong ve Jo gibi ailelere mensup olmasından kaynaklanıyordu.¹²³ Nitekim naipliğinin ilk yıllarında Dul Kraliçe de yönetimdeki etkisini hissettirmiş ve perde arkasından saray toplantılarına katılmıştı. Daewongun, gücü krala sabitleme arzusunda olduğundan yönetime dahil olmaması için birinci dereceden akrabaya sahip olmayan bir gelin seçmeye karar verdi.

Kraliçe Min, Yeoheung Min ailesinden Min Chi-Rok adlı bir şahsın kızıydı. Küçük yaşta yetim kalması sebebiyle Daewongun'un kriterlerine uyuyordu. Ayrıca Daewongun'un annesi de Yeoheung

¹²² Kočvar, a.g.m. s. 54.

¹²³ Kral Sunjo gücünü; 1800-1805 arası, Andong Kim, Pannam Park ve Gyeongju Kim, 1806-1818 arası Andong Kim, Pannam Park ile paylaşmak zorunda kalmıştı. 1819'dan sonra 1849'a kadar Sunjo ve Heonjong dönemlerinde Andong Kim ve Punyang Jo iktidara ortak oldu. 1853'den sonra Kral Cheoljong ile Andong Kim diğer ailelerin etkisini kırarak kralla birlikte ülkeyi yönetti. Kral Gojong tahta çıktıktan sonra ise 1873'e dek Daewongun naip sıfatıyla tek başına ülkeyi yönetmeye başladı. Daha sonra Yeoheung Min iktidarı ele geçirdi. Detaylı bilgi için bkz: Eom, a.g.m. s. 37.

Min ailesinin bir mensubuydu. Bu yüzden Min Ailesinin Leydisi Min Ja-Yeong'un Gojong ile evlenmesi kararlaştırıldı. Ancak Kraliçe Min 1866'da kralla evlendikten sonra sarayda geçirdiği ilk beş yıl içerisinde kendini geliştirdi ve mensubu olduğu Min ailesiyle bağlarını güçlendirdi.

Kraliçe'nin konumunu sarsabilecek en önemli etken veliaht sahibi olmamasıydı. Yaptığı düşüktü sonra Daewongun onu krala veliaht verememekle suçlamış ve iki tarafın arasını bozulmuştu. Daewongun, veliaht prens pozisyonunu Yi adındaki bir saray kadınından doğan torununa vermek istiyordu. Bu süreçte doğuracağı çocuğu korumak adına Kraliçe, Kral'ın cariyelerinden çocuk sahibi olmasını önüyor ve hamile kalan cariyeleri öldürüyordu. 1874'te Kraliçe'nin oğlu oldu ve otoritesi, kardeşi Min Yeung-Ho Başbakanlığa, ondan olma yeğeni Min Yong-Ik, Amerika Birleşik Devletleri'ne Büyükelçi olarak gönderilirken güçlendi. Böylece Daewongun'un seçtiği kişi yerine Kraliçe'nin oğlu veliaht prens ilan edildi. Bu çocuğun üç günlükken ölmesi Kraliçe'nin Daewongun ile ipleri koparışında temel nokta oldu. Kraliçe, çocuğun ölümü için Daewongun'u mesul tutuyordu.¹²⁴

1873'te Gojong 22 yaşına gelmişti ve Kraliçe'nin tarafında olan Choe Ik-Hyeon, kralın kendi başına ülkeyi yönetmesi gerektiğini dile getirerek Daewongun'a karşı bir tutum sergiliyordu. Aslında Choe ve Daewongun'un dış dünyaya karşı tutumları benzerdi ve ikisi de yalnızcılık siyasetini sürdürmek istiyordu. Ancak iç düzenden rahatsız olan Choe'nun Daewongun'u devirmek için harekete geçmesi onun Jeju'ya sürülmesine neden oldu. Bu işin ardında Daewongun vardı. Hatta Daewongun onun sürgüne gitmesine engel olarak Choe'yu öldürmek istedi.¹²⁵ Ancak başarısız oldu ve tepki çeken bu girişimin ardından yetkilerini devredip memurluktan ayrılmak zorunda kaldı. Onun politikadan uzaklaşmasıyla ülke, Japon yanlısı bir tutumla reformlar yapmaya başladı ve Kore ordusunu modernize etme amacıyla Japon memurlar getirildi.

1875'te Daewongun Kraliçe'den kurtulabilmek için Min ailesindeki önemli kişileri hedef almaya başlamış ve onları bomba kullanarak öldürmek istemişti. Kraliçe'nin oğlunu zehirlediği ve Gojong'u tahttan indirmeyi amaçladığı söyleniyordu. Kraliçe'nin bundan sonra kralı yönetimi ele almaya ikna etmekten başka şansı yoktu.¹²⁶ Onun Daewongun'u devirmek için harekete geçmesiyle ülke, gelenekselliği savunan ve katı bir Konfüçyüsçü olan Daewongun ile yenilikçi reformistler diyebileceğimiz Kraliçe Min taraftarları olarak ikiye ayrıldı. Daewongun'un kardeşi Yi Choe-Ung da dahil birçok kişi Min ailesine tarafında yer almaya başlıyordu.

¹²⁴ McKenzie, a.g.e. s. 25; Se-Eung Oh, **Dr. Philip Jaisohn's Reform Movement 1896-1898: A Critical Appraisal of the Independence Club**, University Press of America, Lanham, New York, Londra, 1995, s. 2.

¹²⁵ Kang, The Land, s. 430.

¹²⁶ Koçvar, a.g.m. s. 55.

“Koreliler için Kore” politikasını takip eden Daewongun’un ülkeyi bir arada tutma gayreti onun naipliğini kaybetmesiyle sonlandı. Andong Kim’lerin gücünü kırıp politik ayrılıklara son vermek isteyen Daewongun’un politikası, Andong Kim’lerin yerine Yeohung Min’lerin siyaset arenasını ele geçirmesiyle sonuçlandı. Choe Ik-Hyeon, isteksiz olmasına rağmen Kanghwa’nın imzalanmasını önleyemedi. Kraliçe, Daewongun’un izlerini silmek için Japonların orduyu reforme etmesine izin verdi ve Japonlar, Kore’yi hem ekonomik hem de politik yönden ele geçirmeye başladı. Bu durum ters teperken Kore’nin yabancı baskısı altında ezilmesi Daewongun’un yeniden egemen olmasını gündeme getirecekti.¹²⁷

Kore’nin bağımsızlığının ilanı olan anlaşma sonrası Çin, hala vasalı olarak kabul ettiği Kore ile sınırlarında Japon tüccarını görmekten rahatsızdı. 1875’te Ryukyu Adalarına asker çıkarıp 1879’da adayı ilhak eden Japonların şimdi Kore’yi hedeflediğini görüyordu. “Kore’nin olası kaybı, dudakların kaybının (Kore) dişleri (Çin) soğutacağı (tehlikeye atacağı) şeklinde tanımlanmıştı.” Çin, bu ihtimalin gerçekleşmesi dahilinde prestijinin sarsılacağını ve kendi sınır güvenliğinin tehlikeye düşeceğinden emindi.¹²⁸ Çin ile Kore’yi ayıran sadece bir nehirdi. İki tarafın birbirini desteklememesi durumunda Kore’nin Japon ve Rus kısıpacı arasında kalarak Çin’e giden yol olacağını biliyordu. Bu yüzden Kore üzerindeki haklarını korumak için 1882’de Joseon’u Amerika ile anlaşma yapmaya teşvik etti ve Tianjin’deki görüşmelerden sonra iki tarafa (Çin-Kore) yarar sağlayacak bir anlaşmanın imzalanmasının öncüsü oldu.

Amerika tarafının temsilci olan Robert Wilson Shufeldt, devleti tarafından öncelikle Amerika gemilerinin Kore kıyılarına yanaşabilmesi temelli bir anlaşma yapması için görevlendirilmişti. Ancak anlaşma, bununla kalmayarak ticari hakların sağlandığı, gümrük vergisinin düzenlendiği ve diplomatik ilişkiler için konsoloslukların kurulmasıyla sonuçlanan bir metin oldu.¹²⁹ Üstelik 22 Mayıs’ta imzalanan anlaşma, Amerika’ya Kore’nin Çin’e bağlı vasal statüsünü bildirmekteydi. Nitekim Shufeldt anlaşması, Kore’nin vasal ama özerk bir devlet olması gerektiğini savunan Kim Yun-Sik tarafından “tabi (subject) devlet” ile “vasal devlet” arasındaki ayrım gözetilmek kaydıyla bağımsızlığı koruyan fakat Çin’in korumacılığını kabul edecek şekilde imzalanmıştı ki Ruslara karşı destek bulmak amacıyla yapılan bu anlaşma, Kore’nin Batılı bir devletle imzaladığı ilk anlaşma olarak tarihe geçti. Protestan Misyonerlerin ülkeye girişi de bu olayın getirisi oldu.¹³⁰

¹²⁷ Kang, *The Land*, s. 431; Oh, a.g.e. s. 2-3.

¹²⁸ Kirk W. Larsen, *Treaties and Troops: Bringing Multilateral Imperialism to Korea, Tradition, Treaties, and Trade*, **The Netherlands: Harvard University Asia Center**, 2008, s. 72; Sang-Pil Jin, **Korean Neutralisation Attempts (1882-1907): Retracing The Struggle for Survival and Imperial Intrigues**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, SOAS Üniversitesi, 2016, s. 39.

¹²⁹ Charles Oscar Paullin, *The Opening of Korea by Commodore Shufeldt*, **Political Science Quarterly**, c. 25, sy. 3, 1910, s. 487.

¹³⁰ Mori Mayuko, *The Outbreak of the Sino-Japanese War and the Issue of Suzerain-Vassal as Viewed from the Standpoint of Chosŏn*, **International Journal of Korean History**, c. 17, sy. 1, 2012, s. 30; Lew, a.g.e. s. 19; Sung-Bae Kim, *Korea’s Confucian Strategies toward China During the Qing Dynasty and Their Implications*, **EAI Asia Security Initiative Working Paper**, sy. 31, 2013, s. 20.

Shufeldt Antlaşmasından bir ay sonra İngiltere ve Almanya başta olmak üzere Rusya, Fransa ve İtalya ile de eşit olmayan anlaşmalar imzalanmıştı. 1892’de bu ülkeler arasına Avusturya-Macaristan’da katılacaktı. Amerika hariç diğer devletler, Çin ile ilişkilerini sekteye uğratmamak için bağımsızlık vurgusu yapmıyordu.¹³¹

1882’de imzalanan bu tür anlaşmalar yalnızcılık siyaseti güden Daewongun ve taraftarlarının tepkisine yol açtı. 1881’de harekete geçen Daewongun en büyük ama gayrimeşru olan oğlu Yi Jae-Seon’u küçük fakat meşru doğan Kral Gojong’un yerine getirmek istemişti. Bu plan başarısız oldu ve Jae-Seon idam edildi.¹³² Ancak yabancı karşıtlığı yeniden güçleniyordu. 1882’de gerçekleşen kuraklığın nedeni ata ruhlarının anlaşmaya kızmalarıyla ilişkilendirildi ve halk arasında ayaklanma sesleri duyulurken ilk tepki, geleneksel/eski orduya mensup askerlerden geldi.¹³³

Ülke, uzun yıllardır ekonomik anlamda bunalımdaydı. 1862’de ilk kez vergi meselesi yüzünden Tansong’da isyan çıkmış ve bu isyanı şehrin bitişiğinde bulunan ve bereketli bir toprak olarak bilinen Jinju (Chinju) takip etmişti. Yıl içinde ekonomi temelli 70 ayrı halk isyanı baş göstermesi üzerine hükümet bu isyanlarla başa çıkmak zorunda kalmıştı.¹³⁴ Halk, yerel yöneticilere direniş gösterse de hepsini aynı kefeyle koymuyor ve sadece yozlaşmış gördüğü soyluların evlerini yakıp yıkıyordu. İstekleri, verdikleri verginin doğru yerlere ulaşmasıydı.¹³⁵

1882’ye gelindiğinde kuraklık yeni bir isyana zemin hazırlarken Kraliçe, sağlıklı bir veliaht doğurabilmek için askerlerin yevmiyesi olan pirinci tapınaklara bağışlamış ve askerlerin ödemesinin gecikmesi tepkiye yol açmıştı.¹³⁶

Kraliçe’nin kum ve çakıl dolu kalitesiz pirinci askerlere sunması olayları büyüttü ve sokaklara dökülen kalabalık bakanların evlerine saldırıp bu evleri yerle bir etti. Fakat Min ailesine tek başlarına karşı koyamayacaklarını anlamaları uzun sürmedi. İsyancı askerler, Daewongun ile anlaşmaya vardı. Böylece Daewongun, siyasi gücünü geri kazanma ve ülkeyi dışa açma taraftarı olarak Batılılara karşı ılımlı yaklaşan Kraliçe’yi devirme fırsatı elde etmişti. Silah deposunu açarak isyancıların elini güçlendirmesi sonucu, isyancılar saraya yürüdü. Saraya ulaştıklarında bu gruba saray muhafızlarından da katılanlar oldu ve isyancılar hep bir ağızdan kraliçeyi talep ettiler. İsyancıların

¹³¹ Armaoğlu, a.g.e. s. 764.

¹³² Paine, a.g.e. s. 53.

¹³³ Robert Neff, Western travelers to Seoul in 1882: Part 1, **The Korea Times**, 2022, https://www.koreatimes.co.kr/www/opinion/2022/12/715_335034.html (21.12.22, 15:28).

¹³⁴ Jeong, Kore Milliyetçiliği, s. 63; Sun-Joo Kim, Taxes, the Local Elite, and the Rural Populace in the Chinju Uprising of 1862, **The Journal of Asian Studies**, c. 66, sy. 4, 2007, s. 993-994.

¹³⁵ Hang-seob Bae, Popular Movements and Violence in East Asia in the Nineteenth Century: Comparing the Ideological Foundations of their Legitimation, **Sungkyun Journal of East Asian Studies**, c. 17, sy. 2, 2017, s. 236.

¹³⁶ Oğuz, Chosen, s. 119.

Kral Gojong yerine Kraliçe üzerine gitmesi Daewongun'un olaylardaki rolünü belirginleştirdi. İddialara göre isyancıların komutası Daewongun'un diğer oğlu Yi Jae-Myeon'un elindeydi.¹³⁷

İsyancıların kapıya dayanmasıyla Kraliçe ortadan kayboldu. Bir hizmetçi onun yerine kendini feda ederken Kraliçe'nin kendini zehirlediği yada Daewongun'un emriyle zehirlendiği düşünüldü. Cesedinin kayıp olması şüpheye yer bırakıyordu ama bir süre sonra herkes Kraliçe'nin öldüğüne ikna olup yatışmış ve cenaze hazırlıkları başlamıştı. Çünkü Kraliçe'nin yeğeni Min Yong-Ik (Kyom-Ho) ve onlarla taraf olan Daewongun'un kardeşi Yi Choe-Ung ele geçirilmişti.¹³⁸

Japon elçilik binasının yakılıp hükümet görevlilerinin öldürüldüğü ayaklanmada Özel Kuvvetler adı verilen ve Kral Gojong'un 1881'de kurarak başına Japon Horimoto Reijo'yu getirdiği modern ordu saldırıya uğradı. Reijo öldü ve o sırada ülkede bulunan toplam 42 kadar Japon görevli ülkelerine kaçmaya çalışırken taşa tutuldu. Kraliçenin yeğeni aracılığıyla İngiliz gemisi Flaying Fish'e bindirilen bu Japonlar, ülkelerine kaçmayı başardı. Tarihe Imo İsyanı olarak geçen bu vaka sonrası Kral, Daewongun'u saraya çağırıp tüm yetkilerini ona devretmek zorunda kaldı. Daewongun, şahsi askerleriyle isyanı bastırdıktan sonra Min ailesine mensup görevlileri azletti ve onların önderliğinde yapılan tüm reform çalışmalarını sonlandırdı. Bu durum yaklaşık bir ay sürdü.¹³⁹

Olaylar yaşanırken Kral, Tianjin'deki elçi Kim Yun-Sik'e Çin'de destek aramasını söyleyen bir mektup yollamıştı. Bu durum Çin'i ülkeye çekerken Flaying Fish ile kaçan Japonların hükümetlerini bilgilendirmesi ve Japonya'nın olayın intikamı için harekete geçmesi iki ülkeyi Kore topraklarında karşı karşıya getirdi.¹⁴⁰

Çin, Kore'yi ilhak etmek istiyor ancak Hükümdar-Vasal ilişkisini dahi koruyamıyordu. Japonya'ya karşı koyabilecekleri güne kadar ilhak politikasından vazgeçmeye karar verdi ve Li Hongzhang, Daewongun'u esir aldı. Daewongun'un esir alınma nedeni Li'nin anılarına şöyle yansiyordu; "Eğer bu adam eti kemiğiyle Japonya yada Japonlara dair her şeyden nefret ediyor olmasaydı kafasını Yamen duvarlarına bir süs yapmak feci şekilde cazip gelebilirdi." Nitekim Daewongun ileride kullanılmak üzere Çinlilerin eline düştü ve Kore, Çin'in istediği şekilde dışa açık tutumunu sürdürdü.¹⁴¹

¹³⁷ Joseph Henry Longford, **The Story of Korea**, C. Scribner's Sons&T Fisher Unwin, New York, Londra, 1911, s. 309; McKenzie, a.g.e. s. 25-26.

¹³⁸ Kočvar, a.g.m. s. 66-67.

¹³⁹ Longford, a.g.e. s. 308-309; Oğuz, Chosen, s. 120-121; Jin, Korean, s. 41.

¹⁴⁰ Kue-jin Song, Transformation of the Dualistic International Order into the Modern Treaty System in the Sino-Korean Relationship, **International Journal of Korean History**, c. 15 sy. 2, 2010, s. 100-101.

¹⁴¹ Kočvar, a.g.m. s. 71; Helfenbein, a.g.m. s. 30.

Kral Gojong, Çin desteğiyle yönetimi tekrar ele geçirdikten sonra 30 Ağustos 1882’de Chemulpo Anlaşmasına razı oldu ve bu anlaşmayla birlikte tazminat ödemeyi, imtiyazları genişletmeyi, özür dilemeyi kabullendi. Daewongun 1885’e dek ülkesine dönemezken Çin, Hükümdar-Vasal şeklinde olmasa bile Kore üzerindeki otoritesini korudu ve Li Hongzhang’ın önerisiyle 1882’de Kral Gojong’un dış işleri danışmanı olarak Paul von Möllendorff (Mok In-Deok) adlı bir Alman gümrük uzmanı atandı. Kral Gojong’un tanıştığı ilk Batılı olan Möllendorff, Çin çıkarlarını korumak yerine 1883’te güçler dengesini sağlamak üzere Kore ordusunun modernizasyonunun Rus askeri uzmanları tarafından yapılmasını sağladı. Bu sırada hala önemini koruyan Min ailesi de Çin ile yakınlaşmış ve Çin yanlısı bir politika gütmeye başlamıştı.¹⁴²

Daewongun’un gidişinin ardından 1883’te gümrük vergilerini aşağı çekerek İngiliz tüccarlara toprak satın alma ve Kore limanlarında fabrika kurma gibi haklar verildi. Bu Batı’nın iktisadi öneme sahip bölgeleri ele geçirmesi anlamına geliyordu. Nitekim İngilizlerle aynı haklardan yararlanan Alman ve Amerikan savaş gemileri de Kore kıyılarına yanaşabilmeye başladı.¹⁴³

Çin’in istediği şekilde Kore dışa açık hale gelmiş ve ülkedeki Japon etkisi kırılmıştı. Hatta 1883’te Li Hongzhang Pekin’deki Amerikan Bakanına “Çin’in çıkarlarını düşünmem gerektiğinde Kore’nin kralı benim” diyebilecek kadar ileri gidebiliyordu.¹⁴⁴ Bu durum Japonya’yı Kore ile yakınlaşmak üzere telgraf hatları inşa etmeye itti ve 1883’te Busan ile Nagasaki arasında telgraf hattı yapılması kararlaştırılarak 25 yıllık tekel Japonya’ya verildi. Aynı yıl Japonlar, 1870’ten beri Uzakdoğu’ya hat döşeme planı yapan Danimarka merkezli Great Northern Telegraph Company (GNTC) ile Kore Boğazı’nın altına bir denizaltı telgraf kablosu döşemek için bir anlaşma imzaladı.¹⁴⁵

Daewongun’un esir alınmasından önce Kraliçe Min ve Gojong modernleşme örneği olarak Japonya’yı örnek almayı planlamıştı. Bu nedenle Kim Ok-Kyun, gizli bir görevle Japonya’ya gönderilmişti. Ancak Imo’dan beri Kraliçe, Çin yanlısı bir politika güdüyordu. Min ailesi ve destekçilerinin içinde bulunduğu parti, Muhafazakar anlamında Sadae şeklinde adlandırılmıştı. Min ailesinin sloganı “Doğu Ahlakı, Batı Teknolojisi” anlamında Tongdo Sogi haline gelmişti. Bu durumda Kore Hükümeti yeniden bölünüyordu. Çünkü ilerici ve liberal bir reformist grup Japonya’daki gibi bir kalkınmayı amaçlıyordu. Kim Ok-Kyun liderliğinde olan bu grup, İstiklal Partisi Tongnipdang altında birleşti.¹⁴⁶ Hong Yeong-Sik, Seo Jae-Pil, Park Yung-Hyo¹⁴⁷ ve Seo

¹⁴² Oğuz, Chosen, s. 124; Longford, a.g.e. s. 313; Kočvar, a.g.m. s. 72; Armaoğlu, a.g.e. s. 765; Jin, Telegraph, s. 117.

¹⁴³ Jin, Korean, s. 40.

¹⁴⁴ Paine, a.g.e. s. 56.

¹⁴⁵ Jin, Telegraph, s. 115-116.

¹⁴⁶ Bu parti ayrıca Aydınlanma Partisi anlamında “Kaehwadong” yada İlerici Parti anlamında “Chinbodang” olarak da bilinir.

¹⁴⁷ Kral Cheoljong’un kızıyla evlendiği için Prens Eşi Geumneung unvanını almıştır. Kaynaklarda Prens Park Yung-hyo yada Prens Bak Young-hyo şeklinde de geçer.

Gwang-Bum gibi isimler parti içinde sivrilmişti.¹⁴⁸ Çin egemenliğine karşı atağa geçmek için fırsat kollanıyordu ve 1884 yılında Kore’de bulunan 3000 Çin askerinden yarısının Çin-Fransa savaşına gönderilmek için Kore’den çekilmesi partiyi harekete geçirdi. Seul’deki Japon bakan Takezoe Shinichiro’nun onayını alan parti üyeleri, yeni bir hükümet kurma amacıyla 4 Aralık’ta Gapsin adı verilen darbe gerçekleştirdi.

Darbe esnasında Min klanından birçok kişi yaralandı ve öldürüldü. Kraliçe’nin yeğeni Min Yong-Ik, yedi kılıç darbesi almış ve ziyafet salonundan kanlar içinde sürüklenerek saraya getirilmişti. Burada saray doktorları ve Amerikan Presbiteryen misyoneri Horace Newton Allen tarafından tedavi edilerek kurtarıldı. Min Yong-Ik’in Amerika’dan döndükten sonra yapılacak Batılı reformlara sırtını dönmesi onu hedef haline getirmişti. Hatta olaydan iki ay öncesinde Amerikalı Diplomat George Clayton Foulk, “Duyduğunuza şaşırabilirsiniz ama eğer birilerinin başı gidecekse bu baş, Min Yong-Ik’in başı olacak. Çünkü o, ülkenin uygarlaşmasının önündeki engel” tespitinde bulunmuştu.¹⁴⁹

Darbeciler, Kral Gojong ile aynı görüşü temsil ediyordu ve yapmak istedikleri aslında Kralın reformlarından farklı bir çizgide değildi. Park Yung-Hyo, Daewongun’un kötü yönetiminden beri, içinde gelecekte reform yapmaya dair bir düşünce olduğunu belirtiyor ve politik durumun feci olduğuna değiniyordu. Darbecilere göre devlet ofisleri satılmıştı ve vergi toplayıcıları aldıkları vergiyi Kraliçe Min’e göndermekten başka bir şey yapmıyordu. Min ailesi kimden nefret ediyorsa o kişiler öldürülüyordu.¹⁵⁰

Durumdan rahatsız olan darbeciler, Çin taraftarı olan Min’leri baskıladıklarını ve ülkenin reforma açık hale geldiğini duyurmak için 4 Aralık günü saraya doğru harekete geçti. Kral Gojong kaçırılarak Japon elçiliğine getirildi ve birçok Min aile üyesi öldürüldü. Park Yung-Hyo’ya göre Kral Gojong durumu öğrendikten sonra Japonlardan yardım talep eden bir mektubu Takezoe’ye göndermişti.¹⁵¹

5 Aralık günü hükümet tamamen ele geçirildi ve başına Kim Ok-Kyun geçti. Japonya’nın Meiji Restorasyonundan ilham alarak bunu Kore’ye uyarlamak isteyen Kim, 14 maddelik reform planını açıkladı ve Daewongun’u Çin’den geri talep ederken “haraç ilişkileriyle (Çin ile) bağlantılı tüm boş ritüeller ve formaliteler kaldırılmalıdır” açıklamasında bulundu. Aynı zamanda sınıfsal farklılıkları

¹⁴⁸ Yöng-Ho Choe, The Kapsin Coup of 1884: A Reassessment, *Korean Studies, University of Hawai’i Press* c. 6, 1982, s. 105; Kwon, a.g.m. s. 29; Křištofová, a.g.m. s. 50.

¹⁴⁹ Kim, *Idealist’s*, s. 31; McKenzie, a.g.e. s. 34.

¹⁵⁰ Helfenbein, a.g.m. s. 39-40.

¹⁵¹ Helfenbein, a.g.m. s. 49; Kwon, a.g.m. s. 42.

sonlandırarak tüm insanların eşit olduğu ilan edildi.¹⁵² Nitekim onların amacı, Joseon'u anayasal monarşi haline getirerek sosyal sınıfları ortadan kaldırmak ve ulusal hazineyi attırmak üzere ticari ve sanayi kalkınmayı teşvik etmektir.¹⁵³

Darbenin 3. Gününde Çin harekete geçerek Hong Yeong-Sik'i öldürdü ve durumu kontrol altına aldı. Bu sırada Wu Zhaoyu ve Yuan Shikai tarafından komuta edilen 1500 kişilik Çin birliğine karşı Darbecilerin elinde 120 kadar Japon, 500 Kore askeri vardı. Kraliçe Min'in Çin'den destek talebi üzerine Çin, darbecileri kolaylıkla def etti ve onların Japonya'ya kaçmasına neden oldu. Böylece darbe üç gün gibi kısa bir sürede bastırıldı.

Darbecilerin Kore'deki izlerinin silinmesinin ardından Batı tarzında reform yapmak isteyen grup da azınlığa düşmüştü. Ancak Reform yanlıları, Japonya'ya kaçtıklarında bunun bir son olacağını düşünmüyordu. Orada kahraman ilan edilecekleri ve yanlarına alacakları askerlerle Kore'ye geri döneceklerini düşünmüşlerdi. Fakat işler planladıkları gibi gitmedi ve Japonlar, onları yarı yolda bıraktı.¹⁵⁴

Çin, Fransa ile savaşını fırsat bildiği için Japonya'yı suçluyordu. Japon Hükümeti ise bu olaydan Kore'yi mesul tuttu ve 9 Ocak 1895'te imzaladığı Hanseong Anlaşmasıyla birlikte Kore Hükümetini köşeye sıkıştırdı. Kim Ok-Kyun,¹⁵⁵ Park Yung-Hyo ve Seo Gwang-Bum gibi Japonya'ya kaçan isyancıları teslim etme gereği görmezken Kore'de ölen askerleri için tazminat talebinde bulundu. Bunu takiben Çin ile 15 Nisan 1895'te imzaladığı İto-Li Sözleşmesi şeklinde anılan Tianjin Anlaşması akabinde Kore'de Japon-Çin dengesini kurarak yarımadayı Kore Hükümetinin egemenliğinde olmaktan çıkardı. Bu anlaşma dahilinde iki taraf da Kore'de eşit

¹⁵² Kwon, a.g.m. s. 43; Choe, Kapsin, s. 106.

¹⁵³ Seung-Ryul Yi, The Formation of Bourgeois Nationalism during Japanese Colonial Rule and Korean Capitalists, *The Review of Korean Studies*, c. 8, sy. 2, 2005, s. 48.

¹⁵⁴ Japonya'ya kaçan Gapsin darbecilerinden Seo Jae-Pil "Biz size güvendidik ve şimdi siz bize ihanet ediyor ve bizi kaderimize terk ediyorsunuz. Sizden göreceğimi gördüm. İnsanların bağlarının arkasında durduğu ve birbirlerine karşı adil oldukları yeni bir dünyaya gidiyorum. Amerika'ya gideceğim" sözleriyle durumu açıklamaktadır. Japonya'nın kendilerini yüz üstü bırakması sonucu Park Yung-Hyo ve Seo Gwang-Bum ile birlikte Kim Ok-Kyun'dan ayrılıp San Francisco'ya gitmeye karar vermiştir. Üçü Amerika'ya ulaştıklarında İngilizce bilmemektedir. Bu nedenle başlangıçta ülkeye yerleşme de sıkıntı yaşamışlar ve işsiz kalmışlardır. Park Yung-Hyo Japonya'ya geri dönmeye karar verirken Seo Gwang-Bum Kore'ye gelen öncü misyonerlerden olan John T. Underwood'un yanına New York'a gitmiş ve Rutgers Üniversitesine girmiştir. Seo Jae-Pil ise dili öğrenmek için kiliselere gitmiş, günde üç dolara çalışarak yaşam sürmüştür. Metodist mezhebinin kabul etmesinin ardından 1888'de Phillip Jaisohn adını alarak Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlığına geçen ilk Koreli olmuştur. Johns Hopkins Üniversitesinde tıp okuyan ve eğitimci olarak görev yapan Jaisohn, Kore'de Eulmi vakasından sonra yapılacak reformlara danışman olmak için ülkesine geri çağırılmıştır. İlk kez 1896'da Kore'ye döndüğünü söyleyen Jaisohn önceleri hükümete yardımcı olmak istediğini ancak tavsiyelerine kulak asılmayınca Kore'nin ilk gazetesi olarak Dongnip Sinmun adı verilen ve The Independent (Bağımsız) gazetesinde yazı yazmaya başladığını anlatmıştır. Daha sonra Bağımsızlar kulübü kurulmuş ve ekonomi-politika gibi konuların konuşulduğu bir ortam yaratılmıştır. Böylece Kore'de ilk demokratik hamleler gerçekleşmiştir. McKenzie, a.g.e. s.39-40, 62-69; Oh, a.g.e. s. 11.

¹⁵⁵ 1894'te Shanghai'de Hong Chong-U adlı bir şahıs tarafından suikaste uğradı ve vurularak öldürüldü. Geleneksel bir ceza olarak vücudu parçalandı. Baş başkente, bedeni ise Kore'nin sekiz eyaletine ulaştırılmak üzere sekize bölünerek gönderildi. Bu durum Japon tarafının tepkisine neden olurken olay, Japonları atağa geçmeye teşvik etti. Böylece Kim Ok-Kyun'un ölümü I. Çin-Japon savaşına yol açacak hadiselerden biri haline geldi.

şartlarda bulunacak ve Kore’de iki ülkenin de askerleri çekilecekti. Ancak Ocak ayında Yuan Shikai, “Çin İmparatoru Majestelerinin İkametgahı” diye nitelediği Kore’ye döndü ve 1894’e dek Çin Valisi gibi hareket ederek ülkeyi baskıladı.¹⁵⁶

George Clayton Foulk’a göre Yuan Shikai’nin baskı dönemi şöyleydi; “Bana öyle geliyor ki şimdi Çin, Kore’yi kendi imparatorluğuna dahil etmeye benzer bir şeyi hedefliyor. Eğer böyle bir hamle varsa, çok geç kalınmıştır ve başarısız olmak zorundadır. Koreliler, fiilen sahip oldukları bağımsızlığı korumak konusunda genellikle olduklarından daha fazla birleşmiştir ve onlar, Batılı Güçlerle yaptıkları anlaşmalarla büyük ölçüde güçlendirilmiştir.”¹⁵⁷

Gapsin sonrası ülkede Çin egemenliği artınca 1885’te Kral Gojong, Japonya’yı dengelemek üzere Çin’e doğru telgraf hattı inşa etmeyi önerdi. Li Hongzhang ve Wu Dacheng’in faaliyetleri neticesinde Çin, Kore’ye daha fazla egemen olabilmek telgraf hatları inşa etmeye karar verdi. Nitekim aynı yıl, Li Hongzhang, Zongli Yamen’e gönderdiği gizli mektupta Japonları Çin’in gelecekteki felaketi olarak tasvir ediyor ve on yıl içinde Japonların hatırı sayılır derecede bir güç elde edecekleri konusuna dikkat çekiyordu. Nitekim onun gayretleriyle 17 Temmuz 1885’te Uiju Telgraf Anlaşması yapıldı ve 25 yıllık haklar Çin’e verilirken Çin, bu hattın finansörü oldu. Projenin güzergahı Chemulpo-Seoul-Uiju şeklinde belirlendi.¹⁵⁸

Yuan Shikai ve Japon Hükümetinin Kore üzerindeki politikası, Korelileri üçüncü bir tarafa yanaşmak zorunda bırakıyordu. Möllendorff, ülkeyi korumanın tek yolunun Ruslara yanaşmak olduğuna dair hükümeti ikna ettiğinde, mecliste Rus yanlısı bir grup ortaya çıktı. 1884’te Ruslarla yapılan iki taraflı anlaşmanın ardından 1885’te Çin gücünü kırmak yada yok etmek için Rusya ve Joseon arasında gizli bir anlaşma imzalandığı söylentileri baş gösterdi.

Ussuri bölgesinin altında Rusya, Kore ile sınır komşusuydu ve Rusya’nın pasif politikası artık ülkeyi tehdit etmeye başlamıştı. Bir Rus gazetesi, Kore limanlarında Çin, Japon, İngiliz ve Alman gemileri oluşunu, Rus işgaline zemin olarak değerlendiriyordu. Ruslar, Osmanlı-Rus savaşının bitimiyle Trans-Sibirya Demiryolunun yapımına devam etmek için fırsat yakalamıştı ve 1870’te başladıkları projeye 1878’den sonra Asya’yı baskılayarak devam edebilmişti. Rusların Demiryolu projesi, Japonların hem Kore’deki hem de Pasifikteki çıkarlarını tehdit ediyordu. Batılı güçler, Çin ve Japon Hükümetleri arasında dengeyi sağlaması için Rus etkisini destekleyince Kore üzerindeki nüfuz mücadelesi artış gösterdi.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Oğuz, Chosen, s. 153-154; Choe, Kapsin, s. 117-118.

¹⁵⁷ Kim, Idealist's, s. 46.

¹⁵⁸ Jin, Telegraph, s. 117; Scott, a.g.e. s. 69.

¹⁵⁹ Křištofová, a.g.m. s. 52; Armaoğlu, a.g.e. s. 761; Greve, Levy, a.g.m. s. 159; Jin, Telegraph, s. 121.

Joseon'un Ruslarla gizli bir anlaşma yaptığı söylentileri 15 Eylül 1885'te İngilizlerin, Kore'nin güney kıyılarında bulunan ve stratejik öneme sahip Hamilton Limanını (Geomundo) Rusların hareketlerini yakından takip edebilmek üzere kendi deyimiyle "geçici olarak" ele geçirerek bu mücadeleye katılmasıyla sonuçlandı.¹⁶⁰

Min ailesinin Rus yanlısı tavrı üzerine baskı altında kalan Çin, İngilizlerin bu tutumunun ardından durumu kendi lehine çevirmek için Daewongun'u serbest bırakmak zorunda kaldı. Ülkeye dönen Daewongun, hem kendini esir alan Çinlilere karşı Japonların tarafına geçti hem de Japonlara karşı gizlice Donghak adı verilen hareketi başlattı. Bu hareketin sonucunda Çinlileri provoke eden Japonya'nın planladığı gibi I. Çin-Japon Savaşı patlak verdi.¹⁶¹

2.3. Donghak Ayaklanması ve I. Çin-Japon Savaşı

Doğu bilimi anlamına gelen Donghak 1860 yılında, Choe Che-u,¹⁶² tarafından kurulmuştur.

Choe, Gyeongju'dan Konfüçyüsçü bir bilgin Choe Ok ile yeniden evlenme yasağını çiğnemiş bir dulun oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Babası ilk iki evliliğinden çocuk sahibi olamayınca kendi ailesi içinden bir çocuğu evlatlık edinmek için üçüncü bir eş alma gereksinimi duymuş ve evlatlık aldığı çocuğun annesiyle evlenmiştir. Bu evlilikten Choe Che-u doğmuştur. Ancak kadının dul oluşu, yapılan evliliğin meşru olmasının önünde bir engeldir. Bu nedenle Choe'nun annesi cariyeye olarak görülmüş ve kendisi gayrimeşru çocuk statüsünde hayata başlamıştır. Ancak onun eğitimsiz olduğu söylenemez. Çünkü o, hiçbir şekilde veraset hakkı olmamasına rağmen 6 yaşında annesini kaybettiğinde babasının gözetimine girmiş ve 16 yaşında babasını kaybedene dek Konfüçyüsçü bakışla yetiştirilmiştir.¹⁶³

Choe'nun aldığı eğitim onu toplumun dışına itilmekten alıkoymamıştır. Verasette öne geçirmemiştir. Onun devlet memuru olma şansı doğuştan elinden alınmıştır. Sosyal statüsünün değişmezliği, hayatının yönünü değiştiren en önemli etkidir. Choe'yu yeni arayışlar içine atan bu durum olmuştur. Onun sosyal sınıflara ve eşitsizliğe savaş açan, kast ile dayatılan sınıflandırılmalara karşı çıkarak kadın ve çocuk haklarını arttırmayı amaçlayan bakışı yaşadığı hayatın getirisiydi. Bu sebeple ülkeyi gezmeye başlamış ve köylülerin durumu başta olmak üzere mevcut düzendeki sosyopolitik bozuklukları keşfetmiştir.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Walter B. Jung, **Nation Building: The Geopolitical History of Korea**, University Press of America, Lanham, New York, Oxford, 1998, s. 161-162.

¹⁶¹ **A New Look at the Annexation of Korea**, Society for the Dissemination of Historical Fact, 2010, s. 6; McKenzie, a.g.e. s. 44-45.

¹⁶² Choe Je-u olarak da bilinir. Takma adı Su bulutu anlamında Su-un'dur.

¹⁶³ Ahn, a.g.m. s. 72-73.

¹⁶⁴ Seung-Ho Moon, Donghak (Eastern Learning), Self-Cultivation, and Social Transformation: Towards Diverse Curriculum Discourses on Equity and Justice, **Educational Theory and Philosophy**, c. 49, sy. 12, 2017, s. 5.

Bokuk Anmin denilen “ülkeyi korumak ve milli refahı sağlamak” ideali ve “İnnecheon” adı verilen “İnsan Tanrıdır” görüşü, Cheonin İlchi olarak adlandırılan “gök ve insan aynı” teorisi üzerinden şekillenirken “Hanullim (Tanrı) tüm insanların içinde olduğu için bütün insanlar eşittir” bakışı Cheo’nun zihninde ülkeyi gezdiği süreçte temellenmiştir. Böylece o, Donghak fikrini ortaya koyarak her türlü sınıflandırmaya ve hiyerarşiye karşı çıkabilmiş ve başta kendisi örnek teşkil ederken kölelerini azat edebilmiştir. Bu yol da bir köle kızı oğluyla evlendirmiş ve diğerini evlatlık almıştır.¹⁶⁵

Choe’nun Donghak’ı Kore’nin bozuk düzenine karşı bir çözüm önerisi ve Batı’nın emperyalizmine karşı koyuş mücadelesi şeklinde zuhur etmektedir. 20 yıl boyunca Kore topraklarında dolaşan Choe, yolculuğunda Hristiyanlık hakkında duyumlar almış ve edindiği bilgiler üzerine bu dinin, “bencil ve tehlikeli yabancı bir doktrin” olduğuna inanarak Kore’nin temel düşünce ve ahlak sistemlerine aykırı olduğuna karar vermiş, ülkeyi Batılılaştırmak gibi emperyal bir amaç güttüğü tespitinde bulunmuştur. Ona göre; Doğu’da gittikçe artan Batı Emperyalizmi sadece askeri üstünlükle alakalı olmamakla birlikte aynı zamanda Batı’nın zihinsel-ruhsal üstünlüğü Doğu’daki politeist kültürün getirisi olan parçalanmış sistemin üstüne çıkmış olabilir. Buna rağmen Batılılar getirdikleri dini, çeviri sistemi üzerinden sundukları için öğretileri topluma geçmeyecek ve has kültürlerine ters olan yapıyı anlamlandıramayan Koreliler, Tanrı ile bağ kuramayacaktır. Böylece Seohak olarak adlandırılan Batı ilmi, Kore topraklarında yer edinemeyecektir.¹⁶⁶

Toplumun Hristiyanlığa bakışını iyi analiz eden Choe, “İnsanlar nasıl başka ülkeleri işgal eden, insanları öldüren ve bu insanların hükümetini askeri güçle tehdit eden bir Tanrı’ya inanabilir?” sorusunu sorarak Batı’ya karşı Doğu kültürünü ve milli bakışı öne çıkarmayı amaçlamıştır. Bu nedenle atalara saygı gibi kültürel biçimleri Donghak’ta ötekileştirmemiştir. Bunun bir uzantısı, Chun-ju diye adlandırılan kavram olmuştur ki bu kavram “ailene yaptığın gibi Hanullim’e hürmet ve hizmet et” anlamına gelmektedir.¹⁶⁷

Choe’nun Donghak düşünceleri, Konfüçyüsçülük, Budizm, Şamanizm, Taoizm ve Roma Katolikliğinin bir sentezidir. Ancak Choe, Batı’ya karşı bilinçli bir yaklaşım içinde olmuştur. O, başlangıçta Doğu temelli bir çözüm bulmak istemiş ve Hwarang felsefesinden büyük oranda etkilenmiştir. Fakat Yao ve Shun gibi efsanevi Çin imparatorlarının erdem kuralları, Bilgeyle gencin konuşmaları, Konfüçyüs ve Mencius’un öğretileri gibi Doğu kaynakları çağın şartlarına ayak

¹⁶⁵ Jeong, Kore Milliyetçiliği, s. 64; Ahn, a.g.m. s. 104; Kirsten Bell, Pilgrims and Progress: The Production of Religious Experience in a Korean Religion, *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*, c. 12, sy. 1, 2008, s.85; Suhm-Kyoung Hong, Tonghak in the Context of Korean Modernization, *Review of Religious Research*, c. 10, sy. 1, 1968, s. 48.

¹⁶⁶ Oğuz, Chosen, s. 178; Ahn, a.g.m. s. 73,75; Jeong, Kore Milliyetçiliği, s. 66.

¹⁶⁷ Moon, a.g.m. s. 7; Hong, Tonghak, s. 47.

uyduramamaktadır ve ona göre artık Konfüçyüsçülük ve Budizm'in sonu gelmiştir.¹⁶⁸ Bu nedenle felsefesini genişletmiş ve yeni-modern bir din arayışına girişmiştir.

Choe'nun yeni ve modern din arayışı, Korelilerin öz Tanrısı olan Hanullim'den gelen vahiyle sona ermiş ve o, Donghak'ın "Cennetlik Yol/Heavenly Way"¹⁶⁹ olduğunu savunarak bunu şöyle ifade etmiştir; "Doğu'da (Dong) doğdum ve Doğu'nun öğretilerini (Hak) aldım. Bu yol (Do), cennet (Cheon) yoludur. Ancak Donghak'ı kastetmekte çünkü o, öğrenmenin özündedir." Choe, Batı Bilimi olan Seohak'ın tersi şeklinde Dong, Do, Cheon ve Hak'ı bir araya getirerek Donghak'ı kurduğunda Hristiyanlıktaki cennet öğretisini Doğu'ya uyarlamayı amaçlamıştır. Nitekim yeni ve modern dinin, Hristiyanlıkla olan benzerliğini kabul etmiş ancak prensiplerin farklı olduğunu vurgulamıştır.¹⁷⁰

Doğu'nun kültürünü Batı'nın tek Tanrısında birleştirdikten sonra yeni dinini şekillendiren Choe, Hristiyanların aşkın Tanrısı yerine gelişen ve gelişmekte olan bir Tanrı anlayışını savunmuştur. Fakat Hükümet temelinde onun monoteist tavrı, Hristiyanlıkla aynı tehlikeyi taşıdığından Donghak, Katolik mezhebinin bir uzantısı olarak algılanmıştır. Dinin tamamen milliyetçilik üzerine kurulu olması, onu kurtarmaya yetmemiştir. 1864 yılında dinin kurucusu olarak Choe, Katoliklerle birlikte öldürülmüştür.¹⁷¹ Ancak Choe'nun ölümü, kısa sürede taraftar edinmeye başlayan dinin sonunu getirmemiş ve din, yeni lider seçilen Hae-Wol lakaplı Choi Shi-Hyung tarafından 30 yıl boyunca gizliden gizliye ülkeye yayılmıştır.

Vaat ettiği sosyal sistemle başta köylüler olmak üzere düşmüş aristokratların da ilgisini çeken Donghak, 1894'te doğru ayaklanma çıkarmak için gerekli kalabalığa ulaşmıştır. Bu durumun en önemli nedeni; 1876'da Japonlarla yapılan ticaret anlaşması gereği Jeolla Eyaletindeki Gobu kasabası gibi pirinç üretiminde birinci sırada yer alan bereketli toprağın dahi sömürü nedeniyle çiftçileri düşürmüş olduğu durumdur.¹⁷²

Gobulu bir düşmüş Hyangban'ın oğlu olan Jun Bong-Joon, 1893'te babası İlçe Hakimi Jo Byung-Gap tarafından işkenceyle öldürülünce ilk kez harekete geçen isim olmuştur. Doğal bir şekilde lider haline gelen Jun, 1894'te yanındaki kalabalıkla birlikte öcünü alma planları yapmıştır. Daewongun'un gücünü geri kazanması arzulararak Min ailesine karşı birlik teklif ettiğine dair

¹⁶⁸ Hong, Tonghak, s. 46; Jung, Nation, s. 127.

¹⁶⁹ Hristiyanlık Kore'ye girdikten sonra farklı kavramlarla adlandırılmıştır. Genellikle kaynaklarda Seohak kavramı geçer. Ancak Kutsal Öğreti anlamında Seonggyo şeklinde de anılmıştır. Cizvitler ise Hristiyanlığı Cennet Öğretisi anlamında Cheonhak olarak adlandırmış ve Hristiyanlık bazen Cheonjuhak şeklinde geçmiştir. Cheon kelime anlamı olarak cennet demektir.

¹⁷⁰ Magargle, a.g.m. s. 26; Byeong-Dae Bae, Comparative and Historical Analysis of Early Donghak: Cross-Religious Dialogue between Confucianism and Catholicism in 19th-Century Korea, **Religions**, sy. 11, 2020, s. 2. 608; Hong, Tonghak, s. 47.

¹⁷¹ Moon, a.g.m. s. 7; Bell, a.g.m. s. 86.

¹⁷² Ahn, a.g.m. s. 105-106.

iddialar vardır. Bu iddiaları sorgusunda reddetmesine rağmen Daewongun’u komutan olarak görmesi ve Daewongun’un ona karşı ilgisi iki tarafı bir araya getirmektedir.¹⁷³

15 Şubat 1894’te Jun Bong-Joon yanında bulunan yaklaşık 3000 kişiyle Gobu’nun idaresine 10 gün boyunca el koymuş ve yerel tahıl ambarında bulunan pirinci halka dağıtmıştır. Kore Hükümeti’nin askeri birliklerinin gelmesi ile isyan alevlendiğinde Barış yanlısı Choi Shi-Hyung ve Savaş yanlısı Jun Bong-Joon’un bir araya gelmesiyle kısa sürede sayı 13.000’e kadar yükselmiş ve yıl sonuna kadar isyancıların sayısı 3 milyon civarına ulaşmıştır. Bu süreçte isyan, Jeolla’dan Gyeonsang ve Chungcheong bölgeleri başta olmak üzere tüm ülkeye sıçramıştır. Bu Kore tarihinin en büyük köylü ayaklanmasıdır.¹⁷⁴

20 Mart 1894’te yayınladıkları manifestoda Jun Bong-Joon, Donghak Ayaklanması’nın çıkış noktasını ve amacını şöyle vurgulamıştır; “Hükümdar ve tebaası arasında olması gereken ilişki, baba ile oğul arasındaki bağ ve soylu ile taban arasında olması gereken ayrım, bunların hepsi tamamen yok edildi ve geriye kurtarılacak bir şey kalmadı. Kuan-tzu bir keresinde dedi ki: Eğer dört sosyal bağ (sayu) sıkıca korunamazsa devlet ayakta kalamaz. Bu bakımdan şuan ki durum Kuan-tzu’nun döneminden daha beter... Merkez Hükümet, yerel valiler ve sulh hakimleriyle birlikte devletin ani gelişen durumuna aldırış etmiyor. Bunun yerine, kendilerini şişmanlatmanın ve ailelerini zenginleştirmenin peşindeler... Büyük miktardaki hükümet vergileri, kraliyet hazinesi yerine özel kasaları doldurmakta. Devlet bir sürü dış borç yaptı ancak kimse nasıl geri ödeneceğini düşünmüyor... Ülkedeki herkes sefil durumdan acı çekiyor. Her şey açgözlü sulh hakimleri ve bakanlar yüzünden... İnsanlar, devletin köküdür. Eğer kök koparılırsa, buna bağlı olarak devlet kuruyup ölecektir... Şimdi sekiz eyalet tek bir düşünce de birleşerek doğruluk bayrağını kaldırıyor. Biz devleti desteklemek ve insanların hayatını güvence altına almak istiyoruz.”¹⁷⁵

Kore Hükümeti “yeryüzündeki cennet”i hedeflediklerini savunan bu isyanı kendi kendine bastıramayınca 3 Haziran 1894’te Çinli elçileri dış güçlerden destek istemek üzere göndermiş; Fakat destek gelmeden isyancılarla uzlaşma sağlanmıştır. Ancak Japonya’yı “Hükümdar-Vasal ilişkilerine uygun biçimde Kore’ye asker göndereceği” hususunda bilgilendiren Çin, yaklaşık 2400 kişilik Çinli birliğini 6 Haziran’da Kore topraklarına göndermiştir. Bu birlik, 8 Haziran’da Chemulpo’nun yakınındaki Asan’a ayak basmıştır. Onları 2 gün içinde Kore’nin bağımsız ülke kalmasını arzulayan Japon birliklerinin Chemulpo Limanına ulaşması takip etmiştir.¹⁷⁶

¹⁷³ Young Ick Lew, The Conservative Character of the 1894 Tonghak Peasant Uprising: A Reappraisal with Emphasis on Chôn Pong-jun's Background and Motivation, *The Journal of Korean Studies* (1979-), c. 7, 1990, s. 161-163).

¹⁷⁴ Kenneth M. Wells, **Korea: Outline of a Civilisation**, Brill, Leiden&Boston, 2015, s. 126; Oğuz, Chosen, s.183.

¹⁷⁵ Lew, The, s. 168-169.

¹⁷⁶ Horace N. Allen, An Acquaintance with Yuan Shi Kai, *The North American Review*, c. 196, sy. 680, 1912, s. 115; Jin, Korean, s. 126.

8000 kişilik Japon birliği Kore'ye bölgedeki bulunan yaklaşık 15.000 Japon vatandaşını korumak için girdiği iddiasında bulunmuş ve Kore'nin Chemulpo ve Seul gibi stratejik öneme sahip iki bölgesini işgal etmiştir. Bu durumda Tianjin Anlaşmasını bozulmuştur.¹⁷⁷

Tianjin Anlaşmasını bozulmasıyla olaylar, Donghak İsyanından farklı bir soruna dönüşmüştür. Kore'nin bağımsızlık mevzusu yeniden tartışmaya yol açarken Çin ve Japonya, içlerinden biri diğerine üstünlük sağlayana dek Kore topraklarındaki askerlerini geri çekmemiştir. Olayın kışkırtıcısı, kendini Çin'le savaşmaya hazır hisseden Japonya olmuştur.

Japonya Bakanı Otori Keisuke, 20 Temmuz'da başkentin içinde 10.000 kişi bulunacak şekilde şehri ablukaya almış ve Kore Hükümetini ele geçirmiştir. 23 Temmuz'da Gyeongbok Sarayı'na girerek Kraliçe ile çocuklarını rehin alması Kral Gojong'u köşeye sıkıştırmıştır. Nitekim Gabo reformlarının yürürlüğe girişi de bu olaydan sonradır. Çin'den bağımsızlık Kore'ye dayatılırken; Geniş çaplı imtiyazlarla birlikte demiryolu haklarını ve altın tekelini elde etmek için görüşmeler başlamıştır. Kimi ani çıkan savaşın sebebini, Çin'i Rus sömürsüne sokacak Sibirya demiryolu hattı olarak görmüştür. Japonya, bunu önlemek için Kore'ye girmiş ve demiryolu haklarını elde etmeye çalışırken, 25 Temmuz 1894'te Çin gemilerini batırmıştır. Böylece resmi olarak I. Çin-Japon Savaşı olarak anılacak olay başlamıştır.¹⁷⁸

Çin askeri müdahaleye girişirken 30 Temmuz'da Japonya, Kral Gojong'u bütün odalarından dışarı atmış ve Daewongun'u desteklemeye karar vererek Japon yanlısı bir hükümet kurmuştur. Bu hükümete 1884'teki Gapsin darbesini gerçekleştiren Park Yung-hyo gibi kişiler de yerleştirilmiştir.¹⁷⁹ Ayrıca Japonların hükümeti ele geçirmesiyle birlikte tüm Çin-Kore anlaşmaları feshedilerek Japonların Kore topraklarından Çinlileri kovabilmesi için yasal dayanak oluşturulmuştur.¹⁸⁰

Çin ile savaşa girişen Japonya'nın ana gayesi, Kore'de hükümet kurmak değildir. Kore'yi ilhak etmektir. Ancak Batılı güçlerden çekinen Japonya ilhaka giden bir adım olarak Kore'nin sanayileşme tekelini eline almayı yeterli görmüştür. İlerleyen süreçte elde ettiği hakları artırmak istese de bu durum yine Batı'dan tepki çekmiştir. Savaşa hazır olmayan ve Japonya'ya karşı koyamayan Çin'in aksine Japonya, Batı'ya karşı yapıcı tavır takınmanın bir seçim değil zorunluluk olduğunun

¹⁷⁷ Yoon, Relations, s. 100.

¹⁷⁸ Stewart Lone ve Gavan McCormack, **Korea Since 1850**, Longman Cheshire, New York, 1993, s. 26; Oğuz, Chosen, s. 190; McKenzie, a.g.e. s. 45-46; Kızıl, a.g.m. s.90; Leighanne Yuh, In Defense of the State: The Gabo Reforms, Education, and Legitimacy, **International Journal of Korean History**, c. 18, sy. 2, 2013, s. 85.

¹⁷⁹ McKenzie, a.g.e. s. 50.

¹⁸⁰ Yoon, Relations, s. 100.

farkındadır. Nitekim Kore topraklarında geçecek savaşta üstünlüğü sağlamak isteyen Çin ve Japonya, Batılı devletlerle etkileşime girerken kendi haklılığını öteki taraflara dayatmak istemiştir.¹⁸¹

İki tarafın savaşa girmesi Batı'yı da harekete geçirmiş; Japon ve Çinliler gibi Batılılar da çıkarlarını korumayı gaye edinmiştir. Bu tutum, Batılılarca çeşitli tepkilere yol açmıştır; Çin'de çıkarları olan İngiltere ve Rusya aralarında bir ittifak yaparak 9 Temmuz'da taraflar arası arabuluculuk yapmaya çalışmıştır. Bu çaba başarısız olurken Japon tarafının Rusya'ya Kore'nin ilhakının gerçekleşmeyeceği konusunda teminat vermesiyle Rusya pasif politikasını sürdürme kararı almıştır. 16 Temmuz'da İngiltere ile yapılan ticaret anlaşmasıyla Japonya, İngiltere'yi de kendi safına çekmiştir. Amerika ise durumu gözlemleme taraftarı olmuş ve Trumbull White'ın tabiriyle "Medeniyet ve Hümanizmin Uzakdoğu'daki Propagandacısı" olan Japonya'ya moral desteği vermekle yetinerek savaşta tarafsızlığını korumuştur.¹⁸²

Batı'nın sessizliği karşısında, askeri gücü Japonya'nın onda biri kadar olan Çin için sarsıcı bir süreç başlamıştır.¹⁸³ Yalu üstünden Mançurya'ya yürüyen Japonya, en önemli stratejik bölgelerden olan Liaodong Yarımadasını ve Port Arthur'u ele geçirse de Çin buna karşı koyamamış ve yenilmez ülke imajına en büyük darbeleri yemiştir.

Bu süreçte Japonya, Kore'nin bağımsızlığını Japon ilerlemesi sonuçlanana kadar dayatma kararı almıştır. Buna paralel olarak Kore ile imzaladığı yeni ticaret anlaşmasının süresini Çin ile savaşı bitene kadar olarak belirlemiştir. Bu anlaşmaya göre; Kore'nin bağımsızlığının ilan edilmiş ve Çin birliklerinin buna uygun olarak Kore topraklarından dışarı çıkarılması kararlaştırılmıştır. Üstelik Kore, Japonya'ya ikmal desteğinde bulunarak mümkün olan her şekilde Japonya'ya yardımcı olmak zorundadır.¹⁸⁴

Japonların Kore'deki sömürsünden en ağır darbeyi Jeolla halkı yemiştir. Güneybatı kıyısındaki tüm limanların açılması ve daha fazla pirinç ihraç edilmesi üzere yapılan baskılar birçok zulmü beraberinde getirmiştir.¹⁸⁵ Aralık 1894'te Jun Bong-Joon'un hükümete birbiriyle savaşmak yerine Japonlara karşı birlik olunması teklifi sonuçsuz kalırken aynı ay, yakalanmasının ardından 1895'e kadar isyana karışan her isim Japonlar tarafından avlanmış ve Donghak liderleri öldürülmüştür. Böylece Japonlara karşı Kore'nin son savunması da düşmüştür.¹⁸⁶ Daha sonra savaş

¹⁸¹ McKenzie, a.g.e. s. 49-50.

¹⁸² Armaoğlu, a.g.e. s. 765; Oğuz, Chosen, s. 188; White, a.g.e. s.13.

¹⁸³ Armaoğlu, a.g.e. s. 763.

¹⁸⁴ McKenzie, a.g.e. s. 46-47.

¹⁸⁵ Cummings, a.g.e. s. 122.

¹⁸⁶ Bae, Popular, s. 238.

sırasında çok büyük zarara uğrayan halk, Japonlara karşı Gongju’da başlattıkları hareket gibi başkaldırıları gerçekleştirdiyse de bunlar sonuç vermemiştir.¹⁸⁷

Çin’in Japonya ile girdiği bu savaş; 17 Nisan 1895’te imzalanarak, Kore’nin bağımsızlığını tanınması ve Formosa (Tayvan), Pescaderos (Balıkçılar) adaları ile Liaotung Yarımadasından vazgeçmesi gibi maddeleri içeren Shimonoseki Anlaşmasıyla biterken Japonların “en iltimaslı devlet” statüsünden yararlanacak hale gelmesiyle dünya dengeleri yeniden belirlenmiştir. Buna göre; Çin uğradığı bozgunla yüzyıllardır çizdiği sarsılmaz imajını yitirmiş ve kendine bağlı Kore gibi devletlerin güvenini kaybetmiş, Japonya ise kazandığı başarıyla dünyanın dikkatini çeken bir imparatorluk haline dönüşürken Batı’ya denk olabileceğini geldiğini kanıtlamıştır.¹⁸⁸ Üstelik Shimonoseki’de, Çin’in üç yıllık rezervine denk gelen “750 milyon frank” ödemesinin kararlaştırılmasıyla savaş sonrası bu ücreti, askeri, ekonomik ve eğitim harcamalarına tahsis eden Japon hükümetinin gücünü pekiştirmesi, Beyaz-Sarı Irk kavgalarını başlatacak bir Batı farkındalığına da yol açmıştır.¹⁸⁹

Kaynaklara Sarı Tehlike anlamında “Yellow Peril” şeklinde geçen bu Japon korkusundan en çok etkilenen -özellikle Mançurya’daki bölgesel hak iddiaları sebebiyle ki 1897 sayımında tespit edilene göre; Amur ve deniz kıyısı boyunca yaklaşık 43.000 Çinli ve 26.000 Koreli olmasına karşılık Rusların 213.000’i bulması gibi nüfusa dayalı bir durumdan- Rusya olmuştur.¹⁹⁰

1894 itibariyle, ileriki süreçte Japon ilhakına zemin oluşturmak amacıyla yapılmaya başlanan Gabo Reformlarına tepki, Çinlilerle iletişime geçmek yada Donghak’ı Japonlara karşı ayaklanma çıkartmaları için kışkırtmak gibi hamlelerle Daewongun’dan gelirken Inoue Kaoru adlı yönetici önce Daewongun’u uzaklaştırmış, sonra Rus yanlısı Kraliçe Min’in etkisini kırmıştır.¹⁹¹ Böylece Kim Hong Jip kabinesi kurulurken Rusya, I. Çin-Japon Savaşına dek sürdürdüğü pasif politikasını yavaş yavaş bırakmış ve Kore-Rusya yakınlaşması gerçekleşmiştir. Nitekim Ewing’in işaret ettiği üzere; 1886’da Fransızlara karşı başarı elde eden ve 1871’de Amerikalılarla eşit durumda kalabilen Koreliler, artık Çin’den umudu kesmiş ve yeni umutlara girmiştir. Bu durumda da savaş, sadece misyonerlerin başarısında kilit rol oynamamış ve yarımada köklü değişimin gerekliliğine inananları haklı çıkarmıştır.¹⁹²

¹⁸⁷ Yoon, Relations, s. 101.

¹⁸⁸ Armaoğlu, a.g.e. s. 766; Kızıl, a.g.m. s. 92.

¹⁸⁹ Kızıl, a.g.m. s. 93.

¹⁹⁰ Scott, a.g.e. s. 142.

¹⁹¹ Oğuz, a.g.m. s. 190-195.

¹⁹² Clark, Nevius, s. 256.

Üstelik Rus yakınlaşmasının bir anda gerçekleşmemesi Kraliçe Min'i ölüme götürmüşse de 1896'da Japonların, Rusya'nın Mançurya'nın yanı sıra Kore'de de etkin hale geleceğini düşünmesiyle yarımada'nın 38. Paralelden bölünmesini teklif etmelerine yol açmıştır. Ayrıca Çin gibi Batı tarafından parçalanmamak için başlattıkları Asya birliğini sağlama hedefleri, 1898'de "Ortak Kültür Derneği" anlamında kurdukları Toa-Dobunkai gibi girişimlerle kurumsallaştırılmıştır. Böylece Japonlar, Kral Gojong'u baskılayarak Choe Ik-Yeon'un "Batı geleneklerinin imitasyonu" olarak gördüğü "İmparator" unvanını kabul ettirmiş ve ardından krala aldıracakları kararlar doğrultusunda "halkın fikri" temasını "Kral değil İmparator varlığı" konseptine dayanarak reddederken 1910 yılında kamu görüşünü hiçe sayıp Kore yarımadasını tamamen ilhak ettiğini açıklamıştır.¹⁹³

¹⁹³ Park, How, s. 204-205, 207, 217.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KORE YARIMADASINDA DİN KAVRAMI VE HRİSTİYAN MİSYONERLİĞİ

3.1. Din Kavramı

TDK'ye göre inanılıp çok bağlanılan düşünce, inanç veya ülkü, kült anlamına gelen “Din” kelimesi Türkçeye Arapçadan geçmiş İbrani kökenli bir sözcüktür. Borçlanma, boyun eğme, itaat, ceza ve adet edinme gibi çeşitli anlamlara karşılık olan “d-y-n” kökünden türetilen bu sözcüğün Batı dillerinde karşılığı, etimolojisi Antik Roma'ya uzanan religion kavramıdır. Bu kavram genel olarak Tanrıya saygı ve korkuyu ifade etmektedir. Bir Romalı inancın, imparatora, tanrılara ve halka sorumluluk aşılması ve sosyal düzeni sağlaması anlamında kelimeyi kullanmıştır.¹⁹⁴

Evrensel bir kavram olan din, özüne bakıldığında sosyal düzenin kontrol aracı olarak etki ettiği toplumları birleştiren ilahi yönlü bir kurumdur. Bu nedenle 17. yüzyıla kadar gelenek ve göreneklerin takibi şeklinde zuhur etmiştir. Toplum, dinin etrafında şekillendiği gibi dine şekil de vermiştir. Toplumun niyeti ve isteği ibadetin şeklini belirleyen unsur olmuştur. Bu nedenle günümüzdeki belli kalıpların aksine din, insanların kutsalı anlamlandırma şekli ve kutsalın insan hayatına tezahürü olmuştur. Dolayısıyla gelenek ve göreneklerin takibi ne inancı ne de teşkilatlı bir dini grubu zorunlu kılmıştır. İbadet sayılabilecek ayinler, kültürel öğeler haline gelmiş ve her toplum kendini var eden yaşam tarzına uygun olarak bu ayini icra etmiştir. Dinin kültürle iç içe geçmesi onu simgeleyen kavramın farklı toplumlara çevrilmesini zorlaştırmıştır. Örneğin “Religion” kavramının kökeninin “dikkatle yapmak, özenle almak, yeniden toplamak” anlamlarına gelebilecek “relegere” olması kadar “bağlanmak, birleştirmek” anlamına gelen “religare” olması da mümkündür.¹⁹⁵

Ancak 17. yüzyıla gelindiğinde kavram değişime uğramaya başlamış ve din olgusu hayatın manevi yönüne sığdırılmak istenmiştir. Böylece günümüzdeki din algısı oluşmuştur.

¹⁹⁴ Sare Levin Atalay, Bir “Batı İcadı” Olarak Din: Religion Kavramının Modern Batı’da İnşası, **İnsan ve Toplum**, c. 6, sy. 2, 2016, s.29; Emrah Bozkurt, Din Kavramı, **Havâss Dergi**, sy. 1, 2017, s. 34-36.

¹⁹⁵ Jean-Paul Willaime, Dinin Tanımlanması Meselesi, Çev. Halife Keskin, Abdullah Alperen, **Ç. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c. 3, sy. 1, 2003, s. 322.

3.1.1. Hristiyanlık Öncesi İnanışlar

Kore Yarımadası birden fazla dini içinde barındıran ve bu dinleri birbirine kaynaştırarak dinler arası savaşın çıkmasını önlemeye çalışan bir topluluğa sahiptir. Kore halkı, tanrılar ve ruhlar gibi çeşitli varlıklara inanmış ve bunlar içinde ise “en büyük” olanı diğerlerinden farklı bir konuma yerleştirmiştir. Bu durum Kore’deki din anlayışını zamanla güç kavramı ile bağdaştırmıştır. Bir Koreli için Tanrı, ona yararı dokunan ve onu diğerlerinden üstün kılan varlık olmalıdır.

Korelilerin düşünce biçimi, tek Tanrıyı esas alan Hristiyanlıkla dahi değişmemiştir. Korelilerin dine bakışı; İçişleri bakanlığına kadar yükselmiş bir bakanın Amerika’daki Kilise temsilcisine sarf ettiği şu sözlerden anlaşılabilir; “Hristiyanlığın yayılması ülkemin umududur. Halkınızın cennet, cehennem, ahiret ve İsa Mesih hakkında ne söylediğini bilmiyorum, ben bunlara çalışmadım. Ancak Dünyanın bütün büyük ülkelerinin Hristiyan olduğunu not aldım ve inanıyorum ki ülkemin insanları Hristiyan olursa, benim ülkem de öne çıkacaktır.”¹⁹⁶

Görüldüğü üzere Koreliler için dinin içeriği değil etkisi esas alınmaktadır. Onlar için din, modernleşmek ve ülkeyi kalkındırmak için bir araçtır. Bu nedenle misyonerler birer eğitimci olarak karşılanmış ve toplumun dini komple değiştirilmese bile kralın Hristiyan olmasını planlanmıştır. Bu görüşü savunan bakan durumu “Sadece Tanrı’dan korkup, Tanrı’ya hesap vermek zorunda olduğunun bilincinde olan bir kral, bize iyi bir hükümet verebilir” şeklinde açıklamıştır.¹⁹⁷

Fakat Kore tarihinde, başlangıçtaki durumun “en büyük” olanı seçmek mi yoksa “tek bir üstün” varlığa olan inancının zamanla çeşitlendiği mi sorusu tartışma konusu olmuştur. Bu özellikle Hristiyanlığın ülkeye girişiyle probleme dönen bir sorundur. Hristiyanlığa kadar Tanrıları yatıştırmak için çeşitli dönemlerde ritüeller sergileyen Kore halkı, ihtiyacı olduğunda bu ihtiyacını giderecek olan tanrıyı seçmekte yada aramakta bir sorun görmemiş ve sorununa göre o sorunu çözecek olan tanrıyı aramayı gaye edinmiştir.

Kore’nin en ilkel dini olan Şamanizm, Kore halkının başka Tanrılara yönelmesinde halka zorluk çıkaracak veya Şamanist Tanrısını seçmeye zorlayacak herhangi bir tutum içinde olmadığından Kore halkının başka Tanrılara yönelişini durduran herhangi bir kısıtlayıcı yoktur. Bu çerçevede ülkeye yeni Tanrıların kazandırılması ve tek tanrıcılığın yerini çok tanrıcılığa bırakması zor olmamıştır.

Korelilerin Şamanizm kapsamında, canlı/cansız ayırt etmeksizin her varlığın ayrı bir ruhu olduğuna inanması ve bu nedenle bütün varlıklara saygı duyulması gerektiğini benimsemesi sonucu

¹⁹⁶ Underwood, Call, s. 39-40.

¹⁹⁷ Underwood, Call, s. 40.

giderek başka tanrılara yönelik tapım artmıştır. Gilbert Loveland, 1900’lerde tahminen 17.500.000 nüfusa sahip olduğu düşünülen Kore’de insandan fazla tanrı olduğunu iddia etmektedir.¹⁹⁸

Koreliler, genel olarak Cennet Tanrısı Hananim önderliğinde 287 üyeli kutsal bir panteona inanmıştır.¹⁹⁹ Panteonda Tanrı-İnsan arasındaki iletişimi sağlayan kişi şamandır ve Mudang adı verilen kadın şamanlar, -Kore’de ilk erkek şaman kabul edilen Tangun’a kadar- ruhlarla insanlar arasında elçi görevi görmüştür. Zamanla ataerkilliğin öne çıkması Türk kadın şamanlığında olduğu gibi Kore’de de değişimi getirmiştir. Terminoloji, giderek ataerkil hale gelmiştir. 3. yüzyıla kadar ilahi vergisinin yanı sıra yönetimde de etkili olan Şamanlar yetkilerini Budist rahiplere devretmeye başlamıştır.²⁰⁰

Geleneksel anlamda korku aşıl原因 boş bir din sayılan Şamanizm, kimi tarafından en az etkin din olarak görülmesine rağmen Kore kültürünün temelinde yattığı için sarsılması güç bir konuma sahiptir. Misyonerler, diğer dinlere savaş açmadan onların içine karışabilen bu dini, Kore’de karşılaşılmaması gereken “en dik başlı düşman” olarak nitelendirilmiştir. Diğer dinlere imkan veren ve onların içinde de varlığını devam ettirebilen bu din etkisinde tek tanrıcılığın zedelenmesi sonucu misyonerlerin karşısına çıkan çok tanrıcılığı teke indirmek misyonerler açısından kolay olmamıştır.

Horace Grant Underwood’a (Won Du-u) göre; ülkeye sonradan dahil olan Budizm ve Konfüçyüsçülük’ün en zirve olduğu dönemlerde bile Şamanizm etkisi sürmüştür. Budist rahipler dahi Şamanizm inançlarını korumuş, Konfüçyüsçüler bunun aptallık olduğunu iddia etmelerine rağmen Şamanizm’e bağlı kalmıştır. Şamanizm doğru yada yanlış fark etmeksizin Kore’de değer verilen bir din olmuştur.²⁰¹ Nitekim Isabella Bird Bishop’a göre Şamanlara verilen ödenekler yüksek olup en düşük hesaplamayla “şeytani güçlere” yapılan harcamalar, yılda 2 milyon 500 doları bulmaktadır.²⁰²

Charles Henry Robinson, Kore’de din unsurunu açıklarken Underwood’un görüşünü şöyle desteklemiştir; “Kore, Çin ya da Japonya’dan daha az dindar bir ülkedir. İnsanların çoğu Konfüçyüsçü olduklarını iddia ederek atalarına tapınıyor. Budizm, Çin’de olduğundan bile daha az

¹⁹⁸ Gilbert Loveland, **Training World Christians**, The Methodist Book Concern, 1931, s. 32.

¹⁹⁹ Colin Lewis, **The Soul of Korean Christianity: How the Shamans, Buddha, and Confucius Paved the Way for Jesus in the Land of the Morning Calm**, **Honors Projects**, Seattle Pacific University, c. 6, 2014, s. 7.

²⁰⁰ Fuzuli Bayat, **Türk Kültüründe Kadın Şaman**, Ötüken Yayınları, 2010, s. 28-30, Magargle, a.g.m. s. 26.

²⁰¹ Underwood, Call, s. 84, 90, 94.

²⁰² Isabella Bird Bishop, **Korea and Her Neighbors: A Narrative of Travel, with an Account of the Recent Vicissitudes and Present Position of the Country**, Fleming H. Revell Company, 1897, s. 403.

etkiye sahip. Halkın gerçek inancı, ruhlar ve şeytanlarla dolu dünyada onları yatışmak için adaklar adanması gerektiğine inanılan Şamanizm'in bir formudur.”²⁰³

Şamanizm'den sonra kabul gören Budizm, halkı felaketlerden kurtaracak bir refah aracı olarak görülmektedir. Doğa ile uyum içerisinde bir din oluşu, Şamanizm'le bağdaştığından kolaylıkla benimsenmiştir. Fakat benimsenen Budizm'in Çin'den alındığı unutulmamalıdır. Çin'de Budizm yayıldığı sırada Taoizm yeni yeni oluşmaktadır. Buda'nın Lao Tzu'nun öğrencisi olduğunu iddia eden Taoistler, Buda öğretilerinin onlara yabancı olmadığını öne sürmüş ve bu öğretilerin Buda'ya Lao Tzu tarafından öğretildiğini söylemiştir.²⁰⁴ Bununla birlikte 6. yüzyılda Taoizm ekolü meydana gelirken Budizm, Taoizm'in alt kolu olarak tezahür etmiştir.

Zamanla Tarihsel Buda'nın tanrı içermeyen düzeni bozulmuş; bu düzen yerel inanışlarla tanrılar, kurtarıcılar, cennet ve cehennem içerikleri dahil edilerek harmanlanmıştır.

Budizm, karma ile reenkarnasyona dayanan ve “acı-ıstırap dolu hayata” son vererek Nirvana'da reenkarnasyon zincirini kırmayı amaçlayan bir dindir.²⁰⁵ Ölümsüzlüğe ulaşmayı düşünce sisteminin temeline oturtan Çin ile tamamen zıt eksende hareket ettiği için saf haliyle Asya topraklarında ilerleyememiştir. Bu nedenle 6. yüzyıla kadar sürecekt Çinlileştirme çalışmaları başlamış ve henüz 1. yüzyılda değiştirilerek Mahayana adı verilen ekol oluşturulmuştur. Bu ekole göre; Tanrı Buda'dır ve herkesin Buda olması mümkündür. Yaşamın anlamsızlığından kaçarak Nirvana'ya ulaşıncı reenkarnasyonun son bulması kabul edilemez. Yaşamın amacı ve anlamı kişinin cennette yeniden doğacak oluşudur.²⁰⁶

Budizm'i kendine uyarlayan Çin, dini halkına tanıtırken Budizm için yeni terminoloji oluşturmuştur. 2. yüzyılın sonlarında yaşamış Çinli bir Budist olan Mouzi, Budizm'i Konfüçyüsçülük ile açıklamış ve aksi halde anlatılanların “kör birine beş renkten bahsetmek” kadar anlamsız olduğunu söylemiştir.²⁰⁷

4. yüzyılın sonuna doğru Çin'den Koguryo'ya gönderilen elçiler vasıtasıyla ülkeye giren Budizm'de Çinlileşmiş bir Budizm'dir. Ancak Çin Budizm'i de Kore'ye girdikten sonra da aynı kalmamış, değişime uğramıştır. Örneğin; Tunguzlar ve Japonların adaklarını resmi bir şekilde sunmalarına karşın Korelilerin Tanrı için dans ettiği, şarkılar söylediği ve bu şekilde Tanrıdan

²⁰³ Charles Henry Robinson, **History of Christian Missions**, International Theological Library, T. & T. Clark, 1915, s. 248.

²⁰⁴ Lao Tzu, **Taoizm (Tao Te Ching)**, Çev. Lokman Miray, Dorlion Yayınları, Ankara, 2022, s. 17.

²⁰⁵ Ahmet Güç, Ekrem Sert, Budizm'de Dört Temel Gerçek, Sekiz Dilimli Yol ve Nirvana, **İMAD**, İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, c. 5, sy. 12, 2020, s. 11.

²⁰⁶ Güç, Sert, a.g.m. s. 16.

²⁰⁷ Holcombe, a.g.e. s. 96-104.

kehanet istediği görülmektedir. Kore Şamanizm'inden gelen bu dans ritüeli orijinal Budizm'de olmamasına rağmen Kore Budizm'inin içine karışmayı başarmıştır.²⁰⁸

Budizm, Asya'ya girdiği andan itibaren bölgeyle çatışmaya başlamıştır. Özellikle Çinlilerin Taoistler dışında diğer dinlere karşı yapıcı olmadığı görülmektedir. Bu karşıtlıkta başlıca neden dinlerin altında yatan köken sorunudur. Hint kökenli Budizm aksine Taoizm, Antik Çin'den beslenen milli bir dindir. Bu nedenle din, ülkeye nizam veren ve hizmet eden bir unsurdur. En önemlisi de diğer dinlerdeki gibi ülkeyi asimile amacı taşımamakta ve ülke halkını kendine yabancılaştırmamaktadır.

Konfüçyüsçülük'e gelindiğinde Çinli bir bilgin tarafından ortaya konan bu din, başlangıçta tanrısız bir biçimde sunulmuştur. Genel anlamda herhangi bir dine veya tanrıya karşı olduğu da söylenemez. Fakat Tanrı inancının faydasızlığından yakınmış ve bireysellikten toplumsallığı öne çıkarmayı savunmuştur. Bununla birlikte zaman içinde Gök adı veren bir gücün altında şekillenmiştir. Bu dinin benimsenmesinin nedeni tamamen milli benliklerini ortaya koymasına ve topluma vermek istedikleri şekli vermelerine olanak sağlamasıdır. Budizm'deki veya Taoizm'deki bireysel aydınlanma Çin'in toplumsal düzenine ve "biz" olma ilkesine aykırıdır. Bu durum Kore içinde hala geçerli olmaya devam etmektedir.²⁰⁹

Bir Korelinin hiyerarşik konuşma düzeninde oluşu veya "ülkem" demek yerine "ülkemiz" demesinin altında yatan sebep Konfüçyüsçü düşüncenin aile başta olmak üzere toplumu bütün sayan bu düşünce sistemidir.²¹⁰ Dolayısıyla bu düşünceyi değiştirecek etkenler, tarih boyunca çatışmaya yol açmış; Çatışmasının önlenerek uyumun sürdürülmesi ancak aradaki benzerliklere odaklanılmasıyla mümkün olmuştur.

5. yüzyıl sonrası Kore'de Budistler ve Konfüçyüsçüler arasında bir çatışma senkretizm ile önlenmiştir. Bu anlayışa göre; Budist erdemler ile Konfüçyüsçü erdemler birbirinden farklı değildir. Budizm ve Konfüçyüsçülük erdemleri farklı şekillerde ifade edilmelerine rağmen aslında birbirlerine karşılık olarak gelmektedir. Örneğin; Budizm'deki Buda, Dharma (öğreti/yasa) ve Sangha (rahip teşkilatı) Konfüçyüsçülük'teki Cennet'ten alınan yetki ve Bilge insanların sözlerine itimat etmenin

²⁰⁸ Üç Krallık döneminde 30 çalgı kullandıkları bilinen Koreliler müzik ve dans geleneklerini her dönem sürdürmüş ve hala sürdürmeye devam etmektedir. Eski danslarını "dokunulmaz kültürel miras" kabul eden Koreliler bu dansları uygulayanlara "İnsanlığın Kültürel Değerleri" unvanı vererek hala kültürünü korumaktadır. Bunun yanı sıra danslardan oluşan Geleneksel oyunlarda Konfüçyüsçülük ve Budacılık etkisi gözlenirken 1893 sonrası Batı müziği de ilahi şeklinde Kore'ye giriş yapmıştır. Detaylı bilgi için bkz: Kore Gerçeği, Kore Enformasyon, s. 121-122; Türközü, Kopar, a.g.m. s. 66; Arevik Chačatryan, An Investigation of the History and Structure of Korean Shamanism, **International Journal of Korean Humanities and Social Sciences**, c. 1, 2016, s. 63-64.

²⁰⁹ Atik, a.g.m. s. 228.

²¹⁰ Magargle, a.g.m. s. 21.

karşılığdır. Yine Konfüçyüsçülük'teki “insanlık, doğruluk, adetlere uyma, bilgelik, güven” kavramları Budizm'deki beş emirden farklı değildir.²¹¹

Silla Kralı Seondeok ve Koryo Kralı Taejo'ya kraliyet hocası sıfatıyla hizmet etmiş bir bilgin olan Chungdam, iki dinin karışımını şöyle vermiştir; “Rahipler ve terbiye sahibi adamlar, kendinden kitledilere ebeveyniymişçesine saygı göstermeli; astlarını ise çocuklarıymış gibi sevmelidir.”²¹² Erdemler bu şekilde kaynaştırılmış ve bir araya getirilmiştir. Bu durum gerçekleşikten sonra iki seçenekten birinin baskın çıktığı ortamlar yada görev alanları oluşmuş ve bu düzen uzunca bir süre takip edilmiştir.

M.S. 1123'te Çin'den Kore'ye seyahat eden Çinli elçi Xu Jing'e (1091–1193) göre dört sınıf arasında Konfüçyüsçü Bilginler en itibarlı olanlardır ve ülkede okuma yazma bilmemek utanç verici kabul edilmektedir.²¹³ Öyle ki geçen zamana direnen bu anlayışın izleri silinmemiş; günümüzde dahi Konfüçyüsçü olmak eğitim, tören ve uygar yönetimi simgelemeye devam etmektedir.²¹⁴

Budizm'in yavaş yavaş halkın maneviyatını sağlamanın dışına çıkarak siyasi kurumları da ele geçirmeye başlaması tarih boyunca birçok problemi beraberinde getirmiştir. Kral Gwangjong (949-975) döneminde Budist rahipler için ayrı bir sınav sistemi kurulması çatışmanın kızışmaya başlamasına neden olmuştur. Bu dönemde rahiplerle ilgili görevlere memur tayininin bu sınav sonucuna göre yapılması Budistlere din adamı olmanın dışında yeni bir prestij kazanmıştır.²¹⁵

Kral Jeongjong (1034-1046) dönemini takiben soylu ailelerde beş erkek çocuktan birinin rahip olması şartı 4/1 yapılmış ve bu sayı daha sonraki dönemlerde 3/1'i bulmuştur. Budistler hem vergi muaf tutulmuş hem aldıkları desteklerle zenginleşmiş hem de kendi askerlerini yetiştirir hale gelmiştir. 1136'da rahiplerin sayısı 30.000'e ulaşmıştır.²¹⁶

Kral Uijong dönemine gelindiğinde Budizm, Konfüçyüsçülük'ün siyasi arenadaki konumunu işgal etmeye hazır durumdadır. Kral, Budist rahipleri kral danışmanlığına kadar yükseltmiş, devlet işlerine Budizm'i karıştırmış ve Konfüçyüsçülük'ü boşlamamasına rağmen tamamen Budist gibi hareket etmesi tepkilere yol açmıştır. Aynı dönemde lüks yaşamla birlikte dini işlere harcanan

²¹¹ Sem Vermeersch, Syncretism, Harmonization, and Mutual Appropriation Between Buddhism and Confucianism in Pre-Joseon Korea, **Religions, MDPI Journals**, c. 11, 2020, s. 6; S. Göksel Türközü, Ahmet Kopar, Günümüz Kore'sinde Budizm'in Etkileri, **Temaşa Felsefe Dergisi**, sy. 16, 2021, s. 67.

²¹² Kim, King, s. 196.

²¹³ Brian Hogarth, **Goryeo Dynasty Educator Workshop, Goryeo Dynasty: Korea's Age of Enlightenment (818 to 1392), Asian Education**, Ed. Kumja Paik Kim, 2003, s. 14.

²¹⁴ Kore Gerçeği, 1991, s.141.

²¹⁵ Hee-Sung Keel, Buddhism and Political Power in Korean History, **Journal of the International Association of Buddhist Studies (JIABS)**, Ed. A. K. Narain, c. 1, sy. 1, 1978, s. 18.

²¹⁶ Hogarth, a.g.m. s. 17.

bütçenin artması tartışmaları körüklemiştir.²¹⁷ Böylece Kore yönetiminde sivil bürokrat üstünlüğüne karşı ayaklanan askeri bürokratlar harekete geçmiş ve 1170 yılında General Jeong Jung-bu, Kral Uijong’a karşı isyan etmiştir.

İsyan sonucunda kral tahtan indirilmiş; Daha sonra diğer rakiplerinden de kurtulan General, kukla bir kral olan Myeongjong’u tahta çıkararak Budizm’i yasaklamıştır.²¹⁸ Budist rahipler inzivaya çekilip başkenti terk ederken Budizm’e karşı bir zafer kazanılmıştır. Ancak 1170 yılını takiben 20 yıl boyunca ülkede birlik sağlanamamış ve askeri liderler arasında çıkan anlaşmazlıklar kanlı çatışmalara yol açmıştır. Bu çatışmaları 1197’de bitiren kişi Choi Chung-heon olmuştur ve Choi ailesi yönetimi ele geçirdikten sonra, Moğol hakimiyetine kadar yönetim bu ailenin etkisinden kurtulamamıştır.²¹⁹

Moğol hakimiyetiyle birlikte Budizm yeniden öne çıkmıştır. Çünkü etnik kimlikleri yüzünden dışlanıp “barbar” kabul edilen Moğollar, Çin düşüncesini dayatan Konfüçyüsçülük yerine Budizm’i desteklemenin daha karlı olacağına inanmıştır.²²⁰ Böylece siyasette Budizm etkinliği devam etmiş; 1370’lerde Ming İmparatoru, devlet yönetiminde Koryo Kralının Budist rahiplere gereğinden fazla güvendiğini belirterek krala Konfüçyüsçü klasiklerini göndermiştir.²²¹

Dönemin siyasetçilerinden Lee Jon-Oh yazdığı eserde Kral Gongmin’i bir güneş olarak tanımlarken, Gongmin’in kararlarını etkileyecek kadar güvendiği Budist rahip Sin Don’u bir buluta benzetmektedir. Ona göre; Kralın halkına ışık saçamaması ülkeyi çökertmektedir. Nitekim Budizm, devlet yönetimine engel olmuş ve bunun sonucunda Budizm’i açıkça reddeden Neo-Konfüçyüsçülük benimsenmeye başlanmıştır. Neo-Konfüçyüsçülük’ün yükselişe geçişi Budistlik sınavının kaldırılarak Budistlere verilen prestijin geri alınmasıyla sonuçlanmıştır.²²²

Joseon’da Neo-Konfüçyüsçülük öne çıkarken bu devletin kurucularından olan Jeong Do-Jeon, Konfüçyüsçülük ve Budizm’in teoriksel farklılıklarını inceleyerek Budizm’in “cennet” ve “cehennem” hakkındaki bakışlarını yanıltıcı bulmuştur. Konfüçyüsçülük’teki öldükten sonra yaşam olmadığına dair görüşü benimseyen Jeong, devlet felsefesini bunun üzerinden kurmuştur. Ona göre insanlar hayatını en iyi yönüyle yaşamalı ve krala ve devlete sadakat gösterip ailelerine karşı evlatlık

²¹⁷ Edward J. Shultz, Military Revolt in Koryŏ: The 1170 Coup d’État, **Korean Studies, University of Hawai’i Press**, c. 3, 1979, s. 19-29.

²¹⁸ Grolier International Americana Encyclopedia, Grolier Incorporated, Sabah, c. 9, 1993, İstanbul, s. 71; Lew, a.g.e, s. 13.

²¹⁹ Tae-Gyu Kim ve Kevin N. Cawley, Goryeo: The Dynasty That Offered Korea Its Name, **The Korean Times**, 2012, https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2022/07/281_108344.html (03.08.2022, 17:18).

²²⁰ Atik, a.g.m. s. 219.

²²¹ Chong, Revitalization, s. 24-25.

²²² Türközü, Kopar, a.g.m. s. 70.

görevini layıkıyla yapmalıdır.²²³ Nitekim Neo-Konfüçyüsçülük; Doğa, insan ve toplumu anlamaya çalışan, evrensel ve değişmez ilkeler bütünü “Li” ile fenomenolojik ve değişken kuvvetleri kapsayan “Qi”nin bir araya gelerek evrenin yaratılışının ve gelişmesinin yönlendirilmesi teorine dayanmaktadır.²²⁴

Budizm’deki bireyselci kurtuluşa farklı açıdan yaklaşan görüşe göre; dünya barışına giden yol kişinin bireysel gelişimini tamamlamış olmasından gelmektedir. Fakat bundaki amaç kendini düzelterek toplumu düzeltmektir. Göğün oğlundan en aşağıya kadar toplum bir bütündür ve belli bir hiyerarşiye bağlıdır.²²⁵ Günümüz Korecesinde gözlemlenebileceği gibi kişinin konuştuğu kişiye göre dilin yapısı ve ekleri değişmektedir. Bu durum Neo-Konfüçyüsçülük’ün inşa ettiği toplumun sınıflandırılma biçimidir. Alt konumdaki kişiler üstlere saygı göstermeli ve halk krala sadakatle bağlı olmalıdır.²²⁶

Jeong’un felsefesi, cennet temelli antik Tanrı görüşünü değiştirerek “en büyük” anlayışını Konfüçyüsçülük ekseninde birleştirmiştir. Böylece din fark etmeksizin yapılan cesa törenleri gibi aradaki din engeli kırılarak amaç ve kader arasındaki asıl etmenin: doğruluk (Mensiyüs); Yin, Yang ve Beş Element (Dong Zhongshu); Cheng Yi, Cheng Hao ve Zhu Xi öğretilerine dayanan Neo-Konfüçyüsçü Cheng-Zhu Okulu olduğu görüşü Kore’ye yerleşmiştir.²²⁷

Bu durum kapsamında Çin’de Song Hanedanlığındaki kültürel kalkınmayla birlikte Konfüçyüsçülük’ün geliştirilmesine bağlı olarak ortaya çıkan Neo-Konfüçyüsçülük özellikle Ming Hanedanlığı çöktükten sonra Kore kültüründe yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Ming’den sonra kendilerini bu akımın son temsilcisi olarak göre Koreliler, bu durumun farkındalığıyla milli benliklerini desteklemiştir.²²⁸

Sonuç olarak Kore’de dinin kişiye fayda sağlaması esas alınmıştır. Tarihsel süreçte Konfüçyüsçülük’ün baskınlığının nedeni de kişiyi geliştiren ve devletçi yapıya katkı sağlayan bir din oluşudur. Simyacılıkla ömrü uzatmaya çalışan Taoizm veya yeniden doğuma odaklı Hinduizm yada Budizm gibi insanların ölüm ve yaşam üzerinden istek ve arzularını kullanan dinlerin yerine ana

²²³ Pu, a.g.m. s. 37-38.

²²⁴ Oğuz, Choson, s. 33; Young-jin Koh, Neo-Confucianism as the Dominant Ideology in Joseon, **Korea Journal**, c. 43, sy. 4, 2003, s. 1-3.

²²⁵ Holcombe, a.g.e. s. 167; Oğuz, Choson, s. 33.

²²⁶ Atik, a.g.m. s. 227.

²²⁷ Shim, a.g.m. s. 142.

²²⁸ Holcombe, a.g.e. s. 213.

odaklı bir din olması sayesinde Konfüçyüsçülük'ün konumu devletin resmi dini Budizm'ken bile sarsılmamıştır.²²⁹

Konfüçyüsçüler, Budizm'i sapkınlık olarak görmüşse de din Konfüçyüsçülük'ün etki sahasına girene kadar sorun yaratmamış ve manevi yönünden faydalanılmıştır. Fakat Budizm sınırları aştığında devlette sorunlar çıkmış ve gücün kaybedildiğine inanılmıştır. Yeniden güçlenebilmek için yönetimde yarar sağlamayan Budizm'i saf dışı bırakmak istemişlerdir. Ancak halkın bir parçası olarak insan ve yönetimin bir parçası olarak insan ayrılığı iki din arasındaki seçimi önlemiştir. Böylece orta yol olarak Neo-Konfüçyüsçülük, ülkeye benimsetilmek için uzun bir uğraş verilmiştir. Joseon'un kurulmasıyla birlikte bu din ülkeye egemen olmuş, Hristiyanlığın girişine kadar Kore'de köklü bir değişim yaşanmamıştır.

Budizm'in alt kolu olarak Kore'ye giriş yapan Katolik mezhebi ise yeni sorunlara yol açmıştır. Hristiyanlıktaki "cennet" kavramı Budizm'de olduğu gibi tepki çekerken bunu Konfüçyüsçülük'e karşı saldırı kabul eden bir çok gelenekçi yeni dine karşı cephe almıştır. Bunun yanı sıra dinin ülkeyi Batı sömürüsüne açması çeşitli saldırıları da beraberinde getirmiş ve bu problem toplumsal bir sorun olmaktan çıkarak siyasi bir krize yol açmıştır.

3.2. Joseon Kast Sistemi

Çeşitli devirlerde bir çok ulustan etkilenmiş ve bu ulusların içine karışmış olan Korelilerin toplumuna bakıldığında devlet içinde katı bir sınıf ayrımı dikkat çekmektedir. Ülke, en büyük birim olan Kral'dan en küçük birime doğru yukarıdan aşağı sırasıyla Yangban, Jungin, Sangmin, Cheonmin, Baekjeong ve Nobi sınıfları yer almak üzere bölünmüştür.

Sınıfların içeriği genel olarak şöyledir; Devleti yöneten Yangban sınıfıdır. Kendi içinde Askeri ve sivil şeklinde ikiye ayrılır. Jungin (Chungin), orta sınıftır. Doktor, Mühendis gibi mesleklerle uğraşırlar. Sangmin (Yangin yada Sangin), vergi vermekle yükümlü olan sınıftır. Hür doğanlar ve sıradan halkı oluşturur. Cheonmin, en alt tabakadır ve şaman, büyüyle uğraşan, ayakkabıcı, demirci yada Gisaeng gibi üst sınıfın küçümsediği işlerle ilgilenen kişilerdir. Altında bulunan sınıflar da Cheonmin'e dahil edilmiştir. Baekjeong, etnik yönden farklı olan insanların Kore'deki varlık göstermesiyle ortaya çıkmıştır. Cellat ve kasaplar genelde bu sınıfın adıyla anılırlar. Nobi ise köle demektir.²³⁰

²²⁹ So-Yi Chung, *Introducing Christian Spirituality to Joseon Korea—Three Responses from Confucian Scholars, Religions*, c. 9, sy. 11, 2018, s. 4.

²³⁰ Detaylı bilgi için bkz: Kaçer, a.g.m. s. 751.

Yukarıdaki sınıflandırmalar, genel anlamda Soylular ve Halk başlıkları altında birleştirilmiştir. Soylular, Konfüçyüsçü eğitim alma imkanı olan kesimdir. Omnun adı verilen ve Sejong'un icat ettiği halk alfabesini kullanan sıradan insanlardan yukarıdadırlar. Hanmun adı verilen Çin alfabesini kullanırlar. Resmi işler bu alfabe üzerinden görülür ve bu alfabeyi bilmeyen devlet memuru olma sınavını geçemez.²³¹ Ayrıca Joseon döneminde Konfüçyüsçülük öne çıkarılıp eğitime verilen önem arttırılmış olmasına rağmen klanlar arasındaki bağ ve kana dayalı bir üstünlük anlayışı varlığını yitirmemiştir.

Sınıflar arası ayırım, hep gözetilen bir unsur olmuştur. Bu durum sınıflar içinde statü farkını ortaya çıkarmaktadır. Evliliklerin statülere uygun olarak yapılması ve cariyelerden doğan çocuklara kötü gözle bakılması (kralın çocuğu olsa dahi) bunun örneğidir. Nitekim Yangban doğumlar arasından statüye uygun evlilik yapmak yerine bir dolu yada köylüyü eş alan erkekler, Yangban olmanın ayrıcalıklarını kaybetmekte ve devlet memuru olmayı aklından çıkarmak zorundadır.²³²

Devlet kadrolarına girmeyi başaran Yangbanlar genelde belli başlı ailelerin mensubudur. Bu aileler, çeşitli bölgelerdeki Yi, Kim, Pak, Hong, Jo ve Seo aileleridir. Kral ile akrabalık kurmuş, birbiriyle çatışmış ve çeşitli zaman dilimlerinde rakiplerinin önüne geçerek devleti kralla birlikte yönetmiştir.²³³

Soy bağı ve köleliğe uzanan bu sisteme bir çok önemde tepki gelmiş ve Silhak Alimlerinden Yi Ik (1681-1763) ile Yu Suwon (1694-1775) Konfüçyüsçülük temelli bu sistemdeki ayrımcılığa göre insanların yargılanması, devlet memurlarının bu ayrıma göre seçilmesi ve kölelik statüsüne karşı durmuştur.²³⁴ Zaman içinde krallar da kölelik kurumunu kaldırıp halkı özgürleştirmek istemiştir. Ancak sistemin kaldırılması devletin sistemini temelden sarsacağı için bunu gerçekleştirememişlerdir. Böylece Hristiyanlığın Kore'ye yayılışı sırasında misyonerler, halkın süregelen vaziyetinden faydalanabilmiş ve Yangbanlar modernleşme üzerinden dini ülkeye açarken; ülkedeki köleler Yangbanlarla eşit olabilmek adına dine destek vermiştir. Bu durumda Hristiyanlığın yayılışı hızlanmış ve 1894'te yapılan Gwangmu Reformlarıyla Yangban sınıfının ayrıcalıkları sona ererken kast sisteminin çöküşü, inanç sisteminde değişimi beraberinde getirmiştir.

²³¹ Oh, a.g.e. s.23.

²³² Hiroshi Watanabe, Jusha, China Literati and Yangban: Confucianists and Korea, **Senri Ethnological Studies**, c. 28, 1990, s. 17.

²³³ Tae-Yeon Eom, **Collusive Oligopolistic Politics: Sedo and The Political Structure of Early-Nineteenth-Century Chosŏn Korea**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, British Columbia University- Asian Studies, 2012, s. 40.

²³⁴ Don Baker, Early Visions of Reform and Modernity Sirhak and Religious Movements in Chosŏn Korea, **Education About Asia**, c. 19, sy.1, 2014, s. 53.

3.2.1. Din ve Kast Sistemi İlişkisi

Kore, kast sistemine göre şekillenmiş bir krallıktır ve bu ülke de herkesin bir konumu, bu konuma bağlı çeşitli rütbeleri ve ait olduğu bir birimi vardır. Toplum kast sistemi içinde birbirine bağlanmıştır. Bu birliktelik içerisinde kültür şekillenirken din bu duruma hem etki etmiş hem de bu durumdan etkilenmiştir.

Kore'ye giden ilk araştırmacılar, Kore halkının inanç sistemini kavramakta belli başlı problemlerle karşılaşmış ve kimisi toplumu politeist olarak nitelendirirken kimisi de Kore halkının inançsız olduğunu öne sürmüştür. Özünde Kore halkı, ülkesine yerleşen dinleri farklı zamanlarda ve belli başlı kurallara bağlı olarak yaşamaktadır.

Kore'ye hakim olan belli başlı üç din vardır ve bu dinler; Şamanizm, Budizm ve Konfüçyüsçülük'tür. Kore'nin kendi kültürü olarak kabul edilen Taoizm, Budizm'in alt kolu olarak kabul edilmiştir. Kore'deki kast sistemi içerisinde her dine özgü bir rol vardır ve halk herhangi bir dine aitlik hissederek onu özümseyemez. Dinler, sınıflara göre değişim gösterir. Örneğin; Devletin ana yapısını oluşturan Konfüçyüsçülük, Yangban sınıfı tarafından benimsenmiştir. Sıradan halk, bu dinin mensubu sayılmaz ve din halk kültürüne değil devlet felsefesine etki eder.

Kore'de iki buçuk asır öncesine kadar belirlenmiş bir din (Jong-gyo) kavramı yoktur. Çin'de Cennetin oğlu "Tianzi", Japonya'da Cennetin İmparatoru "Tenno/Mikado" vardır ve iki komşusundan etkilenen Koreliler, kendilerini Tanrı tapımına uygun görmemiştir. Kore inancına göre; Tanrı'ya tapmaya layık olan tek kişi kraldır. Bir tek Kral, Tanrı'yla konuşmaya uygundur ve ona tapabilir. Kral dışında kalan tüm halk, krala tapmalıdır.²³⁵ Bu nedenle Kore'de günümüzdeki gibi bir din bilinci gelişmemiştir ve benimsenenler, dinden çok felsefi bir doktrin olarak kalmıştır.

Günümüzde "din" için kullanılan "Jong-gyo" kelimesini Japonlardan devşiren Koreliler, geçmişte inanç sistemlerini "Gyo/Öğretiler", "Do/Yol", "Beop/Metot", "Hak/Bilimsel Yönelim" ve "Sul/Eğitim" olmak üzere farklı terimlerle adlandırılmıştır. Üstelik Korelilere göre; Konfüçyüsçü olmak okur-yazar olmakla eşdeğerdir. Konfüçyüsçülük'ü bilmek yada Konfüçyüsçü olanları dinlemek sıradan birini bu dine mensup yapmaz. Bu durum Şamanistler veyahut Budistler içinde geçerlidir. Bir kişinin şaman ritüellerine katılması yada eğilerek heykellere selam vermesi o kişiyi Şamanist veya Budist yapmaz. Nitekim bir çok Budist tapınağı inşa ettiğini gördüğümüz Kore Kraliçeleri, kendilerini Budist olarak tanımlamamıştır.²³⁶

²³⁵ Miln, a.g.e. s. 71.

²³⁶ Don Baker, The Religious Revolution in Modern Korean History: From Ethics to Theology and From Ritual Hegemony to Religious Freedom, *The Review of Korean Studies*, c. 9, sy. 3, 2006, s. 257-259.

1900’de Kore’ye giden misyonerlerden olan Horace G. Underwood, Korelilerin atalar kültürüne aykırı olmadığı sürece bütün dinleri içinde barındırmaya açık olduğunu söylemiş ve dinlerin görünürde başka kalıplara büründüğü aslında bir Budist rahibin dahi Şamanizm’e inandığı hatta Konfüçyüsçülerin aptallık olduğunu iddia etmelerine rağmen yine de inatla Şamanizm’e tutundukları tespitinde bulunmuştur.²³⁷ Homer B. Hulbert bu konuyu şöyle açıklamıştır; “Genel olarak Koreliler; Toplumdayken Konfüçyanist, felsefe yaptıklarında Budist ve başları belaya girdiğinde ruhlardan medet uman kişilerdir. Eğer birinin dinini bilmek istiyorsanız onu başı beladayken izlemek zorundasınız. İnandığı bir şey varsa, ancak o zaman hakikatteki inancı su yüzüne çıkacaktır. Bu nedenle Kore’nin özündeki inancın ruhlara tapmak olduğuna karar verdim. Ayrıca bu terime genel olarak Animizm, Şamanizm, Fetişizm ve doğaya tapmak da dahildir.”²³⁸

Siegfried Genthe’ye göre ise; Koreliler gençken Konfüçyüsçü etiğe uygun yetiştirilmekte, çok eskilerden kalma ruh tapımının takipçisi olmakta ve ölüm zamanına doğru sadık bir Budist olarak yaşam sürmekte, ölümle yüzleşirken ruh göçü fikriyle yaşamını yitirerek Budist geleneklerince cenazesi yapılmaktadır.²³⁹

Koreliler içinse; Her şeyi yapmaya kadir bir Tanrı yoktur. Bu sebeple sorun çözülene kadar farklı unsurlardan yardım almaya çalışmaları yaygın bir durumdur. Sorunu çözmeye gücü yeten Tanrı’yı bulmak esastır. Bir Tanrı’nın bir başka Tanrı’dan üstün olması veya bir ruh yerine başka bir ruhtan yardım istenmesi Korelilerin ihtiyaçlarına göre şekillenmiştir. Bu nedenle bir Koreli Hristiyan seremonisiyle evlenebilir, hastalandığında şamana gidebilir ve öldüğünde Budist cenazesiyle uğurlanabilir. Çünkü bir Koreli üç dine de aynı anda riayet etmektedir.²⁴⁰ Budizm’in kadınlar ve çocuklar için bir din olduğunu aktaran Underwood; eve hastalık girmedikçe bu dinin bir önemi olmadığını belirtmiştir ki Hristiyanlıkla beraber Budizm aynı şekilde kategoriye konulmaktadır. Aslına bakıldığında başka tanrılara yer bırakmadan tek ve mutlak bir Tanrı’ya inanan Hristiyanlığın Kore’deki diğer Tanrıları öteliyor oluşu, halkın kültürüne görünenden daha terstir.²⁴¹ Koreliler bütün inanışlara bileşik olarak inanmaktadır.

Öte yandan Kore’de din, birçok devlette olduğu gibi devleti destekleyen bir unsurdur. Bu sebeple devlet her zaman dini kontrol altında tutmaya çalışmıştır. Resmi dini Budizm olan Koryo’da veya Budizm’i baskılayıp Konfüçyüsçülük’ü öne çıkaran Joseon’da devlete her zaman hakim olmayı

²³⁷ Underwood, Call, s. 84, 92-93.

²³⁸ Baker, Religious, s. 261; Homer Bezaleel Hulbert, **The Passing of Korea**, Doubleday, Page & Company, 1906, s. 404; Emrah Eker, **Güney Kore’de Evanjelik Hareket**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013, s. 16; Underwood, Call, s. 91.

²³⁹ Su-Young Park, **Western Perception of Korea 1890-1930**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uppsala Üniversitesi- Tarih Bölümü, 2008, s. 43.

²⁴⁰ Lee, a.g.e. s. 10.

²⁴¹ Baker, Religious, s. 261.

başarmış ve iki dinin zirvede olduğu dönemde bile etkinliğini korumuş tek din Şamanizm'dir. "Misyonerlerin Kore'de karşılaşması gereken en dik başlı düşmanın" Şamanizm'in olmasının sebebi; Şamanizm'e atılan okun aslında kralı hedef alıyor olmasıdır.²⁴²

Hristiyanlık yarımada girmeden önce "en büyük Tanrı" kraldır. Geri kalan tüm o Tanrılar ve Ruhlar kralın altında kalmaktadır. Kralın otoritesinin sarsılması 1700'lerde Kore'ye giden ilk misyonerlerin yani Katoliklerin katledilişini hazırlayan en önemli etken olmuştur. Böylece Papalık Kurumuna istenen bağlılık karşılığında yerel inancı, adet ve ritüellere izin verilmemesi, yabancı unsurların yerel unsurlara karşı başlattığı milliyetçi bir savaşa dönüşmüştür.

Yijongçıkça adı verilen "milli kimliği ve kültürü savunmak" anlamındaki bu görüş giderek Kore'de güçlenirken Hristiyanlığın Katolik mezhebi giderek sorun haline gelmiştir.²⁴³ Nitekim Hwang Sa-Yeong (Alexius)'un sorgusuna bu durum şöyle yansımıştır; "Aile tapınağını yıktın ve böylece hükümetin aile ahlakına ilişkin kanunları yok ettin. Hem köyü hem de kasabayı kirllettin, insan ahlakını mahvettin, Konfüçyüsçülük'ü yok etmek için uğraştın ve sıradan insanlar (Sangmin) üzerinde muzır bir etki bıraktın. Üstüne üstlük çetenizin ne yapmaya çalıştığı ortaya çıktığında onlar hemen tutuklandılar ancak sen kralın iradesine itaatsizlik ederek kaçıp kendini gizlemeye cüret ettin. Suçları cennet ve yer tarafından affedilemeyecek tüm suçluların kanuna göre cezalandırılması kralın iradesidir."²⁴⁴

Katolik karşıtlığı, kralın iradesini desteklemek şeklinde zuhur ederken Donghak gibi yerli temellere dayanan uzlaşmacı fikirler de Hristiyanlıktan ayrı şekilde kategorize edilmemiştir. Protestanlığın ülkeye girişi ise, Katolikliğin silinmesine neden olmuştur. Nitekim Amerikan Misyoner Allen, saray meclisinde yaptığı propagandalarla Kore'nin neden Katolik mezhebinin tercih etmemesi gerektiğini ülkenin papalık etkisine girecek olması ve ayrıyeten ülkede çıkacak sosyal tehlikelerden bahsederek açıklamıştır. Verdiği örneklerde; kendilerinin (Protestanların) sadece Evreni Yaratan Tanrı'ya ibadet edip taptıklarını ancak Katoliklerin "bir kadın olan" Bakire Meryem'e de taparak ibadet ettiklerini ve yine kendilerinin aksine Katoliklerin, papazlarının günah bağışlama yetkisi olduğuna inanıp kadınların erkek papazlara gidip günah çıkartmalarını doğru bulduklarını anlatmıştır.²⁴⁵

²⁴² Underwood, Call, s. 90.

²⁴³ Jeong, Kore Milliyetçiliği, s. 51

²⁴⁴ Rausch, Ambiguity, s. 110-111.

²⁴⁵ Matsutani, a.g.m. s. 65-66.

3.2.2. Yangban Temelli Ekonominin Batı Temasıyla Değişimi

Joseon, kuruluşunda toprağı kamulaştırıp yönetimini Yangbanlar arasında paylaştıran toprak temelli bir devlettir. Bu temel üzerinde toprak, uzun bir zaman boyunca hem topluma hem de ekonomiye yön veren başlıca etken olarak kalmayı başardı.

Erken dönemde ülke, pirinç üretimine dayanan çiftlik temelli küçük bir oluşum üzerinden şekillenmekteydi. Ziraat, Çin'den alınan ve Japonya'ya satılan tarımsal bilgi birikimi ile destekleniyordu. Bu yöntemle topraktan alınan verim arttırılarak elde edilen ürün sayısı olası verimin üzerine çıkarılmıştı ve 15. yüzyılın başında Joseon'un tarım arazilerini Koryo'dan 2.5 kat daha fazla olmasına rağmen; 16. yüzyıl sonrası çorak arazilerinde tarıma kazandırılması hedeflenmişti. Süreç boyunca devlet, vergi toplama vazifesi görüyor ve ihtiyaç duyduğunda haraç talep ediyordu.²⁴⁶

Çiftçilikle uğraşan köylülere hükmeden ve giderek zenginleşen her zaman toprak sahipleri oldu. Toplumsal düzen içerisinde bir çiftçi, tüccar yada zanaatkarın Yangbanı geçme olasılığı yoktu. Üstelik üretim, gerektiğinde yapılan belli başlı el yapımı ürünlerin ötesine geçmezken çoğu Zanaatkar, Yangbanların kölesi olup onların ihtiyaçlarını gidermekle mükellefi ve özgür statüde olmayan insanların topraktan aldığı ödeme tamamen bulunduğu bölgedeki toprak sahibi Yangbanın inisiyatifine kalmıştı. Nitekim köylülere tohum ve tarım aletlerini sağlayan Yangbanlar olduğundan özgür köylüler dahi ya aylık maaş alıyor yada sonbahar hasadından pay elde edebiliyordu.²⁴⁷ Yangban temelli bu toprak hükümlarlığında en aşağı meslek, tüccarlık olarak kabul görüyordu. Kana dayalı sistem içerisinde tarlada çalışan ve kasaplık gibi mesleklerle uğraşan köylülerden üstün olan Yangbanlar, ticari faaliyetleri ve sanayi kalkınmaları egemenliklerine tehdit olarak gördü.²⁴⁸

Tüccarlık, özellikle 12. yüzyılın sonlarında gerçekleşen Moğol istilası ve Japon korsan saldırıları sonucunda baskı altına girdi. Dış ticaretin Çin de dahil olmak üzere kısıtlanması ve bir nevi devlet tekeline indirgenmesi ticaretin gelişmesine imkan tanımadı. Joseon kurulup geliştikten sonra da bu tutum sürdürüldü. Bu nedenle erken dönemde tüccarların kalıcı bir dükkana sahip olması yada belli bir bölgeye yerleşmesi nadir bir durum olarak kaldı. Genelde beş günlük marketler oluyor ve gezgin seyyar satıcılar ellerindeki ürünü satmak için dolanıp duruyordu.²⁴⁹

Çeşitli dönemlerde ekonomik kalkınma amaçlı dış ticaretin arttırılması gündeme geldiyse de bunlar her zaman sosyal düzene karşı bir risk oluşturdu. Buna rağmen Yangbanlar ve tüccarlar

²⁴⁶ Byung-Hee Soh, **Institutional Differences and the Great Divergence: Comparison of Joseon Kingdom with the Great Britain**, Asia-Pacific Economic and Business History Konferansı, Berkeley, 2011, s. 8; Everyday, s. 37.

²⁴⁷ Everyday, s. 44.

²⁴⁸ Hyoungh-Kyu Chey, International political economy thought in pre-modern and colonial Korea, **International Trade, Politics and Development**, c. 3, sy. 1, 2019, s. 12; Cummings, a.g.e. s. 52.

²⁴⁹ Ebrey, Walthall, a.g.e. s. 257.

arasındaki ilişki birbirine bağımlı olarak şekilleniyordu. 17. yüzyılın başlarında ülkeye yeni tarım teknikleri ulaşmış ve buna bağlı olarak pirinç fidesinin nakledilmesi ile yapılan çift ekim gibi yöntemlerin etkisi üzerine sulama yöntemleri geliştirilmişti. Bu durumda emek azalırken topraktan alınan verim artıyordu. Verimin artışıyla ginseng, tütün, pamuk gibi artık ürün hem de ülke içinde hem de Çin'e karşı pazarlanabilir hale geldi. Böylece Tüccarlar, Yangban sponsorluğunda çalıştı ve vergi toplayıcıları olarak kırsal alanlardan başkente hareket ederken ülke içinde mal taşımacılığından kazanç sağladı. Seul ve Kaesong gibi şehirler, tüccarların pirinç, pirinç şarabı, balık, kuru mallar, tuz ve ginseng gibi ticari ürünleri alım/satımı üzerine ticaret merkezleri haline gelmekteydi.²⁵⁰

Ticaretin gelişimi, tarımsal değişimi beraberinde getirdi. Joseon'un sonuna doğru ihracata yönelik bir tarım anlayışını benimsendi. Bununla birlikte el işi ürünlere ağırlık verilirken ekimin dönüştürülebilir ürünlere yönelik olması sağlandı. Sulu tarım, verimi arttıran temel etken oldu. Ancak iklimsel değişikliğin bir sonucu olarak kıtlık kaçınılmazdı.²⁵¹

Ürün bolluğu, nüfus artışına etki ediyordu²⁵² ve bu da uzun vadede tüketimi üretimin önüne atıyordu. Imjin Savaşının (1592–1598) ardından transplantasyon metodu ülkeye yayılmış ve daha az iş gücüyle üretim arttırılmıştı ancak bu tür kazanımlara rağmen 1660'ların sonundan itibaren açlığın hat safhaya dayanması önlenememişti. Halk, en iyi ihtimalle ağaç kabukları yiyordu. 1700'lerde insanların açlıktan ceset yemesi yaygın hale gelmişti. Bununla birlikte birçok salgın Kore yarımadasını vurdu ve sadece Seul'de 10.000 kadar kayıp olması hafızalara kazındı.²⁵³

Köylülerin ödemesi gereken vergi, belli bölgelerden her daim elde edilecek ürünlere göre belirlenmişti ve bu vergi sabitti. Köylüler, vergiyi ödeyemeyeceklerini düşündüğünde başka bölgelerden ürünü temin etmek zorunda kalıyor ve devletin kasasını bir şekilde dolduruyordu. Bu yasal değildi ama başka yolu yoktu. İlk kez 1654'te Kim Yuk adındaki bir memur kralı verginin para yoluyla ödenmesi hususunda ikna edebilmişti.²⁵⁴ Ancak bu da bir çözüm olmadı. 1724-1731 arası Yeongjo para basımı durdurarak ekonomiyi toparlamak zorunda kaldı. Fakat bu süreçte ortaya çıkan para kıtlığı, paranın değerini arttırdı ve bazı küçük tüccar grupları köylülere tefecilik yapmaya başladı.²⁵⁵

²⁵⁰ Yi, Formation, s. 51; Cummings, a.g.e. s. 82.

²⁵¹ Anders Karlsson, Famine Relief, Social Order, and State Performance in Late Chosŏn Korea, **The Journal of Korean Studies** (1979-), c. 12, sy. 1, 2007, s. 113.

Vol. 12, No. 1 (fall 2007), pp. 113-141

²⁵² Jae-Soo Bae, Yeon-Su Kim, History Lessons from the Late Joseon Dynasty Period of Korea: Human Technology (Ondol), Its Impacts on Forests and People, and the Role of the Government, **Forests**, c. 11, sy. 1314, 2020, s. 4.

²⁵³ Dong-Won Shin, Measures Against Epidemics During Late 18th Century Korea: Reformation or Restoration?, **Extrême-Orient Extrême-Occident**, sy. 37, 2014, s. 2; Cummings, a.g.e. s. 76; Everyday, s. 72.

²⁵⁴ Ebrey, Walthall, a.g.e. s. 257.

²⁵⁵ Everyday, s. 80.

1708 sonrası işgallerle vergi yükü ikiye katlanmıştı. Ne köylüler ne de Yangbanlar bu yükün altından kalkabiliyordu. Üstelik kütük kayıtlarına göre; 17. yüzyılın sonuna doğru Yangbanlar nüfusun yüzde 9 ila 16'sı arasında bir orana sahipti. 1700-1850 arasına gelindiğinde Yangban sınıfı nüfusun %60'sını aşmıştı.²⁵⁶

Nüfus artışı ve Yangban sayısının çoğalmasının ekonomi üzerindeki etkisini 1830'larda Yi Kyu-Gyong adlı bir reformist Yangban şöyle açıklamaktaydı; "Eskiden Yangban sayısı nüfusun dörtte biri değildi ancak şimdi neredeyse yarısını kaplamakta. Tarımla mı uğraşıyorlar ticaretle mi? Saray muhafızlığına yada orduya çağrılabilirler mi?... Onların toprak, hizmet veya haraç vergileri için ipek, kumaş yada rami ödemesini sağlayabilir misiniz? Toprak mülkiyetlerini sınırlandırabilir misiniz?.. Hükümet düzeni Yangbanlara uygulanmadığından Yangbanlar Toprak mülkiyeti, çeşitli hizmet servisi ve kişisel vergilendirmelere tabi tutulmaz. Bir arazi vergilendirme sisteminde, vergilerin insanlar arasında eşit dağılımından daha önemli bir şey yoktur. Ancak eşit olmayan dağıtım musibeti, Yangbanlar yüzünden vardır."²⁵⁷ Bu açıklamalar, Yangban artışının ekonomiye yük bindirdiğini işaret etmekteydi. Nitekim 1720 Jinju bölgesi kayıtlarına göre Yangbanlar yaklaşık 4.5 dönümlük araziye ellerinde tutarken kölelerin elindeki sadece 0.7'yd. Ancak şöyle de bir gerçek vardı ki Yangbanlar da giderek fakirleşmeye başlamıştı. Verimli arazilerin Yangban kontrolünde olmasına rağmen Yangbanların sadece yarısı gerçekten zengindi.²⁵⁸

Kral Jeongjo, insanların kıtlıktan kırılmaması ve salgınların durması amacıyla vergi düzenlemesi yapmaya çalıştı. Bununla birlikte tütün ve çay gibi ürünlerin ekimiyle alakalı problemlerle ile sulu tarımın toprağa uygunluğu tartışma konusu haline geldi. 1783'te çocukların kıtlıktan korunması için bir yetimhane kurdu. 1800'lerde toprağın verimliliğini arttırmak için yapılan nadas uygulaması sonlandırılarak topraktan sürekli olarak verim alınmak istendi. Ancak 1809'da Joseon tarihi en verimsiz günlerini yaşamaya başlamıştı. Jeolla'nın vergilerin altından kalkması imkansızdı. Yollar cesetlerle kaplanmıştı. Fakat 1820'lerde yaşanan kolera gibi hastalıklara rağmen nüfus artışı devam ediyordu.²⁵⁹

Daewongun dönemi politikaları, dış borçlanmayı beraberinde getirdi ve ülkenin içinde bulunduğu vaziyet dış güçlerin etkisini giderek arttırdı ki kıtlıkla gelen hastalıklar sonucu Batı'nın tıbbi bilgisi de misyonerlerin ülkedeki varlığına dayanak oluşturuyordu. Kral Gojong'un başlıca hedefi kendi ülkelerindeki kötü duruma karşılık Batılı ülkelerin refah seviyesini Kore'ye getirmekti ve bunun için daha önce Japonya gibi ülkelerde de temasa geçerek modernleşme yoluna girmişti. Üstelik Çinli bir düşünür olan Wei Yuan'ın 1844'teki çalışmasından etkilenen Koreli reformistler,

²⁵⁶ Cummings, a.g.e. s. 52; Jung, Nation, s. 88.

²⁵⁷ Cummings, a.g.e. s. 54.

²⁵⁸ Kim, Taxes, s. 995.

²⁵⁹ Karlsson, a.g.e. s. 114, 116; Ebrey, Walthall, a.g.e. s. 257.

Batı'nın diğer bölgelerle arasını açmasının sadece askeri üstünlükle alakalı olmadığı, ticaretinde Batılıları kalkındırdığının farkındaydı.²⁶⁰

1876'da limanların açılması değişim anlamına geliyordu. Hükümet, Kral Jeongjo döneminden itibaren dışa açılımın kaçınılmazlığına sürüklenmişti. Bak Je-ga, ekonomik çözüm olarak güvenilir bir ülke olarak sınıflandırdıkları Çin'den başlamak üzere dış ülkelerle ticari bağlar kurulmasından yanaydı. Fakat dönemin şartları, ülkeyi açmaya hiçbir zaman hazır olmamıştı. Gojong döneminde de hazır değildi. Kral bu durumu şöyle tasvir ediyordu; "Tüm dünyanın çok da iyi bildiği gibi ülkemiz denizin tecrit edilmiş bir köşesinde sadece ufakık bir memlekettir. İnsanlarımız fakir. Kaynaklarımız kıt (yetersiz). Altın yada gümüş, inciler yada yeşim istihsal etmiyoruz. Ne de pirinç, tahıl, ipek ve dokuma tedarikinde verimliyiz. Ülkemizin üretimi, kendi ihtiyaçlarımızı güçlükle karşılıyor. Denizaşırı ihraç edilmelerine izin verildiği takdirde er geç ülkemizin fakirleşmesine ve güçsüz ülkemizin muhafazasının daha da zorlaşmasına yol açar."²⁶¹

Aslında ülke, Kralın tasvir ettiğinden fazlasıydı ve batısında Çin ve Sarıdeniz; doğusunda Japonya ve Japon Denizi bulanan Kore yarımadasındaki hükümet, sadece tampon devlet statüsü taşııyordu. Elbette, Rusya'nın doğudaki Lazaref limanını (Wonsan) ele geçirmek istemesi yada - 1886'da Çin'e verilmeden- İngilizlerin Jeju ve Kore yarımadası arasında kalan Hamilton limanına sahip olması gibi emeller vardı.²⁶² Fakat Koreliler, hem anakarasındaki madenler ve kereste ikmaliyle hem de kıyılarında sunduğu balıkçılık imkanlarıyla dış ülkeleri cezbetmekteydi. Bu nedenle İngiliz ve Hollandalı tüccarlar 17. yüzyıldan beri Kore ile iletişime geçerek ticari ilişkiler kurmanın yolunu deniyordu.

Ancak Clark Allen'ın işaret ettiği üzere ülke, toz Antrasit (ki bu kömür tipi kokusuz-dumansız-lekesiz olma özelliği dolısıyla o dönem kullanan buharlı gemiler açısından son derece kritikti) ve bitüm açısından zengin olmasının yanı sıra altın, gümüş, bakır, tungsten/wolfram çıkarması açısından da ilgi çekiciydi. Fakat Korelilerin madencilik bilgisi bulunmadığından ülkeye madenlerin çok az faydası bulunmaktaydı.²⁶³

Pasifikteki balıkçılık savaşında ise Koreliler, henüz 1880'lerde kendilerini "balina kavgasında arada kalıp kabuğu kırılan karides" şeklinde tanımlamaktaydı.²⁶⁴ Öte yandan denizden verim elde edebilme konusu Seon Budist Teolojisi (Kore Jogye Düzeni) kapsamında, Koryo'daki Budist etki sebebiyle geriye itilmişti. Herhangi bir deniz canlısının yaşamını bencil bir arzuyla sonlandırmak

²⁶⁰ Chey, a.g.m. s. 14.

²⁶¹ Chey, a.g.m. s.17.

²⁶² White, a.g.e. s. 373.

²⁶³ Clark, a.g.e. s. 64.

²⁶⁴ Kyung-Moon Hwang, **Kore Tarihi**, Çev. Ayşe Su Doğru, Feylesof Yayınları, İstanbul, 2018, s. 109.

Buda'ya küfürdü ve bu algı, Joseon'un Neo-Konfüçyüsçü bakışıyla dahi kırılmamıştı. Nitekim balık avlayanlar, ülkenin üst tabakası olan Yangbanlar değil aşağıda bulunan halktı. Ayrıca geomancy açısından da Deniz Kralının etki alanındaki bu mecra tehlike saçarak halkı balıkçılığa teşvik etmiyordu. Joseon balıkçılığı Kaekchu adı verilen birlik tarafından kendi kendine şekillenmekteydi.²⁶⁵ Fakat özünde balıkçılık Kore'de vazgeçilmez bir meslek olup balık, pirinç kadar başlıca bir mahsuldü. Nitekim sürekli hammadde sıkıntısı çeken bu yarımada pirinç veya darı kıtlığı yaşansa dahi balık kıtlığı hiçbir zaman çekilmiyordu.²⁶⁶

Madenlerin ve denizin yararı ancak Batılılar ve Japonlar el koyduğunda kıymet arz edecekti ki ülke, ticaret anlaşmalarıyla dışa açıldıktan sonra kaynakların hakları dış güçlerce paylaşıldı. Bununla birlikte Japon bakırı, Kore ginsengi ve Çin gümüşü taşıyan üçgen bir ticaret ortaya çıkarken 18. yüzyılda tüccarlar, bankacılık, depolama, nakliyat ve üretim alanlarına doğru yayılım gösterdi ve içlerinden bazıları politik etki yaratacak kadar zenginleşmeyi başardı.²⁶⁷

Tüccarlar, Batılılarla temasla birlikte güç kazanırken bölgedeki misyonerler de payını aldı. Örneğin; George Clayton Foulk, topladığı inci istiridyesi örneklerini Tiffany&Co gibi şirketlere göndermiş ve incilerin değeri hakkında Amerikalı arkadaşlarına danışırken ilgilenenler çıkmasıyla birlikte 1886 yazında H. A. Nornell adlı bir Amerikalıya Kore'nin yüzde on kazanç elde edeceği bir kazı hakkı elde etmek üzere aracılık yapmıştı.²⁶⁸ 1903'te Pyeongyang'da Presbiteryen misyonerlerinin illegal olarak ağaç kestiğini bildiren Amerikalı bir bakan durumu Washington'a "kesinlikle geniş çaplı bir kereste işine giriştiler" şeklinde bildiriyordu.²⁶⁹ Oysa 11. yüzyıldan beri ondol sistemi (Kore'deki yerden ısıtmalı ev sistemi) çerçevesinde yıpranarak çam politikaları yapmak zorunda kalan bir devlet olan Joseon, 18. yüzyılda bütçesinin 18%-19%'unu yakacak odun ve kömüre harcamıştı.²⁷⁰

Sonuç olarak; Yangban etkisi ve toprak hakimiyetiyle zenginleşerek kralın dahi üstüne çıkıp karar verebilme potansiyelleri Yangbanların elindeki güce ortak çıkabilecek bir oluşumun önüne geçmesine sebebiyet verirken; Ticaretin gelişmemesi ülkeyi sadece topraktan alınan verime mahkum etmişti. Nüfus artışıyla birlikte toprak yetersiz kalırken hem Yangbanların fakirleşmesi hem de ülkenin güçsüzleşmesi, dış ülkelerin ve tüccarların etkisini arttırdı. Kıtlığın neden olduğu hastalıkları Batılıların hijyen ve diğer başlıca önlemlerle henüz başlamadan bitirmesi ve gerekirse tedavi etme

²⁶⁵ Robert Winstanley-Chesters, Taming the Seas: Empires of Fishing, Colonization and Ecological Collapse in the Western Pacific, *The Asia-Pacific Journal: Japan Focus*, c. 19, sy. 12, 2021, s. 3-5.

²⁶⁶ Louise Jordan Miln, *Quaint Korea*, Osgood, McIlvaine&Co, Londra, 1895, s. 44-45.

²⁶⁷ Ebrey, Walthall, a.g.e. s. 269; Jung, Nation, s. 87.

²⁶⁸ Kim, Idealist's, s. 38.

²⁶⁹ Ryu, a.g.m. s. 13.

²⁷⁰ Bae, Kim, a.g.m. s. 11.

kapasitesine sahip olmaları ülkeyi iyice Batı etkisine soktu. Böylece ülke insanları Batılılar hakkındaki görüşlerini “barbar”dan “kurtarıcı”ya dönüştürmeye başlarken yerel kaynaklar, hem ikmal hem de sömürge maddesi olarak dış ülkelerin eline geçti.

3.2.3. Koreli Erkeklerin Toplumsal Statüleri

3.2.3.1. Yangban Sınıfı

Joseon, Yi Hanedanlığı tarafından yönetilen ve babadan oğula geçen bir saltanat sisteminin hakim olduğu monarşik yapıda bir devlettir. Sistemsel olarak mutlak güç, Tanrı ile insan arasındaki bağı koruyan kişi olarak görülen ve Tanrı ile konuşmaya layık olan tek kişinin, yani kralın elindedir.

Teorik olarak kralın her türden yetkisi vardır ve yanında bulunan ona sadakatle bağlı itaatkar bürokrasisi ile hüküm sürer. Ancak Joseon’un kuruluşunda Yi Seong-Gye’nin tahta çıkmasına yardım eden asiller, kralla birlikte zenginleşmiş ve kralın otoritesini kısıtlayarak yönetimi ele geçirmiştir. Böylece Kralın altında bulunan ve sağ ile sol memurlardan oluşan yönetim kadrosu, kralın danışma meclisi olmaktan öteye geçerek gücün asıl sahibi olmuştur. Yangban, bu güç sahibi kadroyu temsil etmektedir.

Çin menşeli bir kavram olarak ikili bir teşkilatlanmayı simgeleyen Yangban sözcüğünde; “Yang” kelimesi çift, “Ban” ise makam anlamına gelmektedir. Kral Sejo buna uygun olarak devleti sivil ve askeri olarak ikiye böldüğünde kelime, devlet meselelerinin görüşüldüğü mekan haline dönüşerek bölgesel olarak yerleştirilen makamlara uygun şekilde anlam kazanmıştır. Bu yerleşime göre; Ortada olan kral tahtında otururken; doğuda (sol) idari görevliler, batıda (sağ) askeri görevliler vardır ve Yangban sınıfı, Doğu makamı “Dongban” ile Batı makamı “Seoban” olarak ikiye ayrılmıştır. Ayrıca idari görevliler yazı işleriyle, askerler silah işleri ile uğraştığı için görevliler sırasıyla “Mun-gwan” ve “Mu-gwan” şeklinde de anılmaktadır. Buna rağmen Yangban sınıfını sadece idari ve askeri memurlar olarak kısıtlamak doğru olmayacaktır.

Devlet işlerini kenara bıraktığımız da dört çeşit Yangban karşımıza çıkmaktadır. Bunlar; Kraliyet, Soylular, Yangban ve Toban’dır. İlk iki grup, Kral ve ailesi olmak üzere çeşitli derecelere sahip asilleri kapsamaktadır. Yangban denilen en yüksekte 4. dereceye kadar olan asiller ve onların torunlarıdır. Toban, bu dereceden sonraki rütbeleri ve taşradaki soyluları içine almıştır. Kırsal kesimde kalan Yangbanlar, Hyangban şeklinde de anılır. Yukarıda bahsedilen soyluların hepsi devlet memuru olma hakkına sahiptir ve bu sına girerek atanabilen erkekler, “büyük ve resmi memur” Sadaebu olarak devlete hizmet etmeye başlamaktadır.²⁷¹

²⁷¹ Eun-Kyung Jeong, Kore Kadınının Moderleşme Süreci ve Ulusal Hareketinin Tarihi, *Şarkiyat Mecmuası*, sy. 38, 2021 Jeong, Kore Milliyetçiliği, s. 70; s. 44.

Joseon, aile bağlarına önem veren ve zihinsel anlamda aileyi devletten önde tutan bir krallıktır.²⁷² Kana dayalı sistemde gücün devamı ailenin devamlılığıyla ilişkilendirilmiş ve yönetimde hak sahibi olabilmek için aileler arasında politik çatışmalar çıkmaya başlamıştır. Bu nedenle Sadaebu olmaya hak kazanan memurlar sosyo-ekonomik yapıyı ellerinde tutmak isteyen belli başlı ailelerin üyesi olmakla sınırlandırılmıştır. Özellikle 16. yüzyıl sonrası giderek artan politikleşme ile kraliçenin ailesi olarak kendi evlerinden bir kraliçe tayin etmek ve kralın büyükbabası olarak gücünü ve nüfuzunu arttırmak isteyen asiller, Joseon içinde siyasi grupların temel nedeni haline gelmiştir. “Bungdang” olarak adlandırılan bu siyasi gruplaşmalar sonucu, 17. yüzyıla gelindiğinde “4 Renk” anlamına gelen “Sasaek” grubu meydana gelmiştir.

Ülkenin kuruluşunda Kral Taejo’ya destek vermeyip kendilerini çalışmalarına adayacaklarını ilan eden Sarim grubundan gelen Sasaek; Pugin (Kuzeyliler), Namin (Güneyliler), Noron (Gelenekçiler) ve Soron (Yenilikçiler)’den oluşmaktadır.

Tablo 1: Neo-Konfüçyüsçü Düşünce Sistemine Göre Gruplaşmalar (16. Yüzyıl Sonrası)

NEO-KONFÜÇYÜŞÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİNE GÖRE GRUPLAŞMALAR (16.YÜZYIL SONRASI)						
Hungu	SARİM (BİLGELER ORMANI)					
	Tongin (Doğu)			Soin (Batı)		
	Saseak (Dört Renk)					
	PUGİN (Kuzeyliler)	NAMİN (Güneyliler)		NORON (Gelenekçiler)		SORON (Yenilikçiler)
		Katolik Yanlıları	Katolik Karşıtları	Byeokpa (Uzlaşmaz Olanlar)	Sipa (Uysal Olanlar)	

1720’de Noronların desteği ile tahta çıkan Gyeongjong, daha sonra kardeşini destekleyen Soron ve Naminler içinden Soronların desteğini de kazanmıştır. Ancak 1724’te kralın erken ölümü üzerine tahta geçen kardeşi Yeongjo’nun bir cariye oğlu olarak aşağılık kanı taşımakla eleştirilmesi onun siyasi arenada her türlü politik gruplaşmadan rahatsız olmasına yol açmıştır.²⁷³ Yeongjo’nun mutlak gücü elinde toplama çabaları Tangpyeong politikasıyla dengeyi beraberinde getirdiyse de Prens Sado olayıyla Noron grubu kralın yanlış karar verdiğini düşünenler (Sipa) ve doğru karar verdiğinin düşünenler (Byeokpa) olarak ikiye bölünmüştür.²⁷⁴

Siyasi uzlaşmazlıklar Batıların Asya’da görülmesiyle daha da perçinlenirken kralın desteğin sahip Namin grubunun da Katolik ve Anti-Katolik olarak bölünmesi ülkeyi karıştırmıştır. Bunun asıl

²⁷² Hesung-Chun Koh, **Religion, Social Structure and Economic Development in Yi Dynasty Korea**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Boston University- Graduate School, 1959, s. 14.

²⁷³ Palais, a.g.e. s. 47.

²⁷⁴ Franklin Rausch, **The Ambiguity of Violence: Ideology, State, and Religion in the Late Chosŏn Dynasty**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, British Columbia Üniversitesi - Asian Studies, 2011, s. 52.

nedeni kavganın dini yada ideolojik değil kişisel anlaşmazlıklar temelli olmasıdır. Din, bu süreçte geleneksel suikast metotlarının yanında bir araç olarak kullanılmış ve birbiriyle çatışan kişiler rakibini alt etmek için her yolu denemiştir.²⁷⁵

Yangban sınıfı, dışa kapalı bir ülkede dış dünya ile iletişim kurması mümkün olan sayılı insan topluluğu olduğu için önemlidir. Nitekim Çin'e gönderilen elçilik heyetlerinin bir parçası olarak bölgede dinle tanışan Yangbanlar ülkelerine döndüklerinde modernleşmenin aracı olarak öğrendikleri yeni bilgileri aktarmış ve çocukluklarından beri eğitim görmüş olan bilgi sahibi asiller bu yeni bilgileri aralarında tartışarak ülkeye almıştır. Böylece din, ülkeye Yangbanlar aracılığıyla üst sınıf üzerinden girerken ilerleyen süreçte ülke içlerine ve alt sınıflara kaymaya başlamış ve nihayetinde 1839 yılında çıkan kraliyet fermanına alt tabakanın yazıp-okuduğu Hangul alfabesiyle yazılan bir kısım eklenmiştir.²⁷⁶

Halka durumun yasak olduğunun bildirilmesi ihtiyacı dinin artık üst kesimden alt kesime kaydığının kesin bir işareti olduğundan önem arz ederken Hristiyanlık felsefesi, başta sosyal sınıflar olmak üzere toplumda değişimi beraberinde getirmiştir. 1882 sonrası kral, modernleşme için orta sınıfa ihtiyaç duyarak geleneksel sistemi çökertecek bir adımı atmış; Aristokrat ailesinin kaldırıldığını duyurmuştur.²⁷⁷ Bunu takiben yeni din, Yangban sınıfını kendileriyle eşit seviyeye gelmek isteyen alt tabaka ile karşı karşıya getirirken günümüzde Kore'deki soyadlarının akrabalık bağı bildirmeksizin aynı oluşu ortaya çıkmış ve alt tabaka Yangbanlarla arasındaki seviye açığını kapamak için onların soyadlarını kazanırken Yangbanlar bunun önüne geçememiştir.

3.2.4. Koreli Kadınların Toplumsal Statüleri

Tarih boyunca, çeşitli bölgelerde farklı halklar tarafından kadınların toplumsal statüsü değişkenlik göstermiş ve bu değişkenlik din ile kültür bağlamında kadınların ait olduğu aile veya devlet içindeki konumunu belirlemiştir.

Kore Halkı, tarihinin başlangıcında cinsiyetçi olmayan bir topluluktur ve onları anaerkil yada ataerkil şeklinde sınıflandırmak doğru değildir. Koreliler, hem anne tarafına hem de baba tarafına eşit derecede önem göstermiş ve kadın haklarını yok saymayarak bunu devlet yönetimlerine yansıtmış, kadın devlet görevlileri, hatta kadın krallar dahi çıkarmıştır. Silla'nın ardından kurulan Koryo'da başlangıçta öz kültürünü koruyarak bu yapıya uygun bir tutum sergilemiştir. Bu süreçte

²⁷⁵ Park, King Jeonjo, s. 224; Kočvar, a.g.m. s. 56.

²⁷⁶ Matsutani, a.g.m. s. 42.

²⁷⁷ Younghee Suh, The Formation of the Nation-State and Education Policy in Modern Korea (1876~1910), **Asian Women**, c. 31, sy. 1, 2015, s. 33.

erkekler evlenecekleri kadının ailesinin yanında bir süre yaşamış, kadınlar erkeklerle eşit derece miras paylaşımından yararlanmış ve mirası kontrol etme hakkına sahip olmuştur.²⁷⁸

Koryo’da Çin kültürünün baskınlığının giderek artmasına bağlı olarak Kore’nin iç dinamiklerinin değişimi, kadınların toplumsal rollerinde farklılaşmayı beraberinde getirmiştir. Konfüçyüsçülük’ün benimsenişi ile ikili aile sisteminde şecerenin hem anne hem de babadan yürütmesine son verilmiş, anne tarafı giderek önemini yitirirken toplum, ataerkilleşmiştir.²⁷⁹

Çin’in düşünce yapısında göğün iki sahibi olmadığı gibi yerinde iki idarecisi yoktur ve bu durumun ailedeki karşılığı, aileyi yönetenin de bir kişi olacağıdır. Bu nedenle hem devlete hem de ailesine yol gösterecek kişinin bir erkek olması gerektiğine inanılmıştır. Erkek hegemonyasında kadının yeri, süs eşyasıyla eşdeğer hale getirilirken kadınlar, ayak küçültmek için yapılan işkencelerin yanı sıra onlara özel yazı sistemleri ile statü fark etmeksizin küçümseymiştir. Öyle ki zamanla kadın olarak doğmak bir ceza olarak görülmeye başlanmış ve geleneksel edebiyatta bazı kadınlar, önceki hayatta erkek oldukları halde iyi işler yapmadıklarından ötürü bu hayatta dünyaya kadın olarak geldiklerini iddia etmiştir.²⁸⁰

Koreliler, Konfüçyüsçülük doğrultusunda Çinlileşmeye başladığında kadınların toplumsal değerleri en düşük dereceye kadar indirgenmiştir. Koryo ile birlikte değişim gözle görülür hale gelirken anneden soy aktarımı hiçliğe karışmış ve kadınlar, 12 yaş itibarıyla evin zenana denilen haremde dışında toplumdan uzak yaşamaya mahkum edilmiştir.²⁸¹ Böylece M.S. 1123’te Kore’ye giden Çinli Elçi Xu Jing’in Koreli kadınların Song Hanedanlığındakinden çok farklı olduğundan bahsederken anlattığı; Koreli kadınların özgürce dolaşıp soylu eşi yada prenses fark etmeksizin ata bindikleri gibi farklar Kore yarımadasından silinmiştir.²⁸²

Tüm kadınlardan beklenen “bilge bir anne ve iyi bir eş” olması ve sarsılmaz bir itaatle bağlı olduğu erkeğin gölgesinde kalmasıdır. Bu itaatin sistemleşmiş anlamı üç sonraki manasına gelen Punyo Sancong’dur. Sancong Doktrinine göre bir kadın doğduğu andan beri erkeklerden aşağıdır. Evlenmeden önce babasına, eğer babası ölmüşse erkek ağabeyi/kardeşine itaat etmek zorundadır. Bu itaat evlendikten sonra kadının yöneticisi olan kocasına karşıdır. Sistemsel olarak kadın, itaat

²⁷⁸ Patricia Ebrey, Anna Walthall, **Pre-Modern East Asia, to 1800: A Cultural, Social, and Political History**, Wadsworth Cengage Learning, Amerika, 2014, s. 261.

²⁷⁹ Holcombe, a.g.e. s. 180; Kaçer, a.g.m. s. 757.

²⁸⁰ Mark Cartwright, Antik Çin’de Kadınlar (Women in Ancient China), Çev. Aslıhan Yeşilyurt, **Gorgon Dergisi, World History Encyclopedia**, <https://www.worldhistory.org/trans/tr/2-1136/antik-cinde-kadnlar/>, (19.10.17, 20.11.22, 16:19).

²⁸¹ Hamilton, a.g.e. s. 44.

²⁸² Xu Jing’s Diplomatic Mission to Korea, Çev. Li Shasha, **Cooperation Escalates between Beijing and Hong Kong, Beijing**, Ed. Mark Zuiderveld, sy. 47, 2017; Underwood, Call., s. 52.

zincirini kocasının ölümüyle de kıramaz ve itaati, kadının oğlu olarak değişim gösterse de ondan beklenen dört ahlak ve beş erdem gibi çeşitli kurallara uyması gerekir.²⁸³

Klan bağı ve desteğine inan bir toplum olan Joseon'da evlilikler politik anlaşmalardan ibarettir ve Yangbanlar arasında evleneceği kişiyi seçme özgürlüğü bulunmamaktadır. Haneler, devlet memuru çıkarma hakkını kaybetmemek üzere soylu kadınlardan çocuk yapmakla mükelleftir. Nitekim devlet memuru olabilmek için hem erkeğin hem de kadının ailesinde -dört nesil içinde- birinin bakanlıkta görev almış olması gerekmektedir. Kadınlar için elde edebilecek en iyi statü kraliyet ailesinden başlamak üzere devlet makamına uzanan hiyerarşi de yer alan bir Yangbanın yasal eşi olabilmektedir. Fakat bu sistemde Bishop'un da dediği gibi Koreli kadınların başını sokacak bir çatısı vardır ama burası bir ev değildir. Ona göre Koreli erkekler, "Biz eşlerimizle evleniriz ama cariyelerimizi severiz" demek suretiyle kadına bakış açılarını gözler önüne sermektedir.²⁸⁴

Kadınlar, evlenmeden önce annelerinin kaçınıcı eş olduğuna; evlendikten sonra kendilerinin kaçınıcı eş olduklarına göre çeşitli rütbelerle ev hiyerarşisine dahil olur. Buin Bongjak adı verilen bu sistemde rütbeyi doğuracakları evlatlarına da aktaracak olan kadınlar, birincil eş olmadığı takdirde çocuklarını da aşağı çeker ki Çin'in aksine Joseon'da gayrimeşru çocukların hiçbir statüsü olmadığından bu tür çocuklar doğuştan toplum dışına itilir.²⁸⁵

Boşanma durumu da çetrefilli ve kadın aleyhine bir süreçtir. Erkeklerin yasal eşlerini boşamak için yedi seçeneği (chilgeo/chil-chul) vardır ve bu hak; Eğer bir kadın kocasının ailesine iyi davranmıyorsa, erkek evlat sahibi olamadıysa, aldattıysa, kıskançsa, ölümcül hastaysa, konuşkansa ve hırsızsa kullanılabilir. Bunun yanı sıra erkek, eşini aldatırken yakaladığını iddia eder ve onu öldürürse -kadınların aksine- ceza bile almaz. Hem kadını hem de onu aldattığı erkeği öldürme hakkı vardır.²⁸⁶ Boşandıktan sonra çocukların velayeti erkeğe verilir ve kadın yeniden evlenmek isterse eski kocası evlenmeden bunu yapamaz.²⁸⁷

Kadının kocasından boşanmak için iki, boşanmaya karşı çıkabilmek içinse üç hakkı (sambulgeo/sampulchul) vardır. Bu haklara göre; Eğer kocası üç yıldan fazladır kayıpsa veya kadının ailesinden biri kocası tarafından öldürüldüyse kadın kocasından boşanabilir. Kadının kendisinin şiddet görmesi koşulu ile boşanma da mümkündür ancak kadının kırık bir kemiği olmalı ve kocası bunu yaptığını kabul etmelidir. Bunlar dışında erkeğin kadını başka bir erkeğe satması veya kadını

²⁸³ Semine İmge Azertürk, Tuğçe Akman, Konfüçyüs'ün Kadın Görüşü Üzerine, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, c. 19, sy. 1, 2018, s. 8-11.

²⁸⁴ Bishop, **a.g.e.** s. 343.

²⁸⁵ Everyday, s. 192.

²⁸⁶ Jisoo M. Kim, From Jealousy to Violence: Marriage, Family, and Confucian Patriarchy in Fifteenth-Century Korea, **Acta Koreana**, c. 20, sy. 1, 2017, s. 93.

²⁸⁷ Everyday, s. 196.

zorlayıp kadının onu aldattığını iddia etmesi gibi nedenler de kadına boşanmak için sebep kabul edilebilir. Kocasının boşanma isteğine direnmek isteyen kadın ise gidecek yeri olmaması, kaynana ve kayın babası için üç yıldan fazla yas tutması ve evlendikten sonra kocasının zenginliğinin artması durumlarda boşanmanın reddini talep edebilir.²⁸⁸

Cinsiyete yönelik toplumsal bakış, kadının statüsüyle birlikte daha da aşağı inmektedir. Halktan veya köle bir kadın, yukarıda anlatılan vaziyetin daha ağırılarını yaşamış; evlerde cariyeler ve hizmetçiler olarak yaşam sürmeye mahkum edilmiştir. Üstelik cezaların kollektif olması hasebiyle kadının ailesinin ihanet vb. duruma karışması durumunda kadının elindeki statünün daha da aşağı inmesi mümkündür. Bu sistem içinde toplumun en ezilen tabakası olan kadınlar, yeni dinin onlara aşıladığı öze dönüş projesine dahil olmuş ve özgürlüklerini elde etmek için Hristiyanlarla işbirliği içerisine girmiştir. Bu açıdan C. A. Clark'ın dediği üzere Kore Kadınının Hristiyanlığı benimsemekle "her şeyi kazanma şansı vardır ancak bu şans karşılığında kaybedecek hiçbir şeyi yoktur."²⁸⁹

Bu nedenle 1794'te Zhou Wen-Mo'nun gizlice Kore topraklarına girdiği andan beri vaat ettikleriyle Kore kadınlarına cazip bir seçenek olarak yarımadaya sızmış ve din, özellikle kadınlar ve köleler tarafından benimsenirken bu durum *İpek Mektuba* göre kilise üyelerinin 3/2'sini Joseon'un sisteminden rahatsız olan kadınların oluşturduğu şeklinde yansımıştır. Böylece aynı yıl, Kore kadın direnişinin önemli bir ismi olan Columbia Kwang Wansuk dini benimserken; Zhou'nun kurduğu Myeongdohoe adı verilen Yolu Aydınlatma Derneğinde aktif faaliyetlerde bulunarak Koreli kadınların erkeklerle eşitliğini sağlamak üzere çalışmalara girişmiş ve kraliyet ailesindeki kadınlara kadar ulaşmayı başarmıştır.²⁹⁰ Prens Sado'nun idamının ardından sürgün edilen aile üyelerine ulaşan Colombia, Maria Song ve Maria Sin adlı prenseslerin vaftiz edilmesine aracı olurken 1801'de yapılan bastırma hareketi hepsinin idamıyla sonuçlanmıştır.²⁹¹ Ancak Koreli kadınlar arasında Hristiyanlığın yayılışı durmamıştır.

Katolik kilisesinin Korelilerin eşlerini dövmelelerini ve cariye edinmelerini yasaklayan, zoraki evliliklere karşı çıkan tutumu her geçen gün Koreli kadınları kilise çatısında birleştirmiştir. Erkeklerle aynı imkanları elde edip okuma ve insan gibi davranılma hakkı kazanacağını düşünen kadınlar devletin baskı hareketlerine rağmen dine katılımı sürdürmüş ve kadın, kilise huzurunda erkekle eşit konuma gelirken yine kocasına bağlı bir yaşam sürecektir olmasına rağmen kocasının da ona sadık olmasını sağlamıştır. Bu kapsamda kadın, kaynanasının hizmetçisi olmaktan çıkarak kocasının konumunu onunla paylaşırken aynı zamanda kocasını aile büyüklerinin etkisinden

²⁸⁸ Everyday, s. 193-195; Koh, Religion, s. 60.

²⁸⁹ Clark, Nevius, s.262.

²⁹⁰ Kevin N. Cawley, Dangerous Women in the Early Catholic Church in Korea, Religious Transformation in Modern Asia, Brill, 2015, c. 148, s. 8-11.

²⁹¹ Rausch, Ambiguity, s. 63.

çıkartmıştır. Dinin benimsenişinden önce bir misyonerin anlattığına göre bir sene önce kol köprücük kemiği kırığı olan bir kadın, kolunu düzgün kullanamadığı için Batılı doktorlardan yardım alıp üç hafta sonra eve döndüğünde kaynanasının kadının kolunu büküp ona acı çektirerek kontrol yaptığı ve eve öyle geri kabul ettiği gibi olaylar vardır.²⁹²

Misyoner Anabel Major Nisbet'in bahsettiği bir diğer durumsa “kırık dişli kadın” ve “burnunda siğil olan kadın” şeklinde betimlenen yada birinci-ikinci şeklinde numaralandırılarak doğduklarında kız çocuk olmasının sonlanması için “Yeter” şeklinde isimlendirilen Koreli kadınlara yönelik “So ve So’nun annesi” kalıbını esas alan Asya’nın kadın görüşüdür ki bu toplumsal bakış, Peter 3:7 ve Pavlus’un sözlerini esas alan örneklendirmelerle değişmeye başlamıştır. Nisbet’e göre bunun ilk meyvelerinden biriye kocası tarafından şiddet gördüğü için “İsa Doktrinini” benimseyen Bayan Yu’nun kızlarına “Büyük Hazine” ve “Küçük Hazine” isimlerini vermesi olmuştur.²⁹³

Hristiyanlık, Kore Kadını için hak ve özgürlük elde etme savaşı şeklinde sürdürülürken Konfüçyüsçü değerler kapsamında yapılan cinsiyetçiliğin etkisinin kırılması hedeflenmiş ve kadınlar hapsedildikleri evlerden çıkıp öz kültürlerinde yer edinmiş konumu geri kazanırken misyonerlerin de desteğiyle elektrikli arabalar kullanıp dışarıda varlığını belli eden bir birey olabilmıştır.²⁹⁴ Bu durumu Hristiyanlığı kabul ettiği günü hayatının en mutlu günü ilan eden Kim Syok’osu şu sözlerle anlatmaktadır; “Biz Joseonlu kadınları binlerce yıl kendi ismimize sahip olmadan erkeklerin boyunduruğu altında yaşadık. Elli yıl boyunca, bir isme sahip olmadan yaşadım. Vaftiz olduğum gün, Syok’osu ismini kendi ismim olarak aldım.”²⁹⁵

Kadınlar arasında Hristiyanlığın yayılışı hızlı ve etkin bir biçimde sürdürülmüş, 1866’da Ehwa’nın açılışı gibi kadınların eğitime yönelik faaliyetlere başlanırken 1888’de Metodist Misyoner Mary F. B. Scranton tarafından “The Bible Woman System” adı verilen İncil Kadınları Sistemi kurulmuştur. Bu sistem kapsamında kadınların gönüllü katılımlarıyla haklar üzerinden din yayılımı gerçekleşmiştir.

²⁹² Abram Woodruff Halsey, **Presbyterian Medical Missions**, Board of Foreign Missions of the Presbyterian Church in the U.S.A., New York, 1914, s. 33.

²⁹³ Kilkelly, a.g.m. s. 19-20; James Legge, **The Religions of China: Confucianism and Tâoism Described and Compared with Christianity**, Hodder and Stoughton, Londra, 1880, s. 266-268; Anabel Major Nisbet, **Day in and day out in Korea**, Presbyterian Committee of Publication, Texas, 1920, s. 30.

²⁹⁴ James Scarth Gale, **Christian Literature for Korea**, Korean Religious Book and Tract Society, Columbia University Libraries, 1891, s. 6.

²⁹⁵ Hyaewol Choi, **Gender and Mission Encounters in Korea: New Women**, Old Ways, University of California Press, Berkeley&Los Angeles&London, 2009, s. 25.

3.3. Misyon ve Misyonerlik

TDK'ye göre “görev”, “amaç” ve “Dinsel, bilimsel veya diplomatik bir görev yüklenmiş kimselerden oluşan kurul” anlamına gelen misyon kelimesi dilimize Fransızca'dan girmiştir. Özü itibarıyla, Mitttere fiilinden türediği bilinen bu kavram Latince'de “Göndermek” anlamına gelmektedir.²⁹⁶

Bir dini yayma amacıyla dinin -tamamen ya da hiç- hakimiyet kuramadığı bölgelere giden/gönderilen ve burada din propagandası yaparak misyonlarını gerçekleştirmek üzere harekete geçmiş kişiler, Misyoner olarak adlandırılmıştır. Bu kelime günümüzde daha çok Hristiyanlık ile özleşmiş olarak karşınıza çıkmadır. Bu, her Hristiyan'ın kiliseye bağlı bir misyoner olarak yetiştirilmesi ve evrensel dinler arasında Hristiyanların -rakiplerine oranla- en organize şekilde misyonerliği sürdürebilmesinden kaynaklanmaktadır.²⁹⁷ Ancak Misyonerlik faaliyetleri yapan tek din, Hristiyanlık değildir.

Dünyanın ilk büyük misyoner dini Budizm²⁹⁸ olmakla birlikte İslamiyet ve Maniheizm gibi evrensel kitle hedefi güden dinler misyonerliğe başvurmak zorun kalmıştır. Genel olarak Musevilik, Brahmanizm vb. gibi belli kitlelere hitap eden dinlerin dışında hakimiyet sahasının genişletilmesi amaçlanmış ve bütün insanların iman birliğini sağlamak istemiştir. Bu nedenle bütün evrensel dinler, dolaylı yada doğrudan misyonerlik faaliyetlerini sergilemiştir.

3.3.1. Hristiyan Misyonerliği

Hristiyanlıkta iki çeşit İsa varlığı kabul edilmektedir. Bunlardan ilki, Tarihsel bir kişilik olan Hz. İsa'dır. Hz. İsa, kendi deyimi üzerine “yalnız İsrail halkının kaybolmuş koyunlarına” gönderilmiş bir peygamberdir.²⁹⁹ Onun İsrailoğulları dışında kalan Gentilelere yönelik bir kurtuluş çabası yoktur. O, kendini hiçbir zaman bir kurtarıcı olarak tanımlamamıştır. Bu nedenle kendi dönemi içerisinde Hristiyanlık bir din haline gelememiş ve Yahudiliğe bağlı mezhep olarak kalmıştır.³⁰⁰

²⁹⁶ Remzi Kılıç, Misyonerlik ve Türkiye'ye Yönelik Misyoner Faaliyetleri, **TÜBAR**, Türklük Bilimi Araştırmaları, sy. 19, 2006, s.328; Erdal Açıkse, Misyonerliğin Tanım ve Faaliyetleri Hakkında Kısa Bir Değerlendirme, **Müdafaa-i Hukuk**, Atatürkçü Aylık Dergi, sy. 72, 2004, s. 30.

²⁹⁷ Süleyman Turan, **Misyonerliğin Kurucusu Pavlus**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 20; **Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s. 26-27.

²⁹⁸ Holcombe, a.g.e. s. 96.

²⁹⁹ Matta 15:24.

³⁰⁰ Turan, a.g.e. s. 123, 147.

Çarmıha giden süreçte Hz. İsa'ya inanan ve ona dini tebliğ etmede yardımcı olan 12 havari³⁰¹ vardır. Kuran-ı Kerim'de (61:14) bu havarilerin varlığı şöyle açıklanmıştır; “Nitekim Meryem oğlu İsa havarilerine; “Allah yolunda bana yardım edecek kim var?” diye sormuş, onlar da; “Allah’ın dininin ve peygamberinin yardımcıları biziz!” demişlerdi. Sonunda İsrailoğulları’ndan bir kısmı iman etti, bir kısmı da inkar etti.”

Hristiyanların Hz. İsa’nın “Gidiniz ve yeryüzündeki her yaratığa İncil’i anlatınız” sözleri üzerine ilk kez misyonerliğe başlayan havariler, Hz. İsa sonrasında da dini yaymayı sürdürmüş ve Filistin’de faaliyet göstermiştir. Ancak haça gerilme hadisesinden sonra İsa misyonu geride kalan havarileri tarafından değişime uğratılmıştır. Hristiyanlık bir din haline onlar tarafından getirilmiş; Hz. İsa’nın havarilerine “al, git, tanıklık yap, ilan et, talebeler edin, onları vaftiz et ve eğit” şeklinde yedi emir verdiği öne sürülerek misyon evrensel ve sistemli hale gelmiştir.³⁰²

Günümüzde 12 Havari arasından Matta, Markos, Luka ve Yuhanna, İncil yazarları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu havariler Tarihsel İsa ile olan deneyimlerini kendilerince açıklamış ve dinin yayılımı konusunda birbirinden farklı görüşler aktarmıştır. Bu görüşler şöyledir;

Matta ve Markos, Yahudiliğe karşı tutumunu korumuş ancak Gentile bölgelerine giriş konusunda bir ikiliğe düşmüştür. Matta “Öteki uluslara karışılmasını” savunurken Markos, Gentilelerin yaşadığı bölgelere Yahudileri arama amacıyla gidilmesine onay vermiştir. Luka, Matta ve Markos’un bu tavrına benzer tutum sergilerken Yuhanna Gentile misyonuna dair bilgi vermemiştir.³⁰³

Gentile misyonunu, “Rab’bi adıyla çağıran herkes kurtulacak. Ama iman etmedikleri kişiyi nasıl çağıracaklar? Duymadıkları kişiye nasıl iman edecekler? Tanrı sözünü yayan olmazsa, nasıl duyacaklar? Sözü yaymaya gönderilmezlerse, sözü nasıl yayacaklar? Yazılmış olduğu gibi: “İyi haber müjdeleyenlerin ayakları ne güzeldir!” sözleriyle ortaya çıkaran kişi çarmıha gerilme hadisesinden sonra ortaya çıkan Pavlus adında bir havaridir.³⁰⁴

Aslen Yahudi bir Roma vatandaşı olan Pavlus, kimileri tarafından Tarihsel İsa’nın öğretisini bozmakla suçlanmıştır. Ancak o kendini dini bozan ya da ortaya yeni bir din çıkaran kişi olarak görmemektedir. Pavlus, Tanrı ve Mesih ile insanın bu iki varlıkla ilişkisini yeniden yorumlayan yönüyle kendine özgü bir misyon oluşturmuştur.

³⁰¹ Petrus, Andreas, Büyük Yakup, Yuhanna, Filipus, Bartalmay, Tomas, Matta, Küçük Yakup, Today, Yurtsever Simon, Yahuda. (Yahuda’nın ihaneti sonrası onun yerine 13.Havari Mattiya seçilmiştir.)

³⁰² **Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri**, s. 327.

³⁰³ Turan, a.g.e. s. 25-30.

³⁰⁴ Romalılar 10:13-15

3.3.1.1. Pavlus

Milattan birkaç yıl öncesi ile sonrasındaki ilk on yıl aralığında doğduğu tespit edilen Pavlus, Helenist bir şehir olan Tarsus'da dünyaya gelmiştir. Küçük yaşlardan itibaren Eski Ahid'e dair iyi bir eğitim süzgecinden geçerek bilgisini Yunan kültürüyle harmanlamıştır.

Eğitim görme imkanı bulamayan balıkçı Havarilerin yanı sıra kendini geliştirme imkanı olan Pavlus, Şam yolculuğuna kadar Yahudiliğin Ferisi³⁰⁵ mezhebine inanmış ve Hristiyanları kendinden aşağı görmüştür. Ancak Hristiyanları tutuklamak için çıktığı Şam yolunda “Niçin bana eziyet ediyorsun?” sesini duyması ve gökten inen bir nur eşliğinde İsa ile iletişim kurması onun dini bakışını değiştirmiştir.³⁰⁶

Çeşitli yaklaşımlara göre bu vizyon sonrası Pavlus, Hristiyanlaşmaya başlamış, Hristiyan olmuş yada Pavlus'un kendi deyimiyle sadece Yahudiliğin bir başka mezhebini kabul etmiştir. Hangisi olursa olsun Pavlus'un bu vizyon sonrası Göğe yükselmiş bir Rab tarafından görevlendirildiğine inandığı açıktır. Bunu Galatyalılar'da “Ama beni daha annemin rahmindeyken seçip lütfuyla çağıran Tanrı, uluslara müjdelemem için Oğlu'nu bana göstermeye razı olunca...” şeklinde belirtmiştir.³⁰⁷

Pavlus için insanlar arasında İbrahim yada Musa'ya dayanan bir ayrım yoktur. Tüm insanlar Adem'de birleşmektedir. O, bu anlayışı Romalılar'da şöyle izah etmiştir; “Yoksa Tanrı yalnız Yahudilerin Tanrısı mı? Öteki ulusların da Tanrısı değil mi? Elbet öteki ulusların da Tanrısıdır... Yahudi Grek ayrımı yoktur, aynı Rab hepsinin Rabbidir. Kendisini çağıranların tümüne eli açıktır.”³⁰⁸ Dolayısıyla İsa'nın mesajı sadece “İsrailoğulları” ile sınırlı değildir. Adem ile başlayan günahkarlığın sonu İsa'nın müjdesidir ve Mesih'i gönderen Tanrı bu müjdeyi tüm insanların erişimine açmıştır. Kurtuluş, Gentileler içinde mümkündür. Pavlus'un bu denklemde görevi ise müjdeye erişmenin aracı olmaktır. O, Petrus'un sünnetli Yahudilere dini tebliğ ettiği gibi dini sünnetsiz Gentilelere duyurmak için gönderilmiştir. Gentilelere yönelik endişesini “Ama iman etmedikleri kişiyi nasıl çağıracaklar? Duymadıkları kişiye nasıl iman edecekler? Tanrı sözünü yayan

³⁰⁵ İngilizce kaynaklarda “Pharisees” şeklinde karşımıza çıkan bu kavram; Arapça/İbranice kökenli “Parush/Parushi” kelimesinden türemiştir. Türkçe'ye “Ayrılmış olan” şeklinde çevirebileceğimiz mezhep, ruhun ölümsüzlüğü, ahiret ve melekler gibi kavramlara inanmayarak Tanrının dünyayı yarattıktan sonra insanları yalnız bıraktığı görüşünde olan Sadukilerle karşı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla yazılı Tevrat dışında hiçbir kaynağı kabul etmeyen Sadukilerin aksine Ferisiler, dirilişe dayalı ruhçu felsefeyi kabul etmekte ve ödül ile ceza esaslı sisteme dayalı bir ahiret hayatının varlığına inanmaktadır.

³⁰⁶ Fuat Aydın, **Pavlus ve Din Anlayışının Yansımaları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000, s. 49, 64.

³⁰⁷ Abdulkadir Kıyak, *Evrensel Din Bağlamında Tebliğ ve Misyonerlik Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme*, **International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, c. 12, sy. 27, 2017, s. 288.

³⁰⁸ Romalılar 3:29, 10:12.

olmazsa, nasıl duyacaklar? Sözü yaymaya gönderilmezlerse, sözü nasıl yayacaklar?” sözleriyle dile getiren Pavlus’u misyonerliğe iten de bu olmuştur.³⁰⁹

O, kurtuluşa giden yolda Yahudi ve Gentile ayrımı yapmadığı gibi kadın-erkek, zengin-fakir, özgür-köle vb. ayrımları ortadan kaldırmış ve insanlar arasında birliği Hristiyanlık çatısı altında kurmak istemiştir. Bu sınır tanımaz birliktelik de Tanrı’yı belli bir millete özgün olmaktan çıkararak günümüzdeki Hristiyanlığın temelini oluşturmuştur.

Böylece Tanrı’nın krallığında Tanrı’nın ailesi kurulmaya başlanmıştır. Nitekim misyonerlik sahası olarak görülen dünya üzerindeki her türlü milleti kendilerine çekmek için bu aile, göz alıcı bir kurum vazifesi görmüştür. Bunun *Korean Review*’e yansıyan bir örneğini Protestan bir misyoner “Her yıl yüzlerce insan, resmi baskıdan kurtulma umuduyla Protestan misyonlarına kabul için başvuruyor,” şeklinde açıklamıştır. George Lynch, bu konuya bir ekleme yaparak Tanrı’nın ailesine katılan insanların umutları boşa çıkmadığını ve yapılan yardımın resmi baskıların ötesine geçtiğini bildirmektedir. Ona göre bu ailenin parçası olanlar; “Komşularıyla olan tüm anlaşmazlıklarda ve sanık kürsüsünde oldukları mahkemede onları destekleyecek güçlü bir dost da edinirler.” Bu nedenle de “Yabancıların etkisine bağlı olarak tutuklama emri verilmesi günlük bir olay”dır.³¹⁰

Bu Pavlus’un “Ben özgürüm, kimsenin kölesi değilim. Ama daha çok kişi kazanayım diye herkesin kölesi oldum. Yahudileri kazanmak için Yahudilere Yahudi gibi davrandım. Kendim kutsal yasanın denetimi altında olmadığım halde yasa altında olanları kazanma için onlara yasa altındaymışım gibi davrandım. Tanrının yasasına sahip olmayan biri değilim, Mesih’in yasası altındayım. Buna karşın yasaya sahip olmayanları kazanmak için yasaya sahip değilmişim gibi davrandım. Güçsüzleri kazanmak için onlarla güçsüz oldum. Ne yapıp bazılarını kurtarmak için herkesle her şey oldum. Bunların hepsini Müjde’de yapım olsun diye, Müjde uğruna yapıyorum,” sözleriyle açıklamış olduğu Müjde uğruna her türlü yöntemi kullanmanın ve insanları kendilerine kazandırmadaki azimlerinin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.³¹¹

Günümüzde Misyonerliğin kurucu olarak bilinmesine yol açan yaklaşımlarıyla Pavlus’un çabalarıyla Hristiyanlık yok oluştan kurtulmuş ve onun dönemin merkezi sayılabilecek bölgelere seyahatleriyle birlikte giderek kurumsallaşmıştır. Böylece Anadolu, Makedonya ve Yunanistan’da kiliseler kurulmuş ve Roma’nın resmi dini Hristiyanlık haline geldikten sonra dünya çapında

³⁰⁹ Turan, a.g.e. s.68, 95, Naomi Sampe ve Perdi Masuang ve Gantina Banne Lembang ve Rinus Menok Sar ve Karel Sanda Toding, Continuing the Paul Mission for the Gentiles in the New Era, **BIA’ Jurnal Teologi dan Pendidikan Kristen Kontekstual**, c. 4, sy. 2, 2021, s. 291.

³¹⁰ George Lynch, **The Path of the Empire**, Cornell University Library, 1918, s. 45-46.

³¹¹ Turan, a.g.e. s. 198-199.

Hristiyanların sayısında bir artmaya başlamıştır. 1350'ye kadar Avrupa ve Rusya neredeyse tamamen Hristiyanlık çatısı altında birleşmiştir.³¹²

Coğrafi keşifler ve dünya yeni imkan arayışlarının hızlanması misyoner faaliyetlerini körüklemiştir. Amerika'nın keşfi ve burada örgütlenmenin yanı sıra dünya genelinde çalışılmıştır. 1646'da İngilizlerin Hristiyanlığı Yayma Cemiyeti'ni kururken 1662'de Vatikan Misyon'u bir bakanlık haline getirmiştir. Misyonerlik, emperyalizmin aracı olmuş ve din götürülen ülkenin varı yoğu Avrupa ülkelerine transfer edilmiştir. Gelişmek isteyen ülkeler Batı'nın teknolojisini elde etmek için buna göz yummuştur.

Yerli bir Koreli lider, halkını “ahlaki karakterden yoksun” olarak tanımlarken halka ahlaki öğretecek ve yaşadıkları topraklarının ıslah edilmesini sağlayacak unsurun Hristiyanlık olduğunu söylemiştir.³¹³ Guangdong eyaletinde çalışan bir misyonerin “Hristiyanlığı kabul etmenin getirdiği tüm dünyevi avantajlar geri alınırsa, üyelerinin en az beşte dördünü kaybedeceğini” açıklaması da transfer edilenin dinden çok din dışı unsurlar olduğunu desteklemektedir.³¹⁴

Özetle, Hristiyan ülkelerin ve çağdaş medeniyetler seviyesine yükselmek isteyen milletlerin birbirinden elde edebileceği çıkarlar doğrultusunda Tanrı'nın Krallığı ve ailesi büyümüştür.

3.3.1.2. Misyonerler

Bir Misyoner, gidilmesi planlanan ülkeye sızmak için Pavlus rolüne bürünebilecek insandır. Görev uğruna bazen doktor, bazen öğretmen, bazen bir elçi ama her zaman iyi bir din adamıdır. Misyonerler, resmi görevi dini olsun yada olmasın her daim bir papaz kadar dini eğitim almış, din hakkında felsefi tartışmalar yapabilecek kadar nitelikli kimsedir.

Her Hristiyan temel düzeyde bir misyoner olmak üzere yetiştirilmektedir. Birinin misyoner olması için çeşitli ülkelere gidip saha görevine çıkması gerekmemektedir. Mary O'Hara adındaki hizmetçi bir kızıdan Soylu ailelere mensup kadın ve erkeklerin yaptıkları para yardımları da misyonu destekleyici faaliyetlerdir. Hristiyan ailelerin misyonu desteklemek için ayırdığı bütçeler vardır.³¹⁵ Nitekim Presbiteryen Din adamı Henry van Dyke Jr.'ın dediği gibi “Evdeki misyonlar sadece eve

³¹² Kılıç, a.g.m. s. 330

³¹³ Underwood, Call, s. 12.

³¹⁴ Lynch, a.g.e. s. 48.

³¹⁵ Archibald McLean, **Missionary Addresses**, Christian Publishing Company, 1895, s. 19.

özel misyonlar değildir. Bu misyonun evde başlayıp dünyanın her yanında sürdürüldüğü anlamına gelmektedir.”³¹⁶

Hristiyanlar, faaliyetleri uzaktan yada yakından destekleyebilir. Uzak ve bilinmeyen diyarlara gitmek tercih meselesidir. Misyonerler, gittikleri bölgede ölüm ve işkence ile karşılaşma olasılıklarının bilinciyle bu göreve talip olurlar. Piskopos’un seçtikleri ve kurulun onayını kazanan kişiler, kilisenin tayin ettiği bölgeye yerleştirilirler.³¹⁷

Misyonerler çoğu zaman gittikleri bölgeyi bilmedikleri için yerel halkın tepkisiyle karşılaşmaktadır. Örneğin; 1896 yılında Kore’de bir yangın çıkmıştır. Misyonerler, bir ailenin kapı önünde bağırış çığırış yakındığını duymuş ve yardıma koşarak yangını söndürmek istemiştir. Etrafta durumu izleyen yerlilerin aksine iki yabancı ateşi söndürmek için su dökmeye başlamıştır. Sonuç olarak ev kurtarılmış ancak kimse onlara minnet duymadığı gibi her yandan uğursuz mırıltılar yükselmeye başlamıştır. Hatta daha sonra bu yabancılar cezalandırmak üzere soruşturulmuş ancak bulunamamıştır. İşlerin bu kadar ciddileşmesinin nedeni yabancıların Kore inançları konusundaki bilgisizliğidir. Ateş Tanrısına ve onun cezalandırma usullerine inanan Koreliler için ateşi söndürmek Tanrı’ya karşı gelme anlamı taşımaktadır.³¹⁸

Bölgenin bilinmemesinin misyonerlerin can güvenliğini ve misyonu tehlikeye attığından dolayı bir süre sonra bu konuda bilinçlendirme çalışmalarına başlanmıştır. Bu durum, misyoner olmak için bir takım kriterleri beraberinde getirmiştir. Buna göre; bölgeye gidecek kişi dini ve gideceği bölgenin dilini, iklimini öğrenmekle yükümlü tutulmuştur.³¹⁹ Fakat belirtilen durumların sistemleşmenin getirisi olduğu unutulmamalıdır.

Kore’de önemli faaliyetlerde bulunan Underwood çifti başlangıçta evli değildir. Üstelik Lillias Stirling Horton’un³²⁰ bölgeye gittiğinde dili konuşmayı bilmediğini ve henüz kekeleyerek konuştuğu dönemlerde çocukları eğitmeye başladığından söz etmektedir. Ayrıca ona göre bölgedeki diğer misyonerlerde ondan farklı değildir.³²¹ Nitekim eşi Horace Underwood, Kore’ye giden öncü Protestanlardan (Presbiteryen) olarak gitmeden haftalar öncesinde Yi Soo-Chon isimli bir Koreli

³¹⁶ Ralph Eugene Diffendorfer, **Missionary Education in Home and School**, The Abingdon Press, New York, 1917, s. 195.

³¹⁷ **Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri**, s. 237.

³¹⁸ Underwood, Call, s. 86.

³¹⁹ **Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri**, s. 237.

³²⁰ 1889 yılında Horace G. Underwood ile evlenmiş ve aynı yıl, Kraliçe Min’in özel hekimi olmuştur. 1895’de Kraliçe, Japonlar tarafından öldürülene kadar görevini sürdürmüştür. Daha sonra The Shelter (Sığınak) adlı bir ücretsiz klinik açarak faaliyetlerini burada devam ettirmiştir. Bundan sonraki bölümlerde L. Underwood olarak anılacaktır.

³²¹ Lillias H. Underwood, **Fifteen Years Among the Top-knots or Life in Korea**, American Tract Society, 1904, s. 8, 10.

Hristiyan ile dil çalışma fırsatı bulabilmiştir ama genel olarak diğer misyonerler bu şansa sahip değildir.³²²

3.3.1.3. Misyonerlerin Yaşam Koşulları

19. yüzyıla dek Misyonerlik, devamlı seyir alan bir meslek değildi ve diğer meslekler arasında göze çarpan bir yanı yoktu. Genel olarak maceraperest denizcilerin veya Avrupa'dan Çin'e uzanan yollarda ticaret yapan tüccarların arka planda amaçsızca yaptığı çalışmalardan oluşuyordu. 1800'lere kadar bu durum değişmedi. Misyonerler, kendi yolculuklarını bizzat kendileri finanse etti ve Danimarka Kralının yardımını alan Danish Halle gibi bazı devletlerin görevlendirdiği yada sponsor olduğu misyonerler, Hudson Taylor adındaki bir İngiliz Misyonerin kurduğu derneğe kadar hep azınlıkta kaldı.³²³

Taylor'ın kurduğu dernek, misyonerlikte yeni bir dönem açtı. Bu dernekten ilham alınarak kurulan diğer dernekler, misyonerlerin gittikleri bölgede hayatını idame ettirebilmesini sağlıyor ve dolaylı yoldan misyonerliği destekliyordu. Ufak yardımlar şeklinde başlayan bu faaliyetler, misyon alanından toprak almaya kadar büyüdü. Kore Evanjelik Derneği, Kim adındaki bir misyonerin faaliyetlerini kalıcılaştırmak için bunun gerekliliğinden bahsediyordu.³²⁴

Hristiyan halkın gönüllülüğü ile başlayan faaliyetler, giderek mesleki bir statü kazandı. Dernek yardımı, maaşa dönüştü. Bu sisteme göre; Bekar bir Amerikan misyoneri, Presbiteryen veya Metodist olması fark etmeksizin yıllık 700 ila 900 dolar arasında maaş alırken: evli çiftler, -çocuklar için ek ödenekle- yılda 1.100-1.200 dolar kazanmaya başladı. 1890-1906 arası bir Amerikan misyonerin haftalık kazançla satın alma gücü %98'den aşağıya düşmüyordu. Hatta 1896'da bu oran 104.2'ye yükselmişti.³²⁵ Aynı yıllarda 0.5 yen 1 dolara eşitti ve Batı'daki yaşam şartlarıyla Kore uyumuyordu.³²⁶ Üstelik Misyonerlerin bölgede aile kurması yasaktı. Çocuklu misyoner kavramı ancak çocuğun da misyoner olması durumunda geçerliydi. Bunun tek istisnası Amerikalı bir bakanıydı. Durum, misyonerler Kore'de madencilik haklarını elde etse de değişmedi. Çocuğun bölgede ekonomik yük olarak görülmesi sürdürüldü.³²⁷

Samuel Huntington'un dediği gibi "Kültür gücü takip eder"di ve Batılılar, ülkelerinin gücünü göstererek Kore halkını buna özendirmek için en gösterişli evleri misyonere tahsis etmeye başlamıştı.

³²² Clark, Nevius, s. 76.

³²³ Gailey, Culbertson, a.g.e. s. 55.

³²⁴ C. H. Min, **Korea for Christ**, Korean Evangelical Association, Los Angeles, 1913.

³²⁵ Ryu, a.g.m. s. 7.

³²⁶ Matsutani, a.g.m. s. 118.

³²⁷ Ryu, a.g.e. s. 6.

George Lynch, “Mahalledeki en iyi evler, misyonerlerin evleri ve şimdiye kadar gördüğüm kadarıyla bu durum tüm ülke için geçerli,” diye durumu açıklıyordu. Vanderbilt ile karşılaştırıldığında mütevazı bir hayat yaşadığını söyleyen Presbiteryen Misyoner Annie Laurie Baird; “Hizmet etmeye geldiğimiz insanlara kıyasla prensesler ve milyonerler gibi yaşıyoruz” demektedir. Nitekim Koreli çalışanları tarafından “Yeong-gam” (Efendi) veya “Taein” (Önemli Adam) gibi Yangbanlar için kullanılan unvanlarla çağırılan Misyonerler, şaşkınlıklarını uluslarına gönderdikleri mektuplarda belirtmekteydi.³²⁸

Misyonerlere tahsis edilen evlerin ihtişamı içeriye de taşınmış haldeydi ve kültürel açıdan misyonerlik bu evleri aktif misyon sahası haline getiriyordu. Sabun, gümüş takımlar, saatler, duvar saatleri, lambalar, fırınlar, cam pencereler, dikiş makineleri ve hayat kolaylaştırıcı diğer ürünler, çoğu zaman Korelilerin ilk defa görerek büyüledikleri eşyalardı ki evler, misyonerler tarafından bilinçli olarak sergilenmek üzere bu eşyalarla donatılmıştı. Eve gelen misafire sunulan şeker ve kurabiye gibi gıdalar, Korelilerin ilgisini çekiyor ve misyonerler, asansör, telgraf, lokomotif ve demiryolları gibi teknoloji hakkında bilgilendirme yapıyordu.³²⁹ Bir misyonerin eşine göre; Pirinç, tavuk ve yumurta dışındaki her ürün San Francisco’dan temin edilmekteydi.³³⁰

Kore, eğitime önem veren bir toplumdur ve eski öğretmenleri Çin’in yerine, Batı yeni öğretmen olarak atanıyordu. Bu süreçte Batı’nın en çok önem verdiği durum, ilgi çekmek ve olumlu bir izlenim bırakmaktır. Öncü Misyonerlerden John Nevius, yerli halkla ilk tanışma esnasında -aradaki dil engelinden dolayı- söylenen her kelimenin -karşılıklı olarak- anlaşılamayacağını söylüyor ve en azından onlara barbar değil iyi niyetle gelen insanlar olduklarını göstermenin gelecekteki faaliyetler açısından önemini vurguluyordu. Misyonerlerin ilk amacı, kabul görmektir ve onların iş karakterleri ile dini öğretmenler olarak Asya üzerinde iyi bir izlenim bırakmaları, gelecekte devamlılığı ve kalıcılığı getirecekti. Nitekim Nevius’a göre; Bir Misyonerin hayatı çalışmakla başlardı ve bu çalışma asla bitmezdi. Yazılacak kitaplar, gelinecek en ergin ve en zengin noktaydı ki bunlar hep geleceğe yönelik adımlardı.³³¹

Nevius’un eşi olan Helen Sanford Coan Nevius’a göre; Misyonerler, Koreliler arasında iyi bir izlenim bırakmayı başarmış ve bölgede Çin’de olduğu kadar güven içinde hareket etme imkanı bulabilmişti.³³² Bu görüşü Lillias Underwood’un anlattıkları da destekliyordu. Underwood, Seul’e ulaştıktan birkaç gün sonra kraliçenin kendisine hoş geldin mesajı gönderdiğini ve yolcuğunun nasıl

³²⁸ Ryu, a.g.m. s. 7; Lynch, a.g.e. s. 25; Matsutani, a.g.m. s. 95.

³²⁹ Ryu, a.g.m. s. 9-10.

³³⁰ Matsutani, a.g.m. s. 89.

³³¹ Nevius, Methods, s. 80-81, 85.

³³² Helen Sanford Coan Nevius, *The Life of John Livingston Nevius: For Forty Years A Missionary in China*, Fleming H. Revell, New York&Chicago&Toronto, 1895, s.447.

geçtiği hakkında hal hatır sorduğunu söylemekteydi. Kraliçe'nin ne kadar kibar ve düşünceli biri olduğunu her fırsatta dile getiren Underwood'a göre kraliçe, misyonerlerin iyi hissetmeleri için uğraşan ve onların evlerinde hissetmeleri için oturmak üzere sandalye ayarlamak isteyen yada saray dönüşünde yağmurda ıslanmamaları için çabalayan derin düşünceli bir insandı. Hatta bu tür durumlar, Yangbanların kıskanmasına neden olacağından ve durum, misyonu kötü etkileyeceğinden Underwood ve diğer misyonerler, kraliyetin bu tür teklifleri kabul etmemek üzere uyarılmış, yanlış anlaşılmalara neden olmamak için özel çaba sarf ediyorlardı.³³³

1880'lerde Kore'ye gelen misyonerler, Kore Hükümeti tarafından çeşitli işleri icra etmek üzere Kore'ye kabul edilmekteydi ve misyonerler buna uygun olarak görev sınırını aşmak istemiyordu. Her birine özel tanımlanmış bir pasaport uygulaması vardı ve Seul ve Busan gibi bölgelerde yaşam sürmeye başlamışlardı. Artık misyonerler gelip geçici olarak değil yerleşmek üzere Kore topraklarına giriyordu. Nitekim 1887'de Fransa, Kore Hükümeti ile görüşmelerde bulunarak misyoner için ülke içinde rahatça gezebilme hakkını elde etmiş ve Amerika "en çok iltimaslı devlet" olarak bu hakkı Fransa'yla paylaşıyordu. Bölgelere girmek ve buralardan toprak almak resmileştirilmişti. Ancak süreç, bu yıllarda henüz gelişmekte olduğundan işlek bölgelerin dışına çıkmak misyonerler için intihar kabul ediliyordu.³³⁴

Ülke genel anlamda eşkıyaların varlığına bağlı olarak güvenli değildi. 1884'te Seul dışına çıkan Amerikan elçiliğinden Bay Foulke, yolculuğu sırasında canını zor kurtarmıştı. Dışa yeni yeni açılan ve savaş tehlikesi barındıran yabancılara her zaman hoş gözle bakılmıyordu ve Bebek İsyanı gibi olaylarla yabancı düşmanlığı başlamıştı. Bu süreçte pasaportun kaybolması ülkede kaçak bir yabancı izlemine oluşturabilir, misyonerin -zaten tehlikede olan- hayatını daha fazla riske atabilirdi. Underwood çifti, balayı sırasında pasaportlarını kaybettiğinde pasaportun çalınarak yabancılara karşı kullanım riskini düşünmüştü. Bu problem pasaportun kısa sürede bulunmasıyla çözüldüyse de Kore'de yabancılara karşı tutumun değişmesi uzun zaman aldı.³³⁵

3.3.2. Nevius Metodu ve Hristiyanlığa Kabul Sınavları

Hristiyanlar, gittikleri bölgede ilgi çekmek ve kendi üstünlükleri üzerinden bulundukları bölgeyi Hristiyanlaştırmak her türlü yöntemi kullanıyor ve gerek kültürleri gerekse de askeri ile ekonomik üstünlüleriyle yerel halkın kendilerine imrenmesine neden oluyordu.

Francis Xavier (1506-1552) gibi misyonerlerin "ne olursa olsun, anlamasa da Hristiyan olsun" tarzı metotlarla büyük kitleleri Hristiyanlaştırma hevesi, dinin anlaşılmasının önüne geçmişti.

³³³ Underwood, Fifteen, s. 10, 23, 90-91.

³³⁴ Clark, Nevius, s. 80.

³³⁵ Underwood, Fifteen, s. 88; Clark, Nevius, s. 80.

Nitekim amaçları, o anki zaman dilimindeki insanların kurtarılması veya dine kazandırılması değil, bu dini anlamlandıramamış insanların çocuklarının bir gün gerçek inananlar olacağı umuduyla Hristiyan kimliğini geleceğe taşımaktı. Ancak Hindistan’da görevli Piskopos Louis George Mylne (1843-1921), bu tutumun sonuçlarını “skandal şekilde batıl inançlı” kaldıklarını söyleyerek açıklamış ve Hristiyanlaştırılan insanların sanki hiç Hristiyanlaştırılmamış gibi Hindu tanrılarından korkmalarından yakınmaktaydı.³³⁶

Nitekim Batı’ya imrenme, teknolojik aletlerle teşvik edilerek Hristiyanlığın Kore topraklarına girmesinin ardından Hristiyan misyonerler, kullandıkları “Eski Sisteme” (The Old System) göre; Yeni Hristiyanlara belli başlı ödenekler vermiş ve onları kendi topluluklarına ait görerek her türlü yardımda bulunmayı vaat etmişti. Ancak Batı, hem ekonomik yönden hem de yeni Hristiyanların içtenliği açısından Piskopos Mylne’nin dediği gibi güç durumdaydı ve teşvik için yapılan çalışmaların yarardan çok zararı dokunuyordu. Putperestliğe karşı verdiklerini söyledikleri savaş sekteye uğramıştı. Underwood çiftine göre; kiliseye katılan Yeni Hristiyanların (yerel halk) çoğu ayda beş dolardan az kazanan ve çiftçi veya tüccar gibi aşağı sınıfa dahil olan fakir halktan oluşmaktaydı. Durum Metodistler açısından da farklı değildi. 1893 Raporlarına göre kilisede mevcut bulunan 62 Korelinin 3/1’i bir misyonerin himayesinde çalışan görevliydi.³³⁷

Hristiyan Misyonerlerin -onların pirincini yedikleri için- Koreli Hristiyanlar tarafından “Pirinç Hristiyanı” lakabını kazanması, insanlara onlarla dua etmeleri için para ödenmesinin aşağılayıcı olması ve Misyonerler arasında içten Hristiyanların dine kazandırılmamasından duyulan rahatsızlık Kore’de uygulanacak Nevius Metodu ile kabul sınavlarının yapılmasına gidecek süreci oluşturdu.³³⁸

Özellikle Kore’ye ilk ulaşan Presbiteryenler ve Metodistler tarafından aktif bir şekilde kullanılan Nevius Metodu, milletlerin kendileri tarafından Hristiyanlaştırılması görüşünde olan John Nevius tarafından bulunup uygulanan bir sistemdi ve bu sistem, Rufus Anderson ile Henry Venn tarafından geliştirilen üç ilkeye dayanıyordu. Buna göre misyonerlik bölgesindeki faaliyetler; kendini desteklemeli (self-supporting/sustaining), kendini yönetebilmeli (self-governing) ve kendi kendine yayılabilmeli (self-propagating) idi.³³⁹

John Nevius, yerel halkın “bencil isteklerle” ödenekleri aldığını ve kutsal yazılar da dahil olmak üzere onlara karşılıksız verilenlerin satılarak verilmesi gerektiğine inanıyordu.³⁴⁰ O, Eski

³³⁶ Robinson, a.g.e. s. 13.

³³⁷ Matsutani, a.g.m. s. 99, 102.

³³⁸ John Livingston Nevius, **The Planting and Development of Missionary Churches**, Foreign Mission Library, New York, 1889, s. 16-17.

³³⁹ Wesley L. Handy, Correlating the Nevius Method with Church Planting Movements: Early Korean Revivals as a Case Study, **Eleutheria**, 2012, c. 2, sy.1, s.4.

³⁴⁰ Nevius, Planting, s. 26.

Sisteme yönelik şu eleştirileri yapmaktaydı; Eski Sisteme göre Yeni Hristiyanlar arasında ücretli çalışanlar edinmek hem çevreyi hem de kişinin kendisini kötü etkiliyordu. İşe alınan kişi, kibir ve üstünlük gibi kast sistemine dönen bir bakışla diğerlerine karşı saygısını yitirirken: Yeni Hristiyanlar (İşe alınmayan) arasında bir yarış başlıyor ve ortaya çıkan kıskançlık vb. duygular yaralayıcı bir ortama neden oluyordu. Bu durumda işten çıkarmanın karşılığı kişinin eski dinine dönmesiyle eşdeğer bir hale bürünmüştü. Dolayısıyla çıkan sonuç; İçten Hristiyanlar edinemediklerine işaret ediyordu. Yapılan misyonerlik çalışmaları istihdam sisteminin getirisiydi. “Hristiyanlıktan para kazanmak mümkünse insanlar neden paralı olanı tercih etmesin?” sorusu Pirinç Hristiyanları kavramını meydana getirmişti.³⁴¹

Nevius, 7 Haziran 1890 günü, Kore’ye geldi ve bölgedeki misyonerlerle 2 hafta boyunca çalıştı. Bu süreçte Kore’de uygulanacak sistem şekillendirildi. 1891 sonrası yeni kurallar aktifleştirilirken maaş uygulaması kaldırılarak işe alımlar durduruldu. Yeni Hristiyanlara yapılan çalışmalarda sarf ettiği iş gücüne göre bir miktar ödenek verilmesi (Biraz pirinç yada “ayakkabı parası”), ilahi kitapların satılarak dağıtılması gibi kararlar uygulamaya konuldu. Ayrıca artık Hristiyanlığı kabul eden her Koreliye ilk iki yıl boyunca sürecektir “Hristiyanlığa Kabul Sınavları” yapılmaya başlandı.³⁴²

Kabul sınavları, Hristiyanları; Yeni İnananlar, Acemiler ve Komünyonlar olarak üçe ayırıyor ve dine girmek için başvuran kişinin adı kaydedildikten 6 ay sonra yapılan ilk sınavı geçmesi durumunda kişi, Acemi statüsüne yükseliyordu. Acemi, bir yıl sonra Komünyon olmaya hak kazanırsa ancak o zaman vaftiz edilir ve gerçek bir Hristiyanlar olarak tanınırdı.³⁴³

Kişinin neden Hristiyan olmak istediği ile başlayan ve İsa’nın yaşamı, temel Hristiyanlık teolojisi, kişinin eski ritüellerini hala yapıp yapmıyor oluşunu sorgulayan klasik sorularla devam eden sınavlar, ilerleyen süreçte Korelilerin gerçek Hristiyanlar olduğuna dair inanç kuvvetlendirdi.³⁴⁴ 1909 tarihli Dr. Brown raporuna göre, Koreli Hristiyanların içten olmadığı söylenemezdi. Ona göre Hristiyan dünyasında kimse kutsal yazıları Koreli Hristiyanlar kadar iyi bilmiyordu. Nitekim Dr. Gale “Koreliler neden Hristiyan oldu?” sorusunu, Korelilerin günahlardan arınıp sonsuz umutlarla içsel barışı Hristiyanlıkla bulması olarak değerlendirmekteydi. Din, onları bulundukları kötü durumdan kurtarmıştı ve başlarına yardım edebilir duruma yükseltmişti.³⁴⁵

Ancak Gale’nin sözlerinden de anlaşılacağı üzere Korelilerin Hristiyan olması, dinsel değildi. Modernleşip güçlü bir devlet haline gelebilmeleri ile alakalıydı. Bununla birlikte birçok kez daha

³⁴¹ Nevius, **Methods**, s.9-16.

³⁴² Clark, Nevius, s. 89, 93-94, 132.

³⁴³ Robinson, a.g.e. s. 252.

³⁴⁴ Nisbet, a.g.e. s.67-69.

³⁴⁵ Clark, Nevius, s.265-269.

“Pirinç Hristiyanı” kavramı gündeme gelmişti ve bu sözler, Koreliler Hristiyanlığın getirdiği durumlardan yararlandığı sürece doğru kalacaktı. Fakat buna rağmen Nevius Planı, Kore’de başka hiçbir bölgede olmadığı kadar işe yaramış ve Koreli Hristiyanlar, Şamanist kökenli inançlarına kıymet verse de Hristiyanlığı da bırakamamıştı.

Üstelik aşağıdaki tabloda gösterilen Nevius Planını benimsemiş Kuzey’deki Presbiteryen ve benimsememiş Güney’deki Metodist kilisesi arasındaki fark bu metodun önemini gözler önüne sermekteydi. Nitekim Katolik mezhebindense Protestan mezhebinin ülkede tutunmasının bir ayağı da bu metot olmuştu.³⁴⁶

Tablo 2: Yerel Üyelik ve Finansal Bağış (1900-1910)

Yıllar	Presbiteryen, Kuzey		Metodist, Güney	
	Üyelik	Toplam Bağış	Üyelik	Toplam Bağış
1900	4.793	\$5.186	899	\$272
1901	5.481	4.433	831	328.5
1902	6.491	3.173	964	252
1903	7.916	8.222	1.003	383
1904	9.756	13.766	1.208	840
1905	12.546	27.429	2.921	1.898
1906	15.153	40.088	4.998	2.375
1907	19.654	61.731	6.081	4.384
1908	25.057	81.075	7.687	5.924
1909	32.509	73.939	9.809	4.319
1910	33.074	81.009	8.851	4.031

3.3.3. Konfüçyüsçü Bilginlerin Hristiyanlık Analizi

Joseon, sadece elit kesime eğitim veren bir toplumdur. Toplumun üst tabakası kabul edilen Yangban sınıfına mensup erkekler Sowon gibi özel akademilerde eğitim alıyor ve Neo-Konfüçyüsçülük çerçevesindeki fikir akımlarını öğrenip yeni fikirler geliştiriyordu. Dolayısıyla, -o zamanlar Koreliler için Hristiyanlığın tek formu olan- Katolik mezhebi ülkeye girdiğinde kıyas edilecek felsefe, Neo-Konfüçyüsçülük idi.

Kuzey Asya’da Taiji (Nihai üstün), Li (İlke), Qi (Maddesel güç/Psiko-fiziksel husus), Xin (Akıl ya da Kalp-Akıl), Xing (İnsan Etiğinin Doğası) ve Weifa (Duygular ortaya çıkmadan önce zihnin kasti ve evrensel hali) gibi karmaşık durumlar çerçevesinde çizilen Neo-Konfüçyüsçülük, Doğu’da doğa ve insan kalbi/aklı arasındaki kapsayıcılık üzerinden şekillenmişti. Bu kapsama göre

³⁴⁶ Kim, Critical, s.39.

Kore’de insanın kendini, Li-Qi arasındaki dengeyi bularak uyumu yakaladığında gerçekleştirebileceğine inanılıyor ve Li-Qi ilişkisi Tohak ve İhak olarak tartışılıyordu.³⁴⁷

Özünde Li-Qi ilişkisinin devlet düzeyindeki karşılığı Li’nin kralla Qi’nin bakanlarla eşleştirilmesiydi. Buna göre kral, Li’nin evrensel ilkeleriyle ilgilenirken; bakanlara Qi’nin getirisi olan insan ilişkileri kalıyordu. Ancak Kore’de Jeong Do-jeon’un etkisiyle insanların kendi krallarını seçmekten sorumlu olduğu da öne çıkarılmış ve kralın “hayırsever” kişiliğine vurgu yapılmıştı.³⁴⁸ Böylece Kore’nin toplumuna yön veren yapı taşları belirginleştirilmişti. Bu sistem 1600’lere kadar süregeldi. Fakat 1600’lerden sonra gerçekleşen Mançu istilası, ekonomik durum ve ülkede giderek yozlaşan bir Yangban kesiminin olması gibi problemler, yeni arayışları beraberinde getirmişti. Bu süreci takiben Kore Hükümetinin Neo-Konfüçyüsçülük’ü yeniden tesis etmesi, Neo-Konfüçyüsçülük’ü yeni fikirler türeterek reforme etmesi ve Neo-Konfüçyüsçülük’ten vazgeçip yeni bir dünya görüşünü benimsemesini temel alan üç görüşten birini seçmesi gerekiyordu.³⁴⁹

Toplumsal Krizin getirisi aynı yıllarda milliyetçiliği arttıran bir etken oldu. Birçok Koreli Bilgin, Çin’de Batı Teknoloji ile tanışmış, Çin’in dünyanın merkezi olduğu inancını sorgulamaya başlamış ve öz kimliklerini sorgulayarak ülkedeki problemlere milli çözümler getirme derdine düşmüştü. Nitekim 1620’den sonra geliştirilen ve Silhak adı verilen Pratik Öğrenme Ekolü ile birlikte Kore’nin Çin’den farklı bir tarihi olduğu ortaya konulmak istenirken artık Kore’yi medenileştiren kişinin Gija değil Tangun olduğu görüşü kalkınışa geçmişti.³⁵⁰ Böylece 1792’de Taejo’nun yanında Tangun’un tapımına da yer verilmesine uzanan bir süreç başladı.³⁵¹

Yu Hyeongwon, Jeong Yak-Yong ve Park Je-Ga gibi Silhak Bilginlerinin hedefi, tarımsal üretimi genişleterek ulusal zenginliği arttırmak ve bunun içinse Çin tarım tekniklerini öğrenip devlette toprak mülkiyeti reformları yapmaktı. Onlar, devlet yönetiminden önce maddi refah ve ordunun güçlü olmasının önemine vurgu yapıyordu.³⁵² Dolayısıyla her toplumda olduğu gibi Kore Hükümetinin yada Koreli Bilginlerin ilk seçeneği hiçbir zaman için yeni bir görüşe direkt olarak geçmek olmadı. Üstelik yeni dünya görüşü onlar için Katolik mezhebiydi ve bu inancı kabul etmek sadece ata ritüeli gibi dini-kültürel geleneklerden vazgeçilmesini değil aynı zamanda topluma yön veren ve kral üstünde dahi etkisi olan Yangban sınıfının sosyal sistemdeki üstünlüklerinin de sonunu

³⁴⁷ Hansang A. Kim, The Primacy of Li (Principle) in the Neo-Confucian Philosophy of Zhu Xi: Significance for Contemporary Korean Society, **Korea Journal**, c. 59, sy. 4, 2019, s. 195.

³⁴⁸ Chong, Revitalization, s. 60.

³⁴⁹ Rausch, Ambiguity, s. 54.

³⁵⁰ Soo-Ja Kim, The Modern Korean Nation, Tan’gun, and Historical Memory in Late Nineteenth to Early Twentieth Century Korea, **International Journal of Korean History**, c. 19, sy. 2, 2014, s. 217.

³⁵¹ Koh, Religion, s. 204.

³⁵² Stephens, a.g.m. s. 44-46.

getiriyordu.³⁵³ Nitekim Lillias Underwood, Taşra'daki bir sulh hakiminin Amerika ve Amerikan vatandaşları hakkında bir şeyler duymaya çok istekli olduğunu ve birçok soru sorduğunu aktarıyor ancak misyonerlerin kibarca dinlenmesine karşın Kore soylularının sosyal, dini ve politik bir çok zincire bağlı olduğundan ulaşılması güç bir konumda olduğunu belirtiyordu. Ona göre; Yangbanlar genellikle bu zinciri kırma arzusunda değildi.³⁵⁴

Silhak, 1620-1820 arasında Kore üzerindeki hakimiyetini koruyordu. Fakat Seohak olarak adlandırılmaya başlayan Batı ilmi, Çin üzerinden astroloji, coğrafya, Öklid geometrisi, tıp gibi konular üzerinden Kore'de yayılmaya başlamıştı. Yine de bu yıllarda -Hristiyan Misyonerler kendi ilimlerini Cennet Öğretisi manasında Cheonhak olarak adlandırıyor olsa da- Kore hala dini bir değişime hazır değildi.³⁵⁵ Çin'in 1653'te aldığı Batı takviminin kabulü gibi kararlara Kore'de temkinli bir bakış vardı. Üstelik takvim, cennet ile hükümdar arasındaki ilişkiyi yani dini duruşu doğrudan ilgilendirmekteydi. Resmi takvimin, gökyüzü olaylarından yola çıkarak dünyada gerçekleşen hadiseleri önceden bilmesi, hükümdarın monarşik gücünü kuvvetlendiriyordu. Keza habersiz gerçekleşen bir olay, cennetin durumdan hoşnut olmadığına işaret etmekteydi. Nitekim Koreli Bilginler, Çin'in kararını, Çin göğü ve Kore göğü arasında fark olduğu gerekçesiyle tamamıyla reddederken Kral Hyeonjong (1641-1674), mevcut Kore takvimi ile karşılaştırmak için Yeni Çin takviminin incelenmesini önerdi. Fakat monarşik güç üzerinden Kore'ye sızan batılı takvim ancak din ve kozmoloji birbirinden ayrıştırıldığında, 1896'da kabul edilebildi.³⁵⁶

1720'de, Çin'e gönderilen elçilerden biri olan Yi Imyeong (1658-1722), Katolik Misyonerlerle olan temasında edindiği bilgiler kapsamında; Hristiyanlığı, Konfüçyüsçülük'ten çokta farklı bulmamakta ve Taoizm'in nihilizmi ile Budizm'in dinginciliğine kıyasla, Tanrı (Sangje) ve doğal tabiatın iyileştirilmesi için çabalama konusundaki etik-ahlak-aileye saygı ilkelerinin iki dinde benzer olduğu çıkarımını yapmaktaydı. Ancak Yi, Konfüçyüsçü bakışın ötesine geçme taraftarı değildi. Ona göre; Hristiyanlığın Cennet Lordunun soyundan gelme hikayesi, Buda'nın doğuşuna benzerdi ve cennetle ödül-cehennemle cezalandırma doktrini saçmalıktan ibaretti.³⁵⁷ Nitekim Neo-Konfüçyüsçülük'e göre; bir insan doğacağı zaman vücudu şekillenir ve ruhani güç (ki) ona bağlanırdı. Kişinin yaşamı boyunca insan ruhu, sim (akıl) olarak çağılır, bu ruha doğuştan cennet tarafından etik tabiatı (seong) verilir ve kişi öldüğünde sim, bozulan bedenden (baek) ayrılarak hon yani ruh olurdu. Dolayısıyla ruhlar, bedenden ayrı varlık gösteremezdi. Ancak Batı ilmi, insan ruhunu (yeong-hon) bağımsız olarak ele alıyor ve "sözde cennete geri dönüş" ile ruhani güç yok

³⁵³ Matsutani, a.g.m. s. 79.

³⁵⁴ Underwood, Fifteen, a.g.e. s. 64.

³⁵⁵ Chung, Introducing, s. 1.

³⁵⁶ Baker, Confucians, 53-55.

³⁵⁷ Baker, Confucians, 56.

oluyordu. Bu bakış Shin Hudam ile Zhu Xi gibi düşünürlerin eleştirilerinin hedefi olurken Katolik Doktrinindeki düşüş, kefarete ve Tanrının hiçlikten yarattığı gibi konular saçmalıklardan ibaret kaldı.³⁵⁸

Kral Jeonjo döneminde süren tartışmalarda; Sin Heonjo, “ahlaksız” kabul edilen Batı öğretilerinin Konfüçyüs ve Mensiyüs öğretilerini simgelemek üzere kullanılan hak (ilim) kelimesiyle bağdaştırılmaması gerektiğine işaret ederek; Batı öğretilerini, şamanların gizli sanatlarına ve zanaatkarların teknik becerilerine atıf yapmak için kullanılan “sul” kelimesiyle adlandırmanın daha doğru olduğunu iddia ediyordu ki bu yolla Kore toplumunda Şamanizm karşısında Konfüçyüsçülük’e verilen değer üzerinden Batı ilminin sınırlarını netleştirmekteydi. Ancak kral, iyi yada kötü fark etmeksizin ilimin ilim olarak doğanın bir parçası olduğunu savunuyordu; Batı ilminin tamamıyla yasaklanmasını dar görüşlülük olarak adlandırdı. Ayrıca Hong Dae-Yong (1731-1783) gibi bilginlerin işaret ettiği üzere Katolik doktrini ile Batı Biliminin başarıları arasında mantıksal bir bağ kurulamıyordu. Koreliler için sunulan bilgi doktrin değil, bilim ve teknolojiydi. Aynı aralıkta yapılan tablet yakma girişiminin ardında bile teknolojik gereksinimler yatıyordu.³⁵⁹

Yi Ik ve anti-Katolik öğrencisi Sin Hudam arasında geçen konuşmalarda Sin, Katolizmin Budizm’den daha iyi olmadığı görüşünde olsa da Yi, Batılıların bilimsel yönden gelişmişliği üzerinden Katolizmi insanları aldatan diğer öğretilerden farklı sınıflandırıyordu. Özünde Katolik savunucusu kabul edilen Yi’nin dahi temennisi, misyonerlerin Yi Hanedanlığının meşruluğunu güçlendirip besleyecek yöntemlerini alabilmektir. Yi’nin kendisi, Batı’ya olan hayranlığına rağmen Batı öğretisini Neo-Konfüçyüsçü bakışıyla bağdaştırarak benimsemişti. İnancını değişmiş değildi.³⁶⁰ Onlar için Hristiyanlık, dinle değil modernleşme ile özdeşleşiyordu.³⁶¹

Üstelik Kore Hükümeti, teolojik yaklaşıma karşıydı. Bu nedenle 1786’da Batılıları ülkeye davet etmek isteyen Park Je-Ga (1750–1805)’ya karşı bir girişimde bulunulmamıştı. Nitekim o, -Yi Ik (1681-1763) gibi- Budistlere benzemelerine rağmen Batıların, Budistlerden farklı olarak, insan yaşamını geliştirmenin yolunu bildiğini ve Batılar topraklarında benden dikkatlice faydalanmaları gerektiğini savunmaktaydı. Aksi halde ilerde Batılıları çağırırsalar da Batılılar davete iştirak etmeyecekti. Dolayısıyla Park’ın ve Yi’nin yaklaşımları, teolojik kökene sahip olmayan bir modernleşme isteğini barındırıyordu.³⁶² Bu istek, Yi’nin bir başka öğrencisi olan An Chong-Bok (1712-1791) tarafından da sıkıca takip edilmiş ve Batı’nın ilmi Kore’ye alınmak istenmişti. Ancak Katolizmin bilimsel öğretilerden çıkıp giderek teolojik bir yön alması ve Katolizmi benimseyenlerin

³⁵⁸ Chung, *Introducing*, s. 2-3; Rausch, *Ambiguity*, s. 54.

³⁵⁹ Baker, *Confucians*, 66-68.

³⁶⁰ Baker, *Confucians*, 94, 104; Donald L. Baker, *Jesuit Science through Korean Eyes*, **The Journal of Korean Studies** (1979-), c. 4, 1982-83, s. 231.

³⁶¹ Jeong-kyu Lee, **Historic Factors Influencing Korean Higher Education**, Korean Studies Series, Kore, 2000, s. 96.

³⁶² Baker, *Confucians*, 70, 104.

çoğunun Yi'nin öğrencileri olmasıyla (ki bazıları da An'ın akrabalarıydı) An, yazılarında anti-Katolik tavrını giderek sertleştirdi.³⁶³ Böylece nedeni ne olursa olsun Katolik Doktrini çizgisinde Neo-Konfüçyüsçülük'ü bırakarak kilise otoritesini kralın otoritesinin üstüne koyanlar, hükümet tarafından şiddetli cezalara maruz bırakıldı ve “ahlaksız” veya “kötü öğreti” olarak kabul edilen Katolik mezhebine yönelik tutum ancak Kore'ye teolojik açıdan yaklaşmadığında tepki görmedi.

Dinin sistem üzerindeki etkisi, Donghak gibi millileştirme çabalarıyla dahi uyumu yakalayamamıştı. Nitekim Kore'nin Batı ve sunduğu dine bakışı, ülkenin dışa kapalı kalmasını savunan bilginlerin oluşturduğu Wijeong Cheoksa fikrinde belirginleşmekteydi. Çince'de doğruyu (Çin kültürü) savunup yanlış (Batı kültürünü) reddetmek anlamına gelen bu görüş kapsamında Choi Ik-Hyun gibi Konfüçyüsçü bilginler, Batı'ya karşı milli bir direnişi başlattı ve bu direniş, ülkenin Japon sömürüsüne girmesiyle birlikte Hristiyan cemiyetlerin Koreli özgürlükçülere destek vermesiyle başlayan milli direnişin yön değişimine dek sürdü.

3.3.4. Tek Tanrı'ya Dönüş ve Tangunizm

Hristiyanların gittikleri bölgede yöre halkını yeni bir dine kabule hazırlamak ve misyon faaliyetlerini başarıyla tamamlamak için öncelikli görevi Hristiyan dinini halka açıklayabilmektir. Yeni bir dinin kabulü için ise başlıca iki yöntem belirlenmiştir. Bu yöntemler; ya bölgedeki dinin zayıflığına saldırıp o açıktan sızmak yada yöresel dinin bir kısmını değiştirip buradan insanları Hristiyanlığı kabule hazır hale getirebilmektir.³⁶⁴

1897'de John Corfe, hayaletler, kötü ruhlar ve ata tapımı etrafında şekillenen ruhani bir dünyaya inanan Korelilere dini öğretmenin ilk adımını Tanrı'nın “O” (He is) olduğu ve tek oğlunu kurtarıcı olarak dünyaya gönderdiğini anlatmak olarak tanımlamıştır.³⁶⁵ Önceki dönemlerde Çin'de uygulanan politika kapsamında; İncilin ilk kısmında yer alan “Başlangıçta Tanrı, cennet ve dünyayı yarattı”ya benzer sözleri antik Çin kayıtlarında bulan ve örnekleri “Tanrı Kral Wan ile konuştu”yu “Tanrı Musa ile konuştu” gibi benzetmelerle çoğaltan misyonerler, Pavlus'un sözlerini ataya saygı ile de bağdaştırarak iki dini ortak bir temelde buluşturmayı başarmıştır.³⁶⁶

Kore'ye gelindiğinde, çağdaşlaşma üzerinden Konfüçyüsçülük başta olmak üzere Çin temelli etkileri kıran misyonerlerin savaşması gereken tek düşmanı, Kore'nin yerli dini Şamanizm olmuştur. Misyonerler, bu dine hem doğrudan saldırmışlar hem de Modern Şamanizm'in Hristiyanlık olduğu

³⁶³ Baker, Confucians, 108.

³⁶⁴ Timothy S. Lee, What Should Christians Do about a Shaman-Progenitor?: Evangelicals and Ethnic Nationalism in South Korea, *Church History*, c. 78, sy. 1, 2009, s. 70.

³⁶⁵ Oak, Making, s.33.

³⁶⁶ Legge, a.g.e. s. 244, 246, 257.

görüşüyle dini kendilerine uyarlamıştır.³⁶⁷ Nitekim “Üç Köprü” adı verilen bu metodun amacı; yerel din ile felsefi-tarihi köprü, dini-mistik köprü ve etnik-nesnel köprüyü kurmak kaydıyla halkı Hristiyanlık çatısında toplamaktır.³⁶⁸

Konfüçyüsçülük, Taoizm ve Kore Şamanistliğinin orijinal temelde tek tanrılı olduğuna dair fikirler geliştiren John Ross; Her şeye gücü yeten ancak görülemeyen Tanrı’yı Çin’de “Tienlaoye” olarak andıklarını ve bu kelimenin Kore dilindeki karşılığının “Cennetsel” anlamında “Hannonim/Hananim” olduğunu ileri sürmüştür. Fakat kavramsal tartışma 1883 yılına dek sürmüş ve Underwood gibi Kore’de etkin olan misyonerlerin Çin’deki Anglikan kilisesinden etkilenmesi sonucu Göksel/İlahi Lord manasına gelen “Tianzhi” kavramı da Hananim ile birlikte kullanılmıştır.³⁶⁹

Cennetin kişisel adı olan ve Antik Çin’de hep gökle ilişkilendirilen yüce bir varlık olan Ti’den türeyen “Tianzhi” kavramı Matteo Ricci’nin Çin’e ulaştığında Hristiyan Tanrısını simgelemek üzere kullanmayı uygun gördüğü iki isimden biridir. James Legge’ye göre; Tianzhi aynı zamanda antik zamanda halkın tek tanrıcı olduğuna da kanıtlamaktadır. Üstelik Tianzhi yerine kullanılacak kavramın “Cennetteki Ruhlar” manasına gelen Shan’dan türeyen ve “Gökyüzünün Hükümdarı” diyebileceğimiz “Shangdi” haline dönüşen bir kavram olması; Samuel Schereschewsky’nin de açıkladığı gibi Asya’da cennet ve yeşim imparator ile bağdaştırıldığından ve Shen’in tekil-çoğul/kadın-erkek fark etmeksizin kullanılmasından dolayı uygun değildir.³⁷⁰

Özünde Kore’de tartışmalara çıkmasının en önemli nedeni Tianzhi’nin Kore’deki karşılığı esas alındığı içindir. Buna göre Şamanist kökenli bir kavram olan Hananim’in Çince’deki karşılığı Shangdi’dir ve Lillias Underwood’a göre “Tanrı” sözcüğünü “Tanrılara” çevirmek kendi dilleri açısından mümkündür ancak Korece için “Cennetin Baş Tanrısı” Hananim iken “Dünyanın Tanrısı” Tangmin’dir. Dolayısıyla başlangıçta bahsedilen durumun Kore’ye uyarlanması mümkün olmaz.³⁷¹ Üstelik ona göre Hananim, Eski Ahit’te “efendi” anlamına gelen Baal ile özdeşleşmektedir.³⁷² Nitekim kavram, cennet anlamına gelen “Hana” ile efendi anlamını verecek olan “-nim” ekinden türetilmiştir. Fakat Hristiyanların üçün tekte birleşimi şeklinde isimlendirdikleri Elohim kavramının Tangun ile eşleşmesi ve Kore’nin kökensel derinliğinde Tanrı konseptinin Korece’nin en eski

³⁶⁷ Bülent Okay, Günümüz Kore Toplumu ve Şamanizm, Doğu Dilleri, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Dergisi**, 1996, c. V, sy. 3, s. 32.

³⁶⁸ Paul F. Knitter, **Introducing Theologies of Religion**, Orbis Books, New York, 2008, s.112.

³⁶⁹ Oak, a.g.m. 101-103.

³⁷⁰ Legge, a.g.e. s.11; Oak, a.g.m. s. 100.

³⁷¹ Underwood, Fifteen, s. 104.

³⁷² Soojin Chung, The Seed of Korean Christianity Grew in the Soil of Shamanism, **Christianity Today**, 2022, <https://www.christianitytoday.com/ct/2022/november-web-only/korea-shamanism-christianity-pyongyang-revival.html>, (01.06.23, 16.16).

terimlerinden biri olan Hananim'e uyarlamasının daha avantajlı gelmesi nedeniyle sözcüğün karşılığı zaman içinde Baal'dan Yehova'ya dönüştürülmüştür.³⁷³

Dönüşüm sürecinde Tangun, İbrahim Peygamberle özdeşirken; Kija yeni medeniyetin kurucusu olan Musa Peygamber şeklinde simgelenmiş ve bir Hristiyan misyoneri olan Henry G. Appenzeller kendini Kore'ye Modern Kija olarak tanıtmıştır.³⁷⁴ Bu öze dönüş ekseninde gerçekleşen değişim ve modernleşme propagandası nedeniyle Endonezya Kardinali Julius Darmaatmadja'nın da işaret ettiği gibi Asyalılar İsa'ya bir kurtarıcı gözüyle değil "Bilgeliliğin Öğretmeni", "Şifacı", "Azat Edici", "Yoksulun Merhamet Sahibi Dostu" ve "İyi Samiriyeli" şeklinde bakmaktadır.³⁷⁵

3.4. Kore Yarımadasında Hristiyan Misyonerliği

3.4.1. İlk Temas ve Vaftizler

Silla Krallığı ile altın çağlarından birini yaşayan Koreliler, ortaçağda Çin sınırlarını aşarak Araplarla temas kurmuş ancak 16. yüzyıla dek Avrupa için bir gizem olarak kalmıştır.

Batılılar ancak 17. yüzyılda Pekin'de bulunan misyonerlerin gönderdikleri haritalar neticesinde Kore'ye dair ilk izlenimlerini edinmiştir.³⁷⁶ Dolayısıyla 8. yüzyılın başlarında Nesturilerin adada varlık göstermesi gibi erken girişimlerin misyonerliğin zamansız ve yetersiz olması nedeniyle sonuç vermediği ortaya çıkarken; Süreç boyunca Kore Yarımadasını Avrupa ile bağlayan Japonya olmuş, Avrupalıların kullandığı "Corea" kelimesi Japonya kökenli "Korai"den (Çincesi Kaoli) türerken Koreliler, Yaso (İsa) Mezhebini Japonlarla keşfetmiştir.³⁷⁷

Kore Yarımadasına ulaşan ilk Batılı, Portekizli denizci Domingos Monteiro'dur.³⁷⁸ 1578'de gemisindeki sorun yüzünden kıyıya yanaşmış ve Korelilerle iletişim kurmuştur. Ancak bu kazada Batı'yı Kore'nin varlığından haberdar etmemiş ve yarımada hakkındaki bilgileri ilk kez Avrupa'ya aktaran Gregorio de Cespedes adındaki bir İspanyol misyoner olmuştur.

Toyotomi Hideyoshi'nin Kore istilas sırasında Portekiz Misyonerleri tarafından vaftiz edilen Konishi Yukinaga adındaki bir daimyo Kore'ye ulaşınca bölgeye Japonya'daki İsa Cemiyetinden bir papaz talep etmiştir. Bunun üzerine 1577'de Japonya'ya gönderilen misyoner olan Gregorio de

³⁷³ Park, a.g.m. s. 44; Oak, Making, s. 55-56.

³⁷⁴ Oak, Making, s. 18.

³⁷⁵ Knitter, a.g.e. s.98.

³⁷⁶ Detaylı bilgi için bkz: White, a.g.e. s. 343.

³⁷⁷ William Elliot Griffis, **Corea: The Hermit Nation**, W. H. Allen&Co, 1882, Londra, s. 2; Roux, a.g.m. s. 121.

³⁷⁸ Oğuz, Choson, s. 68.

Cespedes, Kore'ye giden ilk misyoner olmuştur. Foucan Eion adındaki Japon bir rahiple 1593'te Busan'a ulaşan Cespedes, Japon ordugahını gezerek misyon faaliyetlerinde bulunmuştur. Ancak "Budist rahiplerin kıskançlığı nedeniyle" iki misyonerin faaliyetlerine sınırlama getirilmiş ve Japonya'nın ülkesinden misyonerleri kovduğu bu dönemde Konishi hükümetine hesap vermek durumunda kalmıştır.³⁷⁹

Japon ordusunun yanından ayrılma şansı olmayan Cespedes ve Eion'un bu ortamda Kore'ye dini yayma teşebbüsünü başarıya ulaşılamamış; Cespedes'in bu savaş sırasında Korelilerin durumu hakkında bilgi veren dört mektup bırakması dışında ilerleme kaydedilmemiştir. Bazı kaynaklarda; Hideyoshi istilası sırasında esir alınan ve Portekizlilerle Japonlara satılan Korelilerin, Hristiyanlığı benimsediği ve Japonya, Hristiyanlığı güç kullanarak bastırmak isteği sırada dahi dinden vazgeçemedikleri söylenmektedir. Fakat bunlar kesin bilgiler olmamakla birlikte, esir statüleri göz önüne alındığında dikkate değer sonuçlar vermemektedir.³⁸⁰

Sonuç olarak Japon-Hristiyan ilişkisi, dönemin Kore siyasetine etki ettiğinden 1500'lü yıllarda Kore'de Katolik felsefesi, Kore'nin en önemli filozoflarından biri olarak kabul edilen ve Toegye olarak bilinen Yi Hwang tarafından dikkat edilmesi gereken zararlı bir bilim olarak sınıflandırılmıştır.³⁸¹

Japon istilasının etkisiyle kendini yabancı varlığına kapatan bir krallık olan Kore'ye, Hristiyan misyonerlerin erişim sağlaması Korelilerin anavatanlarından uzakta, Çin'de gerçekleşmiştir. Düzenli olarak Pekin'i ziyaret eden Koreli elçiler, 17. yüzyılın başlarında Batı bilimi ve Hristiyanlıkla tanışmıştır. Bu tanışma, bölgede ikametine izin tanınan ilk Avrupalı misyoner olan İtalyan Cizvit Matteo Ricci'ye 1601 yılında Pekin'de kalabilmesi için ikamet izni verilmesiyle gerçekleşmiştir.

Çin, Asya'nın kültür taşıyıcısı olduğu için bu topraklarda meydana gelen değişimler hem Kore'nin hem de Japonya'nın kaderini tayin etmektedir. Kendini dünyanın merkezi olarak gören ve John K. Fairbank'ın "kendi içinde ayrı bir dünya" olarak tasvir ettiği Çin, tarihinin başlangıcından beri "barbar" bir kavim olarak gördüğü Avrupalılarla temasını korumuştur.³⁸²

8. yüzyılın başlarında Çin, Batı'da bıraktığı pozitif izleminin tadını çıkartırken yüzyıllarca İpek Yolu üzerinden sevk ettiği çay, şeker, ipek, sedef, kağıt, kafur, tarçın, porselen, uçucu yağlar, bambu, duvar kağıtları, emaye ürünler ve yelpaze gibi çeşitli metalarla Avrupa Çin'e bağımlı hale gelmiştir.

³⁷⁹ White, a.g.e. s. 337.

³⁸⁰ Park, a.g.e. s. 26; Oğuz, Choson, s. 69; White, a.g.e. 338.

³⁸¹ Patrick Kilkelly, **Mainstream Culture and The Inculturation of Catholicism in Late Chosŏn Korea**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, SOAS Üniversitesi, 2017, s. 15.

³⁸² Dilinuer Wufuer, Osmanlı ve Çin İmparatorluklarının Çöküşü ve Cumhuriyete Geçişinin Karşılaştırmalı Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016, s. 53-54.

Bu süreçte Avrupai hiçbir ürüne ihtiyacı olmayan Çin, yaptığı ticaretten yüksek meblağlarda gümüş elde etmiştir. Avrupalıların da ticarete sunabileceği tek takas ürünü de bu gümüş olmuştur. Geri kalan yünlü kumaşlar ve lüks eşyalar Çin'i cezbedeme konusunda başarısız olmuştur. Çin'in ilgisini çeken yiyecekler ise karlı bir ticarete olanak sağlamamıştır.³⁸³

Avrupalıların en nadide ve değerli ürünleri ve özellikle tüfek gibi ateşli silahlar ancak Çin'in gölgesinde kalan Kore'nin ilgisini çekmiştir. Bu durum Japonya içinde geçerlidir. 16. yüzyılda Japonya'ya ulaşan Cizvitler, silah teknolojileriyle Japonlara kendilerini kabul ettirmiş ve daha sonra onların yerel dinlerine saldırarak Hristiyanlığı yaymaya çalışmıştır. Bu girişim Edo döneminde durdurulsa da Meiji dönemindeki yenilik hareketleri Japonları arzuladıkları şekilde gölgesinde kaldıkları Çin'in önüne geçirebilmiş, hatta dünyaya egemen olabileme fırsatını sunmuştur.

Aynı yıllarda kendine ait bir medeniyeti olan -ki Fransız İhtilali bu Konfüçyüsçü medeniyetten etkilenmiştir- ve iç dengelerini sağlamış olan Çin, Avrupalıları kendiyle aşık atabilecek seviyede görmemektedir. Bu nedenle kendi kültürleri ve ticari ürünleriyle Çin'i cezbedemeyen Avrupalılar, bir yandan Afyon savaşlarıyla Çin egemenliğindeki tek taraflı ticarete son vermek istemiş ve diğer yandan Çin'in Hristiyanlaştırılması için güçlü bir adım olacak Kore ile temas etmeye başlamıştır. Asya'nın zayıf halkası olarak kabul edilen Kore, Avrupalıların "dünyayı erken fethetmek" üzere Çin'i Hristiyanlaştırma misyonunda anahtar vazifesini üstlenmiştir.³⁸⁴

Avrupalıların Çin'i Hristiyanlaştırma çabaları, M.S. 635 yılında Ta-Ch (Suriye) Krallığından Alopen adında bir Hristiyan misyoner Çin'e ulaşmasıyla başlamış bir serüvendir. 638'de Çin'in finansal yardımıyla bölgede ilk kez kilise inşa edilmiştir. Aynı dönem İsa Mesih'in Sutrası Çince'ye çevrilmiş ve böylece M.S. 7. yüzyılda Hristiyanlık bir grup Nasturi din adamıyla birlikte Çin'de yayılmaya başlamıştır. Bu yayılma, 845'te Hristiyanlık İmparator Wu Tsung tarafından yasaklanıncaya kadar sürmüştür.³⁸⁵ Ancak Coğrafi keşiflere kadar Hristiyanlığın Çin'de etkisi çok durağandır.

1511'de Portekizliler, "baharat ticareti için anahtar liman" Malakka'yı ele geçirmesi daha sonra buraya gelen Hollandalılar ile bölge için savaşmasına yol açmıştır.³⁸⁶ Doğu Hint adaları üzerinden başlayan hakimiyet mücadelesi 1575'te İspanyolların bölgeye gelişini takip etmiştir. Bu süreçte Çin'le dolaylı yoldan temas kurulmuştur.

³⁸³ Wufuer, a.g.m. s. 58; Ebrey, Walthall, a.g.e. s. 280.

³⁸⁴ Underwood, Call, s. 43; Wolfram Eberhard, Çin Tarihi, TTK Basımevi, Ankara, 1995, s. 308-309.

³⁸⁵ Charles R. Gailey, Howard Culbertson, **Discovering Missions**, Beacon Hills Press, Kansas, 2007, s. 41.

³⁸⁶ Yasir Yılmaz, **Sömürgecilik Bağlamında I. Afyon Savaşı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s. 34.

İngilizlerin Batılı ticaret merkezi olan Makoa'ya gelişini takiben 1600'de Doğu Hindistan Şirketinin kurulması Çin'e sızmanın öncüsüdür. Nitekim I. James, 1604'te Kore'yi de şirketin ticari ilişkiler kurması gereken ülkelere eklerken;³⁸⁷ Bu şirketle yoluyla İngiltere, Hindistan'a sızdıktan sonra Çin'de Avrupa etkisi artmıştır. Özellikle 1700 sonrası Çin, doğrudan olarak Avrupalı devletlerle etkileşime girmekten kaçamamıştır.

1689 sonrası Kanton'a sızmaya başlayan Doğu Hindistan Şirketi, önemli gelir sağlayan çay ticaretine karşı giderek ticaret hacmi artan İngiliz pamuklusunu Çin'e satmaya başlamıştır. İngilizler, Batılılara karşı bu limanda üstünlük sağlayarak %25'lik payda kalan Almanya'yı baskılamış ve ithalatın %60'ını ele geçirmiştir. Ancak Çin gümüşünün piyasada hakim olması İngiliz sermayelerini uzun vaade de yıpratınca Çin pazarını ele geçirmek için yeni yollar aranmıştır. Ticareti kısıtlı tutan Çin'e karşı toplumu ele geçirmenin yönetimi ise Hindistan'dan ithal edilen Afyon ticareti olmuştur. 1770 sonrası Çin'e Afyon ihracatı ile ilaç olarak kabul edilen Afyon'un kullanımının keyfileşmesi Çin'i önlem almaya itmiş 1729'da Afyon ticareti yasaklanmış ve bu karar 1796 ile 1800'de yenilenmiştir. Ancak kaçakçılık engellenememiştir.³⁸⁸

Hakimiyet el değiştirirken Çin, Annam, Birmanya ve Siyam'da muharebe ederek bu bölgeden kendi öz topraklarına uzanan sınırlarında egemenliği için savaşmak zorunda kalmıştır. 1800'lerde İngilizlere karşı savaş vermesiyle Batı'ya karşı ilk kez cephe almıştır.

Afyon Savaşları öncesi Avrupalıların belli bir aralıkla ve kısa süreli olmasına dikkat ederek sadece Nankin ve Kanton civarında kalmalarına izin veren Çin, Batı sömürsünü Asya Pasifik'e kadar ilerleten Nanjing Anlaşmasına kadar tekeli elde tutmuş; Avrupa ile ticareti "Hong" adını verdiği tüccarlarla sınırlandırmıştır. Bir yabancıya borçlanması yasaklanan bu tüccarlardan başka şansı olmayan Avrupalılar, Hong Tüccarları üzerinden halkın Hristiyanlaştırılmasını başaramayacaklarını kısa sürede kavramıştır. Böylece Matteo Ricci, bir haremağasının aracılığıyla saraya girmiş ve imparatorudan başlamak üzere üst tabakadan alt tabakaya doğru tüm ülkeyi Hristiyan yapmak için faaliyetlere başlamıştır.³⁸⁹ Bunun için de öncelikle Çin bilim ve kültürünü Avrupa bilim ve kültüründen daha aşağı seviyede göstermek istemiştir. Bu süreç 1856'da Tianjin Anlaşması ile Çin'e din özgürlüğü verene kadar da artarak devam etmiştir.³⁹⁰

Çin'de Ricci tarafından yazılan dini ve bilimsel broşürleri Budist tapınaklarında tartışmaya başlayan Koreli elçiler, Batı bilimi, takvim ve din gibi çeşitli konuları ele alan bilgileri incelemiş ve

³⁸⁷ Gwang Ok ve Kyoung-Ho Park, A Social- Culturel History of Sport in Korea, **East Asian Sport Thoughts**, National Taiwan Sport University, 2012, c. 3, <https://physical.ntsuo.edu.tw/var/file/12/1012/img/451/6.pdf>, (13.08.2023, 16:16), s. 94.

³⁸⁸ Yılmaz, a.g.m. s. 40-45, 49; Kızıl, a.g.m. s. 85.

³⁸⁹ Eberhard, a.g.e. s. 286-287.

³⁹⁰ Wufuer, a.g.m. s. 57.

vatanlarına geri döndüklerinde Hristiyan misyonunu 1608 gibi erken bir tarihte evlerine taşımış; Bir Koreli memur ile misyoner arasında geçen ilk resmi kayıt, Jeong Duwon'un (1581-?) asistanı Yi Yeonghu'nun João Rodrigues'e (1561/1562-1633/1634) Batı teknikleri ile takvim hesaplaması hakkında daha fazla bilgi isteyen mektubu olmuştur.³⁹¹ Hatta İlk Koreli Hristiyan'ın bu dönemde, 1610 yılında Çin'e giden Ho Kyon olduğu da düşünülmektedir.³⁹²

1644 yılına gelindiğinde Kore tarihine damga vurabilecek bir olay meydana gelmiştir. Mançu saldırılarında Çin'e esir düşen Joseon Veliht Prensi Sohyeon, esaret altında geçirdiği bir senede Katolik rahip olan Adam Schall von Bell ile yakınlaşmış ve ondan Hristiyanlık hakkında bilgi edinmiştir.³⁹³ Söylentilere göre prens burada Hristiyanlığı kabul etmiş ve Hristiyanlar, ileride Kore kralı olacak bu prensle Kore'yi ele geçirebileceklerini düşünmüştür.³⁹⁴

Rahip Bell'e göre "İlahi Kurtarıcı"dan etkilenen ve astroloji-matematik konulu kitapları ülkesine döndüğünde basabilmek üzere mahkemeye konuyu taşıyacağını dile getiren presin dini kabul edip etmediğinin gerçekliği kanıtlanamasa da prensin Kore'ye döndüğünde dini beraberinde götürmesi yalanlanamamaktadır. Prens, ülkesine Çinli Hristiyan olan 5 haremağası ve 3 saray leydisi ile yanına aldığı Hristiyanlıkla ilgili birçok kitapla Kore'ye dönmüş, Çin'i Hristiyanlaştırmak için Kore üzerinden bir plan yapan misyonerleri durduran ise prensin ülkeye ulaştıktan yetmiş gün sonra ölümü olmuştur. Onun ölümünün ardından şaman, vefatı kutsal ruhların kızgınlığına bağlamış ve ruhların sakinleşmesi için prensin getirdiği tüm kitaplar yakılmıştır.³⁹⁵

Korelilerin sonraki teması, 1653'te Hollanda Doğu Hindistan Şirketi'nin bir gemisi olan Sparwehr mürettebatının Jeju'ya (Quelpaert) kıyısına ayak basmasıyla gerçekleşmiştir. Bu şirketin mürettebatı, ülkeye izinsiz bir giriş yaptıkları için tutuklanarak Kore Kralı Hyojong karşısına çıkarılmış ve ülkelerine geri dönmelerine izin çıkmazken saray içinde çeşitli görevlere yerleştirilmiştir. Her Mançu elçisi geldiğinde ülkelerine dönmek için aracılık yapılması talebinde bulunan ve kaçma teşebbüsleri ağır cezalarla baskılanan mürettebat içerisinde on üç sene sonra Kore'den kaçmayı başarak bu mürettebattan kurtulan tek kişi Hendrik Hamel olmuştur.³⁹⁶

Ayrıca Hamel'in Kore'ye girişi ve kaçıışı ile buraya 1627'de düşen bir denizci daha olduğu ortaya çıkmış; Koreli bir kadınla evlenerek adını Park Yeon olarak değiştiren ve Kore askeriyesinde

³⁹¹ Lew, a.g.e, s. 18; Baker, Jesuit, s. 220.

³⁹² Oğuz, Choson, s. 73.

³⁹³ Oğuz, Choson, s. 71.

³⁹⁴ Jungwook Hwang, Veliht Prens Sohyeon ve Adam Schall, **Teolojik Söylem**, c. 69, 2012, <https://www.kci.go.kr/kciportal/ci/sereArticleSearch/ciSereArtiView.kci?sereArticleSearchBean.artiId=ART001697162> (02.12.22, 21:40).

³⁹⁵ Choi, a.g.m. s. 18.

³⁹⁶ Park, a.g.m. s. 27; White, a.g.e. s. 344.

görev alan Hollandalı Jan Jansz Weltevree, Hamel ve diğer mürettebatla iletişimi sağlayan kişi vazifesi görmüştür.³⁹⁷

Katolik mezhebinin etkisi Kore’de hissedilmeye başlanmasına rağmen bu dönemde Hristiyanların Kore’ye sızdığı doğru olmayacaktır. 1655 tarihli Martino Martini’nin kitabında aktardığı altın, gümüş ve incilerle dolu bir ada olduğu varsayılan Kore yarımadası hakkında 1665’te Adam Schall von Bell’in de aktarabildikleri sınırlıdır. Nitekim Bell, yarımada hakkında çok az bilgi sahibi olduklarını aktarmıştır.³⁹⁸

Birçok seyahatnamede cana yakın ve meraklı oldukları söylenen Koreliler, yabancılarla iletişim kurmaktan çekinmemiş ve onlara kucak açmıştır. Bu nedenle yasağa rağmen pasif olsa da yabancıların Kore’ye girdiği söylenebilir. Ayrıca 1721’de Papa’nın Hristiyan olanlara atalara saygı törenini yasaklamasına kadar Çin’de faaliyet gösterebilen Misyonerler, bu bölgeye gelen Korelilere de dini tanıtmıştır.³⁹⁹ Bu sırada din, Konfüçyüsçülük’ü tamamlayan bir unsur gibi ele alınırken; öğretiler “tek tanrılığı Neo-Konfüçyanizm’in tinsel olmayan konseptine karşı yeni bir nefes” olarak yorumlanmıştır. Hatta bu algı, Koreli düşünürler tarafından Dongdo Sogi yani Doğu Ahlakı ile Batı Tekniği şeklinde literatüre sokulmuş ve Matteo Ricci’nin Hristiyanlık ve Konfüçyüsçülük’ün benzerliklerine odaklanan eserini okuyan Lee Su-Kwang kendi eseri üzerinde bu konuya değinmiştir.⁴⁰⁰

1765’te amcası Hong Eock ile Çin’e giden heyete katılan Hong Dae-Young, Çinli Bilginlerin yanı sıra Katoliklerden de etkilenmiştir. Hong, Çin’in dünyanın merkezi olduğu anlayışını reddetmekte ve yazdığı Iysan Dağı Konuşması anlamına gelen Iysan mundap ile Boş ile Anamlı arasında geçen bir diyalogda evrene dair yeni bir bakış sunmaktadır. 1774’te Velihaht Prens’in öğretmenliğini yapması teklif edilecek kadar yüksek bir konumda olan Hong’un himayesindeki Park Ji-Won (Bak Jiwon) ise öğrencisi Namin grubundan olan Park Je-Ga (Bak Jega) ile birlikte Kore’nin çürüdüğü düşünülen düzenine karşı yeni arayışlar içine girmiştir.⁴⁰¹

³⁹⁷ Oğuz, Choson, s. 69.

³⁹⁸ Park, Western, s. 26.

³⁹⁹ Misyonerler Çin’de faaliyet göstermeye başladığında henüz yerleşmiş bir sistemleri yoktu. Hristiyan mezhepler, parçalanmış birliklerine Çin halkını dahil etmek istediğinde bir çok sorunla karşılaştı. Cizvitler için Çinlilerin yaptığı atalara saygı törenleri gelenekseldi ve dini olarak algılanmıyordu. Fransiskan ve Dominikenler ise bu törenlerin temelini “boş inançlara” dayandırıyor ve laik olamayacağını savunuyordu. Papalığın da Çin geleneklerine karşı olan tutumu Çin’de Hristiyan ilerleyişini durdurdu. Böylece Misyonerler ve Hristiyanlığı kabul eden Çinliler çeşitli baskılara ve işkencelere maruz kaldı. Detaylı bilgi için bkz: Ferro, a.g.e. s. 78-79.

⁴⁰⁰ Müge Kübra Oğuz, 19. Yüzyılda Choson Krallığı’nın Yönetim Anlayışında Meydana Gelen Değişim ve Dış İlişkilerin Başlangıcı, **ÇOMÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, c. 4, sy.1, 2019, s. 54-55; Oğuz, Choson, 73.

⁴⁰¹ Hwang, **Kore**, s. 88.

1777’de küçük bir gruptan oluşan Koreli Bilginler, Katolik mezhebiyle alakalı Çin kaynaklarını incelemeye başlamış ve bu yazıları Neo-Konfüçyanizm karşılaştırarak tartışmıştır.⁴⁰²

1783 yılına gelindiğinde Hristiyanlık hakkında duyumlar alan Bakan yardımcısının oğlu Namin grubundan Lee Seung-Hun⁴⁰³, Kral Jeongjo’nun (1752-1800) temsilcileri arasında Pekin’e gitmiştir. Burada Fransız misyonerlerden din hakkında bilgi edinmiş ve 1784’te Peder Jean-Joseph de Grammont tarafından vaftiz edilerek Hristiyan olmuştur. Petros vaftiz adını alan Seung-Hun’un Hristiyan olması ile Yangbanlar arasına sızan Hristiyanlar, Lee’nin ülkeye götürdüğü Katolik doktriniyle ilgili kitaplar ve haçlarla yarımadaya resmen giriş yapmıştır. Hatta Lee’nin yanında Peder Grammont’un da gizlice sınırı geçtiği ve burada faaliyet gösterdiği söylenmektedir. Öyle ki bir sene içinde 1000’den fazla kişi vaftiz edilmiş ve 1790’a kadar sayı 4000’e ulaşmıştır.⁴⁰⁴

1785’te Kim Bum-Woo (Pomu/Beomu) adlı bir şahsın evin önünden geçen yetkililer, evde tanıdık olmayan bir manzaraya şahit olunca evdeki Lee Pyok, Lee Seung-Hun, Jeong Yak-Yong (Tasan), Jeong Yak-Jong (Augustinos) gibi kişileri tutuklamış ve sorguda bu kişilerin Hz. İsa’ya ibadet ettiği öğrenilmiştir. Bu olay, Kore’de Katolikliğe dair ilk vaka olurken Kim’in evi Kore’de gizlice kurulduğu bilinen ilk kilise olarak tarihe geçmiştir.⁴⁰⁵ Aynı yıl, hükümet Katolik mezhebinin giderek artmasına karşı bu mezhebi “yanlış din, yanlış doktrin” olarak tanımlamış ve dini hoş görmeyeceğini açıkça belirtmiştir.⁴⁰⁶ Bu tutum giderek katılaşırken 1788’de iki yüksek rütbeli memur Kral Jeongjo’dan Katolik mezhebiyle alakalı tüm kitapların yasaklanmasını teklif etmiştir. Ancak bu teklif reddedilmiş ve yerine birçok Katolik yakını olan Namin Grubu Üyesinin “cehaletleri yüzünden insanların cezalandırılmaması isteği” kabul görülmüştür.⁴⁰⁷

Kralın, Namin grubuna sahip çıkarak Hristiyanlaşmaya karşı faaliyette bulunmaması ile Katolik mezhebi Sungkyunkwan’da başlayıp taşraya doğru hızla yayılmaya başlamıştır. Bu durum Hristiyanlığı kabul etmeye istekli bir halk izlemini çizerken 1794 yılına gelindiğinde kendi kendine Hristiyanlaşmayı desteklemek üzere Çinli bir papaz olan Zhou Wen-Mo⁴⁰⁸ resmen Kore’ye gönderilmiştir. Onun Kore’ye girmesinde etkili olan en önemli isim, Saray Eczacılığıyla uğraşan

⁴⁰² Gari Ledyard, **Christianity in Korea**, University of Hawaii Press, 2007, s. 38; Kilkelly, a.g.m. s. 16.

⁴⁰³ Yi Sung-hun’un adı Lee Seung-Hoon vb. şekillerde geçebilir. Vaftiz adı çeşitli kaynaklara göre Petros yada Peter’dir.

⁴⁰⁴ Kore Gerçeği, 1991, s. 142; Tschangho-John Kim, Korean Catholicism Cascaded From Martyrs’ Faiths, **The Arlington Catholic Herald**, 2018, <https://www.catholicaherald.com/article/columns/korean-catholicism-cascaded-from-martyrs-faiths/> (24.10.2022, 21:55); Park, a.g.m. s. 44.

⁴⁰⁵ Park, King Jeongjo, s. 212.

⁴⁰⁶ Jung, Nation, s. 115.

⁴⁰⁷ Ebrey, Walthall, a.g.e. s. 261.

⁴⁰⁸ Ayrıca James Zhou ve Korece adıyla Ju Mun-Mo olarak da bilinir.

Katolik bir aileden gelen Saba Ji-Hwang olmuştur.⁴⁰⁹ Resmi olarak ilk kez Kore'ye giren misyoner, Wen-Mo olmuştur.

Ancak bu devirde devletin yabancı dinlere yönelik yasağı devam etmektedir ve ülkeye yeni girecek unsurlara şüpheyle bakılmaktadır. Seyyah Eşmid bu dönemi şöyle açıklamıştır; “Buda mezhebi haricinde mezhepler yaymaya çalışanlar ve o yolda din kabul edenleri sık sık katliam yapıp ortadan kaldırıldığından Kore dahilinde putperestlikten başka din yayılamamıştır. Buna ek olarak, Avrupa adetine son derece ters bakıldığından dünyada misyonerlerin en az başarı sağladıkları memleket dahi bu memlektir.”⁴¹⁰ Nitekim 1790'da papanın dini ayinleri yasaklayan emrinin Kore'de duyulmasından bir yıl önce Yun Yuil adındaki bir Katolik, Pekin Piskoposu Alexandre de Gouvea ile görüşerek ayinleri yasaklayan kararı değiştirmek istemiştir. Din değiştiren Katoliklerin ataları anma törenlerine katılamamalarının problemlere yol açacağını vurgulamış ve çözüm arayışına girmiştir. Ancak piskopos, ölümlere yiyecek sunulmasının Katoliklik inancına olan samimiyeti bozduğunu öne sürmüş ve kararını değiştirmemiştir.⁴¹¹ Bu tutum Konfüçyüsçülük ile yeni dini tamamen birbirinden ayırıştırırken devletin Batı'ya karşı bakışına da kesinleştirmiştir.

1791'de iki taraf arasında bir seçim yaparak Katolik olmayı seçen Yun Ji-Chung (Paul), Tanrı hakkında “O hepimizin babasıdır ve cenneti, dünyayı, hayaletleri ve tüm insanları yaratandır,” diyerek fikrini belirtmiştir ve ona göre, ata tabletini odun parçasından farksızlaştırmıştır. Uyurken anne-babasına yemek ikram edemeyeceği gibi ölüyken de bunu yapamayacağına inanarak “aptalca” bulduğu ata tabletini putperestlik olarak görmeye başlaması Yun'un, kuzeni Kwon Sang-yeon (James) ile Yun'un ölen annesinin ata tabletini yakmasıyla sonuçlanmıştır.⁴¹²

Yun'un Katolik olan annesinin Konfüçyüsçü gelenek yerine Katolik mezhebince defnedilmesi diğer akrabaların tepkisine yol açmış ve 1788'de her türlü Katolik faaliyetini yasaklamış olan Kral Jeongjo bu girişimi isyan olarak kabul etmiştir. Çünkü ritüeller konusundaki hegemonya diğer konularda olduğu gibi devletin tekelindedir. Devletin zamanın şartlarına göre Budizm'i baskılamasının yanı sıra bu dönemde Budizm'in alt kolu olarak görülen Katolik mezhebine karşı olan yasağın hiçe sayılması alacakları cezanın boyutunu etkilemiştir.⁴¹³ Bu nedenle ata tabletlerine zarar verme cezası olarak ağır sopayla 99 kez vurulmaları yada kalıcı olarak sürgün edilmeleri yerine dininden dönmeyen Namin grubu üyeleri Yun ile Kwon idam edilmiştir. Kral, Chinsan olarak bilinen bu olayın ardından Çin'in Hristiyanlığa karşı tutumunu yakından izleyen soyluların önerisiyle Batı

⁴⁰⁹ Choi, a.g.e. s. 44.

⁴¹⁰ Lemi Akin, **II. Abdülhamid için Hazırlanan Kore Seyahatnamesi**, Akademi Titiz Yayınları, İstanbul, 2019, s. 64.

⁴¹¹ Kilkelly, a.g.m. s. 17.

⁴¹² Park, King Jeongjo, s. 216-217.

⁴¹³ Rausch, Ambiguity, s. 50-51.

kökenli tüm dini ve teknik kitapları yok ettirmiş, topraklarını yabancılara açmamış, Çin'e giden elçilere de Batılılarla görüşmeyi yasaklamıştır.⁴¹⁴

Chinsan Olayının ardından Katolik mezhebinden dönenlerde olmuştur. Örneğin Jeong Yak-Yong, Yun'un görüşlerini takip etmezken yeni dinini eskisiyle değişmemiştir. Ona göre evlatlık görevini bilen herkes duruma hayıflanacaktır.⁴¹⁵ Nitekim 1791'de Portekizli bir rahip, yerli Hristiyanlarla tanışmak için Yalu nehrini geçmiş ama onlarla tanıştığı zaman hayal kırıklığıyla geri dönmeye karar vermiştir.⁴¹⁶

1800 sonrası yeni dinden vazgeçmediği tespit edilen 10.000'den fazla Hristiyanlaşmış Koreli sistematik bir şekilde ölüm cezalarına çarptırılmıştır. Bulunan her türlü kitap yakılarak yok edilirken 1815, 1819 ve 1827'de Hristiyanların çoğalmaması için devlet misyonerleri baskılamaya devam etmiştir. Buna rağmen 1836'da ülkeye ulaşan Fransız Papaz Pierre Philibert Maubant'ı sayıları 9000'e Katolik topluluğu karşılamıştır. Kısımlarla birlikte bu sayı 1838 sonu 6000 kişiye düştüyse de 1850'de sayıları 11.000 olan Hristiyanlardan 5'inin rahiplik için çabaladığı ve 1859 yılına gelindiğinde Hristiyanların sayısının 16.700'e ulaştığı bilinmektedir.⁴¹⁷ Ayrıca Fransız misyonerlerin 1838'de Koreli Katoliklerin 9000 civarında olduğunu tahmin ettiği ve 1866'da bu rakamın 23.000'e çıktığını belirttiğine dair kayıtlarda vardır.⁴¹⁸

Hristiyanların artışında Kral Yeongjo'nun tavrı da etkili olmuştur. Gyeongju Kim ailesinden Kral Yeongjo'nun eşi Kraiçe Jeongsun'a göre kral daima "Eğer Ortodoks öğretisi yanıltıcıysa kötü öğreti (evil learning/sahak) kendi kendine yok olacaktır" görüşünde olmuştur.⁴¹⁹ Şamanistler ve Budistlerin aksine kimliklerini belirginleştirecek bir figür taşımayan Hristiyanlara karşı devletin bir çok kadrosundan eleştiri gelmiş ve konum yada cinsiyet fark etmeksizin herkes olabilecek Hristiyanların damgalanması gerektiği dahi önerilmiştir. Ancak Kral bu durumun devletin imajı olan "Merhametli Neo-Konfüçyüsçü olarak İnsanların Öğretmeni" kabul edilen usulü zedeleyeceğini savunmuş ve insanları yumuşak başlı tavırlarla medeniyete ulaştırma amacı gütmüştür. Bu yüzden damgalama girişimi reddedilmiştir.⁴²⁰

⁴¹⁴ Kilkelly, a.g.m. s. 17; Oğuz, Chosen, s. 76.

⁴¹⁵ Park, King Jeongjo, s. 219,223-224.

⁴¹⁶ White, a.g.e. s. 346.

⁴¹⁷ Robinson, a.g.e. s. 248-249; Jung, Nation, s. 116; White, a.g.e. s. 351.

⁴¹⁸ Daniel C. Kane, Bellonet and Roze: Overzealous Servants of Empire and the 1866 French Attack on Korea, **Korean Studies**, University of Hawai'i Press c. 23, 1999, s. 2.

⁴¹⁹ Franklin Rausch, Like Birds and Beasts: Justifying Violence Against Catholics in Late Chosŏn Korea, **Acta Koreana**, c. 15, sy. 1, 2012, s. 47.

⁴²⁰ Rausch, Ambiguity, s. 99-101.

Hong Nagan adındaki bir Namin, kendi grubunun da dahil olduğu Konfüçyüs Bilginlerinin çoğunun yeni dinden etkilendiğini ve Namin başta olmak üzere diğer politik gruplar üzerinden bu din ülkeye yayılmadan Hristiyanlığı kabul edenlerin ölüm cezasına çarptırılmasını bildirmiştir. Ancak onun “uzun mektubu” dikkate alınmamış, Kral söylentilere inanmadığını dile getirerek bunun Hong Nagan, Mok Man-Jung ve Yi Kig-Yong gibi Katolik karşıtlarının kendileriyle benzer çizgide olan Noronların desteğini elde ederek Namin grubunun lideri olan Chae Jae-Gong’a saldırmak için bir bahane olduğunu düşünmüştür. Kralın Chae’yi korumak için Noron’u cezalandırması Namin grubunun faaliyetlerini kolaylaştırırken Chae’nin dine olumlu çizgide yaklaşması bu tarihte dinin yayılışına imkan tanımıştır.⁴²¹ Ancak kralın ölümü dengeleri değiştirmiştir.

1801’de Kraliçe Jeongsun “İnsanın insan olması ahlak meselesidir. Ülkenin ülke olması medeniyet meselesidir. Bu sözde kötü bilim, baba ve kral olmaksızın ahlakı yok ediyor, medeniyetin yayılmasına engel oluyor ve insanların barbarlara, kuşlara ve canavarlara dönüşmesine neden oluyor. Böylece aptal insanlar bu hatalara bulaşıyor ve yoldan çıkıyor” demek suretiyle Katolik karşıtı tavrını ortaya koymuş ve baba/kral tanımayan kişilerin ihbar edilmesini buyurmuştur.⁴²² Bununla birlikte aynı yıl ilk kez resmi olarak Katolik mezhebine yasak getirilmiştir.⁴²³

1800 sonrası Zhou Wen-Mo başta olmak üzere yapılan Hristiyan katliamlarının nedeni, Katolik mezhebi üzerinden Namin grubunu tasfiye etmenin bir yolu olarak görülmüştür. Siyasi temizlik sonrası Noron grubu başkente hükmetmeye başlarken Namin grubundan bir Katolik olan Jeong Yak-Jong’un akrabası Hwang Sa-Yeong (Alexius), Pekin’de bulunan Fransız Piskopos aracılığıyla papaya ülkedeki stratejik ve coğrafi durumu bildiren bir mektup göndermeye çalışmıştır. *Silk Letter (İpek Mektup)* adı verilen mektup; Yi Hanedanını devirmek üzere Papa’dan bir ordunun talep etmektedir. Nitekim bu dönemde Fransızların görevi, ülkeyi vaftize açık hale getirmektir ve Hwang hiyerarşinin tepesinde gördüğü Papalık makamından faydalanarak durumdan yararlanmak istemiştir. Ancak bu hareket ters tepmiş ve mektup, papa yerine Kore devlet görevlilerine ulaşınca Misyonerlere karşı tutum sertleşmiştir.⁴²⁴

Olayları takiben “Hristiyan” adını içeren her türlü propaganda yasaklanmış ve olaya karışanlar idam edilmiştir. Bazılarına göre bu mektubun amacı Yi hanedanını devirmek değil Noron grubunu yok edebilmek olmasına rağmen ileriki dönemde Batı’ya yapılan bu çağrı “ülkeyi satan gizli mektup”, “Fransız kapitalizminin öncüsü” olarak anılmıştır.⁴²⁵

⁴²¹ Park, King Jeongjo, s. 221.

⁴²² Rausch, Like, s.47.

⁴²³ Parc, a.g.m. s. 13.

⁴²⁴ Motokazu Matsutani, **Church over Nation: Christian Missionaries and Korean Christians in Colonial Korea**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Harvard Üniversitesi, 2012, s. 35.

⁴²⁵ Rausch, Ambiguity, s. 14, 18; Charles Allen Clark, **The Nevius Plan for Mission Work**, Christian Literature Society, Y.M.C.A. Press, 1937, Kore, s. 72.

Afyon Savaşlarında Çin'in düşüşünün ardından 1817'de Kore sahillerinde görünmeye başlayan İngilizler 1845'te ve İngilizlerle yarışan Fransızlar 1846'da Kore yarımadasına çıkmıştır. Amiral Jean-Baptiste Cécille komutasındaki üç savaş gemisiyle kıyıya yanaşan Fransızlar, İngilizler gibi ticaret teklifinde bulunmak yerine hükümetten öldürülen Fransız misyonerleri için açıklama talep etmeyi tercih etmiştir. Bu tutum 1847'de ve Seul'u işgal etme amacı güden 1856'da Kore'ye gelen Fransız savaş gemilerince sürdürülmüştür.⁴²⁶

1863 yılında tahta çocuk yaştayken çıkan Gojong, devleti yönetememiş ve yerine devlet işlerini naip sıfatıyla babası Heungseon Daewongun üstlenmiştir. İç siyasette dalgalanmalar sürerken artan Rus tehdidi karşısında Hristiyanlar durumdan faydalanmak için bir fırsat yakalamıştır. Böylece Kore Hristiyanlığını genişletmek isteyen Kore Katoliklerinin Lideri Nam Jong-Sam ile Hong Bong-Jo Daewongun'a Fransız ve İngilizlerle birlik olmayı teklif etmiştir. Ancak Japonya'nın aksine Kore bu dönemde her türlü batılılaşmaya karşıdır. Onlara göre; Konfüçyüsçü ahlaktan yoksun oldukları için Batılılar "barbar" Japonlar "yarı-barbar"dır. 1860'lı yıllarda Daewongun, "Batıların iyi biri olduğunu sanan" Japonya'ya ve onun Batılı müttefiklerine açıkça hakaret etmiştir.⁴²⁷

Hamle geri teperken Hristiyan karşıtı olan Daewongun, Nam ve Hong ile birlikte 9 Fransız naip başta olmak üzere yedi binden fazla Katolik'in ölüm cezasına çarptırılmasına karar vermiştir. Daewongun'un politikası nedeniyle evlerinin talan edildiğini ve kitaplarının yakılarak can güvenliklerinin sifra indirildiğini söyleyen Katolikler, yarımadaı terk etmek zorunda kalmıştır. Daewongun'un kıyımından Çin'e kaçmayı Koreli Katolik denizciler sayesinde başaran Félix-Claire Ridet isimli bir Fransız olayı duyurmuş ve buna çok öfkelenen Fransa büyükelçisi Henri de Bellonet Joseon'a Kral Gojong'a "Fransızlara zarar verdiği için tahtını kaybedecektir. Fransa Joseon'a saldıracaktır. Joseon'un toprağını ve Kralını sadece Fransa Kralı cezalandırabilir" şeklinde bir tebligat göndermiştir.⁴²⁸

1866'da Fransızlar, öldürülen misyonerlerin öcünü almak için harekete geçmiştir. Ancak adaya Fransızlardan önce Amerikalılar ulaşmıştır. Amerikalı bir tüccar olan General Sherman, İngilizlerin kiraladığı Amerikan gemisiyle, yanına aldığı cam ve pamuk gibi ticari ürünlerle Chefoo'ya ticaret anlaşması teklif etmek için yanındaki küçük bir grup Amerikalı-İngiliz ve 15 Çinli-Malezyalı mürettebatla Taedong Nehrine gelmiştir. Aslında Amerikalıların ilk denemesi bu değildir. Koreliler, kıyılarına yanaşan yabancıların uluslarına dair bilgi elde edemediği için girişimler başarısızlıkla sonuçlanıyor olsa da Amerikalılar 1855'te Tongchon, 1865'te Yonil kıyılarına gelerek Korelilerle

⁴²⁶ Jung, Nation, s. 116; Parc, a.g.m. s. 13; White, a.g.e. s. 346.

⁴²⁷ Jan Kočvar, The Opening of Korea until 1876, **Prague Papers on the History of International Relations**, [https://www.mrbuddhistory.com/uploads/1/4/9/6/14967012/the_opening_of_korea_until_1876.pdf\(14.12.22](https://www.mrbuddhistory.com/uploads/1/4/9/6/14967012/the_opening_of_korea_until_1876.pdf(14.12.22), 15:54), s. 200.

⁴²⁸ Detaylı bilgi için bkz: Eyüp Sarıtaş, **New Researches New Ideas on Social Sciences**, Trafford, Canada, 2017; Park, a.g.m. s. 29; Kane, a.g.m. s. 3; Jeong, Kore Milliyetçiliği, s. 55.

iletişime geçmeye çalışmış; 1862’de Büyük Britanya’dan Earl Russell, Japonya ve Kore arasında ortak tüccarlık için uğraşıp nasıl sonuçsuz kaldıysa Amerikalılar da istediklerini elde edememiştir.⁴²⁹

Yabancı karşıtlığına rağmen 1866 yılının Haziran ayında Surprise isimli bir Amerikan gemisinin kaza sonucu Kore’ye gelmek durumunda kalması ve bu geminin mürettebatını Korelilerin “medeni bir şekilde” Çin’e ulaştırması gibi vaka gerçekleşse de bundan bir ay sonra ulaşan Sherman’ın gemisi, zamanlama nedeniyle yanlış anlaşılmıştır.⁴³⁰ Başlangıçta geminin hangi ulusa ait olduğu tespit edilememiştir. Daewongun, Sherman adını taşıyan geminin intikam amaçlı geldiğini düşünmüş ve Park Gyu-su adındaki bir valiyi göndererek geminin gitmesini yoksa öleceklerini bildirmiştir. Ancak General uyarıyı dikkate almayarak Pyongyang’a yaklaşmıştır. Hassas tutumun etkisiyle yerlilerden oluşan kalabalık bir grup, taş, sopa ve ok-yay benzeri gereçleri ellerine alarak gemiye karşı savunmaya geçmiştir. Gemiden karşı atak geldiğinde, yapılan top atışı sonucu yedi yerli hayatını kaybetmiştir. Beş kişi yaralanmıştır. Bu durum çatışmaya neden olurken bir anda gemiye saldıran yüzlerce Koreli, gemiyi ateşe vererek yok etmiş ve gemi mürettebatının tümü yaşamını yitirmiştir. Bu olayın üzerinden sadece 2 ay geçtikten sonra ise adaya ulaşan 7 Fransız gemisi, yerli direnişe karşı koyamayarak geri çekilmek zorunda kalmıştır.⁴³¹

Amerikalılar, Sherman vakası hakkında bilgi edinmek üzere bu yılın ardından Pyongyang ve çevresinde arayışa koyulmuş ve bu gemiden hala hayatta olduğu ihbar edilen esir 4 denizcinin peşine düşmüştür. Fakat 1868’de Komutan John C. Febiger, yerel yetkililerle görüştüysen de bir sonuç alamamış; bu geminin akıbeti ancak beş yıl sonra ortaya çıkmıştır.⁴³² Böylece 1866’daki olayları takiben Batılıların itibarının sarsılmasıyla Kore’ye yönelik baskısı artmış ve ticaret anlaşmasını yapıcı bir şekilde imzalayamayan yabancılar, dayatma usulüne intikam ve tehdidi ekleme gereği duymuştur.

1868’de Daewongun’un Hristiyan katliamlarının öcünü almak için harekete geçen ve Korece konuşabilen Prusyalı Ernst Jakob Oppert, Amerikalı E. F. B. Jenkins ve Piskopos M. Feron öncülüğünde, az sayıda Korelinin de bulunduğu bir ekibi yanına alarak Kanghwa adasına ulaşarak Kore Kraliyet Ailesinin gömüldüğü bir bölge olan adada Daewongun’un babası olan Prens Namyoon’un kalıntılarını kaçırmak istemiştir. Ancak bu plan başarısız olmuş ve Korelilerin uzun

⁴²⁹ Woong-Joe Kang, **The Korean Struggle for International Identity in the Foreground of the Shufeldt Negotiation, 1866-1882**, University Press of America, 2005, s. 6; White, a.g.e. s. 338.

⁴³⁰ Jan Kočvar, The Opening of Korea until 1876, **Prague Papers on the History of International Relations**, https://www.mrbuddhisthistory.com/uploads/1/4/9/6/14967012/the_opening_of_korea_until_1876.pdf, (14.12.22, 15:10), s. 197.

⁴³¹ Sebastien Roblin, Fact: America First Went to War in Korea In 1871, **The National Interest**, <https://nationalinterest.org/blog/reboot/fact-america-first-went-war-korea-1871-183290>, (22.09.21, 12.12.22, 18:09); Kim, Idealist's, s. 3; Dereje Teshome Birru, The Korean Peninsula and the Dream of the United States of America (1834-1882), **Arts and Social Sciences Journal**, c. 9, sy. 5, 2018, s. 3.

⁴³² Paullin, a.g.m. s. 472.

süre hafızasında kalarak Batılılara karşı tavır almalarıyla sonuçlanmıştır. Batılılar ise sorumlu tutulmaları sonucunda Jenkins'i görevden alırken; Oppert harekete geçerek iyi nedenlerle adaya çıktıklarına dair yazılar yazmaya başlamıştır.⁴³³

Kasım 1870'de Amerika Peking Bakanı Frederick L. Low, Kore Kralına dostça ziyarette bulunacaklarını bildirmesi için Çin hükümetini araya sokarak onlardan bir haber göndermesi konusunda istekte bulunurken; Hem General Sherman'ın akıbetini öğrenmek hem de yeni bir ticaret anlaşması yapmak üzere Amerikalılar, Uzakdoğu Donanması Komutanı Amiral John Rodgers'ın başında bulunduğu 1200 kişiden oluşan 5 donanma gemisi ve Low ile Kanghwa Adasına 1871'de ulaşmıştır.⁴³⁴

Amerikalılar, kıyıya demir attıklarında 4 Koreli yetkiliyle görüşerek “sözsüz güvence” edindiklerine dair bir izlenime kapılmışlardır. Ancak filodan bazı gemilerin kıyılarda dolanırken dönemin dışı kapalı tutumu nedeniyle yanlış anlaşılaraq pusuya düşürülmesi pozitif başlangıcın sonu olmuştur.⁴³⁵ Kore Hükümetine 10 günlük ultimatom süresi verilirken resmi özür ve müzakere talebinde bulunulmuştur. Ancak Amerikalıların özür talebi, Kore hükümeti tarafından kendi topraklarına girmek isteyen kişilere ne yapacaklarının kendi kararları olduğunun söylemesiyle reddedilmiştir. Low, saldırıya geçmek için ultimatom süresini uzattığı sırada Park Gyu-su, Kore'nin Amerikalıların niyetini anlamadıklarını, Amerikalıların Kore tarafının şüphesini anlamasını rica eden bir mektup götürmüştür. Fakat iki taraf uzlaşmaya varamamıştır. Bu durum da Rodgers, Korelilerle bir çatışmaya girmiş ve bütün yerli askerleri öldürmeyi başararak Kanghwa adasındaki kaleleri ele geçirmiştir. Bu sırada Rodgers, 243 Korelinin ölümüne neden olmuştur ki Kore tarafı, bu sayının 350 olduğunu iddia etmektedir.⁴³⁶

Kore tarihine “Shinmi (1871) Yılında Batı Kargaşası” anlamına gelen Shinmiyangyo şeklinde geçen olay sonrası Koreliler direnişi sürdürmüş ve teslim olmayı reddetmiştir. Amerikan tarafı, Kore Hükümeti ile müzakere yapmak için resmi taleplerde bulunmuş ancak yerel memurlar, anlaşma talebi içeren mektupları krala göndermeyi reddederken Low'un yazdığı mektuplar cevapsız kalmıştır.⁴³⁷ Böylece bir aylık kuşatma sonrası Amerikan donanması Çin'e geri çekilme kararı vermiştir. Amerikalıların çekişinin ardından bıraktıkları manzaraya tanık olan Koreliler; “Bak şimdi, bir insan bu kadar emin olabilir; Dostluk beyanı adı altında siz, yanlış ve aldatıcı komploya değer veriyorsunuz. İskelenize gelmek ve kamu binalarını ateşe vererek, kulübeleri yakarak, mülkü çalarak

⁴³³ White, a.g.e. s. 360-361.

⁴³⁴ Paullin, a.g.m. s. 473; Walter, a.g.m. s. 91.

⁴³⁵ Paullin, a.g.m. s. 475.

⁴³⁶ Amanda Henderson, Caught in Geopolitical Crossfire: The Tragic End of the “Hermit Kingdom”, **Senior Division Historical Paper, Senior Paper Entries, University of Colorado**, 2019, s. 5; Jeong, Kore Milliyetçiliği, s. 56; Birru, a.g.m. s. 4-5.

⁴³⁷ Paullin, a.g.m. s. 476.

ve en değersiz şeye kadar silip süpürerek gücünü sergilemek, bunlar hırsızların ve casusların işidir” demek suretiyle Batılılara karşı yalnızcılık politikasına destek çıkmıştır. Böylece Daewongun ülkenin dört bir yanına taş anıtlar dikerek hükümeti temsil eden şu sözlerle halkı uyarma kararı almıştır; “Batılı barbarlar ülkemizi istila ettiler. Onlara karşı koymak için mücadele etmemek yeni saldırılara davet çıkarmak olur. Sakınılması gereken en büyük tehlike barış görüşmelerinde ülkeyi satmaktır...”⁴³⁸

1880’e doğru devletin kiliseye ve Hristiyanlaştırma faaliyetlerine yönelik tavrı şartlar gereği yumuşamaya başlamıştır. Ancak Daewongun’un kendinden ödün verdiğini söylemek yine de doğru olmayacaktır. Ona göre, Batılılar topraklarını işgal etmektedir ve o, eğer Batılılarla savaşmayacaklarsa onları bastırmak gerektiğini savunmaktadır. Taviz vermeyi ülkeye ihanet saymıştır.⁴³⁹

Kore’deki ideolojik çatışmalar git gide tehlikeli hale gelirken 1853’de ABD adına yolculuk yapan Matthew C. Perry’in “kara gemileri” Edo Körfezinde (Tokyo Körfezi) gözükmüş ve Japonya’nın önemsiz gördüğü Bonin (yada Ogasavara) Adalarına Amerikan bayrağını dikmiştir. Perry’nin gayesi Japonya’nın limanlarını kömür takviyesi için kullanmaktır. Dolayısıyla Ryukyu Adalarından biri olan Napa adasında kömür deposu kurulmuştur.⁴⁴⁰

Amerika, Japonya ile bağıni güçlendirme hedefindedir. 1854’te Kanagawa Anlaşması ile Edo döneminden beri yalnızcılık politikası güden Japonya’nın sınırlarını açarken Japonları Çin’e giden yolda anahtar ilan etmiştir. Ayrıca bu anlaşma sadece Japon limanlarını açmakla kalmamıştır. Daewongun’un siyasi gücü kaybettiği arada Katolik etkisiyle Kore’yi limanlarını açmaya zorlayan Japonya, 1876’da Kanghwa anlaşmasını Kore’ye dayatmayı başarmıştır.⁴⁴¹ Böylece 1876 sonrası önce ülke limanları Japonlara açılmış ve bu süreci 1882’de Amerika ile yapılan ticaret anlaşması izlemiştir.

Aslında 1816’dan beri yabancıların Kore’ye yönelik bir ticaret anlaşması imzalamaya niyetleri vardır. Kore adalarından birine demir atan İngiliz Kaptan Basil Hall, halkın İngilizlerin üzerinde bulunan kıyafetleri şaşkınlıkla incelediğini ve Ada şefinin onlardan bir an önce kurtulmak istediğini aktarmıştır.⁴⁴² Aynı yıl Kral, Doğu Hindistan Şirketi’nin teklifini değerlendirip bunun için Çin’e bile danışmıştır ama yabancı tehdidi daha baskın çıkmıştır.⁴⁴³

⁴³⁸ Birru, a.g.m. s. 5; Jeong, Kore Milliyetçiliği, s. 60; Kwon, a.g.m. s. 26; Kim, Idealist's, s. 4.

⁴³⁹ Seth, a.g.m. s. 29.

⁴⁴⁰ Armaoğlu, a.g.e. s. 759.

⁴⁴¹ Jeong, Kore Milliyetçiliği, s. 53.

⁴⁴² Cummings, a.g.e. s. 90.

⁴⁴³ Oğuz, Choson, s. 70.

1832’de İngilizler, Doğu Hindistan Şirketi adına Diplomat William Amherst’i Kore’ye göndermiş ve yeniden ticaret anlaşması teklifinde bulunmuştur. Krallığın dışa kapalı tutumu, ticaretin reddine sebebiyet verirken Kore’nin Çin’den bağımsız karar alamaması üzerine İngilizler, 1845’te Kore’yle anlaşmak için Çin’e başvurmuştur. Fakat bu çaba da “Kore’nin Çin’den bağımsız” olması nedeniyle “Çin, Kore’nin ticaretinin açamaz” denilerek reddedilmiştir.⁴⁴⁴

Ancak 1850’lerle Batılılar, Kore ve Çin arasında Zongfan ilişkisinin sözde bir ilişki olduğuna ve herhangi bir yaptırımı olmadığına karar vermiştir. Bu kapsamda iki devlet arasındaki hükümdar-vasal ilişkisi, Batı’daki sömürgecinin imparatorluğun ayrılmaz bir parçası olarak görülmesinden farklı olarak Kore’nin Çin’in bir parçası değil Çin merkezli bir yönetime sahip olduğu anlayışı yerleşmiştir. Böylece Kore üzerindeki Çin etkisini Çin’i baskılayarak azaltma yoluna giden Batılıların çabasıyla bir İngiliz Gazetesi, 12 Ocak 1865’te “İngilizlerin girişimiyle Kore’nin yakında ticaret yeri haline geleceğine şüphe olmadığını” duyuracak hale gelmiştir.⁴⁴⁵ Nitekim 1882’ye kadar da Kore, dışa kapalı ve kendi halinde yani Hermit Krallık olarak anılmasına rağmen nu tarihten sonra, yabancılara ve dış unsurların etkisine açık hale gelmiştir. Üstelik misyonerlerin deyimiyle kapı ardına kadar açıktır ki hükümdar, açıkça Protestan misyonerlerin dostu gibi davranarak Seul’de putperest tapınakları yıkmış ve onlara sağlanan bütçeyi Hristiyan kiliselerine, okullarına ve hastanelerine aktarmıştır.⁴⁴⁶

1884 yılında da bu durumun bir göstergesi olarak çeşitli mezheplerde Hristiyan kiliseleri kurulmaya başlanmış ve 1885 sonrası Kore’de faaliyet göstermeye başlayan G. Underwood, halka yetemediklerini açıklamak için fazla beklememiştir. Kore’de kendine eşlik etmek üzere en az yirmi misyonerin daha takviyesi için yalvaran Underwood ve çalışma arkadaşlarının görüşü şu şekildeydi; “Daha önce böyle bir kriz ortaya çıkmamıştı. Hristiyanlığın ilerlemesi beklenmedik bir şekilde hızlı. Yerli kiliseler, dış yardıma bağımlı olmak yerine, kendi kendine yeten, kendi kendini yöneten, kendi kendine yayılır hale geliyor. Şaşırtıcı bir diriliş ruhu ve Hristiyanlaştırma azmi galip geliyor ve yüzleri aşkın inanç değiştiren kişi bir araya geliyor. Verecek çok az parası olan, bir cemaatte birkaç yıl boyunca doğrudan kişisel çaba sarf edene kadar hizmet edebilecek kurtarılmamışlar arasında iş teklifinde bulunan gönüllülerle kendi kendine inkar etme benzersiz bir şekilde ortaya çıkar. Koşullar ilkel ve havarilerdeki gibi görünüyor; Bütün bir halkın uyandırılması, İncil’e olan hasret, inanç ve dindarlığın sadeliği, hizmet etmeye ve acı çekmeye hazır olma, evrensel ve kişinin kendi içinde olan bağışlanma, İncil ile birlikte sürekli ve hızlı bir şekilde yapılan fetih. Kafirlik kaçışıyor gibi görünüyor!”⁴⁴⁷

⁴⁴⁴ Cummings, a.g.e. s. 90.

⁴⁴⁵ Kirk W. Larsen, *Competing imperialisms in Korea: Routledge Handbook of Modern Korean History* Routledge, **Routledge Handbooks Online**, 2016, <https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9781315816722.ch3>, (30.12.2022, 15:45), s. 28.

⁴⁴⁶ Underwood, Call, s. 12.

⁴⁴⁷ Underwood, Call, s. 12-14.

Sonuç olarak Underwood'un çağrısı cevapsız kalmamış ve 1888 Mart'ında Chemulpo Limanına inen Lillias Underwood, görev bölgesine ulaştığında takım arkadaşı olarak Dr. Heron ve eşini, G. Underwood'u ve -görevini devralacağı Bayan Ellers'in yerine geçen- Bayan Bunker'ı bulmuştur. L. Underwood'un göreve geldiği sırada Dr. Allen ve eşi Amerika'ya döndüğü için bu gruba dahil değildir.⁴⁴⁸ 1889'da L. Underwood, G. Underwood ile evlendikten sonra balayını öne sürerek Kore'yi gezme imkanı elde etmiştir. Bu gezi sırasında kendilerine tahsis edilen pasaportta Kore'yi vaftiz etmelerinin yasaklanmış olmasına rağmen çift, birkaç adamı vaftiz etmekle yetinmiş ve geziyi Avrupalıları ve Hristiyanlığı genel olarak ülkeye tanıtmaya amacıyla kullanmıştır.⁴⁴⁹

Görüldüğü üzere Batılılar adım adım Kore'ye sızmış ve 1800'lerin sonlarına doğru ülkede yadırganmayan bir duruma yükselmiştir.

3.4.2. Hristiyan Mezhepleri

Pavlus'tan itibaren Yahudiliğin bir parçası olmaktan çıkarak kendi haline bir din haline gelen Hristiyanlık, bu devri takiben bir çok değişime uğramış ve 1054 yılında kilisenin Doğu/Batı şeklindeki bölünmesiyle; Papa eksenli olup geleneklerine bağlı Katolik mezhebinin alternatifi olarak Papa'nın yanılabilirliğini savunan ve dinin yayılması için anadilde ibadeti meşrulaştıran Ortodoks doktrini meydana gelmiştir.

16. yüzyılda Martin Luther'in Protestanlık mezhebini kurması, günümüzdeki 3 büyük Hristiyan inancını ortaya çıkardı. Ortodokslardan da daha esnek olan bu mezhep, Tanrı-insan arasındaki ilişkide kilise etkisini ortadan kaldırıyor ve günah çıkarma, araf, ebedi ceza, azizler gibi kavramları reddediyordu.

Siyasi-dini çatışmalar, Ortodoksluğun savunucu olan Rusya karşısında Fransa, Avusturya, İtalya gibi Katolik uluslarla bunların karşısındaki İngiltere, Almanya ve Amerika gibi Protestan devletleri karşı karşıya getirirken; Taraflar arasındaki ayrılıklar Asya kıtasında da etkisini gösterdi. Bölgeye birbirinden bağımsız misyonerler gruplarını yerleştiren ülkeler, Kore'nin Hristiyanlığı teolojiden uzak, modernleşme ekseninde yeni bir bakış olarak almasını umursamıyor; Bunu misyon faaliyetlerinin ilk adımı görüyordu.

Üstelik 18. yüzyıl sonrası misyon faaliyetleri, Kore'de etkisini doğrudan göstermeye başladığında bu yüzyıl boyunca misyonerlerin temel amacı; Hristiyanlığı Kore'ye taşımak ve Korelilerin bu dine anlam yüklemesini sağlamaktır. Böylece Korelilerin henüz mezhepsel farklılıklardan habersiz olduğu bu dönemde; Katolik mezhebi, Fransızlar öncülüğünde "dil öğretme"

⁴⁴⁸ Underwood, Fifteen, s. 6.

⁴⁴⁹ Underwood, Fifteen, a.g.e. s. 86-87.

başlığı altında ülkede yayılmaya başlamış ve yerliler arasında Batılara dair ilk izlenimleri bırakmıştı.⁴⁵⁰

Yerli misyonun, Yi Byeok'un Katolik kitaplarını okuyarak Pekin'e gidecek olan arkadaşı Lee Seung-Hoon'dan araştırma yapmasını istemesiyle başlamasını takiben Lee'nin 1784'te babası Dong-Uk'tan izin alarak yeni bir dini kabul etmesi Katolik mezhebi açısından büyük bir başarı oldu. Başta Yi'nin ailesi olmak üzere gerçekleşen vaftizler, kilisenin kuruluş tarihi olarak kabul edilmekteydi. Ancak yine de Katolik ilerlemesi Kore soylularının kucak açtığı bir durum olmaktan çok uzaktı. Misyonerlerin Çin'de veya Japonya'da Korelileri Hristiyanlaştırıp Kore'ye sızma girişimleri, ülkede Hristiyan inancına yönelik tepkiyi beraberinde getiriyordu.

Nitekim Noron grubu, Seung-Hoon'un Adalet bakanı olan amcası Yi Gahwan'ın üzerinde etkisini arttırarak düzene-inançlara aykırı olan inancı öğrenmeyi seçen Katolikleri, Sarı Türban ve Beyaz Lotus kadar tehlikeli olarak sınıflandırmaktaydı.⁴⁵¹ Dolayısıyla toplumdaki karşıtlık, yeni bir dinin hızla yayılmasının önüne geçmekteydi ki din, evin iç odası olup genelde misafir ağırlamak için kullanılan -aynı zamanda ilk kiliseler olan- sahrang içerisinde gizlice tartışılırken, bir gün toplantının baskın yemesiyle 1785'te Byeok ölüm cezasına çarptırılmıştı.⁴⁵² Bu tür baskınlar ve kanlı girişimler, 1800'lerin başında da sürdü.

Kore Hükümeti Katolik faaliyetlerine karşı, yapıcı bir tutum sergileme lüksüne sahip değildi. Korelilerin Katolik mezhebini Hristiyanlıkla birebir eşleştirdiği bu dönem açısından bütün Batılar ve Batı öğretileri Katolizm başlığında incelenirken gerek Fransa'nın gerekse Amerika'nın Kore'yi dışa açma çabaları, hükümet açısından otoritelerine karşı başlatılmış bir savaştı. Üstelik *İpek Mektup* olayı da katliama giden sürecin ana sebeplerinden birini oluşturuyordu. Batı'nın girişimleri, ülkenin toplumsal, siyasi ve dini değerlerine yönelik bir yeni bir gruplaşmayı meydana getirmekteydi.

Ayrıca erken dönemde Konfüçyüsçü bakış üzerinden Katolik inancı, "Aileye saygı" gibi ilkelerin Pavlus'un sözleriyle bağdaştırılmasının bir yansımasıydı ve Konfüçyüsçülük ile bağdaşmayan tüm ilkeler, saçmalıktan fazlası değildi. Hong Taeyong (1731-1781) adında bir bilgin, Batılıların Kore'ye vermek istediği Katolik doktrini ve Korelilerin almak istediği Batı biliminin başarısı arasında mantıklı bir bağ bulamıyordu.⁴⁵³ Teolojik yaklaşım kesinlikle reddedilirken Kralın otoritesinin üstüne Papalığı koyacak herhangi bir durum kabul edilemezdi.

⁴⁵⁰ Matsutani, a.g.m. s. 67.

⁴⁵¹ Park, King Jeongjo, s. 211.

⁴⁵² Clark, Nevius, s. 110.

⁴⁵³ Legge, a.g.e. s. 257.

Daewongun gücünü kaybedene dek Hristiyanlığın statüsü değişmezken teolojik kısım, “kötü öğreti” olmaktan öteye gidemedi ve bu mezhebi savunan yerli ve yabancı misyonerler, devletin baskı ve zulüm politikalarıyla yerel kanun önünde sorun teşkil etmeyi, 1882’de ülke, Amerika-Kore ticaret anlaşmasıyla Hristiyanlığı meşru kabul edene kadar sürdürdü. Bununla birlikte ölüme varan cezalar sebebiyle çoğu misyoner ve yerli Katolik devletten kaçak bir hayat sürüyordu. Dolayısıyla karışıklık ve kaosu hakim olduğu bu ortamda Katolikler dahi kendi sayılarını tespit etmekten acizdi. Koşulların zorluğu, dinin yayılma ihtimalini düşüyordu. Ancak 1866’da Fransa ile yapılan anlaşma Hristiyanlara umut verecek çalışmaların ilklerinden biri oldu. Bu anlaşma gereği; Koreli Katoliklere ve Batılı Misyonerlere limitli olsa da din özgürlüğü tanınmıştı.⁴⁵⁴

Fakat Katolikler hala dezavantajlıydı. Ülkenin dış politikasının belli olduğu yıllarda modernleşme amacıyla getirilen Katolik mezhebine mensup -özellikle Fransız- Batılı misyonerlerin ülkeye sızmasını gerektiren öncü hareketlerde bulunması sebebiyle hükümetin tepkisini çekmiş ve bu yeni mezhebin Joseon’un köklü geçmişine meydan okuyuşu onu bir çok kesimde eleştirilerin hedefi haline getirmişti. Baba-kral tanımayan bu yeni mezhebi, kanlı girişimlerle bastırma hedefi Batı’nın ezici gücüyle engellendiyse de Protestanların ülkeye girişi, Katolik mezhebinde başka türden sorunlara yol açtı.

1832’de Karl Gützlaff’ın Jeolla şehirlerini gezerek Korelilerle iletişime geçmesi ve 1865-66’da Sherman’ın gemisi vasıtasıyla Kore’ye ulaşan Robert Jermain Thomas ilk kez bölgeye yerleşecek Protestan olması gibi Amerika eksenli hareketler neticesinde yapılan 1882 anlaşmasını takiben Kore’nin her noktasında Protestan varlığı hissedilir kılınmıştı ki Clark Allen’in dikkat çektiği üzere önceki dönem Katolik faaliyetleri, Protestanların işini kolaylaştırıyor ve deneyim sahibi Amerikalılar, birincil hedefleri olan kendilerini Katoliklerden ayırıştırma kapsamında Kore’nin politik işlerine karışmayacaklarını duyuruyordu.⁴⁵⁵

Protestanlar, Koreli Hristiyanların dahi, dini anlamda ilerleme kaydetmediğini görmüş ve Katolik mezhebine yönelik olumsuz bakışın sebepleri konusunda duyarlı bir tavır takınmaya karar vermişti. Nitekim geneli Yangbanlar tarafından benimsenen Katolik inancı, Yangban sınıfının sosyo-kültürel ve politik anlamda halktan üstün oluşuna karşıydı. Dolayısıyla Hristiyanlığı modernleşme başlığında içselleştiren Yangbanlar, Konfüçyüsçü bakıştan tamamen kopmazken Katoliklerin uzlaşmacı olmayan ve Kore’nin bütünlüğünü hiçe sayan tutumu Kore’ye dinin yerleşmesinin önüne geçiyordu.

⁴⁵⁴ Sun-Young Choi, *A Generational Shift in the Catholic Missionary Groups: Catholic Missionaries' Struggle Confronting Protestant Power in P'yŏngan Province*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, British Columbia Üniversitesi, 2014, s. 16; Jeong-Kyu Lee, *Christianity and Korean Higher Education in the Late Choson Period*, *Christian Higher Education*, c. 1, sy. 1, 2002, s. 4.

⁴⁵⁵ Clark, Nevius, s. 71, 74-75.

Gelenek karşıtı bir izlenim sergileyen Katolik mezhebinin aksine Protestanlık, izlediği gelenekçi ve hoşgörölü tutumla kısa sürede daha sağlam bir kitle toplamayı başardı. 20 Eylül 1884'te Horace N. Allen ve 5 Nisan 1885'te Horace G. Underwood gibi misyonerler yarımada ayak bastığında yapmaları gereken propagandanın temeli, Konfüçyüsçü kültürle birlikte Kore'nin öz kültürüne dikkat çekmekti. Bunun için; Hristiyan teolojisi üzerinden Kore'nin yerli Tanrı kavramı da yeniden inceleniyordu.⁴⁵⁶

1884'te resmen başlayan bu tür Protestan faaliyetlerini takiben 1887'de Protestanların kuzeye doğru ilerleyip Katolik sahalarına girmesi, iki mezhep arasındaki savaşı, Pyongyang çevresine doğru genişletti. Katolikler, Fransız misyonerlerle birlikte Kore yarımadasında birçok baskıya maruz kalarak, bu zorlukların üstesinden gelip ülkeyi misyona açık bir hale getirirken özellikle taşrada, fakir halkın maddi yetersizlikten ve sosyal adaletsizlikten yakındığı bölgelerde rağbet görmüştü.⁴⁵⁷ Aslına bakıldığında Nevius Metodu, Protestanların, Katoliklerin bu coğrafyada kazandığı "Pirinç Hristiyanı" lakabını taşımak istememelerinden dolayı kullandıkları bir yöntemdi.

Bu sebepten Katolikler, Protestanların onların Kore'deki kanlı macerasından ders çıkartarak ülkeye giriş yapmış olmalarının avantajına sahip olmasından ve Nevius Metodunun da etkisiyle hızla ama etkili yayılmayı başarmalarından rahatsızlık duyuyordu. Ayrıca Protestanlar, Koreli devlet görevlilerine Katoliklerden farklı olarak devlet işlerine karışmayacaklarının ve dine inanmaları takdirinde onları Papa'ya bağlılık gibi krallarının otoritesini zedeleyecek durumlarla zorlamayacaklarının propagandasını yaparak Katolik misyonunu baltalıyordu. Korelilerin, Katoliklerle Protestanları artık birbirinden ayırtırmaya başlayarak Kore Kültürüne karşı hiçbir şekilde yapıcı olmayarak cesa gibi toplumun temelinde olan ayinlere savaş açan Katolik doktrinin aksine Protestanların Pentikostalizm'i takip etmesinin sonuçları giderek etkisini göstermekteydi.⁴⁵⁸ Bu etki şüphesiz Allen'ın başarıydı.

Protestan faaliyetleri, Japonya'da olumlu sonuç verdiğiinden Kore'ye giden Protestan Misyonerler, burada verimli çalışacaklarına inanmışlardı. Öyle ki Genel Misyoner Topluluğu (The General Missionary Society), Japonya'da bulunan Metodist Misyoner Robert S. Maclay'e Kore'de misyonun kurulabilmesi için ön araştırma görevi vermişti ve böylece Japonya'da görevli olan Kim Ok-Kyun, MacLay'e Kore'de hastane ile okul açabilmesi için kraliyet iznini almıştı.⁴⁵⁹ Hatta darbe ile Kim'in Japonya'ya kaçması Kore'deki misyonerliğin önüne geçmemişti. Fakat bu darbe anında

⁴⁵⁶ Jeong-Kyu Lee, The Role of Religion in Korean Higher Education, **Religion&Education**, c.29, sy. 1, 2002, s. 11; Sung-Deuk Oak, **The Making of Korean Christianity: Protestant Encounters with Korean Religions, 1876-1915**, Baylor University Press, 2013, Texas, s. 19-20.

⁴⁵⁷ Choi, Generational, s. 15-16.

⁴⁵⁸ Donald N. Clark, Christianity in Modern Korea, **Education About Asia**, c. 11, sy. 2, 2006, s. 38.

⁴⁵⁹ Eun-Gyong Kim, Missionaries Started English Education, **The Korea Times**, 2008, https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2023/07/113_24515.html, (16.08.2023, 17:17).

Allen'ın mesleki başarısı, misyonu perçinlemesini sağlamıştı.⁴⁶⁰ Allen'ın açtığı hastaneye rağmen misyonun öne çıktığı da söylenemezdi. Ancak Allen, bu dönemde Hristiyanlık inancına yönelik tepkiyi görmesi ve misyona başlamadan önce Batı karşıtlığı problemini çözmek istemesi Kore'de kalıcı duruma gelebilmenin en temel sebebi oldu.

Allen, dini arka planda bırakıp ülkeye modernleşme temelli sızmak istiyordu. Açılan hastanenin ilk senesinde 10.000'i aşkın insan tedavi görmüş ve Hristiyanların iyilikseverliği topluma aşılarmıştı. Misyonu, ülkenin kanunu çiğneyerek ve kralın dostluğunu kaybederek tehlikeye atmamak birincil hedefti ki eğitim ve sağlık hizmetlerini öne çıkarmalarıyla Protestanlar, Katoliklerin güçlkle yer edindikleri arazilere kolaylıkla ulaşıyordu. Bu sebeple 1887'de Allen, Unsan Altın Madeninde Amerika'nın çıkarlarını korumak üzere Seul'den uzaklaştığında dahi onun bu politikası J. Heron tarafından da sürdürülmüştü.⁴⁶¹

Fakat bu tavrın tamamen kabul gördüğünü söylemek doğru olmazdı. Bölgeye Allen'dan hemen sonra ulaşan Henry Appenzeller ve Horace G. Underwood gibi misyonerler bu politikaya her türlü tepkisi belli ediyordu. Onlara göre; Sağlık hizmetleri dini yaymak için kullanılmayacaksa gereksizdi ve misyon, öne çıkartılmalıydı. Üstelik, Kore'nin Fransa ile yaptığı anlaşma Katoliklerin Kore'den vazgeçmediği anlamına geliyordu ve bu durum Protestanlık mezhebini geride bırakmaktaydı.⁴⁶²

Amerika'dan gelen emirlere rağmen Underwood, misyonu gölgede bırakmak yerine, yetkiyi, - kendisinin üstü olmayan- meslektaşları Allen yada Heron'dan değil açıkça Tanrı'dan aldığını söyleyerek ibadetlerine ve misyon faaliyetlerine devam etti.⁴⁶³ Allen'ın İncil'ini çalarak okuyan ve Hristiyanlığı benimsemek isteyen Tohsa Noh, Allen tarafından "Onu okuduğunu öğrenirlerse başını keserler" diyerek geri çevrilmişti. Fakat Underwood "Ülkenin kanunlarına karşı geleceksin. Bu adımı atarsan geri dönüşü yok" diyerek Noh'u uyarmış ve onun isteğini yerine getirmişti. Üstelik 1876'da Mançurya'da Protestanlığı kabul eden ilk dört kişiden biri olan Suh Sang-Ryun (Sang-Yoon) 1884'te Sorai kilisesini kurduğunda ona inananları, 1886'da Metodist Misyoner Homer Hulbert etrafı gözetlerken vaftiz eden Underwood idi.⁴⁶⁴

1887'de Allen'ın Unsan madeninde Amerikan sömürgeciliğine yeterince katkı yapamaması nedeniyle kovulmasını takiben 1890'da Heron'un ölümü sonrasında Underwood'un misyonu halka açma çabalarının önüne geçen isim, Amerikan Elçisi olan bakan Hugh A. Dinsmore oldu. 1889'da

⁴⁶⁰ Matsutani, a.g.m. s. 60-61.

⁴⁶¹ **Korean Church: God's Mission Global Christianity**, Ed. Wonsuk Ma, Ed. Kyo-Seong Ahn, Regnum Edinburgh Centenary Series, 2005, s. 38-39.

⁴⁶² Matsutani, a.g.m. s. 64-65.

⁴⁶³ Matsutani, a.g.m. s. 68.

⁴⁶⁴ Samuel H. Moffett, **The Christians of Korea**, Friendship Press, New York, 1962, s. 38-39; Underwood, Call, s. 136.

Underwood, Dr. Frank Field Ellinwood'a yazdığı mektupta hassas durumun farkında olduğunu belirterek dikkat edilmesi gerektiğine inandığını söylüyor ama yine de ne açıkça ne de gizlice yaptığı misyon faaliyetlerinden vazgeçmeyeceğinin altını çiziyordu. Ayrıca Underwood'un iddiası, Dinsmore'un verdiği pasaportla kimseyi vaftiz etmediği, Euiju'ya ulaşınca nehrin karşısına geçerek burada kendinde olan Çin pasaportu ile vaftizleri gerçekleştirdiği yönündeydi.⁴⁶⁵

Şüphesiz Underwood'un en çok rahatsız olduğu nokta, Katolikler karşısında Protestanların geri düşeceği korkusuydu. Bu yüzden bölgeye daha fazla misyoner talep ediyor ve Katoliklerin faaliyetlerini yakından izliyordu. Katolikler ve Protestanlar arasındaki çekişmenin öne çıktığı yerlerden biri olan Hwanghae şehri buna bir örnekti.

1898'de Katoliklerin, Chaeryong'ta Presbiteryenlerin kurmak istediği kiliseden faydalanma talebi ve burada Protestanlardan fazla olmaları soruna yol açmıştı. Presbiteryenlerin kiliseyi ortak kullanmayı reddetmesi Katolik inananların çıkardığı kavgalarla olayı büyüttü.⁴⁶⁶ İşler davalık olunca Protestanlar haklı bulunduyorsa da Underwood 1903'te Hwanghae şehri için; Bölgeyi Katoliklerin tamamen ele geçirdiği ve burada Kore Hükümetinin yetkisini reddederek onların kendi mahkeme ve hapishanelerini kurduklarından söz ediyordu. Onun tabiriyle bu şehir, "devlet içinde devlet" idi.⁴⁶⁷

Katolik-Protestan çekişmesi sürerken bu durumun etkisini Lynch, şöyle ifade ediyordu; "Eğer bugün Mesih Kore'ye gelecek olsaydı; O'nun insanlar arasındaki barış mesajını, bu putperestlere iletkenleri bulacağı durum buydu. Önde gelen yedi mezhep var ve bu mezhepler, Tanrı için beş farklı isme sahip. Bu Koreli amelelerin ve köylülerin beş farklı tanrıyı temsil ettiğini düşünmelerine şaşmamak gerek."⁴⁶⁸

Parçalanmış yapının yarar sağlamayacağı açıktı. Nitekim Protestanlar, Metodist ve Presbiteryen olarak ülkeyi coğrafi biçimde paylaşmış ve yeni inananların hangi alt mezhebe inanıyorsa oraya gitmesinde uzlaşmıştı. Misyon bölgesine giden United Presbyterian, U.S. Presbyterian, Australian Presbyterian yada United Church of Canada gibi birbirinden ayrılmış gruplar, evdeki sorunlarını evde bırakmaya ve Kore'de bir bütün olarak hareket etmeye karar vermişti.⁴⁶⁹

⁴⁶⁵ Brice Rogers, Against the World – Horace G. Underwood's Value Conflict Approach to Mission, https://www.academia.edu/8663514/Against_the_World_Horace_G_Underwoods_Conflictive_Approach_to_Mission, (30.08. 2023, 15:49), s. 8-9.

⁴⁶⁶ Matsutani, a.g.m. s. 84-85.

⁴⁶⁷ Rausch, Ambiguity, s. 284.

⁴⁶⁸ Lynch, a.g.e. 46.

⁴⁶⁹ Moffett, a.g.e. s. 26, 45.

Tablo 3: 1884-1910 Yılları Arasında Kore’de Bulunan Protestan Misyonerlerin Toplam Sayısı⁴⁷⁰

1884-1910 Yılları Arasında Kore’de Bulunan Protestan Misyonerlerin Toplam Sayısı		
	Sayı	%
Presbiteryen Kilisesi (ABD)	165	33.1
Metodist Piskoposluk Kilisesi	114*	22.9
Presbiteryen Kilisesi (ABD)	62	12.4
Metodist Piskoposluk Kilisesi, Güney	46	9.2
Avustralya Presbiteryen Kilisesi	27*	5.4
Kanadalı Presbiteryen Kilisesi	15*	3.0
İngiltere Kilisesi	16*	3.2
Diğer; Salvation Army (Kurtuluş Ordusu), Oriental Missionary Society (Oryantal Misyoner Topluluğu), Seventh Day Adventists (Yedinci Gün Adventistleri).	54*	10.8

(*)Yaklaşık tutar

1901 Misyon Konseyinde alınan kararla Presbiteryenler, kilise ve siyaseti birbirinden ayırma kararı alarak bu tarihten itibaren kilisenin devlet (nara il) ve memuriyet (kwanwon il) ile alakası olmayacağını duyurdu. Buna göre; Kiliseye gelenlere krala sadık olunması, memurlara itaat edilmesi ve hükümet kanunlarının Tanrı’nın sözlerini temel alarak gözlenmesi gerektiğinin öğretileceğini iddia etti. Böylece Kilise işleri (kyohoe il) ile devlet işleri ayrıştırılmıştı.⁴⁷¹ Böylece Protestanlar, benimsedikleri Nevius Metodu bir yana Hangul Alfabetesiyle verdikleri eğitim ve laik bir tutum içerisinde olmaları da Korelileri onlara çeken bir etken oldu. Bunu takiben 19. yüzyılın sonuna dek Protestanlar, Katoliklerin önünde kalmayı başardı ve Japon istilası sırasında Katoliklerin değil Protestanların milliyetçiliği savunuyor oluşunu büyük ilgi topladı.⁴⁷²

Protestan kiliseleri arasındaki birlik, 1900’ler sonrasında Katolik kiliselerini de içine dahil etmeyi başardı. Böylece Severence Hastanesi, sadece Presbiteryen ve Metodist oluşumu olmaktan çıkarak önce Anglikan kilisesiyle işbirliği içine gitti ve bu aradaki birlik kısa sürede diğer kiliseleri de kapsamaya başladı. 1919’dan sonra “Ulusal Kore Hristiyan Konseyi” (Korean National Christian Council) ile mezheplerin milli olarak tek bir çatıda toplanmasının ardından bu tarih itibariyle mezhepler kendi içinde yeniden bölünmeler yaşasa dahi Hristiyanlığın artması sağlandı.⁴⁷³

⁴⁷⁰ Bu tablo; Dae-Young Ryu, Understanding Early American Missionaries in Korea (1884-1910): Capitalist MiddleClass Values and the Weber Thesis, *Archives de sciences sociales des religions*, sy. 113, 2001, s. 6.

⁴⁷¹ Matsutani, a.g.m. s. 193.

⁴⁷² Clark, Christianity, s. 38.

⁴⁷³ Moffett, a.g.e. s. 26-27, 46.

3.4.3. Sağlıkla İlgili Çalışmalar

İnsan sağlığı, hassas bir terazi olduğundan çaresiz kalan insanların kalpleri her zaman bir arayış ve umut içindedir. Bir duygusal istikrarsızlık içinde insanlar, din değiştirmeye meyilli olur. Bu sebeple semavi dinlerde peygamberlere verilen en önemli mucizelerden biri, peygamberlerin insanları ve hayvanları ölümden döndürmesi, hastaları, doğuştan körleri iyileştirmeleri olmuştur.

Hız. İsa, özellikle iyileştirme mucizeleri ile öne çıkan bir peygamberdir. Matta İncilinde; “İsa on iki öğrencisini yanına çağırıp onlara kötü ruhlar üzerinde yetki verdi. Böylece kötü ruhları kovacak, her hastalığı, her illeti iyileştireceklerdi,” şeklinde geçen bu durumu Dr. David Livingstone, “Tanrı’nın sadece bir oğlu vardı ve ona tıbbi misyonerliği verdi” şeklinde özetlemektedir. Nitekim Hristiyanlar için kendinde olan gücü, havarileri ile paylaşan bir İsa figürü vardır. Dolayısıyla Havariler aldıkları emir doğrultusunda bu emri yerine getirme amacıyla; “gittikleri her yerde hem Müjde’yi yaymaya çalışmış hem de hastaları iyileştirerek köy köy dolaşmıştır.”⁴⁷⁴

Hristiyanlar, iyileşen insanlarla birlikte sadece topluma yayılan hoşgörü ve pozitif bir izlenim kazanmakla kalmamış; faaliyetlerini cemaatlerini genişletmenin öncü kuvveti olarak şekillendirmiştir. Böylece sağlık hizmetleri, misyonun hor görülüp küçümsendiği yerlerde kalplere girmenin ve misyon sahasına sızmanın anahtarı olmuştur. Üstelik günümüzde misyon faaliyetlerinin başlangıcının ve kalıcılığının doktorlar sayesinde gerçekleştiği kabul görmektedir ki bu durumun bilincinde olan kiliseler, “2 Misyoner ve 1 Doktor” şeklinde misyon bölgesine sızmak için doktorları kullanmıştır.⁴⁷⁵

Batılıları sadece “barbar canavarlar” olarak gören ve kapalı bir toplum olan Joseon topraklarına, Batı’nın tıbbi birikimi Çin üzerinden Silhak Alimlerince taşınmıştır. Erken dönemde Yi Ik ve Yi Gyu-Kyung gibi bilginler, anatomi ve fizyolojik unsurlar gibi konulara odaklanırken Jeong Yak-Yong’un çiçek aşısı gibi modern metotları yarımada taşıdığı görülmüştür.⁴⁷⁶

Çiçeğin yanı sıra sıtma ve kolera gibi bir çok salgının sık sık ev sahipliği yaptığı bu topraklarda sağaltma metotlarının ciddi derecede eksik olması ve yerli doktorların bütün hastalıkları sadece “çaresiz” yada “genel geçer” şeklinde tanımlayabiliyor oluşu, Batılıların Korelilerce kabul görmesinin ilk adımı olmuş ve halk içinde “Batılılara insanları iyileştirme gücünü veren Batı’nın Tanrısı” imajını meydana getirmiştir.⁴⁷⁷

⁴⁷⁴ Matta 10:1, Luka 9:6; Valeria Fullerton Penrose, **Opportunities in the path of the Great Physician**, Westminster Press, Philadelphia, 1902, s. 3.

⁴⁷⁵ Clark, Nevius, s. 211.

⁴⁷⁶ Jong-Chan Lee, Chang-Duk Kee, The Rise of Western Medicine and the Decline of Traditional Medicine in Korea, 1876-1910), **Korean Journal of Medical History**, c. 5, sy. 1, 1996, s. 1.

⁴⁷⁷ Penrose, a.g.e. s. 21.

1877’de Japon donanmasının Busan’da kurarak Japon vatandaşlarının yanı sıra Koreli hastaları da kabul ettiği Jaiseng Kliniği gibi Batı usulü tedavi merkezleriyle misyona yönelik sağlık hizmetleri eğitimen daha önce yarımada üzerinde yayılmaya başlamışsa da Batı’nın gitgide topluma nüfuz ederek hastane kurma girişimlerini ve ülkede yabancı varlığını arttırmasının başlangıcı, Gapsin Darbesi olmuştur.⁴⁷⁸ Bu döneme dek sadece Amerikalı bir bakanın özel doktoru olduğu için ülkede kalmasına izin verilen Horace N. Allen’in darbe esnasında 14 saray hekiminin yaralara zift dökmesine izin vermeyerek Min Yong-Ik’in hayatını kurtarması büyük bir dönüm noktası olmuştur.⁴⁷⁹ Böylece özellikle Kuzey Amerika Presbiteryen misyonu başta olmak üzere Hristiyanlığın vizyonu, Kore toplumunda Batı kökenli sağlık hizmetleriyle birlikte yer edinmeye başlamıştır.

Allen’in kralın dostluğunu kazanması ve modern tıp metotlarıyla bir anda devletin ilgi odağına dönüşmesi, onun hem saray hekimlerinden olmasına hem de görevini icra ettiği müddetçe bizzat Kralın askerleri tarafından korunacak kadar önemli hale gelmesine neden olmuştur. Olayları takiben kral tarafından “Amerika’daki yardımsever toplumla işbirliği” adı altında Allen’in başına geçeceği devlet destekli bir hastanenin açılması kararının alınmasıyla idam edilen Gapsin darbecilerinden Hong Yeong-Sik’in ikamet yeri olan arazi Allen’in hastanesi için tahsis edilmiş ve 10 Nisan 1885’te “Büyük Lütuf Kurumu” (House of Extended Grace) anlamında Kwanghye-won adı verilen hastane açılmıştır. 2 hafta sonra bu kurum, “Evrensel Yardımseverlik Kurumu” (House of Universal Helpfulness) anlamında Chejungwon olarak anılmaya başlanmıştır.⁴⁸⁰

Asillerin yanı sıra halkın da yararlanabildiği ilk Batılı Hastane olan yeni kraliyet hastanesi, kısa sürede bölgeye gelecek misyonerlerin geçici yerleşkesine dönüşürken ilerleyen aylar, Amerika’daki hayır kurumlarının yeni hastaneler açmak için Kore Hükümetiyle iletişime geçtiği yılların başlangıcı olmuştur.⁴⁸¹ Nitekim Allen’in ardından 1886’da John Heron’da saray hekimliği pozisyonunu elde ederek krala hizmet etmeye başlamıştır.⁴⁸²

1895’teki kolera salgını sırasında, kralın salgını yenmek için polis kuvvetlerini doktor olarak tayin etmek zorunda kaldığı gibi çaresiz ve kritik anlarda misyonerlerin dini misyonu tamamen bırakıp Koreli hastaların ölüm-kalım savaşına odaklanması türevindeki faaliyetlerle teolojiden çok sağlık hizmetlerinin öne çıkarıldığı ve genel hijyen kurallarının Korelilere öğretildiği bu süreçte “Hristiyanlık” kavramının gölgelenerek misyonerlik kimliği gizlenmesi hem hükümetin tepkisini

⁴⁷⁸ Lee, Rise, s. 2.

⁴⁷⁹ Moffett, a.g.e. s. 37.

⁴⁸⁰ McKenzie, a.g.e. s. 207; Clark, Nevius, s. 77, 261; In-Sok Yeo, Severance Hospital: Bringing Modern Medicine to Korea, *Yonsei Med J*, c. 56, sy.3, 2005, s.593; Moffett, a.g.e. s. 37.

⁴⁸¹ Yeo, a.g.m. s. 593.

⁴⁸² **Hospitals in Korea**, Medical Mission Series, Philadelphia, 1912, s. 4.

önlemiş hem de çalışmalar sonucu “Barbar” Batılılara karşı kralın düşünceleri pozitif yönde değişim göstermiştir.⁴⁸³ Böylece ülkeye daha fazla Amerikan misyonerin girişine izin çıkarken Kore’de açılan hastaneler, okullar ve kiliseleri yine Allen’ın öncülüğünde Kore’nin ilk kez elektrikli işlere girişmesi takip etmiş; Yankee İşadamları, su şebekesi ve tramvay/demiryolu projeleri için sözleşme imzalanmıştır.⁴⁸⁴

Elde edilen başarı, bölgedeki diğer misyonerlerin de takdirini toplarken tıbbi bilginin önyargı ve hurafeyi, güvensizliği ve cehaleti yendiğini söyleyen Misyoner Archibaid Mclean, Allen’ın çalışmalarının ülkedeki misyonu başarıyla desteklediğini vurgularken; Trumbull White, Allen’ın başarısını “bu zor günlerde bile ‘Batı ilmi’ ve ‘Reforme Edilmiş Hristiyanlık’ın ülkeye yayılması için bir yol vardı” şeklinde tasvir etmiş ve hastanenin ardından Amerikalı öğretmenlerin krallığın eğitim sistemini tertip etmek üzere ülkeye gelerek yeni hastaneler, yetimhaneler, okullar ile kolejler kurduğunu hatta ordu içinde danışmanlık yaptığını belirtmiştir.⁴⁸⁵

Dolayısıyla geleneksel kraliyet hastanesinin karşıtlığı ve Kore içerisindeki Çinli, Rus, Alman gibi misyonerlerin hoşnutsuzluğuna rağmen Allen’ın 1885’te kurduğu kraliyet hastanesi bir öncü konumunda liderliği elde etmiştir. Böylece John William Heron ve eşi hastanede görev almak üzere Kore’ye gelirken bu tür Presbiteryen girişimlerine Metodistlerin de eklenmesiyle William Benton Scranton ve eşi ile Annie Ellers (sonradan Bunker) onları takip etmiştir. Bununla birlikte Allen ve Heron’un kralın resmi hekimi, Ellers’in kraliçenin danışman hekimi olması gibi kraliyet ailesine sunulan sağlık hizmetlerinin yanı sıra Alice Fish Moffett’in açtığı küçük çaplı kadınlara özel klinikler ile halkın ihtiyaçlarına yönelik faaliyetlere başlanmış; Louis H. Severance adındaki bir misyonerin ülke boyunca tıbbi bilginin eksikliğini fark etmesiyle birlikte batı kökenli sağlık hizmetleri tavandan tabana doğru bir yayılım göstermiştir.⁴⁸⁶

Ülkenin mevcut kaynaklarının Yangban temelli ekonomi üzerinden akışı, halkın açlığına sebebiyet verirken misyonerlerin en çok dikkatini çeken durumun yolları kaplayan cesetler oluşu, halka yönelik icraatın temel nedeni olmuştur. Özellikle yiyecek-hijyen ihtiyacı misyoner faaliyetlerini ve “Pirinç Hristiyanı” lakabını temellendirecek olaylar silsilesini hazırlarken karşılaşılan en ciddi zorluk Çin tıbbı ve Korelilerin Şamanizm eksenindeki inançları konusunda Hristiyanların bilgisizliğidir.

⁴⁸³ Clark, Nevius, s. 81.

⁴⁸⁴ James Bradley, **The Imperial Cruise: A Secret History of Empire and War**, Little Brown Company, 2009, New York, s. 260; Lee, Christianity, s. 8; Matsutani, a.g.m. s. 62.

⁴⁸⁵ McLean, a.g.e. s. 254; White, a.g.e. s. 429.

⁴⁸⁶ Lee, Rise, s. 2; Underwood, Fifteen, s. 5-6; Penrose, a.g.e. s. 22-23.

Örneğin; Kore halkı, ateşe önem veren bir toplumdur ve çeşitli varlıkların ruhlarına inanıp onlardan çekindikleri için bu durum, çoğu zaman misyonerlere dezavantaj sağlamıştır. Bu nedenle misyonerlerin çıkan yangını söndürmek için tek gayret edenler oluşu, halkın iğneleyici bakışlarına sebep olan bir hatadır.⁴⁸⁷ Üstelik yerli doktorlar, sıcak iğneleri bebeklere batırarak Çin tıbbını uygulayabilir yada kömürle yaraları dağlayabilir ancak Batılı doktorun hastanın evindeki yerden ısıtmalı sistem üzerinden kaldırılıp ılık banyo yapmasını tavsiye etmesi bile şüphe duyulması gereken bir yöntemdir.⁴⁸⁸ Dolayısıyla Koreliler için Batı'nın tıbbı, yerel doktorların “çaresiz” olarak sınıflandığı hastalıklar için son bir umuttur.

Kötü Ruhların insan üzerindeki etkisine inanan Kore toplumu, çoğu zaman yerel rahipler veya doktorlarda aradıklarını bulamadıklarında misyonerlere yaklaşmıştır. Örneğin; Oğlu öfke krizi geçirirken kolu kırılan bir anne, kendi kolundaki kırığı başka bir yerde sardırıdıktan sonra Batılı kliniğine oğlunun içindeki kötü ruhun çıkarılması için gitmiş yada hiçbir yerel doktorun çare bulamadığı bir kızın içindeki kötü ruhun çıkarılması için Hristiyanlara teslim edilmesi gibi olaylar gerçekleşmiştir. Bu tür durumlarda başarısızlık “Sizin Tanrınızda işe yaramadı, sözünüzde duramadınız” gibi söylemleri beraberinde getirmesine ve halk içindeki toplumsal baskı sebebiyle aşırı temkinle yaklaştıkları tedavinin bile çoğu zaman yarıda kesilmesi gibi durumlara rağmen zamanla misyonerlere yönelik bakış değişmiştir.⁴⁸⁹ Böylece başlangıçta “yabancı şeytan” olarak bilinen misyoner doktorlar, “denizin ötesinden gelen şifacı meleklerle” dönüşmüştür ki Min Yong-Ik hayatı kurtulduktan sonra durumu şu sözlerle özetlemiştir; “İnsanlarımız Amerika’dan geldiğine inanmıyor; Bu tür olağanüstü krizler için cennetten düşmüş olman gerektiğine ısrar ediyorlar.”⁴⁹⁰

Yerel halk içerisinde, batılıların onlar için çabalayan insanlar olmasına dair bakışın ortaya çıkışı, Hristiyan dininin yayılışı açısından çok büyük bir psikolojik etkiye sahiptir. Korelilerin “işgalci” olarak tanımlayarak ülkenin dört bir yanına uyarı kitabeleri diktiği Batılılara yönelik aşağıdaki bakış, bu konunun kavranışı için yararlı olacaktır; “Misyonerlerin hastalarla ilgilenmek için gecelerce çalıştığını gören halk: ‘Bu yabancılar bizi ne kadar da seviyor! Onların yabancılar için yaptıkları kadarını, biz kendi soydaşlarımız için yapar mıydık?’ Şafak ağarırken aceleyle yol alan Dr. Underwood’u gören bazı adamlar: ‘İşte İsa’nın adamı gidiyor; O, dinlenmeksizin gece gündüz demeden hastalarla ilgileniyor.’ ‘Neden bunu yapıyor?’ dedi bir başkası. Cevap, ‘Çünkü bizi seviyor’du.”⁴⁹¹

⁴⁸⁷ Underwood, Call, s. 90.

⁴⁸⁸ Penrose, a.g.e. s. 31.

⁴⁸⁹ Underwood, Call, s. 90; Penrose, a.g.e. s. 28, 30.

⁴⁹⁰ McLean, a.g.e. s. 255, 257.

⁴⁹¹ Hospitals, s. 5-6.

İyileşme umuduyla son çaresini Hristiyanlara başvurmak olan gören halka misyonerlerin “İsa’ya inanıyor musun?” sorusu, artık “Hayır ama beni iyileştirebilirsen inanacağım” olmuştur. Nitekim kör kadın, görme duyusunu kazandıktan sonra sözünü tutmuş ve “Tanrı bana görüşümü geri verdi ve şimdi İsa’ya inanacağım” diyerek hem oğlunun hem de kızının da Hristiyanlık dinine benimsemesine yol açmıştır.⁴⁹²

Bu dönüşüm süresinde, 1885’te başlayan kurumsallaşma, 1899’da Batı usulü tedavide uzmanlar yetiştirmek için açılan bir tıp okuluyla devam ederken aynı yıl, Dr. Oliver R. Avison’un çabalarıyla John D. Rockefeller’in partneri olan Louis H. Severance, 10000 Amerikan doları bağışlamaya karar vermiş ve 1902’de Batı’dakilerle eşdeğer ilk hastane Seul’de temellendirilmiştir. Avison’un başında bulunduğu Severance’in finansörlüğündeki ilk batı tipi bu hastane 1904’te halka açılırken Chejungwon adlı hastaneninse adı yeniden değiştirilerek aynı yıl, Severance Memorial Hospital adını almıştır. Bu kurum, günümüzde Yonsei Üniversitesinin temeli kabul edilmektedir.⁴⁹³

Severance Hastanesi raporlarına göre; “Bu hastanenin en büyük amacı, tüm işleri İsa’nın düşünce tarzını temsil eder şekilde yapmak, hastaları Hristiyanlaştırmak ve doktor ile hemşire eğitim okullarından mezun olanlar arasından Hristiyan personeller üretmektir.”⁴⁹⁴ Üstelik Avison, doktor olması için yetiştirilen öğrencilerin hepsinin dualara ve vaazlara katılan Hristiyanlar olduğunu da vurgulamış ve henüz Kore’nin teolojik yaklaşımı kabul etmediği yıllarda bile İncil’i Korece’ye çevirmeden kilise şarkısı olarak sunduklarını, her şabatta revirlerde ayinler yapıldığını belirtmiştir.⁴⁹⁵

Bir kaynağa göre Kore’de hastanede yada bakımevlerinde yıl içerisinde 17.000’den fazla kişiye Hristiyanlık ulaştırılırken; Presbiteryen misyonunun raporuna göre 1 Nisan 1913 sonu itibariyle on yıl içinde ülkede 500.367 hasta tedavi edilmiştir.⁴⁹⁶ Bu süreçte Kulak, Burun ve Göz hastalıklarının yanı sıra Bulaşıcı, Paraziter ve Sinir Sistemi Hastalıklarının tedavisinin yapıldığı Kore’de hastalıklar ve salgınlar “insanın kaderi” olmaktan çıkarak “dikkatsizlik” ve “pis alışkanlıklara” dönüşmüştür.⁴⁹⁷ Ayrıca Seo Jae-Pil’in The Independent gazetesinde Batılıların hijyen anlayışı konular yazdığı bilinmektedir.⁴⁹⁸

⁴⁹² Halsey, a.g.e. s. 23.

⁴⁹³ Gale, a.g.e. s. 9; Suh, Formation, s. 42; Yeo, a.g.m. s. 595.

⁴⁹⁴ Halsey, a.g.e. s. 9.

⁴⁹⁵ Hospitals, s. 7; Penrose, a.g.e. s. 29.

⁴⁹⁶ Halsey, a.g.e. s. 52, 122.

⁴⁹⁷ Halsey, a.g.e. s. 124-125; Gale, a.g.e. s. 6.

⁴⁹⁸ Lee, Rise, s. 3.

Sonuç olarak sağaltma metotlarındaki eksiklik üzerinden Kore'ye girişin ve buradaki pozitif izlenimin açılışını yapan doktorlar, ardından gelecek eğitimcilerin öncüsü olmuş ve kalıcılığın ilk adımı olarak hizmet ederken kaliteli yaşam hakkı üzerinden İsa'yı benimseyişi kolaylaştırmıştır.

3.4.4. Eğitimle İlgili Çalışmalar

Eğitim, topluma yön vermenin anahtarıdır ve tarihin başlangıcından beri insanın kendini geliştirmesinin temel yolu olmuştur. Nihai bir sonuca varmak isteyen dinler, kendi doğrularını, diğer insanlara düşüncelerini ve bilgilerini aktararak yani çevresine toplananları eğiterek başlamıştır. Bu açıdan her peygamber aynı zamanda toplumları eğitmek üzere gönderilen bir öğretmendir ve onlara inen kitaplar bunun aracıdır.

Müslüman kesimde cami ve medresenin birleşmesi gibi Hristiyanlar açısından da en temel eğitim yeri, kilise olmuştur. Gittikleri bölgede öncelikli gayeleri olan kilise kurma hedefini: “Hristiyan Misyonerleri Okulunda eğitim, yalnız gaye içinde bir vasıtaadır” şeklinde tanımlayan Henry Jessup isimli bir misyonere göre; “Bu gaye, İnsanları İsa'ya götürmek, fertler ve milletler Hristiyan oluncaya kadar onları eğitmektir.”⁴⁹⁹

Koreliler, Konfüçyüsçülük ekseninde öğrenmeye aç bir toplum olarak tarihte yer edinmiştir. Konfüçyüs'ün “Öğrenmek ve zamanı geldiğinde öğrendiğini uygulamak, mutluluk değil midir?”⁵⁰⁰ sorusuyla başlayan öğretisini uzun yıllar yapı taşı olarak benimseyen ve kendilerinin Büyük Bilgelerin Soyundan geldiğini iddia eden bu toplumda “kötü öğreti” olarak sınıflandırılrsa da Hristiyanlık öğretisi dahi ötelenememiştir.

Toplum, modernleşme ve batılılaşma ekseninde dini özümserken Batı uygarlığının dönemde rakiplerinin önüne geçerek sivrilmiş olması Korelilerin onlara yaklaşmasının en kritik sebebi olmuştur. Böylece Sarim grubu içindeki iç çatışma ile yavaş yavaş hissedilmeye başlayan dinin etkisi topluma yayılmış ve buradan da halkın eğitimine giden bir süreç başlayarak nihayetinde insanların modern zamandaki eşitlik ilkesini benimsemesine uzanan bir olaylar silsilesi gerçekleşmiştir.

Hristiyanların ilk hedefi olan kiliseleşme, Kore Hükümetinin yasaklamaları ve yabancı karşıtı politikalarıyla askıya alınırken misyonerler, dini geri planda işlemek zorunda kalmış; Kore'ye kendi teknolojik üstünlerini 1600'ler gibi erken bir tarihte kabul ettiren Katolikler, sağlık yoluyla Kore'nin güvenini kazandıktan sonra Korelilerin asıl ilgisini çeken ve Batı'nın sızmasına kapı aralayan bilgi birikimini Hristiyanlaştırma faaliyetleri için kullanmaya başlamıştır. Böylece 1880'lere dek

⁴⁹⁹ Ayten Sezer, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e; Misyonerlerin Türkiye'de Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri, **Hacettepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı Özel Sayısı, 1999, s. 171.

⁵⁰⁰ Konfüçyüs, **Konuşmalar**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2021, s. 1

misyonerlerin doğrudan faaliyetlerine baskı kurulsa da Batılı eğitim kurumları Kore yarımadasında yer edinmiştir.

1876'da Kim Gi-Su adlı bir temsilcinin ülkedeki askeri modernleşmenin yanı sıra elektrik hatları, para basımı, buharlı gemi ve tarım aletlerinin de dahil olduğu, Batının teknolojik medeniyeti hakkında bilgi edinmek üzere Japonya'ya gönderilerek Kore'nin burada daha fazla araştırma yapıp yapmaması konusunda fikir edinmekle görevlendirilmesinin ardından 1880 yılında Çin'de aynı amaçla araştırma sahası vazifesi görmüştür.⁵⁰¹ Böylece 1881'de daha geniş çaplı bir işe girilerek Japon kültürü ve dış ticareti için 62 Korelinin gizlice Japonya'ya gönderilmesinden sadece bir yıl sonra Kore Hükümeti, Mollendorff'un tavsiyesiyle, çevirmen yetiştirmek üzere Çin'in Tongwenguan'ını örnek alan ve Dongmunhak adı verilen Evrensel Dil Eğitimi (Common Script Learning) okulunu bir seneliğine açmaya karar vermiştir.

İngilizce, Japonca ve aritmetik öğretmeye başlayarak Batılı bir dili öğreten ilk modern okul olan Dongmunhaktaki öğretmenler, Koreli bir müdür eşliğinde Zhongxian Wu ve Amerika'ya 14 yaşında eğitim için gönderilen Shaoyi Tang adlarındaki Çinliler olurken; baş öğretmen bir İngiliz vatandaşı olan telgraf teknisyeni T. E. Halifax olarak seçilmiştir.⁵⁰²

Bununla birlikte misyonerler, yüksek düzey eğitimi bürokratik amaçlarla üst sınıfa sağlanmaya başlamış ve 1886 yılına kadar yabancı dil öğrenimi bu sistem üzerinden sürerken Dongmunhak'ın kapatılmasından sonra bu kurum yerine Yugeong Gongwon olarak anılan -ilk Batı usulü devlet destekli- Royal English School (Kraliyet İngilizce Okulu), Homer Hulbert tarafından kurulmuştur.⁵⁰³ Bu süreçte genel hedef, eğitimi çocuklara verip bu çocukların ailelerini Hristiyanlaştırmasını sağlamak olarak şekillenirken halka sağlanan alt düzey eğitim ise hep kişilerin özel çabası şeklinde ilerlemiştir.⁵⁰⁴

Dolayısıyla aynı yıl kurulan ve Kralın “Yetenekli Erkekleri Geliştirme Yurdu” anlamında “Paichai Hakdang” ismini verdiği, Kraliçenin “Armut Çiçeği” anlamında “Ewha Hakdang” ile sembolize ederek ülkenin beklentilerini yansıttığı Paejae ve Ewha Kız Okulu açılmış ve bu okulların dışında yine kız okullarından Jeongui Kız Okulu, Ilsin Kız Okulu ile Baehwa Kız Okulu

⁵⁰¹ Suh, Formation, s. 32.

⁵⁰² Kim Eun-gyong, Beginning of English Language Education, **The Korean Times**, 2008, https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2021/10/113_22588.html, (12.08.2023, 16:07); Tae-Young Kim, **Historical Development of English Learning Motivation Research: Cases of Korea and Its Neighboring Countries in East Asia**, Springer, Singapore, 2021, s. 17.

⁵⁰³ Robert Neff, Korea's modernization through English in the 1880s, **The Korea Times**, 2010, [koreatimes.co.kr/www/news/nation/2010/05/117_66731.html](https://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2010/05/117_66731.html), (12.08.2023, 16:47).

⁵⁰⁴ Matsutani, a.g.m. s. 151.

misyonerlerin açtığı özel okullar olarak faaliyet göstermiştir.⁵⁰⁵ Ayrıca bu Metodist okullarına ek olarak Presbiteryenlerden; Horace N. Allen'in 1885'te açtığı ilk tıbbi klinik olan Chejungwon, 1886'da G. Underwood'un açtığı Kyeongsin Okulu ve William M. Baird'in 1887'de Pyongyang'da açtığı Soongsil Okulu da örnek gösterilebilir.⁵⁰⁶

Erken dönemde misyonerler mezhepsel olarak ayrı, kendi içlerinde ayrı kavgaları sürdürdüklerinden eğitimin nasıl verilmesi gerektiği hep bir soru işareti olarak kalmıştır. Hristiyan misyonerlerin gözüyle; “Kafirler şeytandan vazgeçmeden onların elinde ne var ne yoksa istemektedir.” G. Underwood gibi misyonerler bu nedenle din adına değilse ilmin verilmesini anlamsız bulurken genelde Metodistler, Presbiteryenlerden farklı olarak Batı ilmini öğretmek için dil bilgisinin halka dahi öğretilmesine inanmıştır.⁵⁰⁷ Dolayısıyla İngilizce öğrenimi, Korelileri kiliseye çekme yolu olarak benimsenmiş; 1895 yılı itibariyle “misyon, okulların -en azından kendilerine göre- İngilizce öğretmek için olmadığına inanırken” bu durumun politika haline getirilmesine gayret edilmiştir.⁵⁰⁸ Nitekim William D. Reynolds'ın da 1896'da belirttiği gibi; üst sınıfa sağlanan eğitimin temel amacı, Koreli Hristiyanları ABD'ye gönderip onların gelişmesini sağlamak olmadığından misyonerlerin duygusal bakışlarının önüne geçilmesi ve Koreli Hristiyanların dini, kendi halklarının arasında sivrilme için kullanmasının önlenmesi savunulmuştur.⁵⁰⁹

Misyonerlerin kendi iç çatışmalarının yanı sıra Koreliler de kendi içlerinde gelişmek ve barbar öğretisinden faydalanmak yönünde çatışmalar yaşamıştır. Nitekim bu durum, 1882'de İngilizce bir Japon gazetesine haberine yansırken toplumsal bakış şöyle ortaya çıkmıştır; Bir Koreli soylusu için daha az barbar kabul ettikleri Japon dilini öğrenmek ile tamamen barbar olan Batı'ya ait bir dili öğrenmek arasında büyük bir farklılık vardır ve bu farklılık, “Batı medeniyetinin gerçek değerini öğrenmek için İngilizce kitaplar okumak isteyen” bir Korelinin önünde sosyal bir engeldir.⁵¹⁰

Üstelik sosyal durum, kadınlar açısından daha çetrefilli bir süreçtir. Evin harem kısmından çıkamayan kadınların eğitim için okula gitmesi, Kore halkı için mümkün değildir. Bu nedenle Ewha okulunun ilk öğrencisi, yüksek rütbeli bir memurun Kim isimli cariyesi olmuş ve fakirlerle kimsesizler, hayatlarını idame ettirebilmek için okulun imkanlarından yararlanmaya çalışmıştır. Nitekim G. Underwood'da hastanede eğitim görmek için bir müddet saraydan dansçı kız temini

⁵⁰⁵ Mee-Ryang Jeong, Woojin Lee, **Korean Education: Educational Thought, Systems and Content**, Çev. Sohn Tae-soo, The Academy of Korean Studies, Kore, 2018, s. 62; Lee, Christianity, s. 8-9.

⁵⁰⁶ Kim, Historical, s. 21; Jeong-Kyu Lee, The Establishment of Modern Universities in Korea and Their Implications for Korean Education Policies, **Education Policy Analysis Archives**, c. 9, sy. 27, 2001, s. 6.

⁵⁰⁷ Matsutani, a.g.m. s. 182, 173.

⁵⁰⁸ Matsutani, a.g.m. s. 155.

⁵⁰⁹ Matsutani, a.g.m. s. 156-157; Brendan Hughes, A Mission of Education and Creation: The Work of Christian Missionaries in Korea from 1882 Through 1910, **History 4870: The Two Koreas**, 2008, s. 3.

⁵¹⁰ Neff, Korea's.

yapıldığına değinmektedir.⁵¹¹ Ancak 1888’de Ewha’nın öğrencileri 7 kişi olduğunda bile Kore gelenekleri gereği erkek öğretmenlerden eğitim almamaları gerektiği belirtilmiş, bu sebeple kadınlara sadece İncil dersleri sağlanmıştır.⁵¹²

Öyle ki 1885’te başkentte küçük bir yetimhanede erkeklere özel bir okul açtığında dahi, 1886 sonu itibariyle bu okulda 10 çocuk (yada 36 çocuk) öğrenim görebilmiştir. Ayrıca Underwood’un yetim çocukları seçmesinin nedeni de pozitif bir sonuç elde etme ihtimalinden çok çaresizliğindendir.⁵¹³

Genthe, Kore’ye yerleşmiş belli bir din olmadığından buraya yeni bir dinin kolayca yayılabileceğini öne sürmüştür.⁵¹⁴ Ancak Kore halkı, misyonerlere istedikleri tepkiyi vermemiş, gerek hükümet gerekse de halk yabancılara ve yabancılardan dinine tepki göstermiştir. Bu sebeple birçok dövme ve taşlama girişimi meydana gelmiştir.

Fakat bu olaylar arasından ilk ciddi durum; 1888 yılındaki Bebek İsyanı olmuştur. Seul’deki yabancılar hakkında Koreli çocukları kaçırdıkları yönünde söylentiler çıkmaya başlamasıyla iddialar, yabancıların çocukların kalplerini ve gözlerini oydukları ve bunları ilaç yaptıkları yönünde kulaktan kulağa yayılmıştır. Böylece bebeklerin gözlerinin kameraların lensi için kullanıldığı dillendirilmeye başlanmıştır.

Lillias Underwood; İnsanların, bebeklerin Alman, İngiliz ve Amerikan elçiliklerinde pişirilip yendiğine inandıklarını ve hastanelerin bu kana susamış iş için bir karargah olarak bilindiğini yazmaktadır. Korelilere göre hastalıkların tedavi edilebilmesinin nedeni bebeklerin katledilmesidir. Bu iddialar sonucunda öfkeli bir kalabalık “alçak yabancılar” için tehlike arz etmeye başlamıştır. Koreli memurlar olanları durdurmak istese de birçok misyoner, Chemulpo limanına doğru kaçmak üzere eşyalarını toplamaya başlamıştır. Dedektifler ve polis memurları bu işi çözüp isyanı bastırma da misyonerlere karşı halkın bakışı iç açıcı bir hal almamıştır.⁵¹⁵

Kore’nin henüz dışa açılmaya ve misyona hazır olmadığını gösteren bu isyan sonrası saldırılar sürmüştür. 1889’da Presbiteryen Kilisesi tarafından Kore’ye atanan Samuel Austin Moffett adında bir misyoner, 1893’te taşındığı Pyongyang’daki evinde Koreliler tarafından taşlanmış ve resmi memurların sayesinde canını kurtarmıştır.⁵¹⁶ Ancak hükümetin, suçlulara yönelik bir yaptırım da

⁵¹¹ Lee, Christianity, s. 14;

⁵¹² Horace Horton Underwood, **Modern Education in Korea**, International Press, 1926, New York, s. 18.

⁵¹³ Clark, Nevius, s. 83; Matsutani, a.g.m. s. 152.

⁵¹⁴ Park, a.g.e. s. 43-44.

⁵¹⁵ Underwood, Fifteen, s. 14-17.

⁵¹⁶ Clark, Nevius, s. 81, 109; Matsutani, a.g.m. s. 72.

bulunmamaktadır ki bu durum Fransız Papazların taşlanması durumunda da etkisini göstermiş ve hükümet, Fransa'nın protestolarına rağmen suçluları cezalandırmayacağını bildirmiştir. Nitekim 1893'te çıkan fermana göre; yerli Katolikler, "Majestelerinin evlatları" kabul edilirken aynı durum Fransız yada diğer Batılılar için geçerli değildir ve ek olarak Kore Hükümetinin vatandaşlarını cezalandırma yetkisi dış ülkeleri ilgilendirmemektedir.⁵¹⁷

1894'te çıkan Donghak İsyanının sloganının da Batılı canavarları topraklarından sürmek olması ve isyancıların, misyonerlerin kaldıkları evleri yakarak Batılara yönelik şiddet faaliyetlerinde bulunması göstermiştir ki misyonerlere yönelik bakış uzunca bir süre değişim göstermemiştir.⁵¹⁸ Nitekim yoksul, evsiz, gayrimeşru doğmuş çocukları yanına alıp kimsesizlerle "Kurtarıcıyı sevmeye yolunda ilgilenme" gayesinde olan Underwood'un yanında 2 sene kalarak Bebek İsyanı sırasında firar eden, İngilizce ve İncil dersleri almış olan iki çocuk dahi misyonerlerin yamyamlığı konusuna bir açıklık getirememiştir.⁵¹⁹

Ayrıca devlet destekli olan Royal English School'da eğitim veren Homer B. Hulbert, Delzell A. Bunker ve George W. Gilmore adlı öğretmenlerin bile Korece bilmediği ve halka iletişimlerinin bu nedenle kısıtlı kaldığı unutulmamalıdır.⁵²⁰ G. Underwood'un açtığı yetimhane de dahi İngilizce eğitimi, yerel bir öğretmen tarafından sağlanan birincil (anadil) ve ikincil eğitimden (Çin yazısı) sonra üçüncül olarak verilmektedir ki bu eğitimi de sadece faydalanabilecek yaşta olanlar alır.⁵²¹

Fakat tüm bu olumsuzlukla rağmen misyonerlerin çabalarının boşa gittiğini de söylemek doğru olmayacaktır. Paeje Okulu için tahsis edilen arazinin 1592 Japon istilasından tahrir edilen bir mekan olması durumu misyonerlerin lehine çevirmiştir. Korelilerin ruhlardan çekincesi sonucu bakımsız kalarak virane hale gelen bu alandaki karaağacı Henry Appenzeller'in kesip yakması ve buna rağmen ruhlardan zarar görmemesi, Korelilerin Amerikan Tanrısının Koreli ruhlardan üstün olduğuna inanmasına vesile olmuştur.⁵²²

İlk Metodist Okulu olan Paejae, Appenzeller tarafından açılırken bu okula, M. F. Scranton'ın Ewha'yı, Bay Lutz'un bir Tarım okulunu açması gibi kuruluşlar eşlik etmiştir.⁵²³ Bu okullarda erkeklerin öğrenim seçenekleri artarken -ki Paeje öğrencileri daha sonra kraliyet sarayında çevirmen olarak işe alınmıştır-kadınlar, eğitim hakkını elde etmiş ve sadece erkeklere verilen Çin karakterleri

⁵¹⁷ Matsutani, a.g.m. s. 48-49, 52.

⁵¹⁸ Matsutani, a.g.m. s. 51.

⁵¹⁹ Matsutani, a.g.m. s. 152; Kim, Historical, s. 26.

⁵²⁰ Kim, Historical, s. 20.

⁵²¹ Underwood, Modern, s. 20.

⁵²² Oak, Making, s. 2.

⁵²³ Allen, Neivus, s. 224.

eğitimi yada nakış gibi geleneksel bilgilerin yanı sıra bu okulun öncülüğünde kurulan kadın okullarıyla edebiyat, müzik ve ev ekonomisi gibi alanlardan başlayarak günümüzdeki haline gelene dek eğitimini çeşitlendirmiştir.⁵²⁴ Böylece 1887’de sadece 11 öğrenciye sahip olan Ewha, 1909’da 150 gibi bir sayıya ulaşarak günümüzde bu dönemde kurulmuş olan ve hala faaliyet gösteren köklü üniversitelerden biri haline dönüşmüştür.⁵²⁵

Günümüzde Wonsan Üniversitesi olarak hala faaliyet gösteren Wonsan-Haksa’ya gelindiğinde ise bu akademi, devlet destekli kurulup sadece Yangban çocuklarını eğiten yada misyonerlerin yetimler üzerinden ulusu Hristiyanlaştırma amacı güttüğü özel akademilerden farklı olarak şekillenmiştir. Ulusun ilk halk okulu olarak bilinen ve Batı eğitim metotlarını benimsemiş bu okul, Dukwon Sulh Hakimi Jung Hyun-Suk tarafından 1883’te kurularak tamamen yerliler tarafından desteklenip faaliyet gösteren bir kurumdur.⁵²⁶

Nitekim anlaşmalar gereği açılan limanlarda Japon tüccarlarıyla baş edemeyen yerliler, kendilerini geliştirme ihtiyacı hissetmiştir. Böylece halk, astronomi, geometri, elektrik, aritmetik ve cebir gibi bilimsel bilgilerin öğretildiği bu okulu açarak burada, 250 kadar öğrenciden 200’ünün askeri eğitim, 50’sinin beşeri bilimler dersi almasını sağlamıştır.⁵²⁷

1888’de hükümet, askeri bir okul olan YönmuKongwön ile tarım okulu olan Nongmu Mokch’uk Sihumjang’ı kurmuştur.⁵²⁸ Fakat asıl değişim Kim Hong-Jip kabinesinin kurulmasıyla birlikte gelmiş; Gabo Reformlarının başlangıcı, Kore eğitim sisteminde köklü yenilikleri beraberinde getirmiştir. Kabineye giren birkaç Amerikalı ve Japon ile birlikte başta kölelik olmak üzere, çocuk yaşta evlilik ve devlet memuru seçmek için yapılan Gwageo gibi uygulamalar kaldırılmış; Dul kadınlara yeniden evlenme hakkı verilerken devlet tarafından kadınlara eğitim hakkı tanınmıştır. 1876’dan 1910 yılına kadar geçen bu reform dönemi, getirisi olan faaliyetlerle toplumu iyileştirdiği için genelde yabancı kaynaklar tarafından “Aydınlanma” dönemi olarak adlandırılır. Ancak Japon baskısı altında şekillendirildiği için Koreliler, bu zaman dilimini bir “Geçiş” dönemi olarak görmüştür.⁵²⁹

⁵²⁴ Hughes, a.g.m. s. 4-5; Allen, Neivus, s. 223; Matsutani, a.g.m. s. 176.

⁵²⁵ Neff, Korea’s.

⁵²⁶ Ok, Park, Social, s. 95

⁵²⁷ Suh, Formation, s. 33; Sang-Gu Lee ve Jihwa Noh ve Sung-Yell Song, Educational policy and curriculums of Korean school mathematics in the late 19th and early 20th century, **Communications of Mathematical Education**, c.23, sy. 4, 2009, s. 1098

⁵²⁸ Yuh, a.g.m. s. 85-86.

⁵²⁹ Hatice Köroğlu, 19. Yüzyılda Kore’de Batılılaşma Hareketi ve Kadının Statüsü, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, c. 1, sy. 27, 2009, s. 186.

Kanghwa Anlaşmasını takiben, modernleşme kapsamında çıkan devlet temelinde Imo veya Gapsin, dış güçler ekseninde yeni bir dinin yayılışına sebebiyet veren durumlar silsilesini gören Kral Gojong, 1894 yılına geldiğinde eğitim sistemini tamamıyla değiştirme kararı almıştır. Sosyal eşitsizliklerin kaldırılmasıyla birlikte toplumda sadece elit kesimin eğitildiği Sungkyunkwan gibi okulların yerini Batı usulü olan ilkokul, ortaokul ve üniversiteler almıştır. Bunu takiben 1895’de yeni bir eğitim fermanı ilan edilmiş ve açılan okullara ek olarak teknik okul gibi yeni kurumlarında kurulacağı bildirilmiştir.⁵³⁰ Nitekim aynı yıl, Korelilerce Heunghwa ve Hanseong (Nagyeong) Okulları İngilizce ve Japonca eğitimi vermek üzere kurulmuş; 1896’da Simu (Junggyo) Okulu da bunlara eklenirken Çince eğitimi de sağlanmıştır. Ragyeong Akademisi, Jeongseon Kız Okulu, Gaeseong ve Gwangheung Okulları gibi aynı dönem birçok yeni kurum oluşurken 1909 sonu itibarıyla 5.727 özel okuldan yaklaşık 3000’i Korelilerin kendi azmiyle kurulmuştur.⁵³¹

Ayrıca Amerika’da akademisyenlik yapan iki Koreli Hristiyan Seo Jae-Pil ve Yun Chi-ho’da ülkeye geri çağrılırken misyonerler, vaat ettikleri eğitimle Kore toprakları üzerinde birçok noktaya daha rahat ulaşmaya başlamıştır.⁵³² 1910 yılında bir köyden ayrılacağını belirttiğinde etrafının çete gibi bir kalabalık tarafından kuşatıldığını söyleyen Ethel Estey halkın durumunu şöyle bildirmiştir; “Ya yakında döneceğime yada onlara bir öğretmen göndereceğime söz vermeden önce neredeyse zorla tutuldum.”⁵³³

Batılı okullara olan ilgi, Japonların ülkede hak iddialarıyla başka bir seviyeye çıkmıştır. Edmund de Schweinitz Brunner, Hristiyan faaliyetlerinin en üst düzeydeki verimini Japon ilhakı öncesi olarak değerlendirmektedir.⁵³⁴ Nitekim misyonerler, Japon işgali/ilhakı gerçekleşsin veya gerçekleşmesin bunun kendi çalışmalarının önüne geçmeyeceğine inanmıştır. Fakat Japonların Kore topraklarını ele geçmesiyle birlikte yerli halkın yanı sıra misyonerlere yönelik de baskı faaliyetleri olmuştur. Ağustos 1911’de en yetenekli papaz, öğretmen ve liderlerden oluşan 126 Hristiyan tutuklanması bunun bir örneğidir. Bu tutuklamalar daha sonra düşürülse de misyonerlik faaliyetlerinin sekteye uğraması ve zarar görmesi engellenememiştir. Hayati güvencesi olmayan misyonerler, görev bölgelerini terk etmeye başlamıştır.⁵³⁵

Ancak Japonlar, Kore’nin ilhakını haklı bir temele oturtmaya çalışırken okullar, birer birer direniş yuvası haline dönüşmüştür. Böylece Kore milliyetçiliği Batılı okullarda, hastanelerde ve

⁵³⁰ Lee, Noh, Suh, s. 1100.

⁵³¹ Kim Eun-Gyong, English Education During Gwangmu Era, *The Korea Times*, 2008, https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2022/05/281_25287.html, (19.08.2023, 16:05); Jeong, Lee, a.g.e. s. 64-65, 67.

⁵³² Matsutani, a.g.m. s. 178.

⁵³³ K. Kale Yu, *Understanding Korean Christianity: Grassroot Perspectives on Causes, Culture, and Responses*, Pickwick Publications, Oregon, 2019, s. 106

⁵³⁴ Clark, Nevius, s. 264.

⁵³⁵ Min, a.g.e. s. 6.

kiliselerde filizlenip şahlanırken Hristiyan olmak vatansever olmakla bağdaşmaya başlamış ve halk giderek Hristiyanlığı dost benimserken özellikle işgal yıllarında Hristiyanlık kalıcı bir hale gelmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Joseon Krallığı, kast sistemi çerçevesinde Yangban grubunun etkisiyle iç siyasetinde istikrarı sağlayamayan küçük bir devlettir. İç siyasetindeki dalgalanmalar, Korelileri çeşitli gruplara bölmek kaydıyla Çin-Japon etkisini ülke içine taşımaktadır. Dolayısıyla devletin meşruluğunu sağlamak için ihtiyaç duydukları Çin’de ve yarı-barbar kabul ettikleri Japonya’da Batı etkisinin artması, aynı etkiyi Kore yarımadasında da hissedilir kılmıştır.

Ticaret anlaşmaları peşinde koşarak, Asya’nın zenginliklerini Avrupa’ya ve Amerika’ya taşıma hevesinde olan Batılı Devletler, Çin ile Japonya sonrası dışa kapalı bir krallık olan Kore’yi dışa açmayı başarmıştır. Bu durum Daewongun ve Kraliçe Min arasındaki kavgayı değerlendiren Japonya sayesinde gerçekleşirken; Kore’yi Japonya’ya yada Rusya’ya bırakmak istemeyen Çin’in, Kore’yi bölünmesine engel olmak için yabancı devletlerle işbirliğine girişmesi hususunda ikna etmesi, Kore’nin Batılı uluslarla temas kurmayı kabullenmesine yol açmıştır.

Sürecin başında Batılılar, Çin ve Kore arasındaki tabiiyet yada vasallık durumunu anlamlandıramamıştır. Bu nedenle Çin, Kore’nin ona bağlı olmadığını öne sürerken Kore’nin Çin’den bağımsız karar alamayacağını söylemesi işleri karıştırmıştır. Fakat Kanghwa Anlaşmasını takiben yapılan anlaşmaların Çin’i Kore denkleminden kesin olarak çıkarması, oyalama diyebileceğimiz politikanın sonu olmuştur. Böylece Çin, Kore yarımadası üzerindeki etkisini gitgide Japonya ve Rusya, ayrıca bunların yanı sıra Batılı devletlerde paylaşmak zorunda kalmıştır.

Koreliler, ülkelerindeki Batı etkisine çeşitli tepkiler vermiştir. Fakat hepsinin ortak payesi Kore’yi güçlendirmektir. Bu sebeple modernleşme bazında alınan Batı öğretisi ülkede tepki çekmemiştir. Ancak Çin’den Kore’ye taşınan Katolik faaliyetlerinin teolojik yönü, yarımadanın karışmasına ve bir dizi baskı çalışmasına neden olmuştur. Fransızların gizlice ülkeye soktukları misyonerle dini yayma çalışmaları, işleri yokuşa süren bir başka etkidir. Devletin kanunlarına ve geleneklerine karşı duran ve Hristiyanlıkla birebir aynı tutulan Katolik mezhebi büyük tepkiler çekmiştir. Üstelik Fransızların tehditvari tutumları, diğer Batılı ülkelerinde “barbar” konumuna düşmesine neden olmuştur.

Protestanlar, Katoliklerin ülkeyi dışa açan zorlu serüveni ardından rahatlıkla girdikleri ülkede bambaşka bir politika çizerek Kore toplumu içerisinde Hristiyanlık inancısını yeni baştan kurmuştur. Horace N. Allen’ın sağlık faaliyetleri üzerinden -Katolikler yüzünden başlayan- batı karşıtlığını silmesi bir dönüm noktasıdır. Halkın fakirliğinden yararlanıp ülkenin içlerine doğru sızarak

insanlardan kral yerine Papalık kurumuna bağıllık talep eden Katoliklerin aksine Protestanlar, sadece Kore halkına hizmet etmek için gelmiş izlenimi çizmiştir.

Protestan misyonerlerin, -kendi içlerindeki çatışma ve art niyetlere rağmen- teolojik kavgaya yer vermemesi onların ülke içindeki varlığını perçinlemiştir. Nitekim Çin'in düşüşü, Kore'nin yeni bir öğretmen benimsemesini şart kılmış ve yeni öğretmen, Batılı devletler olmuştur. Böylece Çin'de Katolik mezhebi ile başlayan faaliyetler, Kore yarımadasında Protestanlıkla sürdürülmüştür. Bebek İsyanı gibi durumlara rağmen, misyonerlere yönelik bakış değişmeye başlamıştır. Üstelik misyonerlerin Asya kültürü hakkında bilgi edinmeleri, yapılan hatalardan ders çıkarmaları da misyonun kalıcılığını arttırmıştır. Fakat Kore'de misyonu kalıcılaştıran en önemli etken milli düşünceye yapılan teşviktir.

Çin ve Japonya'nın Batı kültürünü esas almaya başlamasıyla Konfüçyüsçülük ve Budizm benzeri dinler zaten etkinliğine darbe yemiştir. Geriye bir tek Şamanizm kalmıştır ki misyonerler, Hananim/Elohim ve Tangun/Hz. İbrahim gibi benzeştirmelerle modern Şamanizm'in Hristiyanlık olduğu görüşüyle toplumda bir öze dönüş projesi başlatmıştır. Buna göre; Çin etkisi ile aşağı çekilen kadının konumunun Konfüçyüsçülük öncesi ne olduğu gibi durumlar öne çıkarılmış; Toplumun en çok ezilen kesimi olan kadınlar ile kölelere özgürlük vadedilmiştir. Hatta yarımada inancı modernleşme amacıyla taşıyan Yangbanlar içerisinde bile doğumdan gelen statüye karşı bir hareket başlamıştır. Özellikle gayrimeşru doğanlar gibi toplumda ötelenenler, ülkenin kast sistemine karşı durmuştur. Aslında bu sistemin kaldırılması uzun yıllardır tartışma konusudur. Ancak sosyolojik yapının değişimi sistemi kökünden sarsacağı için belli başlı reformlar dışında değişime uğrayamamıştır.

Hristiyanlığın gelişi, sarsılan sisteme son darbeyi vurmuştur. Donghak Hareketi başta olmak üzere, devletin yerleşik yapısında değişim talepleri yükselmiştir. Hristiyanlar bu açıktan ülkeye sızarken, Daewongun'un iktidardan düşüşü kapıların sonuna dek açılmasına neden olmuştur. Kral Gojong ile modernleşme üzerinden yeni bir din ülkede kalıcı hale gelirken özellikle Kore'nin Japon egemenliği altında aldığı kararlar önce ülkeyi ilhaka hazırlamıştır. Sonra da Korelilerin bir bağımsızlık savaşı vermesine yol açmıştır. Bu süreçte kazanan ise Hristiyanlık olmuştur.

KAYNAKÇA

- A New Look at the Annexation of Korea**, (2010), Society for the Dissemination of Historical Fact.
- Açıkses, Erdal (2004), Misyonerliğin Tanım ve Faaliyetleri Hakkında Kısa Bir Değerlendirme, **Müdafaa-i Hukuk, Atatürkçü Aylık Dergi**, 0(72), (30-32).
- Ahn, Sang-Jin (1997), **The Religious Synthesis of Choe Je-U as a Nineteenth Century Theological Paradigm for Korean Minjung Theology**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Toronto University- Theology Faculty.
- Akın, Lemi (2019), **II. Abdülhamid için Hazırlanan Kore Seyahatnamesi**, Akademi Titiz Yayınları, İstanbul.
- Allen, Horace N. (1912), An Acquaintance with Yuan Shi Kai, **The North American Review**, 196(680), (109-117).
- Armaoğlu, Fahir (1997), **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, TTK Basımevi, Ankara.
- Armstrong, Charles K. ve Rozman, Gilbert ve Kim, Samuel S. ve Kotkin, Stephen, (2005), **Korea at the Center: Dynamics of Regionalism in Northeast Asia**, Google Books, <https://books.google.com.tr/books?id=z5MYDQAAQBAJ&lpg=PP1&pg=PP1#v=onepage&q&f=false>, (07.01.2023, 18:01).
- Asya'nın Büyük İmparatorlukları**, (2021), (Ed. Jim Masselos, Çev. Ed. Erkan Göksu), Kronik Kitap, İstanbul.
- Atalay, Sare L. (2016), Bir “Batı İcadı” Olarak Din: Religion Kavramının Modern Batı’da İnşası, **İnsan ve Toplum**, 6(2), (27-47).
- Atik, Kubilay (2012), Kore Aydınlanması Joseon Dönemi, **Doğu Batı**, (61), (218-232).
- Aydın, Fuat (2000), **Pavlus ve Din Anlayışının Yansımaları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Azertürk, Semine İ. ve Akman, Tuğçe (2018), Konfüçyüs’ün Kadın Görüşü Üzerine, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 19(1), (19-37).
- Bae, Byeong-Dae (2020), Comparative and Historical Analysis of Early Donghak: Cross-Religious Dialogue Between Confucianism and Catholicism in 19th-Century Korea, **Religions**, 0(11), (608-641).

- Bae, Hang-seob, (2017), Popular Movements and Violence in East Asia in the Nineteenth Century: Comparing the Ideological Foundations of their Legitimation, **Sungkyun Journal of East Asian Studies**, 17(2), (233-260).
- Bae, Jae-Soo, Kim, Yeon-Su (2020), History Lessons from the Late Joseon Dynasty Period of Korea: Human Technology (Ondol), Its Impacts on Forests and People, and the Role of the Government, **Forests**, 11(12):1314, (1-17).
- Baker, Don (2014), Early Visions of Reform and Modernity Sirhak and Religious Movements in Chosŏn Korea, **Education About Asia**, 19(1), (52-55).
- _____ (2006), The Religious Revolution in Modern Korean History: From Ethics to Theology and From Ritual Hegemony to Religious Freedom, **The Review of Korean Studies**, 9(3), (249-275).
- Baker, Donald L. (1983), **Confucians Confront Catholicism in Eighteenth-Century Korea**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Washington Üniversitesi- Tarih Bölümü.
- _____ (1982-83), Jesuit Science through Korean Eyes, **The Journal of Korean Studies** (1979-), 4, (207-239).
- Bayat, Fuzuli, (2010), **Türk Kültüründe Kadın Şaman**, Ötüken Yayınları.
- Bell, Kirsten (2008), Pilgrims and Progress: The Production of Religious Experience in a Korean Religion, **Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions**, 12(1), (83-102).
- Birru, Dereje Teshome (2018), The Korean Peninsula and the Dream of the United States of America (1834-1882), **Arts and Social Sciences Journal**, 9(5), (422-?).
- Bishop Isabella B. (1897), **Korea and Her Neighbors: A Narrative of Travel, with an Account of the Recent Vicissitudes and Present Position of the Country**, Fleming H. Revell Company.
- Bozkurt, Emrah (2017), Din Kavramı, **Havâss Dergi**, 0(1), (34-55).
- Bradley, James (2009), **The Imperial Cruise: A Secret History of Empire and War**, Little Brown Company, New York.
- Cawley, Kevin N. (2015), Dangerous Women in the Early Catholic Church in Korea, Religious Transformation in Modern Asia, **Brill**, 148, (76-97).
- Ceylan, Ertuğrul (2019), **Çinli Müslüman Bilgin Wang Daiyu'nün Çin İslam Tarihindeki Yeri ve Önemi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Chačatryan, Arevik (2016), An Investigation of the History and Structure of Korean Shamanism, **International Journal of Korean Humanities and Social Sciences**, 1, (55-70).

- Chey, Hyoung-Kyu (2019), International political economy thought in pre-modern and colonial Korea, **International Trade, Politics and Development**, 3(1), (11-29).
- Cho, Eunsu (2002), Creating a Korean Philosophical Tradition: Pak Chong-hong and the Discomfiting Indispensability of European Thought, **The Review of Korean Studies**, 5(2), (163-193).
- Choe, Yöng-Ho (1982), The Kapsin Coup of 1884: A Reassessment, **Korean Studies, University of Hawai'i Press**, 6, (105-124).
- Choi, Hyaewool (2009), **Gender and Mission Encounters in Korea: New Women, Old Ways**, University of California Press, Berkeley&Los Angeles&London.
- Choi, Jai-Keun ve Choe, Chae-geon (2006), **The Origin of the Roman Catholic Church in Korea: An Examination of Popular and Governmental Responses to Catholic Missions in the Late Choson Dynasty**, CA: The Hermit Kingdom Press, Cheltenham, Seoul, Bangalore, Cebu.
- Choi, Sun-Young (2014), **A Generational Shift in the Catholic Missionary Groups: Catholic Missionaries' Struggle Confronting Protestant Power in P'yöngan Province**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, British Columbia Üniversitesi.
- Chong, Kyong-Ran (2018), **Revitalization of Ancient Institutions: The 1394 Governance Code for the Joseon Dynasty of Korea by Jeong Do-jeon**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Victoria Üniversitesi (Wellington)- School of Languages and Cultures.
- Chung, So-Yi (2018), Introducing Christian Spirituality to Joseon Korea—Three Responses from Confucian Scholars, **Religions**, 9(11), (329-343).
- Chung, Soojin (2022), The Seed of Korean Christianity Grew in the Soil of Shamanism, **Christianity Today**, <https://www.christianitytoday.com/ct/2022/november-web-only/korea-shamanism-christianity-pyongyang-revival.html>, (01.06.23, 16.16).
- Clark, Charles Allen (1937), **The Nevius Plan for Mission Work**, Christian Literature Society, Y.M.C.A. Press, Kore.
- Clark, Donald N. (2006), Christianity in Modern Korea, **Education About Asia**, 11(2), (35-39).
- Clemens, Walter C. (2010), **Getting To Yes In Korea**, Paradigm Publishers, Boulder, Londra.
- Cooper, Anna (2022), Korea's Explosive Declaration of Independence: Complex Influences Leading Up to the March First Movement of 1919, **Honors Projects, History**, (56), (1-40).
- Cummings, Bruce (2005), **Korea's Place in the Sun: A Modern History**, W.W. Norton Company, New York, Londra.
- Diffendorfer, Ralph E. (1917), **Missionary Education in Home and School**, The Abingdon Press, New York.

- Eberhard, Wolfram (1995), **Çin Tarihi**, TTK Basımevi, Ankara.
- Ebrey, Patricia, Walthall, Anna (2014), **Pre-Modern East Asia, to 1800: A Cultural, Social, and Political History**, Wadsworth Cengage Learning, Amerika.
- Eker, Emrah (2013), **Güney Kore’de Evanjelik Hareket**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eom, Tae-Yeon (2012), **Collusive Oligopolistic Politics: Sedo and The Political Structure of Early-Nineteenth-Century Chosön Korea**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, British Columbia University- Asian Studies.
- Everyday Life in Joseon-Era Korea: Economy and Society**, (2014), (Çev. Ed. Michael D. Shin, Y. Çev. Edward Park), Global Oriental, Leiden&Boston.
- Ferro, Marc (2002), **Sömürgecilik Tarihi**.
- Gailey, Charles R. Ve Culbertson, Howard (2007), **Discovering Missions**, Beacon Hills Press, Kansas.
- Gale, James S. (1891), **Christian Literature for Korea**, Korean Religious Book and Tract Society, Columbia University Libraries.
- Greve, Andrew Q. ve Levy, Jack S. (2018), Power Transitions, Status Dissatisfaction, and War: The Sino-Japanese War of 1894–1895, **Security Studies**, 27(1), (148-178).
- Griffis, William E. (1882), **Corea: The Hermit Nation**, W. H. Allen&Co, Londra.
- Grolier International Americana Encyclopedia**, (1993), Grolier Incorporated, Sabah, 9, İstanbul.
- Güç, Ahmet ve Sert, Ekrem (2020), Budizm’de Dört Temel Gerçek, Sekiz Dilimli Yol ve Nirvana, **İMAD, İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi**, 5(12), (3-28).
- Halsey, Abram W. (1914), **Presbyterian Medical Missions**, Board of Foreign Missions of the Presbyterian Church in the U.S.A., New York.
- Hamilton, Angus (1904), **Korea**, William Heinemann, Londra.
- Han, Kyung-Koo (2008), Multiculturalism in Korea?, **Institute of Ars Vivendi at Ritsumeikan University**.
- Handy, Wesley L., (2012), Correlating the Nevius Method with Church Planting Movements: Early Korean Revivals as a Case Study, **Eleutheria**, 2(1), (3-23).
- Helfenbein, Patricia A. (2016), **A Reexamination of Kim Ok-kyun: A Study of a Korean Intellectual and the Possibilities for a Regional History of Modernity**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Colorado Boulder Üniversitesi-Tarih Fakültesi.

- Henderson, Amanda (2019), Caught in Geopolitical Crossfire: The Tragic End of the “Hermit Kingdom”, **Senior Division Historical Paper, Senior Paper Entries, University of Colorado**.
- Hogarth, Brian (2003), Goryeo Dynasty Educator Workshop, Goryeo Dynasty: Korea’s Age of Enlightenment (818 to 1392), (Ed. Kumja Paik Kim), **Asian Education**, (1-55).
- Holcombe, Charles (2021), **Doğu Asya Tarihi: Çin Japonya Kore Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla Kadar**, (Çev. Muhammed Murtaza Özeren), Dergah Yayınları, İstanbul.
- Hong, Kyung-Sun (2015), **Korean Shamanism From Tradition To Change in the U.S. Diasporic Context**, Drew University Library University Archives Theses and Dissertations.
- Hong, Suhn-Kyoung (1968), Tonghak in the Context of Korean Modernization, **Review of Religious Research**, 10(1), (43-51).
- Hospitals in Korea**, (1912), Medical Mission Series, Philadelphia.
- Hughes, Brendan (2008), A Mission of Education and Creation: The Work of Christian Missionaries in Korea from 1882 Through 1910, **History 4870: The Two Koreas**, (2-8).
- Hulbert, Homer B. (1906), **The Passing of Korea**, Doubleday, Page & Company.
- Hwang, Jungwook (2012), Veliaht Prens Sohyeon ve Adam Schall, **Teolojik Söylem**, 69, <https://www.kci.go.kr/kciportal/ci/sereArticleSearch/ciSereArtiView.kci?sereArticleSearchBean.artiId=ART001697162> (02.12.22, 21:40).
- Hwang, Kyung-Moon (2018), **Kore Tarihi**, (Çev. Ayşe Su Doğru), Feylesof Yayınları, İstanbul.
- Jeong, Eun-Kyung (2021), Kore Kadınının Modernleşme Süreci ve Ulusal Hareketinin Tarihi, **Şarkiyat Mecmuası**, (38), (67-87).
- _____ (2016), **Kore Milliyetçiliği**, Likya Yayınları, İstanbul.
- _____ (2010), **Türkiye ve Kore’de Milliyetçilik Anlayışlarının Gelişme Süreçlerinin Mukayesesi (1910–1945)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Jin, Sang-Pil (2016), **Korean Neutralisation Attempts (1882-1907): Retracing The Struggle for Survival and Imperial Intrigues**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, SOAS Üniversitesi.
- _____ (2017), Telegraph Lines and Postal System: How Communication Systems Served as a Conduit for Korea-Major Power Relations from the Late Nineteenth to the Early Twentieth Century, **Acta Koreana**, 20(1), (111-142).
- Jung, Walter B. (1998), **Nation Building: The Geopolitical History of Korea**, University Press of America, Lanham, New York, Oxford.

- Kaçer, Murat (2018), Liyakat Temelli Bürokrasi: Kore Kamu Sınavları (GWAGEO) (958-1894), **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 10(26), (754-769).
- Kaplan, Emine S. (2020), Japonya'nın Güney Asya İle İlk Temasları (1582 – 1639), **TAD, Tarih Araştırmaları Dergisi**, 39(67), (237-261).
- Kane, Daniel C. (1999), Bellonet and Roze: Overzealous Servants of Empire and the 1866 French Attack on Korea, **Korean Studies, University of Hawai'i Press**, 23(1), (1-23).
- Kang, Jae-Eun (2003), **The Land of Scholars: Two Thousand Years of Korean Confucianism**, (Çev. Suzanne Lee), Hangilsa Publishing.
- Kang, Woong-Joe (2005), **The Korean Struggle for International Identity in the Foreground of the Shufeldt Negotiation, 1866-1882**, University Press of America, Lanham, Boulder, New York, Toronto, Oxford.
- Karlsson, Anders (2007), Famine Relief, Social Order, and State Performance in Late Chosŏn Korea, **The Journal of Korean Studies (1979-)**, 12(1), (113-141).
- Keel, Hee-Sung (1978), Buddhism and Political Power in Korean History, (Ed. A. K. Narain), **Journal of The International Association of Buddhist Studies (JIABS)**, 1(1), (9-25).
- Kılıç, Remzi (2006), Misyonerlik ve Türkiye'ye Yönelik Misyoner Faaliyetleri, **TÜBAR, Türklük Bilimi Araştırmaları**, 0(19), (327-342).
- Kıyak, Abdulkadir (2017), Evrensel Din Bağlamında Tebliğ ve Misyonerlik Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme, **International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, 12(27), (281-294).
- Kızıl, Ayşen A. (2022), **21. Yüzyılda Asya Pasifik'te güç dengesi: Çin-Japonya ilişkileri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kilkelly, Patrick (2017), **Mainstream Culture and The Inculturation of Catholicism in Late Chosŏn Korea**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, SOAS Üniversitesi.
- Kim, Eun-Gyong (2008a), Missionaries Started English Education, **The Korea Times**, https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2023/07/113_24515.html, (16.08.2023, 17:17).
- _____ (2008b), English Education During Gwangmu Era, **The Korea Times**, https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2022/05/281_25287.html, (19.08.2023, 16:05).
- _____ (2008c), Beginning of English Language Education, **The Korea Times**, https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2021/10/113_22588.html, (12.08.2023, 16:07).
- Kim, Hansang A. (2019), The Primacy of Li (Principle) in the Neo-Confucian Philosophy of Zhu Xi: Significance for Contemporary Korean Society, **Korea Journal**, 59(4), (194-216).

- Kim, Jin-Wung (2012), **A History of Korea: From "Land of the Morning Calm" to States in Conflict**, Indiana University Press.
- Kim, Jisoo M. (2017), From Jealousy to Violence: Marriage, Family, and Confucian Patriarchy in Fifteenth-Century Korea, **Acta Koreana**, 20(1), (91-110).
- Kim, Joo-Hyun (2015), **An Idealist's Journey: George Clayton Foulk and U.S.-Korea Relations, 1883-1887**, Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Claremont McKenna College- Student Scholarship.
- Kim, Jong-Myung (2010), King Taejo's Buddhist View and Statecraft in Tenth-Century Korea, **The Review of Korean Studies, Academy of Korean Studies**, 13(4), (189-215).
- Kim, Soo-Ja (2014), The Modern Korean Nation, Tan'gun, and Historical Memory in Late Nineteenth to Early Twentieth Century Korea, **International Journal of Korean History**, 19(2), (213-240).
- Kim, Sun-Joo (2007), Taxes, the Local Elite, and the Rural Populace in the Chinju Uprising of 1862, **The Journal of Asian Studies**, 66(4), (993-1027).
- Kim, Sung-Bae (2013), Korea's Confucian Strategies toward China During the Qing Dynasty and Their Implications, **EAI Asia Security Initiative Working Paper**, 0(31), (1-26).
- Kim, Tae-Gyu ve Cawley, Kevin N. (2012), Goryeo: The Dynasty That Offered Korea Its Name, **The Korea Times**, https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2022/07/281_108344.html (03.08.2022, 17:18).
- Kim, Tae-Young (2021), **Historical Development of English Learning Motivation Research: Cases of Korea and Its Neighboring Countries in East Asia**, Springer, Singapur.
- Knitter, Paul F. (2008), **Introducing Theologies of Religion**, Orbis Books, New York.
- Křištofová, Veronika (2015), Japan and Korea at the Turn of the 19th and 20th Century, **Prague Papers on the History of International Relations**, 0(2), (45-60).
- Kočvar, Jan, (?) The Opening of Korea until 1876, **Prague Papers on the History of International Relations**, https://www.mrbuddhistory.com/uploads/1/4/9/6/14967012/the_opening_of_korea_until_1876.pdf, (14.12.22, 14:57), (195-210).
- _____ (2011), The Struggle for Korea, 1876–1882, **West Bohemian Historical Review**, (2), (53-72).
- Koh, Hesung-Chun (1959), **Religion, Social Structure and Economic Development in Yi Dynasty Korea**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Boston University- Graduate School.
- Koh, Young-Jin (2003), Neo-Confucianism as the Dominant Ideology in Joseon, **Korea Journal**, 43(4), (59-86).
- Konfüçyüs, (2021), **Konuşmalar**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

- Kore Gerçeği**, (2002), (Çev. Hüseyin İçen), Kore Enformasyon Ajansı, Ankara.
- Kore Gerçeği**, (1991), Korean Overseas Information Service.
- Korean Church: God's Mission Global Christianity**, (2005), (Ed. Wonsuk Ma, Ed. Kyo-Seong Ahn), Regnum Edinburgh Centenary Series.
- Koudela, Pál ve Yoo, Jinil (2014), The Role of Korea in Cultural Transmission Between China and Japan During The Three Kingdoms Period, **Prague Papers on the History of International Relations**, 2, (7-22).
- Köroğlu, Hatice (2009), 19. Yüzyılda Kore’de Batılılaşma Hareketi ve Kadının Statüsü, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1(27), (183-199).
- Kösebalaban, Hasan, (1998), Japon Grand Stratejisi: Yirminci Yüzyıl Japon Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim, **Divan**, 3(5), (57-98).
- Kwon, Andrea-Yun (2012), **Providence and Politics: Horace N. Allen and the Early US-Korea Encounter, 1884-1894**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Berkeley Üniversitesi- Tarih Bölümü.
- Lao Tzu (2022), **Taoizm (Tao Te Ching)**, (Çev. Lokman Miray), Dorlion Yayınları, Ankara.
- Larsen, Kirk W. (2016), Competing imperialisms in Korea: Routledge Handbook of Modern Korean History Routledge, **Routledge Handbooks Online**, <https://www.routledgehandbooks.com/doi/10.4324/9781315816722.ch3>, (30.12.2022, 15:45),
- _____ (2008), Treaties and Troops, In Tradition, Treaties, and Trade, **The Netherlands: Harvard University Asia Center**, (72-94).
- Lazore, Courtney (2014), The Hwarang Warriors - Silla's Flower Boys, **Dartmouth Quarterly of East Asian Studies**.
- Lee, Hyeong-Woo (2021), North Korean Nationalism: Reading the Paleolithic Text, **Institute for Security- Development Policy**, Issue Brief.
- Lee, Jeong-Kyu (2002), Christianity and Korean Higher Education in the Late Choson Period, **Christian Higher Education**, 1(4), (85-99).
- _____ (2000), **Historic Factors Influencing Korean Higher Education**, Korean Studies Series, Kore.
- _____ (2001), The Establishment of Modern Universities in Korea and Their Implications for Korean Education Policies, **Education Policy Analysis Archives**, 9(27), (1-14).
- _____ (2002), The Role of Religion in Korean Higher Education, **Religion&Education**, 29(1), (49-65).

- Lee, Jong-Chan, Chang-Duk Kee, (1996), The Rise of Western Medicine and the Decline of Traditional Medicine in Korea, 1876-1910), **Korean Journal of Medical History**, 5(1), (1-10).
- Lee, Kenneth B. (1997), **Korea and East Asia: The Story of a Phoenix**, Praeger Publishers.
- Lee, Sang-Gu ve Jihwa Noh ve Sung-Yell Song, (2009), Educational policy and curriculums of Korean school mathematics in the late 19th and early 20th century, **Communications of Mathematical Education**, 23(4), (1093-1130).
- Lee, Timothy S. (2009), What Should Christians Do about a Shaman-Progenitor?: Evangelicals and Ethnic Nationalism in South Korea, **Church History**, 78(1), (66-98).
- Ledyard, Gari (2007), **Christianity in Korea**, University of Hawaii Press.
- Legge, James (1880), **The Religions of China: Confucianism and Tâoism Described and Compared with Christianity**, Hodder and Stoughton, Londra.
- Lew, Young-Ick (2000), **Brief History of Korea: A Birds Eye View**, The Korea Society.
- _____ (1990), The Conservative Character of the 1894 Tonghak Peasant Uprising: A Reappraisal with Emphasis on Chŏn Pong-jun's Background and Motivation, **The Journal of Korean Studies (1979-)**, 7, (149-180).
- Lewis, Colin (2014), The Soul of Korean Christianity: How the Shamans, Buddha, and Confucius Paved the Way for Jesus in the Land of the Morning Calm, **Honors Projects, Seattle Pacific University**, 6, (1-85).
- Lone, Stewart ve McCormack, Gavan (1993), **Korea Since 1850**, Longman Cheshire, New York.
- Longford, Joseph H. (1911), **The Story of Korea**, C. Scribner's Sons&T Fisher Unwin, New York, Londra.
- Loveland, Gilbert (1931), **Training World Christians**, The Methodist Book Concern.
- Lynch, George (1918), **The Path of the Empire**, Cornell University Library.
- Magargle, Ayça (2019), **Kore'de Milliyetçilik, Din ve Ekonomik Büyüme**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Teknik Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mark Cartwright, (2017), Antik Çin'de Kadınlar (Women in Ancient China), (Çev. Aslıhan Yeşilyurt), **Gorgon Dergisi**, World History Encyclopedia, <https://www.worldhistory.org/trans/tr/2-1136/antik-cinde-kadnlar/>, (20.11.22, 16:19).
- Matsutani, Motokazu (2012), **Church over Nation: Christian Missionaries and Korean Christians in Colonial Korea**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Harvard Üniversitesi.

- Mayuko, Mori (2012), The Outbreak of the Sino-Japanese War and the Issue of Suzerain-Vassal as Viewed from the Standpoint of Chosŏn, **International Journal of Korean History**, 17(1), (29-65).
- McBride, Richard D. (2010), Silla Buddhism and the Hwarang, Korean Studies, **University of Hawaii Press**, 34, (54-89).
- McKenzie, Fred A. (1920), **Korea's Fight for Freedom**, Fleming H. Revell Company, New York, Chicago, Londra, Edinburgh.
- McLean, Archibald (1895), **Missionary Addresses**, Christian Publishing Company.
- Mee-Ryang Jeong, Woojin Lee, (2018), **Korean Education: Educational Thought, Systems and Content**, (Çev. Sohn Tae-soo), The Academy of Korean Studies, Kore.
- Meng, Weizhan (2015), **Explaining the Formation of Zongfan Relations: Structure of Power, Domestic Influences and Ancient Sino-Korea Relations**, Semantic Scholar, <https://www.semanticscholar.org/paper/Explaining-the-Formation-of-Zongfan-Relations%3A-of-Meng/6cabfea980ce7aef355095b7fb1636429e7b927f>, (20.01.2023, 15:59).
- Miln, Louise Jordan (1895), **Quaint Korea**, Osgood, McIlvaine&Co, Londra.
- Min, C. H. (1913), **Korea for Christ**, Korean Evangelical Association, Los Angeles.
- Moffett, Samuel H. (1962), **The Christians of Korea**, Friendship Press, New York.
- Moon, Seung-Ho (2017), Donghak (Eastern Learning), Self-Cultivation, and Social Transformation: Towards Diverse Curriculum Discourses on Equity and Justice, **Educational Theory and Philosophy**, 49(12), (1-25).
- Neff, Robert (2010), Korea's modernization through English in the 1880s, **The Korea Times**, koreatimes.co.kr/www/news/nation/2010/05/117_66731.html, (12.08.2023, 16:47).
- _____ (2022), Western travelers to Seoul in 1882: Part 1, **The Korea Times**, https://www.koreatimes.co.kr/www/opinion/2022/12/715_335034.html (21.12.22, 15:28).
- Nevius, Helen S. C. (1895), **The Life of John Livingston Nevius: For Forty Years A Missionary in China**, Fleming H. Revell, New York&Chicago&Toronto.
- Nevius, John L. (1885), **Methods of Mission Work**, Foreign Mission Library, New York.
- _____ (1889), **The Planting and Development of Missionary Churches**, Foreign Mission Library, New York.
- Nisbet, Anabel Major (1920), **Day in and day out in Korea**, Presbyterian Committee of Publication, Texas.
- Oak, Sung-Deuk (2012), Competing Chinese Names for God: The Chinese Term Question and Its Influence upon Korea, **Journal of Korean Religions**, 3(2), (89-115).

- _____ (2013), **The Making of Korean Christianity: Protestant Encounters with Korean Religions, 1876-1915**, Baylor University Press, Texas.
- Oğuz, Müge K. (2019a), **Choson Krallığı'ndan Dehan İmparatorluğu'na: Kore'nin Dış Politikaları (1876-1910)**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____ (2019b), 19. Yüzyılda Choson Krallığı'nın Yönetim Anlayışında Meydana Gelen Değişim ve Dış İlişkilerin Başlangıcı, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (ÇOMÜ)**, 4(1), (51-70).
- Oh, Se-Eung, (1995), **Dr. Philip Jaisohn's Reform Movement 1896-1898: A Critical Appraisal of the Independence Club**, University Press of America, Lanham, New York, Londra.
- Ok, Gwang ve Park, Kyoung-Ho (2012), A Social- Culturel History of Sport in Korea, **East Asian Sport Thoughts**, National Taiwan Sport University, 3, <https://physical.ntsuo.edu.tw/var/file/12/1012/img/451/6.pdf>, (13.08.2023, 16:16),
- Okay, Bülent (1996), Günümüz Kore Toplumı ve Şamanizm, Doğu Dilleri, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Dergisi**, V(3), (31-37).
- Özel Özcan, Merve Suna (2020), XIX. Yüzyılda Rus-Çin İlişkilerine İngiliz Etkisi ve Gulca (Kuldja) Anlaşması, **TRAD Türkiye Rusya Araştırmaları Dergisi**, 0(4), (143-162).
- Paek, Chang-Ki (2017), Descriptions of the History of Gojoseon Shown in Foreign Textbooks, **The Review of Korean Studies**, 10(4), (211-228).
- Paine, Sarah C. (2003), **The Sino-Japanese War of 1894-1895: Perceptions, Power and Primacy**, Cambridge University Press, Cambridge.
- Palais, James B. (1991), **Politics and Policy in Traditional Korea**, Harvard University Press, Cambridge, Londra.
- Parc, Jimmyn (2020), Has the Ghost that Ruined the Country Been Resurrected? The Puzzle of South Korea's Domestic and Foreign Policies, **UNISCI Journal**, Özel Sayı(52), (11-21).
- Park, Chung-Hee (1970), **Our Nation's Path: Ideology of Social Reconstruction**, Hollym Corporation, Kore.
- Park, Hyun-Mo (2009), How and when the Gyeongguk daejeon System Dismantled?: A Study on Political Meaning of the Daehan Empire's Birth, **The Review of Korean Studies**, 12(3), (197-221).
- _____ (2004), King Jeongjo's Political Role in the Conflicts Between Confucianism and Catholicism in Eighteenth-Century Korea, **The Review of Korean Studies**, 7(4), (205-228).

- Park, Su-Young (2008), **Western Perception of Korea 1890-1930**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uppsala University- Department of History.
- Paullin, Charles O. (1910), The Opening of Korea by Commodore Shufeldt, **Political Science Quarterly**, 25(3), (470-499).
- Pearson, Richard ve Lee, Jong-wook ve Koh, Wonyoung ve Underhill, Anne (1989), Social Ranking in The Kingdom of Old Silla, Korea: Analysis of Burials, **Journal of Anthropological Archaeology**, 8(1), (1-50).
- Penrose, Valeria F. (1902), **Opportunities in the path of the Great Physician**, Westminster Press, Philadelphia.
- Pu, Nam-Chul (2011), Joseon Kings' Personal Belief in Buddhism and its Political Significance, **The Review of Korean Studies**, 14(1), (35-55).
- Rausch, Franklin (2012), Like Birds and Beasts: Justifying Violence Against Catholics in Late Chosŏn Korea, **Acta Koreana**, 15(1), (43-71).
- _____ (2011), **The Ambiguity of Violence: Ideology, State, and Religion in the Late Chosŏn Dynasty**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, British Columbia, University - Asian Studies.
- Robinson, Charles H. (1915), **History of Christian Missions**, International Theological Library, T. & T. Clark.
- Roblin, Sebastien (2021), Fact: America First Went to War in Korea In 1871, **The National Interest**, <https://nationalinterest.org/blog/reboot/fact-america-first-went-war-korea-1871-183290>, (12.12.22, 18:09).
- Rogers, Brice, (?), Against the World – Horace G. Underwood's Value Conflict Approach to Mission, https://www.academia.edu/8663514/Against_the_World_Horace_G_Underwoods_Conflictive_Approach_to_Mission, (30.08. 2023, 15:49).
- Roux, Pierre-Emmanuel (2014), The Prohibited Sect of Yaso: Catholicism in Diplomatic and Cultural Encounters between Edo Japan and Chosŏn Korea (17th to 19th Century), (Ed. Marion Eggerts) **Korea and Beyond (1400-1800)**, (119-140).
- Ryu, Dae-Young (2001), Understanding Early American Missionaries in Korea (1884-1910): Capitalist MiddleClass Values and the Weber Thesis, **Archives de sciences sociales des religions**, 0(113), (93-117).
- Samguk Yusa**, (1972), (Haz. Tae-Hung Ha), Yonsei University Press, Korea.
- Sampe, Naomi ve Masuang, Perdi ve Lembang, Gantina B. (2021), Continuing the Paul Mission for the Gentiles in the New Era, **BIA': Jurnal Teologi dan Pendidikan Kristen Kontekstual**, 4(2), (290-302).

- Sarıtaş, Eyüp (2017), **New Researches New Ideas on Social Sciences**, Trafford, Canada.
- Scott, David (2008), **China and the International System 1840–1949: Power, Presence, and Perceptions in a Century of Humiliation**, State University of New York Press, Amerika.
- Seth, Michael J. (2008), Korea: From Hermit Kingdom to Colony, **Education About Asia**, 13(2), (28-33).
- Sezer, Ayten (1999), Osmanlı'dan Cumhuriyet'e; Misyonerlerin Türkiye'de Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri, **Hacettepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı Özel Sayısı, (169-183).
- Shim, Sangtai (2016), The Korean Understanding of God, **Catholic Theology and Thought**, 77, (133-166).
- Shin, Dong-Won (2014), Measures Against Epidemics During Late 18th Century Korea: Reformation or Restoration?, **Extrême-Orient Extrême-Occident**, 0(37), (91-110).
- Shultz, Edward J. (1979), Military Revolt in Koryŏ: The 1170 Coup d'État, *Korean Studies*, University of Hawai'i Press, 3, (19-48).
- Soh, Byung-Hee (2011), **Institutional Differences and the Great Divergence: Comparison of Joseon Kingdom with the Great Britain**, Asia-Pacific Economic and Business History Konferansı, Berkeley.
- Song, Ho-Jung ve Chung, Chang-hyun (2019), **A History of Korea**, (Çev. Daniel Kane), The Academy of Korean Studies, Kore.
- Song, Kue-Jin (2009), The Introduction of the Concept of 'Nation' into the Korean Society and the Adaptation of Its Usage, **International Journal of Korean History**, 13, (125-151).
- _____ (2010), Transformation of the Dualistic International Order into the Modern Treaty System in the Sino-Korean Relationship, **International Journal of Korean History**, 15(2), (97-126).
- Stephens, Holly (2017), **Agriculture And Development In An Age Of Empire: Institutions, Associations, And Market Networks In Korea, 1876-1945**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Pennsylvania Üniversitesi- Tarih Bölümü.
- _____ (2019), Three Reforming Regimes? Modernity and the Fiscal State in Modern Korean History, **Seoul Journal of Korean Studies**, 32(1), (109-146).
- Suh, Younghee (2015), The Formation of the Nation-State and Education Policy in Modern Korea (1876~1910), **Asian Women**, 31(1), (29-50).
- Szczepanski, Kallie (2020), What Was Korea's Bone-rank System?, **ThoughtCo**, [thoughtco.com/what-was-koreas-bone-rank-system-195711](https://www.thoughtco.com/what-was-koreas-bone-rank-system-195711), (21.07.2022, 15:37).

- Şen, Huriye (2020), Moğol Hâkimiyetinde Koryo (Kore), **ATDD, Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, 7(3), (1519-1541).
- Tschangho-John Kim, (2018), Korean Catholicism Cascaded From Martyrs' Faiths, **The Arlington Catholic Herald**, <https://www.catholicaherald.com/article/columns/korean-catholicism-cascaded-from-martyrs-faiths/> (24.10.2022, 21:55).
- Turan, Süleyman (2006), **Misyonerliğin Kurucusu Pavlus**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Türkiye'de Misyonerlik Faaliyetleri**, (2005), Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Türközü, S. Göksel ve Kopar, Ahmet (2021), Günümüz Kore'sinde Budizm'in Etkileri, **Temaşa Felsefe Dergisi**, 0(16), (65-77).
- Underwood, Horace G. (1908), **The Call of Korea: Political, Social, Religious**, Fleming H. Revell Company.
- Underwood, Horace H. (1926), **Modern Education in Korea**, International Press, New York.
- Underwood, Lillias H. (1904), **Fifteen Years Among the Top-knots or Life in Korea**, American Tract Society.
- Valentini, Giulia (2013), China and Japan's Responses to the West in the 19th Century, **E-International Relations**, <https://www.e-ir.info/2013/11/04/chinese-and-japanese-responses-to-the-west-during-the-19th-century/> (19. 12. 22, 17:54).
- Vermeersch, Sem (2020), Syncretism, Harmonization, and Mutual Appropriation Between Buddhism and Confucianism in Pre-Joseon Korea, **Religions, MDPI Journals**, 11, (231-245).
- Walter, Gary D. (1969), The Korean Special Mission to The United States of America in 1883, **Journal of Korean Studies (1969-1971)**, **Duke University Press**, 1(1), (89-142).
- Watanabe Hiroshi (1990), Jusha, China Literati and Yangban: Confucianists and Korea, **Senri Ethnological Studies**, 28, (13-30).
- Wells, Kenneth M. (2015), **Korea: Outline of a Civilisation**, Brill, Leiden&Boston.
- White, Trumbull (1895), **The War in the East: Japan, China, and Corea**, The Moffett Korea Collection: Princeton Theological Seminary Library.
- Willaime, Jean-Paul (2003), Dinin Tanımlanması Meselesi, (Çev. Halife Keskin ve Abdullah Alperen), **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)**, 3(1), (321-334).
- Winstanley-Chesters, Robert (2021), Taming the Seas: Empires of Fishing, Colonization and Ecological Collapse in the Western Pacific, **The Asia-Pacific Journal: Japan Focus**, 19(12), (1-28).

- Wufuer, Dilinuer (2016), **Osmanlı ve Çin İmparatorluklarının Çöküşü ve Cumhuriyete Geçişinin Karşılaştırmalı Analizi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Xu Jing's Diplomatic Mission to Korea**, (2017), (Çev. Li Shasha, Ed. Mark Zuiderveld), Cooperation Escalates Between Beijing and Hong Kong, Beijing.
- Yeo, In-Sok (2005), Severance Hospital: Bringing Modern Medicine to Korea, **Yonsei Med J**, 56(3),(593-597).
- Yıldırım, Kürşad (2018), İlk Çin Kaynaklarına Göre Kore Tarihine ve Kültürüne Genel Bir Bakış, **Türk Dünyası Araştırmaları**, 120 (237), (115 – 138).
- Yılmaz, Yasir, (2018), **Sömürgecilik Bağlamında I. Afyon Savaşı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi- Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yi, Seung-Ryul, (2005), The Formation of Bourgeois Nationalism during Japanese Colonial Rule and Korean Capitalists, **The Review of Korean Studies**, 8(2), (45-64).
- Yoon, Seok-Hee (2015), **Relations Between Japan and Korea**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Canterbury Üniversitesi- Edebiyat Fakültesi.
- Young-Woo Han, (2022), A Review of Korean History, **KOCW (Kore OpenCourseWare)**, 1(0), (1-20).
- Yu, K. Kale, (2019), **Understanding Korean Christianity: Grassroot Perspectives on Causes, Culture, and Responses**, Pickwick Publications, Oregon.
- Yuh, Leighanne (2013), In Defense of the State: The Kabo Reforms, Education, and Legitimacy, **International Journal of Korean History**, 18(2), (81-98).
- Yun Peter I. (2006), Popularization of Mongol Language and Culture in the Late Koryŏ Period, **International Journal of Korean History**, 10, (25-42).

ÖZGEÇMİŞ

Elif ULUSOY, eğitim hayatına Kuşadası'nda başladıktan sonra ortaokula Trabzon'un Of ilçesinde devam etmiş ve Rize'de bulunan Adem Özdemir Anadolu lisesine gitmiştir. 2016-2020 yılları arasında Gazi Üniversitesi Polatlı Fen-Edebiyat Fakültesinde tarih bölümü okumuş ve aynı üniversiteden Ağustos 2020'de Pedagojik formasyon belgesini almıştır. 2021'de Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Bölümü Tezli Yüksek Lisansa başlamıştır.

ULUSOY, bekar olup, İngilizce bilmektedir.

